

1

REMBERTI DODONAEI STIRPIVM HISTORIAE

PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

INTER Medicina partes, quæ haud pauca existunt, stirpium ac simplicis Medicina notitia, ut nec minima nec postrema, sic præcipua semper habita fuit; utpote antiquissima, quæq; ipsi arti originem contulit, ac exordium præbuit. Cum enim adhuc nulla ars Medica esset, à notitia nonnullarum stirpium initium sumpsit: quas veteres illi Heroës, quibus artis inuentio ascribitur, vel casu aliquo monstrante, vel alio modo cognouerunt; & deinde frequentibus experimentis ad curationes variorum morborum adhibuerunt, ac vtiliter obseruarunt. Reliquæ artis partes post nata sunt: quæ tametsi Medicum aptiorem & perfectiorem reddant, à nonnullis tamen quædam neglectæ, vel etiam contemptæ sunt.

Physiologicæ siquidem plerique non necessariam existimant, qui videlicet ex solis usu & experientia obseruatæ artem constitui iudicant, quos *E' υπερπρωε* nominant. Nonnulli tametsi Physiologicæ in totum non reiiciant, non omnes tamen eius partes recipiunt. Anatomicæ enim plerique tam parui faciunt, ut veluti crudelem & fœdæ damnent. Pulsuum doctrinam multi veterum neglexerunt: neque de hac Hippocrates nisi paucissima memoria prodidisse legitur.

Nullorum autem extat memoria, qui non stirpium herbarumq; notitiam plurimi fecerint, quam nec barbarissima gentes contemnunt, herbas aliq; similia simplicia quædam in auxilium vulnerum & morborum cognoscèntes.

Tanti verò semper apud veteres stirpium herbarumq; cognitio æstimata, ut vel Diis immortalibus inuentionem earum ascripserint, vel mortales, qui aliquas adinuenerunt ac monstrarunt, diuinis honoribus dignos iudicauerint.

Molyos herbe cognitio Mercurio ascribitur, quam *Plysi* aduersus *Circæ* veneficia ostendisse *Homerus* refert. Huius & *Mercurialis* herba inuentum, nomen ab ipso retinens. *Apollo* multas quoque mortalibus communicasse dicitur: atque idcirco huic Medicina inuentionem *Ouidius* tribuit. *Panaces* appellatæ *Aesculapio* ac *Herculi* acceptæ habentur. *Nymphaea* à *Nympha*, quæ prima hanc ostendit, nomen habere fertur. *Chiron* autem *Centaurus* & *Achilles*, quibus diuini honores tribuerentur, digni æstimati sunt, propter eas quas variis modis vtiliter ab ipsis appellationem sortitas herbas primi adinuenerunt: ut sunt *Panaces* *Chironium*, ac *Centaurium* utrumque tum & *Achillea*, quæ sanitati *Telephum* restituisse *Achilles* ab *Homero* canitur.

Coluerunt verò harum notitiam non modò Heroës isti, aut soli post eos Medici, verùm & Regibus ac Principibus herbas cognoscere cura fuit: veluti *Genio* *Illyriorum*, *Lysimacho* *Macedonum*, *Attalo* *Pergami*, *Iuba* *Mauritania* Regibus, *Artemisia* *Mausoli* *Cariæ* Regis coniugi, item & *Mithridati* *Ponti* ac *Bithyniæ* Regi, à quo non modò *Scordium* reperiunt, sed & ab ipso nomen habens celeberrima *Antidotus*, apud veteres omnes Medicos *Græcos*, *Latinos*, *Arabes* semper in pretio habita, & apud posteritatem ubique frequentissimi usus.

Medicorum autem veterum nemo fuit, qui non & stirpium ac simplicis Medicina notitiam sibi comparare studuerit, si non omnium, earum saltem, quas ad medicationes adhibuerunt.

Neque opus est vniuersam illam veterum Medicorum turbam huc testes aduocare, quorum subinde *Galenus* meminit. Abundè siquidem constat, hos, ut nulla *Pharmacopæorum* opera usos: sic & suis ac discipulorum manibus medicamenta parasse, commiscuisse, ac egrotis propinasse, quæ citra cognitionem stirpium simpliciumq; præstare non potuerunt. *Hippocratem* verò Medicina principem similiter quoque fecisse, vel vna ad *Cratenam* epistola satis manifestè ostendit.

Atque hinc est, quòd *Galenus* omnes Medicos artisq; studiosos ad stirpium cognitionem adhortetur. Medicus, inquit lib. 1. de *Antidotis*, omnium stirpium, si fieri potest, peritiam habeat, consulo, sin minùs, plurium saltem, quibus frequenter utimur.

A

Rationes

Rationes autem, cur Medicos ad stirpium notitiam comparandam admoneat, praecipuas quidem duas habet; locis tamen separatis. Vna lib. VII. cap. II. de Pharmacorum compositione secundum locos reperitur: altera lib. III. de Medicamentis secundum genera.

Prior ratio est, ut compositi alicuius facultatem, & ex quo ordine medicamentorum sit, cognoscere Medicus queat; quod circa simplicium exactam cognitionem impossibile affirmat. Quod enim, ait, circa simplicium pharmacorum tractatum esse praexercitatum oporteat eum qui dicenda assequi velit, saepe à me dictum est. Citra enim singulorum simplicium exquisitam ac certam notitiam, impossibile est cognoscere, ex quo ordine eiusdem generis medicamentorum compositum sit, Num ex mollissimo, an vehementissimo, aut medio, aut alio aliquo inter hunc & alios intermedio.

Alterà verò ratio est, ne per ignorantiam patiantur sibi Medici à Rhopopolis imponi. Vos ergo, inquit, amici admoneo, ut in hoc quoque me sequamini, si artis opera pulchrè obire velitis. Nouistis etenim quomodo ex omni natione praestantissima quotannis medicamenta mihi adferantur, eo quod perditis illi omnigenarum rerum coemptores (Graeci $\rho\omega\omega\pi\omega\lambda\alpha\varsigma$ vocant) variis modis ea contaminant. Praestiterat autem non solum hos, sed multo magis etiam mercatores, qui illa aduehunt, incusare: atque his multò magis ipsos Herbarios: item nihil minus eos, qui radicum liquores, succos, fructus, flores, & germina ex montibus in vrbes conferunt: hi siquidem primi dolum in eis exercent. Quisquis igitur auxiliorum undique copiam habere volet, omnis materiae stirpium, animalium, & metallorum, tum & aliorum terrestrium corporum, quae ad Medicinae usus ducimus, experius esto; ut ex eis & exacta & nota cognoscat.

Et tales quidem Galeni rationes si umquam, nostro certè saculo vel maximè locum habent: quo adeò neglecta haec Medicina pars iacuit, ut ad imperios homines & mulieres, herbarum collectores, relegata fuerit, nec ad Medicos pertinere existimata. Quod non absque magno Medicorum dedecore, & egrotantium summa accidit iniuria. Qua ratione enim quis se artificem profiteri poterit, si artis suae instrumenta haud cognouerit? Medicina ex artium est numero: verus Medicus artifex quoque est. Absque instrumentis nulla absoluitur aut consistit ars.

Artis Medicae instrumenta, plurima parte sunt simplicia medicamenta à stirpibus sumpta, eius videlicet, quae Pharmaceutice dicitur. Chirurgices siquidem manus & machinae quadam instrumenta sunt, nec tamen à medicamentis aliena haec est. Medicamenta autem simplicia sunt, aut ex simplicibus componuntur. Si igitur simplicia medicamenta & stirpes non nouerit Medicus, qua ratione egrotantibus rectè poterit consulere? At Pharmacopaeos (respondent) hac arte habet, quibus veteres caruerunt. An ergo vniuersa egrotantis salus Pharmacopaeo credenda? Quid si imperitus, nec ei cura sit, vel simplicia cognoscere, vel ex optimis & genuinis rectè componere, Medicus conuiuebitne? patietur pro salutaribus noxia, pro calidis frigida, & econuersò pro frigidis calida, pro recentibus exoleta & situ corrupta assumi? Conuiuere eum oportebit, qui cognitionis simplicis materiae Medicae rudis ac imperitus, errores & imposturas deprehendere nequieverit. Quid interim misero agroto? Medicus salutem promittit: experientiam suam commendat: agrotus sperat, dicto audiens est: Pharmacopaeus vel imperitus vel infidus omnia perturbat.

Sit pro exemplo Electarium Diamargariton calidum ab Auicenna descriptum Canonis tertij, fen. XXI. tract. II. cap. II. vterum gestantibus conueniens, in cuius compositionem Seit aragi Arabibus dictum, venit admiscendum. Huius autem loco indocti Pharmacopaei Turbith appellatum accipiunt: radicem valide purgantem, & corpus insigniter commouentem. ita salutare medicamentum in noxium commutant. Quis hic venit culpandus? cui imputandus error? Pharmacopaeo ne an Medico? Pharmacopaeus fortassis se alicuius Medici auctoritate tuebitur: culpa idcirco in Medicum recidit imperitum, & simplicis materiae Medicae ignarum. Si etenim sciret Seit aragi lignosum quoddam esse, tenue, Garyophyllis simile (qualia sunt lignosa samenta quae cum Garyophyllis inferuntur) ut Auicenna testatur, nec Hali Abbas repugnat; haudquaquam Turbith eius loco substitui permisisset.

Similis error in Lycio. Praescribuntur à Medicis glandes ex Lycio factae (Lycinia appellant) imponenda ano si quando Tinesmus vehementius urget. ab his verò contingit non raro amplius irritari malum, quod pro Lycio succo adstringente, Pharmacopaei substituant Periclymeni (Caprifolium vulgò vocant) fructuum succum acrem & mordacem. Si Medicis cura fuisset Caprifolij facultates vel gustu cognoscere, citò errorem deprehendissent: sed tanta fuit supinitas, tanta negligentia, tantus notitiae simplicis materiae Medicae ac stirpium contemptus, ut omnis Pharmacopaeo cura relicta sit.

Memini me in Officinis videre formulas quasdam unguentorum, quibus addendus erat Cyclamini succus. quo cum scirem Pharmacopaeos carere, percontanti ubi hunc naeti essent, mox
Pyrolam

Pyrolam ostenderunt, quam pro Cyclamino habebant. Et tales quidem in nonnullis Officinis frequenter errores occurrunt.

Non lubet autem hic referre, quàm multis modis imposturas ac fraudes moliantur: vel dum compositiones ex vetustate exoletis aut situ corruptis parant: aut easdem deprauant, quaedam omittentes, alia addentes: vel cum spuria, factitia, adulterataque pro legitimis exquisitisque venenum exponunt, veluti pro Aloë, Acizoi succum cum sordibus Aloës decoctum, pro Rha, radicem quamdam croco tinctam, acerbi cuiusdam fructus expressum & liquidum succum, Anchusæ radice coloratum, pro vino siue succo Granatorum acidorum: & alia plura, quæ non tantum Pharmacopœi, sed & Rhopopola tum vitare, corrumpere, contaminare, tum & comminisci ac fingere didicerunt; adulterina & factitia pro legitimis, imprudentibus ac imperitis obtrudentes.

Proinde Medicum vel maximè sollicitum esse decet, ut simplicis materiae Medicæ ac stirpium notitiam sibi paret, ne videlicet à Rhopopolis aut Pharmacopœis ipsi imponatur: deinde, ut, si fieri poterit, ab externis abstineat, domi verò natis utatur, quæ & paratu facilia sunt, & adulterari aut contaminari facile nequeunt. Hæc siquidem ex illorum exacta cognitione & notitia consequetur.

Laudandus idcirco omnium est conatus ac studium, quotquot in illustranda, ac in lucem veluti ab inferis reuocanda hæc Medicinæ parte, operam suam ac diligentiam contulerunt, & modò conferunt. Quòd si veritatem aliquando minùs asse uti fuerint, non acriter insectandi aut reprehendendi sunt (ut plerique contentiosi solent) sed dissimulato illorum, quantum licet, errore, veritas ostendenda ac docenda, quæ ad errores redarguendos sola sufficit. Quòd si verò talis sit error, ut dissimulari omnino nequeat, modestè corripendus est: nam errare & hallucinari si alicubi contingit, in hoc cerè stirpium cognitionis studio maximè procliuè est; tum propter neglectam & multo tempore consopitam hæc doctrinam; tum propter veterum breuitatem, qui multarum stirpium (vipotè tunc vulgò notissimarum) formas non expresserunt, vel ita obiter descripserunt, ut neglexisse videantur. Quam ob causam haud mirum, si, qui primi simplicis Medicinæ stirpiumque peritiam in lucem reuocare laborarunt, non mox statim & ubique veritatem attigerint, & alicubi hesitarint, vel iudicio lapsi fuerint: neque illorum idcirco conatus reprobandi, nec laude sua, ut diximus, ipsi frustrari debent. Multa certè his gratia debetur, quòd multorum excitant ingenia, qui antecessorum opera & inuentis adiuti, certius & verius aliquid definire potuerunt.

Exercuimus autem & nos in hoc studij genere, quando iuuenilis ferebat ætas, & per artis Medicæ exercitium licuit: non tamen eo animo, ut de scripti alicuius editione cogitaremus; sed cognoscenda tantummodo simplicis Medicinæ studio prouocati. Neque ad scribendum umquam animum appulissim, nisi Iohannes Loëus Antuerpiensis typographus, quo familiari utebar amico, à me impetrasset, ut vernacula dialecto stirpium earum historiam prosequerer, quæ in cognitionem meam venissent. Hæc verò postea aucta & recognita, secundo edita est. Prodierunt eodem ferè tempore icones additis nominibus & breuibus annotationibus. Atque sic studiosis satisfactum speraueram: sed non defuerunt interpellatores, qui crebrius admonerent, ut vulgo scripta studiosis non inuiderem, ac Latine publicarem.

Optauimus autem sæpè otium concedi, sed illud quàm exiguum contigerit in artis exercitio versanti, facile agnoscit, qui quantum curarum, molestiarum ac laborum Praxis secum ducat, expendit. Omitto patria domesticas & miseras calamitates, quæ tamen & studia nostra interturbare potuerunt. His de causis ad operis editionem serius accessi, & non nisi partes quasdam hæctenus edidi, quæ in hoc opere aucta, recognita, & locupletata extant.

Stirpium autem historiam meditati, de ordine non exigua accessit sollicitudo. Nam quemadmodum artes omnes ac scientiæ, si methodico aliquo ordine describantur, non exiguum ornatu ac lucis inde referunt: sic & stirpium historia ab hoc plurimum gratiæ ac decoris accedere posse haud dubium.

Cum autem veteres, qui de stirpibus scripserunt, non eandem methodum obseruent, nobis ea maximè placuit, quam Dioscorides instituit.

Theophrastus siquidem dum differentias caudicum, lignorum, corticum, radicum, medullarum, foliorum, florum, siliquarum, fructuum, seminum, succorum, & similium expendit, membra ita separat ac seiungit, ut vnus alicuius stirpis forma, non nisi è pluribus, & subinde separatis locis, colligi ac haberi queat: quòd stirpium studiosis non parum tædij ac molestiæ adfert.

Galenus autem ordo, quem Oribasius, Aëtius, Paulus Aegineta, Græci, & Auicenna Arabs imitantur, facilius ac expeditior apparet, stirpibus scilicet elementorum ordine digestis: sed dum hoc modo congeneres separantur, ac ab inuicem diuelluntur, differentes verò non modo forma, sed & viribus dissimiles coniunguntur, haud exquisitus esse potest.

Dioscorides verò stirpes membratim non diuidit, & consimiles coniungere laborauit. Huius exemplum & nos imitari studuimus; instituto quidem, sed non ordine ubique eius obseruato.

Multa siquidem cum à nobis describantur, quas Dioscoridis aetas ignorauit, plures nobis classes constituenda occurrerunt, & subinde alia, quàm sint illius.

Dedimus autem operam, ut quæ vel facultate, vel parte aliqua præcipui usus similes sunt, coniungerentur; tum & ne forma figuræque respondentes, quantum foret possibile, ab inuicem diuellerentur: ut in ipsius historia progressu satis manifestum.

Sed priusquam ad ipsarum stirpium historias, id est, descriptiones, nomina, facultates, & quæ reliqua sunt, veniamus, operæ pretium fuerit, primum in genera quadam stirpes ipsas distingueret: partes deinde singularum explicare: facultatum postea differentias proponere, & quibus modis hæc cognosci queant docere. Quibus rectè præmissis & explicatis, singularum historias minùs difficile erit prosequi.

DE STIRPIVM GENERIBVS.

CAPVT I.

- A**RBORVM ac summa stirpium genera quatuor sunt: Δένδρον, Θάμνος, Φρύγανον, & Πόα. Arbor, Frutex, Suffrutex, & Herba.
- Arbor.** Arbor siue Δένδρον dicitur, quidquid mox à radice, crasso, lignoso, unico caudice siue trunco (μονοκέλεχος vocant) assurgit, ramifq; compluribus brachiorum instar diffunditur; ut sunt Pinus, Picea, Abies, Quercus, Fagus, Betula, Alnus, Fraxinus, Platanus, Populus vtraque, & ex vrbanis Pomus, Pyrus, Castanea, Amygdalus, Cerasus, Olea, Nux iuglans, & alia similes.
- Frutex.** Θάμνος siue Frutex ad iustam arborum altitudinem non attollitur, nec crassitudinem harum aut amplitudinem assequitur, lignoso tamen caudice ac durabili quoque perennat. Hic verò haud perpetuò μονοκέλεχος, sed frequenter complures à radice caudices promit, in ramos quoque sparsos ac diuisos: ut sunt Corylus, Rhamnus, Oxyacantha, Ligustrum, Virga sanguinea, Sambucus palustris. Plinius lib. xiiii. cap. xvi. e fruticum genere esse refert Laurum, Cupressum, Cedrum, Iuniperum, Terebinthum, Lentiscum.
- Φρύγανον.** Φρύγανον, à radicibus πολυκέλεχος ac multis exiguis caudicibus, vel potiùs cauliculis exit, sed in altum haud assurgit: πολύκλαδον quoq; ac ramosum est: medià inter Herbam ac Fruticem naturam & còsistentiam habet: quia lignosis cauliculis ad Fruticem naturam accedit, quatenus verò humile, Herbas imitatur, ut sunt Spartum, Rubus, Rosmarinus coronaria, Lauandula, Hedera, & quidquid lignoso caudice vel caule, aut humile serpit, aut non admodum attollitur. Gaza Latine Suffruticè appellat. Sunt qui Cremium dici affirmant, sed Columella lib. xi. cap. ix. rusticos Cremia dicit nominare surculos aridos & minutos. Pro arido aliquo etiam interpres Psal. hac voce vitur: Et ossa mea sicut cremium aruerunt: Psalmo c. i. vbi tamen in Græcis legitur φρύγιον, non φρύγανον. Φρύγιον autem dicitur siccum & aridum.
- Πόα, Herba.** Πόα, apud Latinos Herba. caules aut culmi huic sunt molles, haudquaquam lignosi: gignitur verò & absque caule, pediculos promens, in quibus flores semenque; à radice autem magna ex parte foliata, ut sunt Plantago, Borrage, Brassica, Beta, Triticum, Secale, Faselus, Eruiia, Cicer & olera, frumenta, & legumina alia, ac plures & infinitæ herbæ.
- Atque his quatuor veluti summis generum fastigiis, omnes comprehendi posse stirpes videntur. Contingit autem quandoq; ex his nonnullas vel culturæ mangonio: vel negligentia & incuria colentium: vel aliàs suapte natura ac spontè à figura sua desciscere, & ad aliud genus quodammodò transire. Inter Maluas siquidem quædam senis septenisve mensibus tanta longitudine ac crassitudine proficit, ut instar hastæ cuiusdam grandescat, arborefcentque baculorum usum præbeat. Similiter & Betam subinde ampliorem magnitudinem accipere Theophrastus lib. i. refert: vbi eiusmodi olera δένδρολάχανα, Gaza Oleriarbores vocat. sic & Malua grandior facta δένδρομαλάχη dicitur. Transit etiam in arborem in quibusdam regionibus Ricinus, alibi annua stirps. Eodem modo & frutices nonnulli in arbores transeunt: ut Vitex & Paliurus, auctore Theophrasto. Et vice versa, arbores nisi purgentur & cultu retineantur, à natura & forma sua recedunt, & ex arboribus in frutices degenerant: id fruticare arbores appellant.
- Nonnullæ quandoq; etiam Herbæ ad Fruticem vel Φρύγανων similitudinem accedunt, quas subinde Θάμνος, Θάμισκος, Θάμισοειδης, Θάμισια, καὶ Φρύγανοειδης Dioscorides appellat: quæ videlicet vel vnicaules, vel aliàs duriusculis cauliculis assurgunt. Salvia, Androtæmon, Polygonaton, Hyoscyamus, Dorycnion, Rhododendron, &c. Θάμισοειδης dicuntur. Botrys herba Θάμισοειδης, & similiter Crithamum. Melanthium verò, Chamædrys, Ambrosia, Periclymenum, Tragus, Paronychia, Solanum hortense, Astragalus, Θάμισια nominantur.
- Polygo non

Polygonon femina *Θαμνίον*. Polycnemon *Θάμνος φρυγανοειδής*. Clinopodium *Θαμνίον φρυγανοειδής*. Eupatorium *Πόα φρυγανοειδής*. Alysson autem *φρυγάνιον*.

De Partibus stirpium. C. P. A. II.

DIFFERENTIAS stirpium superiore capite ostendimus, nunc ad partium explanationem conuertimur. Sunt autem Arboribus & Fruticibus partes quidem plurimæ: pauciores *φρυγάνιοις*: nonnullis verò Herbis paucissimæ.

Harum autem quædam perpetuò suis adsunt stirpibus: aliæ non semper adhærent, sed subinde pereunt ac decidunt, quas idcirco nonnulli partes esse pernegant: alij annuas appellant.

Perpetuæ partes sunt, radices, caudices, rami, cortices, ligni materies, matrix, medulla, &c. Annuæ verò & nec perpetuò præsentés, flores, calyces, iuli, fructus, semina, capitula, siliquæ, valuulæ, inuolucra, umbellæ, pappi, & multis folia etiam, sed non omnibus tamen.

Folia siquidè Arbores multæ, & non pauci Frutices, deponunt; non desunt verò etiam perpetua fronde virentes: vt omnes coniferæ (excepta Larice) Terebinthus, Lentiscus, Taxus, Cupressus, Malus medica, Laurus, Tinus, Agrifolium, Rosmarinus, Nerion, Myrti genera, &c.

Radix siue *ρίζα*, tam in arbore quàm in alia quauis stirpe appellatur inferior pars, qua terræ inseritur, atque ei cohaeret, & per quam alimentum allicitur. Omnibus autem stirpibus hæc communis est, exceptis paucissimis, quæ absque radicibus viuunt, & augentur: veluti Cassytha, Viscum, & quod Hyphear dicitur, Fungi arborum, Muscorum & Fucorum genera, quæ inter *φυτὰ* numerari tamen contingit.

Caudex in arboribus quidem ac fruticibus, quod à radice supra terram assurgit, & per quem alimentum sursum defertur; qui in herbis Caulis & Cauliculus dicitur. Herbarum siquidem caulis proprius est: caudex verò ad arbores & frutices dumtaxat pertinet.

Stolones appellantur, qui iuxta arborum & fruticum caudices erumpunt, luxuriantes videlicet soboles, & inutiles è radicibus fruticationes, quæ tamen euullæ & plantatæ subinde adolefcunt.

Truncus caudicis pars inferior est radici vicinior, siue quæ truncatis ramis superest.

Rami, qui à caudice aut caule fissi multiplices sparguntur: suntque ipsarum arborum quædam veluti brachia, quibus sese latè diffundunt, & in omnem partem expandunt. Vnde & Virgilius: *Tum fortes latè ramos, & brachia tendens*. Constant autem caudices, trunci, rami, ac radices arborum, cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur.

Cortex pars extima est & vltima, à subiecto corpore separabilis, quo caudices, caules, arborum rami, & radices conuestiuntur; ac veluti membrana, operculo, ac crusta integuntur.

Est autem hic subinde vnicus: nonnullis duplex.

Vnicus qui crassior, ex dissimilaribus partibus frequenter componitur. exterior pars aspera, inæqualis, & non rarò rimosa: altera læuis & æqualis. Hæc tunica à tuendo, & propriè liber dicitur: quibus scribimus libris, nomen hic dedit.

Duplici cortice conteguntur Sambucus, Frangula, & pleræque aliæ.

Lignum, interior pars, cortice circumdata, fissilis, ac dura; veluti corpus aut caro arborum & fruticum. Huius exterior & cortici vicinior pars, mollior, ac albidior, Alburnum à quibusdam dicitur: facile hæc putrescit, & teredinibus crebrò obnoxia est.

Pectines siue *κρηδόνες*, lineæ sunt secundùm longitudinem in arborum materia, per quas & findi & vnitas dissolui potest; quæ Interualla etiam dicuntur.

Matrix, quod in medio ligni est, à nonnullis Cor & Medulla dicitur.

Medulla quoque est, quod in medio ligni fungosum, veluti Sambuci medulla.

Caules herbarum, si exigui, Cauliculi aut Coliculi dicuntur; quandoque & Scapi aut Culmi; vt Fabarum scapus; frumentorum & arundinum culmi.

Folium in quauis stirpe, quod ipsam vestit atque exornat: Græci *φύλλον* dicunt; quo spoliatæ arbores aut reliquæ stirpes quodammodo nudæ apparent.

Flos, *ἄνθος*, arborum & herbarum gaudium dicitur, futuriq; fructus spes est. vnaquæq; etenim stirps pro natura sua, post florè, partus ac fructus gignit. Floribus autè suæ sunt partes.

Calyx est, quo primùm flos continetur, deinde mox foetus clauditur.

Stamina, quæ veluti filamenta ab intimo floris sinu è calyce erumpunt.

Apices, crassiuscula quædam in summo staminum dependentia.

Vngues, veluti in rosis & aliis foliatis floribus, intelliguntur imæ foliorum partes, quibus calyci coherent, decolores magna ex parte, idcirco Medicinæ damnatæ.

Iulus, quod rotunda & oblonga specie dependens floris loco est; veluti in Iuglande, Corylo, Moro, Fago, & alijs.

- Fructus.* Fructus, siue καρπός, in quo semen progignitur: non raro verò & ipsum semen, vbi videlicet nulli alteri inclusum, nudum nascitur.
- Caput.* Caput, κεφαλή, quidquid in globum extuberat, aut in orbem glomeratur.
- Capitulum.* Capitulum, κεφάλιον, quod minus, & magnitudine cedit, vt Papaueris κώδια siue capitula; in quibus semen gignitur.
- Siliqua.* Siliqua, κεράτιον, tegumentum oblongum, quo vel leguminum grana, vel herbarum semina continentur: huc pertinent, folliculus, cuiuslibet rei theca, valvuli siue valvulae, vascula, loculamenta, à loculis nomen habentia; quæ si spinarum agmine marinum Echinum referant, Echini & Echinata dicuntur.
- Vmbella.* Umbella, Σκιάδρον, quæ in cauliculorum fastigiis exorta in plures pediculos digeritur: qui simul in latitudinem expansi, in orbem circumaguntur, & flores seminaque proterunt.
- Muscariū.* Muscarium hæc eadem dicitur à flabii similitudine, cuius ventilatu muscæ à conuiuijs arcentur ac abiguntur.
- Pappus.* Pappus lanosus villus, qui deflorescentibus aliquot herbis remanet, quibus semen subest.

De facultatibus stirpium. CAP. III.

FACULTATES stirpium, de quibus nobis institutus sermo, non illæ sunt, quibus viuunt, virent, vegetantur, & in omnem dimensionem crescunt; flores, fructus, seminaque perficiunt: sed illæ, quibus actiones suas, & quidem in humano corpore, exercent.

Sunt autem hæc duplices. Quædam enim humanum corpus, aut vnâ eius aliquam partem alterant ac permutant: aliæ verò alimentum præbent, ad nutritionem faciunt, & substantiam corporis augent. Huiuscemodi facultatibus stirpes, vel earum partes præditæ, tum & alia quæcumque, alimenta sunt & dicuntur. Sed quæ corpus alterant, ac victoriæ aliquo modo superant, ad medicamentorum materiam pertinent.

Harum autem facultatum quædam actu siue ἐνεργεία: aliæ potentia siue δυνάμεις, id est, potestate.

Actu. Actu quidem, quod in præsens tale est, quale dicitur, nec tempore indiget vt tale fiat: vt, aqua humida, ignis calidus.

Potestate. Potestate vero dicitur, quod tale nondum est, sed tale esse potest.

Perfectum namque, vt Galenus ait, quod ἐνεργεία siue actu: quod verò potestate imperfectum & adhuc futurum, atque vt fiat id quod dicitur veluti habile, non tamen adhuc est: quemadmodum cum hominem recens natum rationalem dicimus, & catellum nondum videntem venaticum.

Dicuntur autem quæ potestate, quædam quidem propriè siue propriissimè: alia verò minus propriè.

Maxime verò propriè siue propriissimè sola ea potestate dicuntur, in quibus natura suo-
pte impetu ad absolutionem peruenit, si quidem nihil ei extrinsecus impedimento sit. Sic hominem modò natum, vt diximus, rationalem, & canem recens editum, venaticum appellamus, cum tamen infans rationalis non sit, sed talis aliquando futurus: & canis venator, qui adhuc non videt, sed quòd venari poterit, vbi adoleuerit.

Minus verò propriè potentia siue potestate sunt, quæ materiæ existunt conuenientes, vt id fiant vel tale, quod potestate esse feruntur.

Quarum quædam materiæ sunt admodum propinquæ, quas Galenus προσεχείς, id est, continentes siue continuas appellat, vt id fiant quod potestate sunt: sic fumida exhalatio vicina flammæ, potentia flamma, & sanguis in animantium corporibus potestate caro, quòd non magnam mutationem, vt id fiat, requirat. Cibum verò qui in ventriculo concoctus habetur, carnis quidem materia est, sed non προσεχής siue continua: prius etenim vt id fiat, sanguis sit oportet. Longius verò etiam absunt maza, panis, triticum, hordeum, & similia; quæ, vt caro fiant, plures mutationes requirunt: sed tamen hæc quoque omnia potestate caro (vt Galenus testatur) dicuntur. Et talia quidem alimenta.

Quæ verò medicamēti vim obtinent, simili quoque quadam ratione, qua alimenta, potestate talia esse dicuntur: neque enim suo-
apte natura, aut spontè ad ἐνεργείαν siue actum perueniunt, sed mutatione opus habent; verum non tanta, quanta quæ futura alimenta: non enim eoulsq; mutantur, vt in alimētum conuertantur, sed vt ad actum solum modò deducantur, & talia, qualia dicuntur, fiant, vt calida videlicet calfaciāt, frigida refrigerent, caustica exulcerent, narcotica stupefaciant, & ita cetera, quæ à corpore humano, calidoque naturali præstantur.

Nec enim animantium corpora à medicamentis afficiuntur, nisi illa prius ab ipso sint mutata. Quòd enim talia actu sunt, à nobis accipiunt: veluti sicci calami, quòd accenduntur, ab igne. Itaque nec calfacere nec refrigerare nos valent, priusquam actu talia fuerint: veluti nec ignis augetur, antequam ab eo ligna aut calami sint mutati: sic nec mirum, si quæ excalfaciunt, cal fieri prius à corpore nostro postulent.

Si etenim

Si etenim, exempli gratia, perfrigerato corpori calidum aliquod, quantumvis diligenter comminutum, inspargatur, prorsus non calfacit. Proinde, inquit Galenus, quæ refrigeratæ sunt partes, eiusmodi medicamentis perfricamus, calorem perfricando excitantes, & vnâ, quod frigore fuit densum, raram reddentes, quò scilicet introrsum pharmacum penetret, & cum naturali animantis calore coniunctum, mutetur ac calfiat.

Comminuenda autem in parua & tenuia medicamenta sunt, vt ad actum deducantur: Nam & ligna sicca quæ tenuiora, tum & quæcumq; gracilia, facilius quàm crassiora ignem concipiunt. Ideirco & de facultatibus alicuius gustatu iudicium facturi, idipsum prius comminuunt aut dentibus atterunt.

De facultatum differentijs, & earum Primis, harumque ordinibus ac gradibus. CAP. IIII.

MEDICAMENTORVM autem facultates complures sunt: Quædam Primæ sunt & dicuntur: alię Secundæ, quæ ad has sequuntur: quibus iterum succedunt Tertix: posteriores Quartæ, quæ à prioribus non pendent, sed solis experimentis cognoscuntur.

Primæ facultates ab ipsis elementis nullius interuentu proueniunt, reliquarum idcirco facultatum veluti basis & fundamentum existunt, exceptis tamen quartis, quæ non qualitatem aliquam manifestam, sed substantiæ potius formam consequuntur.

Primæ sunt, vt calfaciendi, refrigerandi, humectandi, resiccandi, & quæ per horum coniugationem nascuntur: calfaciendi & humectandi: calfaciendi & resiccandi: refrigerandi & humectandi: refrigerandi & resiccandi.

In harum medio facultas est temperata ac moderata, quæ ei, cui admoetur, temperatura respondet, sic vt nec excalfaciat, nec refrigeret, nec humectet, nec resiccet. Reliquæ ab excedente & præpollente qualitate appellantur, in quibus ratio maioris ac minoris excessus consideratur: Neque enim omnium eorum, quæ ad medicamentorum materiam referuntur, æque intense sunt qualitates; Quædam enim mitius calfaciunt, refrigerant, humectant, aut resiccant: ista paulò amplius: alia multum: nonnulla plurimum.

Continentur autem istorum recessus certis quibusdam limitibus, quos ordines, τὰξεις καὶ ἀποστάσεις: Galenus etiam ἀριθμοὺς siue numeros: recentiores verò gradus appellant; qui omnino quatuor habentur.

Ad primum ordinem referuntur quæcumq; à medio ac moderato tam exiguum declinant, vt nõ euidenter alterent, sed rationali quadam demonstratione indigent, qua alterare ostendantur: veluti Oleum rosaceum, quod eos, qui adustione tentantur, refrigerat; refrigeratos etiam offendit: vnde & magis refrigerare quàm excalfacere apparet, sed tamen valida ab eo refrigeratio non percipitur, sed quæ proxima temperiei mediæ. Atque eodem iudicandum modo, de ijs quæ à moderata temperie ad calidum, humidum, aut siccum declinarunt.

Quæ verò manifeste ac euidenter siccare, humectare, calfacere, aut refrigerare possunt, nec demonstratione opus habent, ea secundo ordine censentur.

Tertio autem annumerantur his potentiora, quæ vehementius, tamen non summè, qualitatem suam exercent.

Ad quartum ordinem pertinent, calida quidem vehementer acria ac vrentia, qualia quæ exulcerant, & vesicas excitant, & crustas faciunt: frigida verò quæ stupefaciunt, ac sensu priuant, quæ maxime & longissimè à medio ac moderato recedunt.

Siccum autem quarti ordinis nullum est inuenire, inquit Paulus Ægineta, medicamentum, si non vrat: nam quod summè exsiccat, id planè vrat, vt Calchitis, Myli, Calx. Tertij verò ordinis siccantium potest aliquod esse etiam non vrens, quemadmodum quæ vehementer adstringunt omnia.

De Medicamentorum partium ac substantiæ essentia. CAP. V.

DE partium ipsorum medicamentorum essentia operæpretium fuerit paucis agere, priusquam ad reliquarum facultatum explicationem pergamus. Citra enim huius cognitionem, Secundæ ac Tertix facultates definiiri ac explicari nequeunt. Siquidem hæ non solas Primas facultates, sed & partium essentiam consequuntur.

Partium autem essentia nonnullis tenuis contigit, alijs verò crassior. Hæc crassarum partium & παχυμερῆ; illa verò tenuis essentia, tenuium partium & λεπτομερῆ appellatur.

Tenuium autem partium sunt, quæ facile in tennes ac minutulas partes diducuntur, siue, *Tenuium partium.*

Crassarum verò partium sunt, quæ facile in tenuia solui non possunt, vt dura, solida, *Crassarum partium.*

lenta, viscida; quarum substantia haud friabilis.

Galenus tenuissimarum partium aquam & aërem esse ostendit. Promptissimè siquidem,

vt de simp. med. facul. lib. i. cap. xiv. refert, aqua per pilos & vestimenta profluit, partes habens diuilibiles, & quæ facillè in minutissimas distrahi possunt. Aër similiter, eodem auctore lib. i. c. xxiv. in tenuissimas partes cõminuitur, per corpora densissima exquisitè penetrans.

Atque idcirco quæ tenuium sunt partium, aëreæ essentia ac substantia participant: cuiusmodi odorata, quæ quatenus odorata, tenuis sunt substantia; vt Paulus Aegineta testatur: sed quæ crassarum partium, hæc terrestria sunt.

Quæcumque autem tenuium sunt partium, ea & facultatem suam liquori alicui, veluti vino aut aquæ, facillè ac citò communicant: è contrà, quæ crassarum partium difficulter admodum facultatem in liquorem deponunt.

Exempli gratia, Piper, quod quidem crassarum est partium, exiguum aut nihil odoratum, facultatem suam penes se retinet, neque liquori communicat, eapropter & eius virtus circa ventriculum hæret, ad hepar vix aut non pertingit, vt Gal. lib. i. de sanit. tuend. testatur.

Casia verò, quam vulgò Canellam & Cinamomum, tenuiorum est partium, multum habens aëreæ essentia, odoratissima, vires facillè communicat, & in liquorem transfundit.

De Secundis facultatibus. CAP. VI.

SECVNDÆ facultates Primas nullius alterius interuentu consequuntur. Ad has autem referuntur, quæ emolliunt, indurant: rarefaciunt, condensant: aperiunt, constipant: attrahunt, repellunt: abstergunt, expurgant, attenuant, illinunt, obstruunt, inkrassant, dolorem sedant atque excitant.

Emolliencia.

Emollientia, Μαλακτικά, sunt & dicuntur, quæ duros tumores & scirros molliunt.

His affinia sunt Διαπύπικα siue Εκπύπικα, quæ pus mouent: vtraque enim equalè ac symmetrum calorem possident, atq; illi respondentem siccitatem; diuerso tamen vtraq; modo.

Pus mouencia.

Pus mouentia simillimum corpori calidum producant absque vlla humiditatis aut conuersione aut adiectione.

Emollientia paulò maiorem, quàm pro natura, calorem accendunt, & nonnihil humiditatis contrahunt, quocirca illa quantitate quidem magis, quàm qualitate caloris agunt; quæ verò indurata emolliunt, qualitate potius. Emplasticum idcirco medicamentum est, quod exactè suppuratorium: nam si substantiam caloris innati augere, non intendere qualitatem conueniat, poros corporis obstructos esse expedit.

Sunt verò & alia emollientia quæ humiditatem consequuntur, omnia enim humida mollia sunt, si cum calore modico humida perseuerent: ob id sanguis mollis, quia consistentia liquidus. Fit autem humectatio, & ab ea mollitio; vel penitissimè in totam partem, veluti per nutritionem, quæ vera humectatio est: vel superficietenus, non per totum, sed per spatia rerum inania, qualis fit à balneo, vel foru aquæ dulcis.

Indurancia.

Indurancia, Σκληρυντικά, propriè ea sunt, quæ citra caloris aut frigoris excessum resiccant: nam & frigus quidem indurat, & calor nimius. Adipes & alia frigore condensantur; lutum vi caloris ignei in lapides conuertitur: sed hæc alio modo quàm resiccatione sola fiunt. Redditur autem durius sola resiccatione, quod aduentitio humore emollitum est: veluti in vlceribus humidior ac laxior caro, ad quam duriozem reddendam, exsiccantia conueniunt, à mordacitate, erosione, & aliis vehementibus qualitibus aliena. Omne siquidem quod siccum, durum. Siccum autem bifariam siccatur & indurat; alterando scilicet & sicciozem reddendo partium essentiam, quod propriè durum; aut humorem in poris ac spatijs contentum consumendo.

Est verò & durum repletionem, veluti cum vter aliquis nimium repletus distenditur, sed quod renitens & αντίτυπον, non durum Galenus appellat. Inter Indurancia idem lib. v. De simp. med. facult. etiam refert, postea Πυκνωτικά, id est, Condensantia appellat.

Durum.

Durum autem dicitur, cui caro nostra temperata cedit.

Molle.

Molle, quod eidem carni ac cuti cedit, si quidem corpus simplex fuerit: Quod enim ex pluribus constat, aut sese contingentibus, sicut tritici aceruus: aut inuicem implicatis, vt lana, pili, simul & cedere potest, nec tamen esse molle.

Rarefacientia.

Rarefacientia, Αραιωτικά, siue Διαφορητικά, Resoluentia, dicuntur, quæ cutis poros dilatant, & partium substantiam tenuiorem rarioremq; reddunt. Modicè calida hæc natura sunt, & tenuium partium, ac quàm minimè resiccant; vt Chamæmelum, Althæa. Caliditas siquidem excedens non rarefacit, sed adurit, & per adustionem condensat & resiccatur: moderata caliditas vias aperit, & in profundum per substantia tenuitatem penetrat, ac dolores lenit.

Rarum.

Rarum autè dicitur, cuius partes spatia inanibus intercepta sunt, vt spongia, pumex, &c.

Densum.

E contrà verò Densum est, cui nulla inania sunt spatia aut patetes pori, sed partes compactæ.

Condensantia.

Condensantia, Πυκνωτικά, Rarefacientibus contraria sunt, poros contrahunt, & rara humidaque

daque incrassant, solidioraque reddunt. Talia existunt quae refrigerant, non terrena tamen, nec aërea, sed aquea, & nihil aut exiguum omnino adstringunt. Debiliter enim haec contrahunt & constringunt, nimirum propter mollitiem, ut Semperuium, Portulaca, &c.

Aperientia, *Ανεσθητικά*, vasorum oscula referant, & aperiunt, crassiorum sunt partium, *Aperientia.* calida, acra, & mordacia; ut, Cyclaminus, Allia, Cæpe.

Constipantia, *Στενωτικά*, quae & Contrahentia, Occludentia, ac Constringentia dicuntur, oscula concludunt, & sensibiles excretionem cohibent; frigida sunt, crassarumque partium, & quidem citra acrimoniam: ut, Bolus armena, & terrenorum corporum complura. Quae etenim valenter constipare & constringere debent, robur quoddam renitens ac durius habeant oportet, quod crassa & terrestris substantia confert. *Constipantia.*

Attrahentia, *Ελκτικά*, *Επισπαστικά*, ex alto succos euocant & extrahunt; calida sunt & tenuium partium. Attrahit siquidem calidum, & quidem quod coniunctam habet partium tenuem essentiam, vehementius. Moderatè autem attrahunt calida & sicca secundo ordine: potentiùs quae tertij sunt ordinis: maximè verò quae quarto ordine calida, pro ratione enim caloris fit attractio. Est autem Attrahentium duplex materia, auctore Galeno, vna *Αυτοφύη*, hoc est, spontè nata, siue quae talis ex seipsa est; altera verò ex putredine arescente generationem sortita. Spontè nata, ut Dictamni essentia, Thapsia, Sagapeni, &c. *Attrahentia.*

Ex putrefactione, qualis est fermenti & nonnullorum fimorum essentia, ut fimi columbini, non tamen omnium. Sunt verò & Attrahentia quaedam, quae à totius essentiae similitudine, non à qualitate manifesta: talia sunt omnia purgantia medicamenta, & quaedam alexiteria, quae ad medicamenta pertinent, ad quartas facultates relata.

Repercutientia, *Αποκρουστικά*, in altum sibi occurrentes succos repellunt: frigida sunt, & crassarum partium. Frigidum siquidem repellit, quod, cum vnà coniunctam crassitudinem partium obtinet, etiam violentius propellit; qualia sunt acerbata & aultera: ut Omphacium, Balauftium, Malicorium, &c. Repellunt verò & Adstringentia, praesertim quae à partium tenuitate adiuuantur, ut è nucum iuglandium corticibus expressus iuccus, maximè valideque adstringens, qui tenuissimae esse substantiae ostenditur: Adstrictionem siquidem tenuitas substantiae adiuuat quàm maximè. alia etenim Adstringentia, ob substantiae crassitiam facile in altum penetrare non possunt: dum viam sibi ad interiora etiam pracludunt. *Repercutientia.*

Abstergentia, *Ψύχτικά*, siue detergentia, lentos, glutinosos humores in superficie, cutis poris, vel etiam vlcibus adhærescentes, eluunt atque extergunt. vim habent exsiccandi cum tenuitate substantiae; nec refert calida sint an frigida, neutra enim qualitas actionem impedit, nisi excesserit. Nam abstergunt frigida, veluti Hordeum, Limonum succus, Telephium: item & calida, ut Mel, Sacharum, & alia. *Abstergentia.*

Expurgantia, *Εκκαθαριστικά*, quae & Galeno *Εκρεστικά*, id est, ab infarctu liberantia, obstructions tollentia, siue, ut vulgò, depilantia, non tam poros cutis, quàm interiorum viscerum meatus expurgant: ut iocinoris, lienis, venarum: qualia sunt, Nitrum, Abrotonum, Lupini, & cetera nitrosa, & amara, etiam si exiguum adstringat. Sunt haec substantiae ratione ab Abstergentibus minimè diuersa, sed ratione maioris & minoris differunt: nam quae poros & meatus internos expurgat, tenuiorum magis sunt partium, ac moderatè calida; ut nitrosa & amara. Iam & quae cuti exterius imposita, sordes siue in cute siue in vlcibus extergunt, adstringendi facultate destituuntur: intrinsicè verò assumpta, etiam si adiuncta quaedam adstrictio, possunt tamè sic nihilominus quoque magnos purgare abstergereque meatus, cuiusmodi in visceribus & vasis sunt. Nam foris meatus exigui prius ab adstrictione occluduntur, quàm probè queant expurgari. At quae circa ventrem partes omnes, quaeque in iocinore, liene, aliisque visceribus, cum maximos in se meatus habeant, maius accipiunt commodum ex vasorum corroboratione (quod per adstrictionem fit) quàm propter osculorum exiguitatem aut angustiam laedantur. Proinde interius Absinthium expurgare potest: foris verò extergere nequit. *Expurgantia.*

Attenuantia, *Λεπυντικά*, siue extenuantia, huiusmodi omnia sunt expurgantia, calida quidem etiam ac tenuiorum partium. Protinus etenim expurgantibus & obstructions expredientibus inest, ut crassos humores ac lentos extenuandi vim habeant: auctore Galeno. *Attenuantia.*

Illinentia, *Εμπλαστικά*, Abstergentibus omnino contraria sunt. cutis enim poris illita tenaciter inhaerent, eosdemque opplent ac obstruunt; veluti pingua, glutinosa, & terrestria acrimonia & asperitate carentia; ut adipos, oleum, resina, butyrum, lytargyrium, bolus, creta, farinae addito liquore: item & aloë, quod foris admotum, emplasticam & substantiam & facultatem obtinet; intrò verò assumptum amaritudine sua expurgat & aperit. Non desideratur in his calor aut siccitas, sed substantiae, qualem diximus, essentia. *Emplastica.*

Obstruentia, siue *Εμφρακτικά*, haec eadem sunt & *Παχυντικά*, Incrassantia: nam veluti Detergentia atque Expurgantia poros ac meatus ab obstructione liberant, sic haec eosdem *Obstruentia.* *Incrassantia.*

eosdem obstruunt atque infarciunt, & crassos lentosque corporis succos reddunt.

*Dolores
sopientia.*

Dolores sopientia ac sedantia duo sunt: quaedam enim reuera talia, vt *Α'ρόδυνα* & *Παρρηγοεικιά* vocata: alia tantum, sed improprie, dicuntur, *Ναρκωτικά* videlicet; veluti, si quis hominem mortuum anodynon dicat, quia dolore vacet.

Anodyna.

Qua autem reuera *Α'ρόδυνα* aut *Παρρηγοεικιά*, partium sunt tenuium, ac moderate admodum calida, non multo quam temperata calidiora; ex primo nempe ordine excalfacientium, ac *Α'εσιωτικά*, siue rarefacientia. Haec enim quidquid in partibus dolore vexatis, siue acrium, siue lentorum, aut crassorum tenuibus poris infarctorum humorum inhaeret: vel etiam quidquid vaporosi, crassi, aut frigidi spiritus exitum non inuenientis inclusum est, euacuant, digerunt, rarefaciunt, extenuant, concoquunt, & aequabile reddunt; vt flos Chamæmeli, lac tepidum, & oleum anethinum, Galeno teste.

Narcotica.

Narcotica, *Ναρκωτικά*, haud proprie dolores mitigant, nec dolorum causas auferunt, sed partes frigore suo stupefaciunt: est autem stupor paulo minus quam insensibilitas aut sensus priuatio. Haec eadem verò & *Υ'πνωτικά*, id est, somnum conciliantia siue somnifica, ac *Καταφροεικιά*, siue grauem soporem epota adferunt. Refrigerant autem haec omnia vehementer, ac quarto quidem ordine, Galeno veteribusque aliis testibus, sic vt non modo sensum obstupefaciant, sed & si paulo liberalius ebibantur assumanturque, mortem adferant: qualia sunt Opiu, Hyoscyamus, Mandragoras. Videntur tamen non tam sola qualitate extreme & quarto ordine frigida haec efficere, sed & a substantiae quadam proprietate ac essentia concurrente praestare. Nam frigidorum multorum qualitates sepe numero calidorum adiectione contemperatae obtunduntur, sic vt nulla aut exigua refrigeratio ab his sentiat. Opij autem & nonnullorum similium stupefaciendi facultas vehementer etiam calidorum permixtione exiguum admodum reprimitur. Philonis Antidotus omnem dolorem Opij ac feminis Hyoscyami facultate stupefaciendi lenit, tametsi Euphorbium, Piper, Pyrethrum, aliaque calida admittat, adeo vt & gustu acris & feruida sentiat. Nec verò & aetate aut temporis diuturnitate Opij ac Hyoscyami vis in hac compositione superatur: quae inuincibilem ferè horum stupefacientium facultatem ostendere videntur; & haud a sola qualitate frigida, sed & a substantiae essentia stupefaciendi potentiam his adesse: frigida siquidem qualitas aetate & lapsu temporis calidorum mixturam superari potest; quae verò a tota substantia, non ita facile edomari. Iam & Opium amaritudinis nonnullae particeps est, quae ipsum ex differentibus natura partibus constare ostendit, nec omnes extreme frigidas esse. Relinquitur ab essentia substantiae, stupefaciendi quoque vim communicari; nec a sola extreme frigida qualitate proficisci.

Rubefacientia.

Contraria autem Anodynis sunt, quaecumque dolores excitant, qualia sunt quae calefaciunt ac unitatem dissoluunt, veluti cutim rubefacientia, ac vesicas excitantia, vt sunt Nasturtium, Sinapi, stercus columbinum, praesertim siluestrium, Euphorbiu, Cantharides, Ranunculi, Allij nuclei, ex quibus *Φονιγμοί* & *σνατισμοί* dicti conficiuntur. quae *Α'μυκτικά* & *Μελαουμεικτικά* quoque appellantur. Huius generis, sed calidiora, *Ε'χαρατικά*, quae caustica siue vrentia sunt, & *εχάρατα*, hoc est, crustas, cauterij ritu cum dolore efficiunt. Sunt autem Escharotica non modo ordine quarto calida ac sicca, sed etiam consistentia crassa, & idcirco cuicumque inhaerent parti, stupitis modo infixam ipsam excruciant: vt calx viua.

*Φονιγμοί.
Σνατισμοί.
Escharotica.*

Septica.

His similia essent *Σηπτικά*, vehementer quoque calida ac sicca, nisi partium essent tenuium, omninoque tenuem haberent consistentiam; quae & idcirco cum exiguo tum dolore tum morsu, aut etiam citra doloris sensum partem eliquant. Vocantur autem haec Septica, hoc est, putrefacientia, appellatione haud propria: verè enim Septica calefaciunt & humectant; efficit autem symptomatis similitudo vt sic quoque appellantur.

Multis autem modis corrumpi quid potest: siquidem quae nimio plus refrigerata sunt, aut excalfacta, tum exsiccata aut humectata, ea omnia corrumpuntur: non tamen quidquid corrumpitur, *σήπιατα*, hoc est, putrescere dicitur, sed quibus id cum foetore accidit.

Medicamina autem quae Septica dicuntur, sunt Auripigmentum, Sandaraca, Chryscolla, Pityocampe, Aconitum, &c. Et de Secundis facultatibus quidem huc usque; ad Tertiaram explicationem accedere ordo postulat.

De Tertij facultatibus. CAP. VII.

TERTIAE facultates non ex primis modo consistunt, sed & ulterius progrediendo, ex ijs quoque, quas ad Secundas referre contingit, sic vt ex vtrarumque mixtura consequi videantur: veluti Sarcotica absque morsu deliccant & adstringunt. Siccare quidem ad Primas, adstringere verò ad Secundas refertur. Sunt autem ex Tertij generis facultatibus, quaecumque maturant, suppurant, carnem ingenerant, conglutinant, cicatricem inducunt, callum gignunt, vrinam mouent, menies euocant, secundas & foetus excutiunt,

cutiunt, tussim sedant, lac generant, genituram gignunt ac extinguunt.

Pus mouentia, Διαπύρηνκα, siue Ε'κπύρηνκα, suppurantia, humorem in tumoribus consisten- ^{Pus mou-}
tem, carnemque contusam in pus conuertunt. moderatè calida sunt, & emollientibus (vt ^{uentia.}
suprà ostendimus) proxima, sed tamen hoc differunt, quòd emplasticam vnà facultatem
habeant poros obstruentem; caloris substantiam augent, qualitatem non intendunt. Appel-
lamus verò hæc eadem & Maturantia siue Περσικά.

Σαρκοπικά, quæ in vlcere cauo carnem gignunt, & sinus implent, sicca sunt primo ordi- ^{Σαρκοπικά.}
ne, modicè & absque morfù detergunt, citraque adstrictionem: vt hordei farina, thus.

Conglutinantia, siue Κολλητικά, siccant ordine secundo ferè, & medio modo se habent ad ^{Congluti-}
ea quæ carnem ingenerant, ac cicatricem inducunt, non abstergunt, sed adstringunt; prohi- ^{nantia.}
bentque ne quid humoris labris vulnere (quibus peculiariter adhibentur) obuuiat. Non
solum autem ad conglutinanda cruenta vulnera, sed ad fistulas, sinus, vetustaq; vlcera vsur-
pantur. Συμφορικά autem & hæc dicuntur, tum & Τεθωμάτια, ac subinde Ε'ραιμα, quòd re-
centibus & adhuc cruentis vulneribus adhibeantur.

Ε'πωλωτικά, cicatricem inducentia, validè citra morfum resiccant & adstringunt, quòd ^{Cicatricem}
in carne humidum absorbent, ipsamq; contrahunt, & tenui callo cuti persimili contegunt. ^{inducuntia.}
quamobrem magis siccare hæc, quam quæ carnem gignunt, aut vulnera conglutinant, ne-
cessum; carnem liquidem constringant, contrahant, constipent, & calli instar indurent
oportet, alioqui cicatricem non inductura.

Est verò & aliud Ε'πωλωτικών genus, quod excrecentem carnem adimit, natura acre ac
mordax: hoc Καθαιρετικόν, id est, detractorium propriè dicitur Galeno; huiusque vsus ad
inducendam vlceribus excrecentibus cicatricem: additur à nonnullis & Tertium, citra ad-
strictionem resiccans.

Πωροπικά, callum gignentia, ossa fracta ferruminant, ac vniunt. vniuntur autem inter- ^{Callum}
medio callo. Callus autem neque os, neque caro est, sed inter vtrumque ambigit: corpus ^{gignentia.}
durù, siccum, album, ossa coniungens: nam cum ossis fracti partes inter se propter siccitatem
coalescere nequeant, natura eas callo, circa oras fracturæ cõsistente, quali vinculo colligat.

Adiuuant autem ad huius generationem & victus ratio conueniens, tum & medicamen-
ta foris admota, quæ emplastica sunt & modicè calida.

Διουρητικά appellatur medicamenta, quæ vrinas promouent ac prouocant. Sunt autem ^{Diuretica.}
hæc non vniusmodi: quædam enim per accidens, alia propriè: tertia medio quodam inter
vtraque modo, & per accidens videlicet & propriè vrinam ciunt.

Per accidens Diuretica, humida, liquida, & cõsistentiæ tenuis, facilè penetrátia sunt: quam- ^{1.}
obrem cum facile ac citò per vias vrinæ deferátur descendantque, Diuretica appellátur: vt
sunt aque purissimæ ac leuissimæ; vinum album, tenue, & pauciferum; hordei tenuius ac di-
lutiùs decoctum, &c. quæ quidem vrinæ copiam adaugét, sed nec meatus aperiunt, nec cras-
sa, (quod propriè Diuretica) attenuant: quandoq; tamen si quæ in vijs vrinæ hærent, vel quæ
propter vrinæ paucitatem vel defectum descendere nequeunt, expellunt atque educunt.

Proxima sunt, quæ & propriè & per accidens simul vrinam mouent: mediocrem hæc ex- ^{2.}
purgandi atque attenuandi vim habent, & meatus aperiendo liberum vrinæ transitum ad
descensum procurant. Talia autem nonnulla etiam frigida, sed tenuium partium sunt; vel-
uti Solani vesicarij fructus, Melonù, Peponum, aliorumq; cucumerariorum semina, gra-
minis radices, quæ vrinas clementer prouocant, & in vijs hærentia non rarò expellút. quam-
obrem & propriè Diuretica dici queunt; tamen si & quandoque per accidens hoc præstent:
quando etenim calor aliquis nimius atque excedens venas occupat, serosam humiditatem
resoluens, aut aliò abducens; tum frigida huiuscemodi, cum calorem contemperant, effi-
ciunt, vt faciliùs humores à renibus attrahantur, perque vesicam descendant.

Quæ autem propriè Διουρητικά, meatus expurgant, vias aperiunt, crassos humores, atque ^{3.}
ipsum sanguinem extenuant ac diffundunt, quodque extenuatum est, à crassioribus parti-
bus fecernunt; quod facile deinde renes attrahunt, & per vrinarios meatus demittunt.

Huius autem generis Diuretica intensè calida sunt ac sicca, ordine nempe tertio, acria, &
tenuis admodù substantiæ: vt sunt semina Apij, Petroselini, Fœniculi, Dauçi, Agrioselini,
Seseleos, Saxifragi; nõ modò semina, sed & radices, & alia similia, à quibus humores & san-
guis nõ extenuatur dumtaxat, sed & funditur, siue vt Græcè χεῖται, ac fecernitur, non secus
quam à coagulo, quod serosum ac tenue in lacte seorsum segregatur, crasso in se coacto ac
exactè vnito. Horum itaque natura excalfactoria, exsiccatoria, tum & Διακριτικὴ siue secre-
toria, & συρρικτικά, id est, coactoria est. Existimantur hæc eadem & Λίθων συρρικτικά, ^{Λίθων συ-}
siue calculum comminuentia & frangentia. nulla tamen reuera calculum comminuentia ^{ρικτικά.}
reperiuntur, nisi quæ coherentes arenulas lentis viscidisq; humoribus veluti glutino vni-
tas,

tas, dissoluunt, separant, ac expellunt. Nec enim durus calculus vllis medicamentis comminui potest, qui renibus inheret; multò verò etiam minùs qui vesicam occupat; vtcumque multa circumferantur, quæ tale aliquid promittunt: quæ si acria sunt, & ex propriè appellatis Diureticis, non modò calculum non comminuunt, sed è conuerso ad eius generationem faciunt. Tenuè etenim segregantes, crassum cogunt, & excedente calore excoctum in calculum conuertunt. Quòd si verò ex temperatis aut frigidis ac medijs Diureticis sint, nec hæc eum comminuere queunt: siquidem quod ex materia terrea, lento viscidoque humore permixta intenso calore induratum (veluti calculus est) id nec calido nec frigido dissolui potest: tritura tantummodò comminui ac atteri potest. Dura namque corpora ab inuicem, & ab asperis atteruntur. Nullum autem est, quod intra corpus assumptum, asperitate sua calculum atterere aut comminuere queat. Tamet si enim lapis spongiæ, & similia alia aspera hunc in scopum à nonnullis exhibeantur; nullatenus tamen ad renes aut vesicam perueniunt, cum eò liquida tantum deferantur. Lithonryptica idcirco ac calculum comminuentia ea tantum verè sunt, quæ cohærentes arenulas dissoluere ac expellere queunt. & talia quidem sunt Diuretica quædam calida ac sicca, tenuiumque partium, acria quoque, sed remissius & simul amaritudinis nonnihil obtinentia, vt Virga aurea, quæ crudos lentosque humores, vrinarios meatus obstruentes, expurgat, & arenulas cohærentes dissoluit.

Menses euocantia.

Quæ menses euocant, siue *Εμμησίων άγωγία*, calida sint ac tenuium partium oportet, vt crudos humores cõcoquant, crassos verò ac lentos attenuare ac incidere valeant, & meatus expurgando ab obstructione liberare: qualia sunt omnia propriè Diuretica, quæ mensium expurgationem etiam promouent. Quòd si verò eadem graueolentia aut amara, hoc præstantiora & efficaciora futura. Graueolentia siquidè vterum deorsum deprimunt: veluti suaue odorata sursum trahunt. At sursum trahentia ad mensium remoram faciunt: deorsum verò deprimètia eosdem ciunt, veluti Ruta, Parthenium, Chalbani, succus medicus, Castorium, & alia similia. Amara verò etiam valentiùs quàm alia menses euocant, quia magis expurgant, si quidem cum tenuitate substantiæ & acrimonia cõiunctis talia fuerint: veluti Sabina, Aristolochiæ omnes, Myrrha, & similia; talia enim crassa attenuant atque diffundunt, vias ac orificia venarum potenter expurgant. Sunt verò & alia, quæ menses, sed per accidens, promouent: veluti quæ corpus longo morbo aut aliàs extenuatum reficiunt; aut quæ id ipsum nimio calore resiccatum refrigerant ac humectant. Cum enim ob sanguinis inopiã aut paucitatem menses prodire nequeant, corpus ali, & optimis alimètis sanguinis copia augeri debet. vbi verò caliditas adurès ac resiccàs sanguinè absument, frigidis ac humidis caliditas siccat; temperanda, & ad temperiem sanguis reuocadus, vt tenuior aptiorque ad fluxiones reddatur.

Secundas expellentia.

Quæ verò *χόρεια*, siue *διύτεια*, id est, secundas à partu relictas expellunt, nec non & fœtus mortuos, eadem sunt cum ijs quæ mensium purgationes procurant, potissimum quæ potentiora, calida nempe, tenuium partium, graueolentia, ac cum acrimonia amara, præsertim si in maiore quantitate & frequentius propinentur.

Βηχια.

Βηχια Galenus Diureticis ac menses mouentibus annumerat. Sunt autem hæc, eodem auctore, duorum generum: quædam tussim sedant, alia prouocant: quæ etenim ad crassos humores è thorace excreandos faciunt, tussim vnà excitant: econtrà, quæ tenues humores incrassant, eadem sedant. Nam quæ excernuntur, ea cum tussi & excussi aëris impetu expelluntur. Calida autem & tenuium partium, ac extenuandi naturam habent, quæ ad crassorum excrementorum thoracis expurgationem adiuuant; vt Hyssopus, Scabiosa, Marrubium, Iridis ac Helenij radices. Sunt tamen & alia quædam mediocriter thoracem expurgantia, non multum calida, nec impensè sicca, sed nonnihil humectantia, vel saltem, quæ exasperata sunt lenientia, vt sunt Glycyrrhiza, Vuë passè, Caricè, & similia dulcia, quæ resiccantibus subinde præstant: longè siquidem commodius è thorace excremeta humidis quàm siccis educuntur. Conueniunt etiam thoraci ac pulmonibus medij generis Diuretica: quæ si frigida sunt, tenues humores incrassant, & tussim sedant, vt sunt Cucumerariorum semina, nuclei nucum pinearum, & similia. Præcipuè tamen tenues humores incrassant, ac tussim sedant, Narcoticam vim obrinentia, veluti Papaueris codia, ex quibus variæ compositiones apud Galenum lib. vii. de med. secundum loca. tussim sedantes.

Lac generantia.

Lactis ac seminis effectrices facultates partim in alimentis, partim in medicamentis, Galeno teste, sunt. Lactis quidem generationem promouet cibus plenior & *ερχμωσ*, siue boni succi, & paulò quidem calidior ac sicciior, si pituitosus sanguis ac frigidior sit: humidior verò ac minùs calidus, si bilis infesta. Medicamenta autem lac prouocantia tenuium quoque partium, ac calida, & iis, quæ vrinam propriè mouent, affinia atque vicina, sed tamen mitissima, vt Anisi & Anethi semina, Fœniculi verò non modò semen, sed & succus. Vehementiora, & quæ menses euocant, lactis generationem impediunt. Nam quibus menses

ses

ses feruntur, his in mamillis lac nullum aut exiguum admodum colligitur.

Semen autem generant, præter alimenta optimi succi, & quæcumque sanguinis copiam ^{semen ge-} augment, etiam calida non admodum sicca, sed flatuosa: ut, bulbi, legumina pleraque, Or- ^{nerantia.} chies, Eruca. Et hæcenus quidem de his, quæ ad tertij generis facultates referri contingit.

De Quartis facultatibus. CAP. VIII.

DIFFERENTES ac valde dissimiles Quartæ dictæ facultates à superioribus sunt: non etenim ex Primarum qualitatuum aliqua dependent: neque Secundis aut Tertijs succedunt, sed substantiæ siue essentiæ proprietatē consequuntur. Sola autem experientia tales deprehenduntur; neque alia ratione cognosci queunt: veluti quod magnes ferrum ad se pertrahat, attractumque retineat, & quod vires eius alio debilitentur; nulla adinuenit ratio, sed sola observatio ostendit. Eodem modo & quod succino attritu calfacto paleæ adducantur, nec ratione ulla cognitum: sic & nec multorum aliorum, quæ à substantiæ ac essentiæ suæ singulari proprietate vires suas exercent: atque idcirco occultæ, specificæ, & latentes appellantur facultates. Ac tales quidem omnium sunt ferarum, & *ιοβόλων ζώων*, siue venenum eiuculantium animalium: tum & eorum quæ *δηληθήρα*, siue venena appellantur & sunt; quæ non manifestis, aut ratione naturali perceptibilibus qualitatibus, sed latente & occulta vi mortifera sunt. Animalia quidem venenata morfu, ictu, punctura, vel etiam tactu; venena verò, si intra corpus assumantur. Quorum singula uti diuersas obtinet proprietates, sic & diuersimodè homini perniciem adferunt. Ex terarum numero Aspis letalem soporem adfert, & citò hominem tollit. Vipere ictum dolores, rigores, biliosi vomitus, sitis, & alia grauiissima sequuntur symptomata: sic & Amphibene, Cerastis, Dipfadis, *Σηπέδονος*, Dryini, & aliorum. Ab Hæmorrhoo demorsis sanguis ab omni parte profluit. Scorpij, Scolopendre, Lacerte, Phalangia, & reliqua eius generis, suis quoque modis nocent. Rabidi canis morsum Hydrophobia consequitur. Inter venena siue deleteria quæ assumuntur, Cantharides vesicæ maxime incommodant: Lepus marinus pulmonem exulcerat: Cerebrum catti siue felis homines furentes efficit. Metallica, ut Cerussa, Argenti spuma, Stibium siue Antimonium, Argentum viuum quocumque tandem modo apparatus, & pleraque alia, mortifera etiam, sed diuersis modis: quædam quoque citius, alia tardius interimunt. Similiter quoque & letiferæ stirpes, quæ non eodem omnes modo homini perniciosæ.

Animalia
vires eia-
culantia.

Venena.

Quæcumque verò venenis & venenatis ictibus medentur, substantiæ specificæ proprietati hoc quoque acceptum debent. Sunt autem genere duplicia, Theriaca scilicet, & Alexipharmaca.

Theriaca proprie dicuntur, quæcumque venenatis animalibus, eorumque malignitati ^{Theriaca.} resistunt. Nomen à feris *ιοβόλοις* habent, quæ *θήρα* Græcis dicuntur, quo nomine omnia animalia venenum eiuculantia comprehenduntur. Ab his medicamenta quæcumque, siue simplicia, siue composita, quæ ferarum venenum eiuculantium morsibus, ictibus, & plagis medentur, *Θηριακά* appellantur. Horum autem quædam feras malignas & serpentes venenatos suumtu, instratu, aut illitu fugant: alia ab his male habentes sanitati restitunt, & ut ictus, morsus, aut punctura innocua euadant, præstant.

Ex illorum genere sunt *Περίαμματα* ac *Ἀποβοπαία*, quæ appensa aut alligata venenatorum <sup>Περίαμ-
μα-
Ἀποβο-
παία.</sup> insidias arcant, & non modò venena, sed & incantamenta magica inefficacia reddunt. Exempla apud multos Auctores còplurima extant. Succinum pro amuleto infantibus alligari: Corallium in domo inuidiam omnem amoliri: ærescentem Scyllam in limine vestibuli suspensam maleficiorum introitum depellere, Plinius præter alia multa refert. Galenus lib. II. de medic. secundum loca pleraque recenset, quæ coronæ modo capiti imposita dolores leniunt.

Dicuntur hæc Latinis Amuleta ab amoliendo, quòd scilicet venena & maleficia arceant. ^{Amuleta.} Appellantur verò & *Ἀλεξιθήρα*, quandoque & Amuleta.

Alexipharmaca nominantur, quæ aduersus venena & deleteria pharmaca adhibentur; non quidem extrinsecus corpori apposita aut admota, sed intrò assumpta. Eadem exultantur & *Ἀλεξιθήρα* dici. sed Hippocrati *Ἀλεξιθήρα* sunt contra ferarum morsus remedia. <sup>Ἀλεξιθή-
ρα.
Ἀλεξιθή-
ρα.</sup>

Cum venenis affinitatem habent multam Cathartica, proprie quidem ita nuncupata. nam si in ijs propinandis modus aut mensura excedatur, non modò vehementer nocent, sed & è vita hominem subinde tollunt. Dicuntur autem Cathartica dupliciter:

Generaliter quidem ea omnia quæ quouis excrementa expurgant modo, ut sunt diuretica, expectorantia, menses mouentia, & cetera quæ crassos humores attenuant, meatus obstructione liberant, & vias aperiunt: de quibus, vbi de Tertius facultatibus. 1.

Minus verò generaliter *κρυσθολή*, id est, per excellentiam Cathartica vocantur, per inferiorem ventrem & vomitum purgantia, quæ proprie *καθαρτικά*, & non qualitatuum, quæ ^{καθαρτικά} ipsis insunt, vi aut potentia, sed totius suæ substantiæ proprietate ac similitudine familiarem sibi humorem attrahunt & educunt. 2.

B

Succe-

Qua inui-
cem consen-
sunt, aut
dissentiant.
Αντιπα-
θία.
Συμπάθια

Succedunt Cathartics, quæ inter se vel maximè conueniunt, vel admodum dissentiunt. Nam quæ in multis rebus discordia aut cõcordia reperitur, haud aliunde quàm ex substan-
tiæ essentia prouenit. Græci Discordiam Αντιπαθειαν, id est, dissensionem: Concordiam Συμ-
παθειαν, id est, consensum vocant: Plinius odium & amicitiam nominat. Hæc autem non
modò in animantibus, sed & in stirpibus alijsq; sensu carentibus obseruantur. Apud va-
rios scriptores exempla non pauca reperiuntur, quæ molestum foret huc referre: satis visum
fuit nonnulla attulisse, quæ amicitia & odij in stirpibus testimonium exhibeant.

Pernicialia Brassicæ cum Vite odia: si etenim contigerit Brassicam iuxta Vitam plantari,
sarmentum Vitis augetur, ac Brassicæ appropinquas, non amplius rectè procedit, sed retrò
vertitur: Sic & Brassicæ, dum coquitur, si vinum instilletur, de cetero non coquitur, & color
eius corrumpitur. Ex multo vino etiam non inebriatur, qui crudam brassicam præsumserit.

Amica Viti Vlmus est, cuius amplexu uiuit & feliciter adolescit.

Quercus & Olea tam pertinaci odio dissident, vt altera in alterius scrobe depacta mo-
riatur.

Felix non renascitur arundine secta, aut exarata vomeri arundine imposita: similiter &
arundo intercidit, si exaretur filice vomeri alligata. Inter arundinem verò & Aspara-
gos amicitia: nusquam enim quàm in arundinetis lætiores Asparagi.

Amica quoque sunt Myrtus & Olea: item Ficus & Olea.

Qua parti
alicui pro-
sunt aut
nocent.

Referunt verò ad Quartas facultates, tum etiam ad superiores consentientes aut dissen-
tientes, omnes, quæ vni alicui humani corporis parti vel nocent vel prosunt. Siquidem pro-
pter singularem & specificam à substantiæ essentia proprietatè, & dissensionem aut consen-
sum, vni parti magis quàm reliquis noxam inferunt vel benefaciunt. Quod Galenus lib. 1. de
med. secundùm genera, exemplo Cantharidû & Leporis marini ostendit. Cantharides enim
intrà assumptæ, reliquis partibus per quas transeunt illæis, vesicam præcipue exulcerant: Le-
pus marinus pulmone tantum modò infestus, quamuis per alia membra mollia transeat. Sic
& Betonica, Stœccas, Maiorana, & quædam aliæ capiti vtiles: Tussilago, Scabiosa, Hysopus
pectori & pulmone: Eupatorium tum & Hepatorium iocinori: lieni Asplenion: renibus Gly-
cyrrhiza, Virga aurea; vtero Pulegium, & Arthemisia, & aliæ tum his, tum aliis partibus.

Et sufficiant hæc de facultatibus, nunc quo modo ac ratione ad cognitionem facultatum
perueniri queat, occurrit docendum.

*Quibus modis cognoscenda facultates stirpium, & primùm
per odorem. CAP. IX.*

COGNOSCUNTUR simplicium medicamentorum & stirpium facultates experientia
quidem, tum & gustu, ac sapore. Ex odore quoque de his iudicari posse apparet. Recen-
tiorum nonnulli ex signaturis siue signaculis, aut χαρακτηρισμοῖς, quæ subinde stirpibus à
natura indita sunt, de facultatibus, maximè Quartis, iudicium rectè fieri autumant.

Odor.

Sensibilium autem gratia, odoris sensum Deus Opt. Max. creauit, sed tamen de tempera-
tura coniecturam aut iudicium facere, non perinde tutum per odorem, ac ex gustu, vt Gale-
nus ait. Sunt tamen quædam, quæ vt sapores nos afficiant. siquidem acida omnia, & præfer-
tim acetum, odoratum mouet: item & acria, vt Allium, & Cepe, quæ non gustum modò, sed
& odoratum offendunt ac mordicant. Sic in nonnullis propemodum similis odoris sensus
sensui gustus; verum hoc in admodum paucis contingit. Quandoque etiam citra gustum
ex solo odore quarumdam rerum qualitates cognoscuntur, veluti fimi & aliorum foetido-
rum, quæ gustare nemo aggreditur: sic & edulia putrilagine corrupta, odore solo offendunt;
& ne gustare quidem quiquam ea dignatur; sed protinus abiicit, odoratum soli fidem ha-
bens. Non tamen idcirco per odorem qualitates multorum aliorum deprehenduntur.

Maxima autem potissimaque causa, quamobrem ex odore nihil euidens iudicari queat,
substantiæ est inæqualitas: corpora enim pleraq; dissimili sunt consistentia, de quarum singula-
rum partiũ temperamento odor non iudicat, veluti Gal. lib. 1v. de simp. med. facultatibus,
exemplo Rosæ latius ostendit. Ceterum rerum odorabilium vaporosa est substantia: recta
ergo ratione, quæcumq; odorata, eadem & calida, vaporum enim copia à calore prouenit.
Auicenna autem odores non modò à caliditate, sed & frigiditate prouenire ait, & bene olen-
tes, & à quibus sentitur mordicatio, calidos esse; illos verò qui acetum redolent, frigidos.
Odorum autem quidam grati, οσωδεις, ac suaue olentes, qui cerebri spiritui familiares:
alij graueolentes, siue δυσωδεις, cerebri spiritui non familiares. Dissident hi multis inter se
differentijs; sed ipsis non sunt, vt saporibus, nomina imposita. Quæcumque autem odorata,
eadem & tenuium partium, sed nonnulla amplius, nonnulla minus. Quæ autem odore de-
stituuntur, crassæ sunt essentiæ, vt salsa & austera, à quibus si quid defluit, paucum est & cras-
sum, & mole sua veluti terreum, ac proinde per inspirationem in cerebrum non incidens.]

De

SAPORES ex quibus de stirpium, tum & aliorum simplicium temperamento ac facultatibus iudicari, & certius quam ex odoribus, potest, nouem sunt: tres calidi, acris, amarus, & falsus: tres frigidi, acerbus, austerus, & acidus: tres medij temperamenti; dulcis, vinctuosus, & insipidus. *Acris, σπιμῶς*, sapor acutus est, linguam & os mordicat, pungit, ac insigniter excalfacit: interdum etiam fauces ferit, & quasi vrit; qualis est Piperis, Pyrethri, Euphorbij, item Nasturtij, Sinapios, Allij, ac Cepe. Eorum autem quæ acria, quædam esui apta: alia minimè. Horum verò nonnulla simpliciter medicamenta; alia nociua, si assumantur, aut mortifera. Eduntur autem quæ humiditatem admixtam habent: vt Nasturtium, Allium, Cepe.

Quæ verò citra humiditatem, cum tenuitate substantiæ infra tertium excalfaciendi consistunt gradum, medicamentosa sunt: vt *Διουρητικά*, id est, vrinam prouocantia: quæ sudores mouent ac ciunt, ac quæcumque incidendi ac per halitum digerendi vim habent.

Ex horum genere quoque, sputi è thorace ac pulmone excreationem adiuuantia, mensæque promouentia. Sed tertium caloris ordinem excedentia, acria & vnà crassioris essentia, caustica sunt, & vesicas excitant, aut crustas moliantur, vt Cantharis, Ranunculus, Chamælea, &c. & si tota substantia animanti aduersentur, *Σηψικά*, id est, putrefacientia ac *Δηλητήρια*.

Amarus, *πικρῶς*, sapor, minùs quam acris calidus est, insuauis ac tristis, gustum diuellit, veluti qui in Aloë, Absinthio, Colocynthide, Gratiola, & id genus alijs sentitur. Crassa autem huius est materia & terrena.

Amara omnia idcirco calida, sicca, ac terrestria: resiccandi, extergendi, meatusque expurgandi vim habent, ac quia deliccando superuacuos humores absorbent, putredinibus resistunt, ac dulcedini aduersantur, quæ fouendo humores, putredinis parens est.

Salsus, *ἀλμυρῶς*, sapor, calidam quoque facultatem habet, sed mitiorem: siccitatem verò satis intensam, cineri, vt Galenus ait, assimilem: non admodum linguam calfacit, sed siccandò abstergit, expurgatque valde siccandò. Hic à sale nomen accepit, in quo elucet: in mediocri materia consistit. Salsa hinc moderatè penetrant, incidunt, abstergunt, expurgant, valde siccandò tenues ichores & humores absorbent. Adest his obscura quoque quædam adstringendi vis, non tamen linguam contrahens, qua carnes, pisces, & alia sale condita, constringuntur, densantur ac conferuantur. Quidam tamen sal, altero minùs adstringit; atque idcirco vnus melius condita conferuat, quam alius.

Acerbus sapor, Græcis *στυφνῶς*, Arabum interpretibus Ponticus, linguam valde contrahit, & inæqualiter exsiccando exasperat, omnino terrenus frigidusque. Huius saporis sunt pyra immatura, vix acerba, corni fructus, &c.

Austerus, *ἀυστηρῶς*, quem Arabum interpretes Stypticum vocant, acerbo finitimus est, sed mitior, minùs quoque frigidus aut siccus: hic in Rhoe, Galla, & Malicorio sentitur, ac in alijs plurimis. Tanta autem huius cum acerbo affinitas, vt plerique inter hos distinctionem nullam fecerint. Vterque refrigerans, resiccans, adstringens, & externam superficiem condensans est: maioris autem minorisque ratione inter se differunt; nam Austerus siccus, linguam non exasperat; Acerbus verò siccior, humidam linguæ partes valde exasperat. Deponunt autem vtraque, tam acerba quam auster, suam qualitatem sensim: semper enim quæ veterascunt, vel acredinem quamdam, vel dulcedinem adsciscunt, abiecta etiam adstrictione.

Acerbum autem, auctore Galeno, trifariam exoluitur; aut incalescens, aut humescens, aut vtrumque simul perferens.

Si calefcat dumtaxat, nec sit humidius, nec mollius, sed durum, solum acquirat dulcedinem, veluti Castaneæ. Si autem humescat, & humiditas crassarum sit partium & aquea, austerum euadet: si verò humiditas tenuium partium & aërea, acefctet. At si pariter humescat & calefiat, humiditas quidem aquea in dulcedinem, aërea verò transibit in pinguedinem.

Acidus, *ὄξύς*, gustum ferit ac penetrat: citra sensum caloris mordicat ac rodit: pollet tenuitate substantiæ, idcirco penetrat: in aceto & omnibus acidis manifestus. Refrigerant autem acida omnia, & tenuitate substantiæ citò ac facillè penetrant: penetrando ac incidendo acribus, medicamentosis, quæ infra tertium ordinem, haud sunt infirmiora, non tamen dissoluunt ac dissipant, sed fluxiones altè subeuntis frigoris beneficio repellunt, & siccitate admodum valida, sanguinis eruptiones cohibent ac iustunt.

Dulcis sapor, *γλυκὺς*, suauis ac iucundus oblectat, nulla qualitatis exuperantia molestus; vt in melle & sacharo euidentis est. Relaxant autem omnia dulcia, sed minùs tamen quam pingua; aspera leniunt, concoctionem promouent, maturant. Materie verò mediocritatem obtinent, & humidam qualitatem nobis familiarem & affinem; temperatè quoque calida sunt. Nullum enim eorum quæ valde dulcia frigidum est: potest tamen modicè dulce ali-

quod frigidum esse, cuius aquosa videlicet est substantia. Omnium autem quae nutriunt, communis dulcedo: quidquid enim nutrit, aut plus, aut minus dulce.

Pinguis.

Pinguis siue vinctuosus, λιπαρός, sapor, linguam orisque partes lentore quodam oblinat, euidentis caloris expers, obscurae dulcedinis subinde particeps: in substantia consistit inter tenuem & crassam mediocri, & humida quidem, non aquea tamen, sed aërea, in calore frigoreque temperata. Pinguem saporem referunt non modò adipēs & olea quaedam, sed & Malua, Althaea, Lacryma tragacanthae, & similia. Pinguia autem omnia relaxant, emolliunt, humectant, exasperata leniunt, oblinunt, ac in suum statum reducunt, & melius quam dulcia: ad quorum remississimum gradum pertinent.

*Απυρος
sapor.*

Απυρος, id est, qualitatis expers, insipidus, ac (vt nonnullis placet) exqualis, non tam sapor, quam saporis omnis priuatio, nulla qualitate gustum afficit: inuenitur in nonnullis fructibus, vt Peponibus & Cucurbitis, item & in Farris ac Tritici generibus. Materia huius crassa, non tamē terrena, aut sicca adstringens, sed humore quodam perfusa: quae quoniam emplastica est, meatus omnes infarcit ac obstruit, exasperata lenit, & dissoluta vnit ac conglutinat. Sunt verò & Απυρια dulcibus affinia, sed materia ipsorum paulò crassior & crudior est.

Et totidem quidem simplices saporēs, ex quibus de stirpis aut alterius medicamenti temperatura ac substantiae essentia iudicatur, atque ex his deinde, quibus id Secundis ac subinde Tertijs facultatibus sit praeditum, cognoscitur: quod, vbi vnicam tantum qualitatem gustabilem possidet, haud difficile. Quòd si plures saporēs sentiantur, ex omnibus mistam medicamentum facultatem & actionem edet: veluti Ablinthium, quod praeter amaritudinem, & adstrictionem habet, vnde & diuersae substantiae & facultates ei insunt: ab amaritudine extergendi; ab altera adstringendi ac corroborandi. Sunt autem differentes saporēs, quandoque ita inter se confusi, vt nequeant certò medicamenti vim ac facultatem exprimere. Atqui tunc quidem experientia succurrit, qua sola etiam, citra saporum dignotionem, medicamenti cuiusvis facultas reperiri potest. Quam etiam semper adhibere conuenit, etiam si gustu aut ratione facultas cognita videatur aut perspecta. Quandoque siquidem, quae ratio probauit, experientia redarguit.

De characteris suis signaturis. CAP. XI.

EX characteribus siue signis quae in stirpibus aut earum partibus obseruari contingit, ipsarum cognosci facultates posse, à probatis inter veteres Auctoribus traditum non reperitur: nonnullorum posterioris aetatis, & nostri saeculi recentiorum haec inuenta, aut verius commenta sunt; qui naturam quodlibet à se procreatum suis peculiaribus signaturis manifestissimè notasse existimant ac docent; per quas vires & facultates, praesertim occultae & latentes, certò cognoscantur: haud aliter (vt aiunt) quam ex inspectione vultus & nonnullarum corporis partium *Φυσιογνωμία* mores & affectus hominum percipit: sed Physiognomia ab Aristotele ac alijs veteribus Philosophis probatur: doctrina verò de signaturis stirpium, à nullo alicuius aetimationis veterum testimonium accepit: deinde tam fluxa & incerta est, vt pro scientia aut doctrina nullatenus habenda videatur.

Pro signaturis autem siue characteris habentur vel ipsarum stirpium, aut alicuius eius partis forma figurave, vel etiam color, & non modò alicuius partis, veluti floris, fructus, aut radices, verum & succi: non rarò verò & aliae proprietates. Ab huiusmodi autem notis de stirpium facultatibus iudicium depromere aut facere, ab omni profus ratione alienum, ac vanissimum est; veluti nonnullis exemplis aperte ostendi potest.

Scrofulariae herbae nodosae radices extuberantia tubercula habent: idcirco aduersus scrofulas, id est, glandularum duros tumores, qui quandoque in collo, alis, aut inguinibus sentiuntur, Graecis *χοιβάδες*, tam vtilēs & efficaces affirmantur, vt etiam vel gestate solùm (quod vanissimum) prodesse queant. Nec solùm ad scrofulas, sed ad haemorrhoidum dolores eadem commendant. Et quidem aduersus *χοιβάδες* & haemorrhoides, si imponantur, benè faciunt, quia calidi & sicci temperamenti, ac digerendi vim habent, non quia nodosae scrofulas referant. Si enim propterea conferrent, quòd nodosae & inaequales, consequens foret, & alias similis figurae similiter scrofulis & haemorrhoidibus mederi: vt sunt Telephij radices, nodos quoque adnatos habentes: item & Polygonati, quae tuberculis nodosis scrofulas referre possunt: neutra tamen istarum herbarum vel ad scrofulas, vel ad haemorrhoides commendatur vel confert.

Chelidonij minoris radicibus veluti oblonga grana adherent, instar haemorrhoidum foras prominentium; & resiccat ipsa cum radicibus herba haemorrhoides. An idcirco Ranunculum Illyricum radicibus similem, haemorrhoidibus quisquam adhibere audebit?

Nucum nucleus contegitur lignoso cortice, veluti cerebrum osseo craneo: ergo omnes nuces cerebro similitudine substantiae ac essentiae prodesse, male consequitur. Noces tamen

myri-

myristicæ cerebro & capiti conferunt; sed nuces iuglandes aut auellanæ nullam capiti utilitatem præbent, imò non rarò offendunt, præcipuè dum ventriculum grauant.

In folliculis vesicæ referentibus gignitur Halicacabi fructus, vesicæ commodus, & urinas ciens. Alcea vesicaria, Solanum somniferum, Colutea, Nux vesicaria, quorum vel fructus vel semina in folliculis instar vesicarum gignuntur, nihil tale præstant.

Maioris Heliotropij coma, & semen Scorpioidis reflectuntur vt scorpionum cauda, perhibentur a veteribus remedio esse aduersus scorpiones. Calendulæ semen recuruum est, Ornithopodij siliquæ exiguæ caudam scorpionis referunt: quis autem tandem hinc affirmare volet, has scorpionibus quoque aduersari?

Lutea aduersus morbum Regium facere, ex coloris similitudine persuasum sibi habent, qui signaculis addicti sunt. Et sunt quædam quæ profunt, multa vero etiam quorum nullus vel non tutus vsus. Rhabarbarum quidem luteum est, & Regium morbum, vitiosos humores per aluum expurgando curat: idem verò potest & Agaricus totus candidus, qui & subinde vtilior, pituitosos videlicet crassos humores expurgans, meatus fellis obstruentes. Curant verò & multa alia vacuando hunc morbum, quæ nequaquam lutea sunt. Aduersus verò & istum Chelidonij maioris luteæ radices valent; verum non purgando, sed meatus aperiendo. Commendantur & Conyza, Chrysanthemum, & Bupthalmum, quorum lutei flores. Sunt autem & aliæ multæ, quarum flores lutei, quæ tamen ad Regij morbi curationem non expetuntur, vt Calendula, Verbascum, Virga aurea, Pentaphyllum, Tormentilla, Lyfimachion, Elichrysum, Chrysocome, Ageratum, Alteris Attici species, flore toto luteo, Santolina, Balsamita, & ipsa Lutum herba, tota lutea. Nonnullarum verò haud tutus videtur vsus: Ranunculum siquidem, cuius flores auri luteo relucet colore, nemo facillè icterico propinauerit: nec Armeniaca lutea mala, aut cerea pruna admiserit, multò verò etiam minùs Mandragoræ luteos fructus.

Simile est de rubente colore, qui & inter signationes non postremo loco habetur. Superioribus temporibus persuasum nonnulli habuerunt, omnia rubra calida esse, propterea quòd colorem viderentur referre ignis, qui rubens apparet: verum horum errorem redarguit Galenus de simp. med. facult. lib. II. Nostra ætate existimantur quæcumque rubra sunt, adstringere, & sanguinis fluores vnde quaque reprimere: nec desunt quidem tales plurimæ vt Rosa rubra, Balauitium, Oxyacanthæ acidæ, vulgò Berberis, rubens fructus: item & Corna, Sandali rubentes, Sanguis draconis, Bistortæ & Tormentillæ radices, & pleræque aliæ huius coloris, quæ adstringendi ac reprimendi sanguinis floris vi pollent. Verum tamen & alia reperiuntur rubra aut rubro succo prædita, dissimilis facultatis. Hyperici, Ascyri, Rutæque hypericoidis succus, qui è folijs attritu exprimitur, sanguinis instar rubet, sanguinem tamen hæc herbæ non supprimunt, sed econtrà eundem per menstrua pellunt. Agrifolij verò, ex cuius cortice Viscum paratur, fructus rubentes, non modò non adstringunt, sed per aluum valenter deiectionem moliuntur.

Lactuca succum præbet vulnerata diluto lacti similem, & quandoque lac promouet.

Effluit quoque ex Tithymalis aliqua parte levis succus cãdidus lactis instar; an propterea Tithymali assumpti lac augebunt? hoc certè nemo prudens affirmauerit. Tithymali siquidè calidi ac sicci, purgãdo & ventriculũ insigniter perturbãdo, lactis generationi omnino resistũt.

Manat verò & ex Papaueris capitibus lacteus liquor: hic autem non purgans, nec lac generans, sed Narcoticus & somniferus.

Nec ergo Lactuca propterea ad lactis generationem facit, quòd lacti aliquatenus similem succum contineat, sed potius, quòd excessum caloris & siccitatis contemperet. Nam calidis ac natura siccis biliosisque mulieribus ad lactis generationem potissimum conducit: temperamento verò frigidis citius nocuerit.

Eufrasia herba oculis assumpta prodest, & videndi aciem intendit: huius facultatis signaturam in flore reperiri aiunt, qui varietate colorum, oculi colorem referat. Haud dissimilis coloris varietas in tricolore Viola, illa nempe quæ plurima parte candida (nam in floris colore diuersitas) reperitur, non tamen ad oculorum morbos à quoquam commendata.

Roris Solis herbæ signatura fertur esse humor, qui ipsa meridie, & etiam seriùs foliolis adhærere comperitur: adeò enim tenax humoris hæc herba apparet, vt etiam sub feruentissimo Solis ardore hunc non dimittat: vnde & humidum quoque homini ingenitum ac naturale conseruare ac augere posse, infertur quidem, sed non rectè. Nam quòd rore madida æstuante & vigente Sole, non ex ipsius herbæ humoris tenace proprietate euenit, sed à loci natura, in quo nascitur, accedit: in musco etenim prouenit, cui aqua subest. Cùm autem ex hac assidue vapores efferantur, non modò huic exiguæ herbæ, sed & ipsi musco humor adhæret: eodem siquidem tempore, quo rorem Ros Solis retinet, & muscus humidus est.

Roris Solis
aqua.

Præter verò hanc & aliam in Rore Solis signaturam esse aiunt, qui Theophrastum Paracelsum præceptorem agnoscunt, colorem videlicet liquoris per organa, quæ Alembica vulgò dicuntur, extillati; qui ex luteo pallet, cum aliarum herbarum stillatitij liquores, aquæ colorem referant: & colorem quidem hunc ex eo adesse affirmant, quòd salem (vt ipsi loquuntur) volatilem liquor iste contineat: ac propterea conferuandi genitalis humoris habere facultatem, ac phthificis in primis vtilissimum.

Rationem addunt, quòd sale condita diutissimè conferuari queant. Sale sanè mortuorum corpora & carnes conferuantur, sed minimè viuorum: viuentibus exiguus & moderatus vsus vtilis est, sed nimius valde nocet: phthificis verò vel maximè. Sal omnia corpora extenuat, & validissimè humores absorbendo deficcit: phthisi autem laborantes, non reficcari, sed refici ac nutriri citius opus habent. Iam & falsæ ex capite destillationes, pulmonem non conferuant, sed exulcerant ac corrumpunt.

Nec igitur quòd vel rore, æstuate Sole, madens reperiat, vel quòd salem (vt illorum verbis vtamur) volatilem contineat, ingenitum ac naturale humidum conferuat vel auget, aut phthificis vtilis Ros Solis est: sed alia ex causa hoc ei inesse necessum est; si modò conferat, quod haud verisimile. Nā cum acris & exulcerans sit, nulla subest ratio, quare vel humidum conferuare, vel phthificis prodesse queat. Atque his & similibus de causis quàm dubium & incertum sit de facultatibus stirpium ex *χαρακτηρισμοῖς* siue signationibus aut signaturis, vt appellant, iudicium, abunde manifestum. Non defunt tamen qui veteres harum etiam rationem habuisse opinentur: atque idcirco Orchies omnes ad venerem excitandam commendatos, quia radicum fibris duo globuli instar testiculorum adhæreant: Mercurialem & Phylion mares, ad masculorum: feminas, ad feminarum procreationem conferentes haberi, quòd hi sexus in feminibus ac floribus euidenter apparere videantur.

Et fieri haud dubiò potuit, vt veterum nonnulli quandoque signationum rationem ac considerationem habuerint; sed præcipuè illi, qui Ægyptiorum ac aliorum præstigiatorum fuerunt sectatores, quales mendacijs ac nugis Medicam materiam contaminasse testatur Galenus: & hanc ob causam illis parum quoque, aut nihil deferendum. Quòd si verò & fortuito casu vires quandoque signaturis respondeant, non tamen idcirco tuto, certò, aut perpetuò ex ijs, quæ pro signaturis habentur, facultates cognosci aut manifestas fieri consequens est: sæpenumerò facultates multum differentes, signaturis repugnant, vt superioribus exemplis satis dilucidè ostensum. Atque idcirco quoque signaturis nullatenus fidendum est, nisi experientia adslipuletur: per quam de facultatibus medicamentorum iudicium certius depromitur; vt superiore capite quoque scripsimus.

*Qualiter per experientiam medicamentorum simplicium facultates
cognoscenda. CAP. XII.*

DE experientia verò superest vt paucis agatur. Hæc autem de nonnullis facultatibus sola & certissimum quidem iudicium facit: de aliarum verò virtute decernit. Theriacorum siquidem, Alexipharmacorum, & Catharticorum siue purgantium vis, per solam experientiam cognita est. Experientia autem dicitur, eius quod frequenter eodem modo visum est, comprehensio atque memoria: siue, Notio quæ ex crebra similibus euentuum obseruatione habetur. Non etenim quod semel dumtaxat, sed quod frequenter ac similiter, eadem rerum omnium concursione, sæpius euenerit, experientiam gignit. Vt etenim ex multis experimentis ars conflatur, & Theoremata comparantur: ita singula experimenta ex multis obseruationibus constant. Illud autem de quo experimentum faciendum, simplex esse debere, non mistum, Galenus docet: & in ijs periculum faciendum, qui inculcata fanitate fruuntur, aut in ijs, qui, quoad fieri licet, quàm maximè simplicibus tenentur morbis. Aliorum siquidem admixtione, vnius alicuius vis atque potentia facile ita retunditur, vt cognosci nequeat. Vbi autem affectus complures vnum ægrotum torquent, ac male habent, cui malo medicamentum profuerit iudicare, difficile est.

Iam & hoc ipsum medicamentum, cuius periculum faciendum, & quod experimento examinandum, omnis alienæ qualitatis expertus sit necesse est: aliena siquidem imbutum, non ita facile aut citò vim suam exerit: veluti enim (exempli gratia) si Mandragora, Hyoscyamus, aut Cicuta vehementer calefacta corpori admoueantur, ipsum non refrigerare, sed ex-calfacere ac propemodum vrere sentientur: quæ alioqui refrigerant & stupetaciunt.

Distinguendum verò est & illud quod ex accidente, ab eo quod primariò ac per se efficitur. Nam aqua, quæ natura sua refrigerans est, nonnumquam calorem reuocando, ipsum intendit. Si enim medio æstatis tempore iuuenis benè carnosus ex distentione neruorum male habens, multa aqua frigida perfundatur, calore reuocato naturali, fanitatem consequitur, vt Hipp.

vt Hipp. Aph. XXI. lib. v. testatur. Verùm hoc frigida non sua vi præstat aqua, sed ex accidente tantummodò, calorem videlicet reuocando & intendendo.

Simili modo & calidorum nimius vsus quandoque refrigerat; excalfacientem videlicet humorem digerendo: quo resoluto, corpus refrigeratum effeminatur, aliaque consequuntur, quæ Hipp. Aph. XVI. eiusdem lib. refert. Et hæc quidem de ratione, qua experimento vis ac facultas cuiusque medicamenti inquirenda ac inuenienda. Quòd si verò ratio etiam aditipuletur, tanto experientia certior habenda. Nam sicut experientia de ratione inuentorum virtute decernit, ita experientia à consentiente ratione non exiguum ornamentum ac firmum stabilimentum accipit, si modò accedere queat. Sed sæpè talis est facultas, vt rationis examen non admittat; veluti substantiæ essentiam consequentes, quæ solo experimento (vt prius dictum) cognoscuntur, nec rationem admittunt.

De facultatibus alimentorum. CAP. XIII.

POSTEA QUAM de facultatibus medicamentorum egimus, consentaneum est alimentorum vires explicari, vt videlicet enumeratis corpus nostrum alterantibus, eæ quoque describatur, quæ ad alimenti materiã faciunt, quas ex stirpium facultatibus alteras esse cap. III. ostendimus. Est autem alimentum quod corporis substantiam alit & auget, hoc videlicet, quod defluxit, restaurando. In perpetuo enim fluore nostra, tum & viuientium omnium, corpora sunt: semper ipsis aliquid decedit, quod cibo potuque refici restaurarique debet: id nisi fiat, vniuersum corpus tandem extenuatum dissipatur; vt videre est in tabescentibus.

Simile autem quodamodò alimentum nostri corporis substantiæ, in quam conuertendum est. Hoc autem si tale fuerit, vt nulla aliena qualitate insigniter afficiat, proprie, simpliciter, & absolute alimentum est. At si exuperante qualitate corpus immutet, alimentum est medicamentosum, non simplex: vt sunt quæ vnà cum dulcedine acidam, acerbam, amarã, aut acrem qualitatem adiunctã habent: sed tamen & hæc alimenta generaliter appellantur. Atque hinc alimentorum differentiæ assignantur: quædam enim sunt quæ in bonum ac laudabilem succum conuertuntur, in prauum alia. Iam & crassum nonnulla succum præbent, tenuem verò pleraque. Sunt item quæ citò ac facile concoquantur, & econtrà, quæ difficiliter ac tardè.

Boni succi alimenta Græcis *ευχυμια*, sapore dulcia, ori grata, odore haud iniucunda: item & pinguia, & quædam ex *αποιδω* generibus. Referuntur in hunc ordinem, lac, oua; præsertim gallinarum; carnes volucrum & animalium quadrupedum, præsertim quæ non in cloacis aut locis fordibus infectis viciant; pisces saxatiles, & qui in alto mari capiuntur; panis ex optimo tritico, vinum odoratum, boni suauisque gustus, & potissimum dulce.

Cacochyma, siue prauis succi sunt, quæcumque præter dulcedinem aliam aliquam qualitatem permixtam habent, veluti acridinem, amaritudinem, falsedinem, acerbicatem, aciditatem nimiam: fœtida item omnia, odoreque ingrata, ac quæcumque corrupta sunt.

Mali succi olera, præsertim agrestia, omnia habentur, excepta tamen Lactuca & Intybo, quæ inter boni succi edulia admittuntur: item fructus horei & cucumerarij, frumentum corruptum, animalium in luto & cœno viuientium (præter porcorum) carnes, piscium magna ex parte omnium, vina crassa, austera, acida; ceruisia e malis frugibus cocta, & id genus similia.

Quædam autem horum frigidum, pituitosum, crudumque ingenerant succum, vt fructus horei, cucumeraria, olera frigida: alia verò calidum ac biliolum, vt quæcumque acrimoniam habent, Allium, Cepe, Porrum, Arum, Nasturtium, Sinapi, Eruca: nonnulla verò etiam melancholicum, veluti legumina, & præsertim Lens, & ex oleribus Brassica, tum & carnes ceruorum, hircorum, boum, præsertim sale conditorum, aut fumo resiccatorum.

Crassum autem ingenerant succum, valentem ac duram habentia substantiam, vt panes fabcineritij, vel absque fermèto omnia ex farinis apparatus, faveoli, faveoli, præsertim fricti, carnes bubulæ, ceruinæ, caprinæ, hircinæ; animalium istorum, tum & aliorum iocinora, renes, glandulosæ partes, &c. loligines, sepia, polypodes: omnia testacea, vt ostrea, pectines, pinnæ, mituli, cancri, caseus omnis, castaneæ, glandes, tubera, fungi; vina crassa, dulcia & nigra, & ceruisia: iam & quæcumque viscida ac glutinosa etiam inter crassi succi alimenta numerantur, qualia sunt animalium pedes, aures, extremæque partes: quæ tamen si à ventriculo bene fuerint concocta, boni succi sanguinem producant, sed lienem & iecur facile obstruunt. Vitandus autem omnibus cibus crassi succi in otio viuentibus, & ijs qui ante cibum exerceri nequeunt. Laudatissimi autem omnes cibi sunt inter incrassantes & attenuantes medij.

Tenuem succum subministrant ac ingenerant, non lenta, non viscida, nec valentem substantiam obtinentia, sed tenuem ac friabilem, præsertim si acrimonia aliqua coniuncta sit, vt Allium, Cepe, Porrum, Hyssopus, Origanum, Satureia, Radicula, & alia eiusmodi: Triticeij panes bene fermètati, ac præcipue biscocti: Amygdala amara, Pistacia: animantes calidioris sic-

ciorisq̄ue naturæ, vt perdices, attagenes, phasiani, sturni, turdi, merulæ, & quęcumq; in montanis degunt: vina alba tenuia, paucifera; serum lactis. Aperiunt autem hæc meatus, viscosa extergunt, crassa incidunt, & extenuant. Vitari debent ab his, quibus biliosum est temperamentum, diutino siquidem vsu biliosa ab his & serosa in corpore excrementa colliguntur. Conueniunt omnibus, quibus crudus, pituitosus, aut crassus melancholicus succus in corpore ac venis redundat. Differt attenuans victus ratio à tenui. Tenuis modum in quantitate præfigit: Attenuans à tenuis succi alimento appellationem accepit.

*Concoctio
facilia.*

Concoctio facilia substantiam non solidam nec firmam obtinent, sed vel rarum, vel citò resolubilem, vt sunt magna ex parte olera omnia; (paucis exceptis) fructus plurimi: animalium iuuenum ac tenellorum carnes, vt vitulorum, agnorum, porcellorum, pullorum gallinaceorum, ac aliarum volucrum exiguæ ætatis; pisces saxatiles. Hæc autem vt citò & facile concoquantur, ita quoque facile alterantur ac corrumpuntur. Nam si in ventriculum incidant, cui calor adfit acris, mordax, ac febriculosus, vel in quem biliosus humor influit, non in alimentum, sed in prauum conuertuntur humorem. Quæ autem concoctio difficilia, non facile vel alterantur vel corrumpuntur.

*Concoctio
difficilia.*

Concoctio difficilia omnia existunt, quibus dura solidaque est substantia, & omnia quæ crassi sunt succi, vt panes azymi, brassica, palmulæ, glandes, castanæ, sorba ante maturitatem, carnes boum, ceruorum, aliorum similibus quadrupedum, tum & omnium quæ ætate consenuerunt: omnia sale condita, vento aut fumo durata: cochleæ, cancri, paguri, locustæ; squillæ, ac testacea omnia: vina acerba, aut acida. Hæc si in ventriculum inciderint calidum concoquantur citius, quàm si in mediocrem: in debili ac frigido concoctionem non, aut tardè admodum admittunt.

Experimentum autem facultatum, de quibus iam scripsimus, per externam in aqua simplici decoctionem fieri posse apparet: nam quorum decoctorum succus, siue ius suaue, boni odoris & palato gratum est, omnia boni sunt succi: econtrà verò quæ ingratum saporem aut fœtorem iuri communicant, mali sunt succi, veluti omnium piscium salamenta. Sic & quorum ius refrigeratum crassescit, & soliditatem instar glutinis, siue (vt vulgò) gelatinę, contrahit, crassi sunt succi, & si benè concoquantur copiosum præbent alimentum: & econuersò quorum ius tenue permanet, tenue & exiguum alimentum conferunt.

Quæ item in aqua difficulter ac tardè percoquantur, ægrè in ventriculo alterantur: & vice verà, quæ facilem in decoquendo mutationem subeunt, citò quoque ac citra negotium in ventriculo non omnino frigido conficiuntur.

Ceterùm præter has facultates, quæ præcipuè in alimentorum materia considerantur, restant & aliæ quædam haud negligendæ: siquidem flatulenta quædam sunt, alia minime tardè descendunt nonnulla, citò ita.

*Flatus
gignentia.*

Flatus autem gignunt, ac flatulenta sunt, quæ multam continent humiditatem frigidam non percoctam; vt sunt fructus omnes horni, præsertim si crudi edantur: ex leguminibus Cicer, Lupini, Ochri: item quæcumque dulcia simul sunt & austeria, quæ cum citò distribui nequeant, in ventriculo diutius hærentia, flatus inducunt, vt mustum, cereuisia nondum defæcata, & alia plura.

*Expertia
flatus.*

Expertes autem flatus sunt cibi probè ad ignem cocti, non ex oleribus aut leguminibus, sed ex carnibus auium montanarum, vel etiam quadrupedum quæ boni sunt succi: panis ex optimo tritico fermentatus, & probè coctus: vinum generosum maturum, ac vetus potius quàm nouum.

*Citò trans-
euntia.*

Citò transeunt ac per aluum descendunt, quæ humiditate abundant, non acerbatis, sed falsuginis aut alicuius acrimoniæ particeps; vel etiam insipida; vt Malua, Atriplex, Mercurialis, Calendula, & plures aliæ similes.

Facile etiam descendunt, quæ in ventre copiosum excrementum colligi faciunt, vt sunt panes furfuracei, & quæcumque multum furfuris admixtum habent.

Transeunt quoque celeriter omnia iurulenta, præsertim pinguium carniū, & gallinarum, vel etiam caponum, aliorumque haud dissimilium iuscula, quæ lentorem intestina lubricantem obtinent.

*Tardè de-
scendentia.*

Hærent autem in ventre & tardè descendunt exiguum humidi habentia, vt sunt edulia sicca, carnes assæ, oua frixa, panes puri siliginici à furfuribus repurgati; tum & quibus, etiam exigua adstringendi vis adest: vt pyra, sorba, vinum nigrum aut rubens minime dulce, sed citius austerum. Et de alimentis hæc satis.

21

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS PRIMÆ
LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO.

BSOLVTIS ijs quæ in stirpium historiam præfanda videbantur, ad singularum historias conuertimur. Vt autem in certas classes hæc distinguerentur, à nobis laboratum esse superiore Præfatione ostendimus. Cum autem pro voto id non succederet, necesse habuimus nonnullas extra classes, & elementorū quidam ordine describere: quas in hanc priorem Pemptadem digessimus.

Veluti enim elementa omnium prima sunt, sic stirpes elementorum ordine digestæ reliquas præcedant, vel maximè decet: quod tamen ita præstitum est, vt congeneres ac affines ab inuicem handquaquam sint diuulse. Plus enim affinitati vel similitudini tribuendum duximus, quàm ordini ab elementis petito.

Sunt autem huius Pemptadis stirpes non Græcorum, sed Latinorum elementorum ordine descriptæ. Vulgares verò & vt plurimum nomenclaturas apprehendimus. Maluimus enim stirpes vulgò cognitæ nominibus describere, quàm veteres appellationes ipsis temerè tribuere.

DE ABROTONO.

CAPVT PRIMVM.

Abrotonum femina arborescens.

Abrotonum mas.

ABROTONVM, Diosc. inquit, duūm est generum: femina & mas: quæ Maioris & Minoris appellatione passim cognita sunt: præter hæc verò & Tertium est, reliquis odoratius ac minus.

Maius Abrotonum fruticis non rarè in modum, cultura accedente, adolescit; ad hominis altitudinem tunc attollitur, & caudices profert pollicis crassitudine, aut ampliores: ramulos verò

los verò ex his complurimos, folijs circumueftitos multipliciter ac minutim incifis, fubalbican-
tibus, cum grauitate quadam odoratis: pro floribus corymbi à medio ad fastigium vſque
è virgulis dependent, colore lutei, tandem in ſemen abeuntes: radix fibroſa eſt.

2. Minus Abrotonum humile eſt, virgulis tenuibus, lignoſis tamen, aſurgit. Folia magis
quàm ſuperioris incifa, minus inalbican: corymbos in Belgio non profert: radix fibris mul-
tis cohæret.

3. Abrotonum odoratum humile.

1.

Tertium genus humilius etiam eſt. Folia huius
maioris Abrotoni ſimilitudine diſſecta, ſed minus
candida, & odoratiora, quo Santolinam referunt.
Iſtud genus ſeminis admodum fecundum eſt, co-
pioſe ramulis corymbi ad ſummum vſque luteo
ſplendent colore: radix vt aliorum.

Loca, inquit Theophrastus, aprica amat: Dioſ-
corides in Cappadocia, & Alia Galatia, atque in
Syria Hierapoli gigni refert. Apud Germanos ac
Belgas in hortis feritur. Siculum & Galaticum à
Plinio commendantur.

Auguſto menſe Abrotoni vigent corymbi, ac
ſubinde Septembri.

A' *Abrotonon* Græci appellant: Latini & Officinæ
nomen retinent: Italus *Abrotono*, ac Hiſpanorum
nonnullis: alijs *Terna lombriguera*: Germanis *Stad-
wurtz*: *Seruwurtz*: *Sarthagië*: *Schoſiwurtz*: *Auff-
ruſch*: Belgis *Auroone*, & *Aueruut*: Gallis *Aurone*,
& *Auroſne*: Anglis *Dothernwood*: Bohemis *Drotan*.
Extant huius apud Dioſcoridè & aliquot ſpuria no-
mina, vt A' *Abrotonon*, *ἡεφκλειω*, *χλοποϊόν*, *θιλυφθόριον*,
ἀψιθιόμυρον, *περκαμπυλον*, *κυμαχίτη*, *θιλυθιμων*,
& *Absinthium Ponticum*: quorum nonnulla
Abrotono feminæ propria ſunt, vt *Thelyphtho-
rion*, ac *Thelythamnon*.

Maius genus Dioſcoridi feminæ: Plinio Monta-
num. *Abrotonum*, inquit lib. xxi. cap. xxi. duum
traditur generum: *Campeſtre* & *Montanum*: hoc
feminam, illud marem intelligi volumus.

Sunt tamen nonnulli in ea ſententia, vt Santolinam *Abrotonum* feminam eſſe velint:
occaſionem ex eo accipiunt, quòd in ſummo virgularum inſtar corymborum luteos pro-
ferat flores. Sed ſi Dioſcoridis verba hi diligentius expendiſſent, in hanc ſententiam neuti-
quam veniſſent: Dioſcorides ſiquidem multos feminæ *Abrotono* floſculos circa ramulos
eſſe ait, qui (ſcilicet floſculi) *ἐπ' ἀκροῦ*, id eſt, parte ſuperiore corymbi ſimilitudinem ha-
beant; & auri colore lutei. Santolina autem in ſingulis virgulis vnicum tantum floſculum
gignit. Verba Dioſcoridis hæc ſunt: *Περὶ τὰ κλωνία πλῆρσι ἀνθους, ἐπ' ἀκροῦ ἔχον κορυμειδῶδες
χρυσοειδῆς*. Et multos quidem, ac tales, *Abrotonum* maius, tum & Tertium odoratum,
flores gignit. Vtrumque idcirco *Abrotonum* feminæ.

2. Minus *Abrotonum* mas eſt, Plinio *Campeſtre* dicitur.

3. Tertium, vt diximus, & feminæ quoque eſt, *Odoratum* vulgò ex eo appellat, quòd ceteris
odore præſtet. Dioſcorides *Siculum* cognominari videtur. Ceterum *Abrotonum* cali-
dum & ſiccum ordine tertio fatiſ intentio, digerendi quoque ac rarefaciendi vim habet.

Abrotoni ſemen decoctum, aut crudum tritum cum aqua & potum, non niſi recta cer-
uice ſpirantibus, conuulſis, iſchiadicis, vrinæ difficultati, & mentibus ſuppreſſis auxiliatur:
lumbricos interimit ac pellit: Cum vino exitialium venenorum antidotum eſt: aduerſus
ſcorpionum quoque ac phalangiorum morſus prodeſt: aduerſatur autem ventriculo.

Cum oleo tritum aut permixtum, rigores per circuitum recurrentes tollit, corpusq; cal-
facit, ſi ante inuaſionem eo confricetur. Cum farina hordeacea tritum & impositum phy-
mata diſcutit. Oculorum inflammationibus cum cocto cotoneo malo, aut pane im-
positum ſubuenit. Vſti *Abrotoni* cinis cum oleo tenuium partium, vt *Cicino*, *Raphanino*, *Sy-
cionio*, alopeciam curat, & barbam ſegnius enaſcentem elicit.

Serpentes, lecto inſtratum, & ſuffitu abigit. Ramo eius, ſi ſubiiciatur puluino, Vene-
rem ſtimulari tradunt: Plinius.

DE

De ABSINTHIIS, ac primùm de Latifolio.

CAP. II.

ABSINTHII plura occurrunt genera: vnum latioris folij, quod ceteris præstat: alia duo tenuioris sunt folij: reliqua spuria. Dioscoridi tria Absinthij recēset genera: Ponticum, Seriphium, ac Santonicū, quæ ad superiora genera referēda veniunt.

Latifolium Absinthium caule assurgit ramoso, cubito altiore: folia promit ampla, multiplicatis sectionibus laciniosa, mollia, e virore canescentia, inferiore parte candidiora: flosculi parui rotundi cauliculos superiorēs conuestiunt, colore sublutei, in exigua femina staminea abeuntes: radix subest dura, lignosa, in diuersa tendens, restibilis, & in plures annos sufficiens.

Amat Latifolium Absinthium saxosa, montosa, & inculta loca: prouenit non rarò circa aggeres. Vbiq̃ & omnibus regionibus vulgare. Præstantius, inquit Dioscorides, in Ponto, Cappadocia, & in Tauro monte nascitur. Plinius Ponticum Italico amarius esse ait. Valde amarum Absinthium Ponticum esse & his verbis Ouidius ostendit:

*Turpia deformes gignunt absinthia campi,
Terraq̃, de fructu quàm sit amara docet.*

Nasci verò in Ponti regionibus & Latifolium nostro simile, ac in vsu Constantinopoli medicantium tale esse, Bellonius in primo Singularium suorum libro, cap. 76. refert.

Reperitur & in quibusdam frigidis Heluetiorum montibus, quod præ cæli rigore non attollitur, sed per terrâ serpit, vnde Supinum à nonnullis dicitur.

Iulio ac Augusto flosculi seminaque perficiuntur; colligi ac in vsum reponi tunc Absinthium vtiliter potest.

Græci Ἀψίνθιον appellant: Comitorum nonnulli etiam Ἀψίνθιον, (siue vt plerique Ἀπνον) quasi non potabile, quod propter insignem eius amaritudinem in potionem non videatur admittendum. Dicitur & Βαθύπικρον, aut (vti alij legunt) Βαρύπικρον. Ab Apuleio Absinthium Rusticum: nos Latifolium cognominauimus, ad aliorum differentiam.

Arabum interpretes præstantius, quod videlicet Ponticum Dioscoridi, Romanum cognominant, & post hos posterioris ætatis Medici barbaram sectantes medicinam. Itali Absinthium *Affensio* nominant; Hispani *Axenxios*, *Affensios*, plerique *Donzell*: Lusitani *Alofna*: Germani *Weronmüt* / *Wernuu*: Galli *Aluyme*: Belgæ *Asjenc*: Britanni, siue Angli, *Common wormwood*: Bohemi *Petunef*.

Facultate autem ac temperie calidum ac siccum est Absinthium; & calidum quidem secundo ordine; siccum verò etiam tertio. Amarum est & expurgans, & vnà quoque potentie astringendi vim obtinet.

Vtilissimum idcirco debili ventriculo, quem bilis infestat: nam amaritudine sua hanc expurgat, & per infernam egestionem expellit, perque vrinam euacuat; astringendi verò sua potentia ventriculum roborat ac confirmat. Sed ad contentam in ventriculo pituitam nihil (addit Galenus) iuuat.

Crapulam idem præsumptum arcere & fastidia discutere Dioscoridi ait; iuuat verò non modo ante sumptum, sed & à crapula ac largiore potatione ventriculum ac stomachum malè habentem breui reficit.

Aduersus diuturnas & prorogatas febres, præsertim tertianas, magno sæpenumerò præsidio est; neque enim ventriculum tantummodo confirmat, aut cibi appetentiam excitat, sed & iocinori robur conciliat, ac ipsum ab obstructionibus expedit, vitiosos humores per vrinam expurgans.

Confert deinde Absinthium plurimum etiam his, qui ex liene sanguinem profusum vomunt. Quod quidem accidit, cum lien sanguine crasso distentum ac turgidum seipsum ex-

Absinthium Latifolium.

Sanguinis
vomitus.
onerat.

onerat. Tunc autem magno impetu sanguis sæpè plurimus vomitu eijcitur, nonnullum verò & cum excrementis permixtum per inferiorem ventrem nigrum & corruptum descendere contingit; fit autem non rarò, vt in ipsa violenta copiofioreq; vomitione æger deficiat, aut viribus resumptis, in difficilem ac penè incurabilè Ascitem paulò pòst delabatur, præsertim sæpius malo recurrente. Ab his periculis agrum absinthium vindicare potest, si à vomitu re-
fectis, & vtcumq; reparatis viribus, multo tempore, quocumque libuerit modo, hoc vtatur.

Pellit præterea absinthium & interaneorum vermes, non modò intrò assumptum, sed & foris admotum; aduersatur omnibus putredinibus; oris graueolentiam emendat; vestes etiam à tineis conseruat; culices cum oleo corpori illitum abigit. Item in cataplasmaticis ac fomentis, ad astringendum & resiccandum plurimum potest.

Dioscorides præterea & ad inflationes vtile esse refert, & ad ventris ac stomachi dolores cum seseli & nardo Celtica; Morbum item regium sanare decoctum, aut dilutum eius quotidie cyathorum trium mensura potum.

Commodum verò & ad strangulationes ex fungis cum aceto; cum vino verò potum aduersus Ixiam, Cicutam, muris aranei morsum, & draconem marinum. Imponitur anginis cum melle & nitro: pustulis nocturnis, *Επιπύκνιδας* vocant, cum aqua: fuggillatis cum melle: ad caligantes oculos, & sanie manantes aures eodem adhibetur modo.

De Tenuifolio Absinthio, quod Romanum appellatur. CAP. III.

Absinthium tenuifolium.

TENUIFOLIUM absinthium cauliculos pro-
mit complures, tenues, dodrante aut pede
altiores, foliis circumuestitos, multò quàm supe-
rioris minoribus ac tenerioribus, minutissime ac
tenuissime dissectis. Flosculi vti prioris secundum
cauliculos ac virgulas dependent: radicle tenues
per obliquum proserpentes germina complura
hinc inde promunt. Subcandidum quoque istud
absinthium est; multò minus quàm latifolium
amaricans; & odore haud perinde graui aut iniu-
cundo, sed potiùs grato.

In Myfia, Thracia, Pannonia, aliisque vicinis
regionibus frequens. Reperitur & in Bohemia, ac
in non paucis Germaniæ incultis locis. In Belgio
& Britannia hortense est.

Autumno flores, semenq; profert, paulò pòst,
hieme aduentante, herba marcescit, vegeta inte-
rim radice, à qua vere folia caulesq; rursus exeunt.

Vulgò Romanum absinthium, & *Roemische
Assene* appellant, quo nomine compluribus me-
dicinam facientibus, ac Pharmacopœis innotuit,
qui hoc absinthio Pontici loco vtuntur. Videtur
verò Ponticum illud esse, quod à Galeno xi. Me-
thodi his verbis describitur: Ponticum ad iocino-
ris & ventris phlegmonas eligi præstat. Porro id
tum folio, tum flore longè quàm cetera absinthia
minore; odor quoque huic non modò non insua-
uis, verum etiam aromaticum quid præferens: re-

liquis omnibus planè est fœdus. Differens verò istud Ponticum est, ab eo, quod à Dioscori-
de commendatur. Nam Dioscoridis Ponticum, ex primi generis, siue Latifolij absinthij est
numero: quod & Galenus lib. vi. de simplic. medic. facult. cap. de Abrotono affirmat: Ab-
sinthij, inquit, tres sunt species, quarum vnã eodem cum genere ipso nomine appellant,
cuiusmodi potissimum est Ponticum, &c. Ex quibus manifestum, Galenum hoc loco Ponti-
cum non aliò quàm ad primum Absinthium retulisse. Proinde non temerè plerique admi-
rantur Galenum in lib. de med. methodo Ponticum & flore & folio minus esse scriptisse.
Excusatur à nonnullis, qui occasionem in deprauatum coniciunt codicem, & xi. Methodi
pro *μικροτέγισ*, i. minoribus, restituendum volunt, *μακροτέγισ*, siue longioribus. Tenuifo-
lium ergo istud absinthium haudquaquam legitimum Ponticum est. Neque etiam Ara-
bum Romanum, quibus non aliud est Romanum, quàm Græcorum Ponticum.

Creditur verò & à nōnullis istud esse appellatum Santonicum, verum hoc non in Myfia,
Thracia,

Thracia, aut aliis Orientem versus regionibus requirendum, sed ultra Alpes in Galliis, si fides Diof. exemplaribus. Sunt tamen qui velint non ultra Italiae Alpes, sed in Galatia Asiatica nasci; & in Sardorum regione, quæ & in Asia minore: unde illi *Σαρδονίον* Græcè nomen, quod in Santonicum commutatum, transcribentium (vt aiunt) errore. Retinent Diof. exemplaria Sardonij vocem, Galeni verò Santonici; ex quo ad posteritatem, vt videtur, peruenit. Plinius etiam Santonicum vocat, & à Gallia quadam ciuitate sic nominari refert.

Facultate autem Tenuifolium istud Absinthium calidum quidem est ac ficcum, amaritudinis quoque, sed multò minoris, quàm Latifolium, particeps; astringendi autem vis in eo superat.

De Seriphio, siue Marino absinthio.

Absinthium Seriphium.

CAP. IIII.

Absinthium Ægyptium.

SERIPHIVM Absinthium tenuitate, ac multiplici foliorum sectione Tenuifolio haudquaquam cedit: in tenues & minutulas particulas complures similiter dissecta sunt foliola, mollia, item & candida: cauliculi in multos ramulos diuiduntur, circa quos flosculi & femina vti aliorum. radix dura & lignosa.

Amat aggeres, incultaq; quæuis haud procul à mari loca; frequens Hollandiæ, Zelandiæ, Flandriæ littoribus, ac vicinis locis. Reperitur & in Gallia, Italia, aliisque regionibus maritimis, sed non rarò odore, quandoque & colore differens. Quod enim circa littora exit maris Mediterranei in plerisque Europæ prouinciis, veluti in Narbonensi Gallia, graueolentius est, ac minus candicat: candidius verò ac minus graueolet ad Oceani littora natum. in Africa & Ægypto odore etiam potentius est, quale olim ad me Magnificus vir Iacobus Antonius Cortufus Patritius Patavinus misit.

Tempore florendi, feminisque perficiendi cum prioribus conuenit.

Nomen à Græcis *Σερφίον* & *Ἀψίνθιον* *ἑλλάσιον* habet, Latini Seriphium, & Absinthium marinum appellant, vulgò *Tea* *alfene*: Angli *Tea wormwood*. Dicitur & à nonnullis Santonicum, vt Diof. testatur: sed & aliud tamen Santonicum, à Seriphio differens.

Est autem Seriphium, siue Marinum absinthium calidum quoque ac ficcum natura. Stomacho, vt Plinius, inimicum. Dioscorides per se, vel cum oriza decoctum, ait, & cum melle sumptum, ascaridas, & rotundos lumbricos necare, aluumq; simul leuiter subducere. quod & Plinius affirmat, Aluum, inquit, mollit, pellitque animalia interaneo rum.

C

DE

De Externis & Spuriis Absinthiis.

CAP. V.

Absinthium inodorum, & inspidum.

Absinthium angustifolium.

Absinthij angustifolij ramulus foliis fissis.

1.

2.

3.

SPURIORVM absinthiorum, quæ non abs-
re Externa appellari possunt, aliquot super-
sunt genera.

Herba alba ab Heluctiis appellata, vel prima
occurrit. Tota hæc mollis, veluti lanuginosa at-
que albida est, & Seriphio siue Marino absinthio
assimilis, sed candidior; odore & sapore ipsum
quoque satis refert, sed tamen aliquanto suauior,
ad Caphuræ odorem accedens.

In Valesia prope Sedunum in collibus nasci
apricis, Gesnerus scribit; ac Autumno demum,
& sub Æstatis finem florere.

Proximum genus, foliis, caulibus, floreque; vul-
gare Latifolium refert, sed odore ac sapore de-
stituitur, vnde & Inspidum appellatur. Quibus
locis, aut qua in regione huiusmodi nascatur,
nondum cognouimus, in studiosorum hortis à
nobis repertum.

Tertium ex Lauandula & Absinthio miscel-
lanea quædam stirps apparet. Cauliculi eius com-
plures, tenues, teretes, & lignosi in multas alas
sparguntur: circa quos flosculi, Absinthij ac Ar-
temisiæ similes; folia oblonga, incana, veluti La-
uandulæ, subinde tamen in partes quasdam fissa.
odore autem hæc stirps haud ingrato, Lauandu-
lam tenuiter refert.

In maritimis fertur, præsertim Adriatici fi-
nus,

nus, spontè nasci; in hortis facillè comprehendit, ac mediocriter hiemem fert.

Spuria autem hæc sunt, nec legitima Absinthia.

Primum Conradus Gesnerus Seriphium feminam nominavit, & vulgò Herbam Albam 1.
Weißkraut dici refert; alius Santonicum appellare maluit. Nam Santonicum in Gallia
ultra Alpes reperitur, & à regione, in qua nascitur, nomè sortitum. Heluetiorum autem ager
Romanis est ultra Alpes ad Gallias pertinens; sed longe tamen ab his abest Santonum pro-
vincia; hæc enim Aquitaniæ pars est, sita ad Oceani oram maritimã, infra Garumnã flu-
men, versus Septentriones. Santonicum idcirco Absinthium, si à Santonibus nomen haber,
procul ab Alpibus nascitur: quòd si verò iuxta Alpes, à Santonibus nomen non accepit.

Alterum Inodorum, Insipidum ac Fatuum absinthium rectè appellatur.

Tertium Angustifoliù absinthium dicitur: à plerisq; tamen Lauandula flore Absinthij: ab 2.
aliis Artemisia marina. flore tamen Absinthio, quàm Artemisiæ (his ipsis testibus) similior. A 3.
vero recedūt, qui Santonicum esse censent; longius verò etiam, qui Seriphium esse existimant.

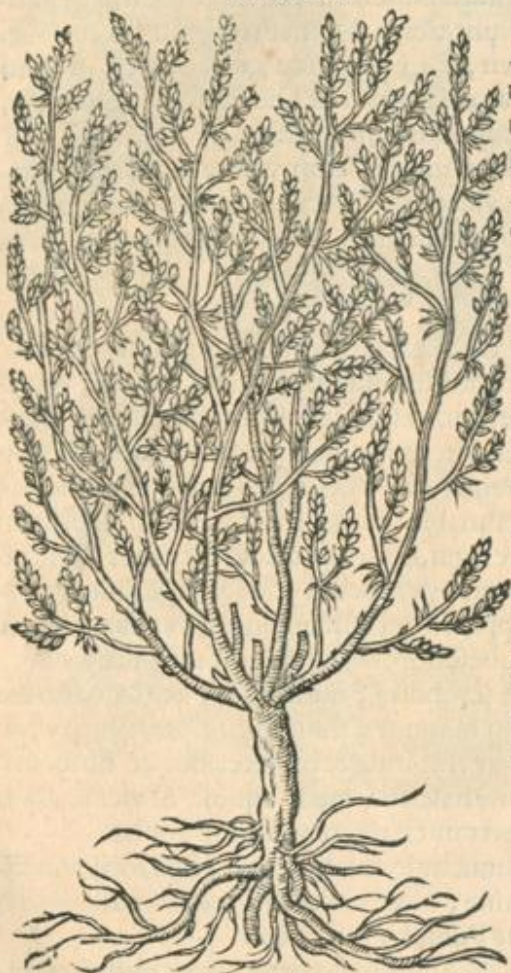
Facultate Herba quidem Alba caloris & siccitatis cuiusdam exiguæ particeps est. 1.

Alterum Absinthium, vt sapore ac odore destituitur, ita vix vilius qualitatis calidæ, mul- 2.
tò minù expurgatricis facultatis aliquid possidet. Summopere cauendum, ne tale aliquod
(si alicubi occurrerit) pro legitimo colligatur. Odor perpetuò consulendus, atque vnà sapor.

Angustifolium absinthium calidum ac siccum est, sed tamen haud intense, multò certè 3.
minù, quàm vel Absinthium, vel Lauandula.

De Sementina. CAP. VI.

Sementina.

AD Absinthij genus contingit & referri, vul-
gò Sementinam dictam; non tamen pr imis
tribus comparandam, sed vel inter Spuria absin-
thia, vel aliò referendam. Caule hæc assurgit, mox
in multas alas ac ramos distributo, circa quos fo-
lia minuta, copiosiora verò semina, exigua qui-
dem illa, sed adeò frequentia, vt stirps cum ramis
vniuersis semine tota turgida appareat.

Peregrina est stirps; semen in calidarum regio-
num hortis satum non infeliciter prouenit.

Galli *Barbotine* appellant: Italis *Semenzana* est;
vnde & Latinis Sementina. Semen passim Semen
Sanctum, & Semen contra Lumbricos appella-
tur; à quibusdam Semen Zedoariæ.

Amarum autem admodum hoc semen est; ca-
lidum & siccum ea de causa facultate. Aduersus
ventris lumbricos, & interaneorum vermes quo-
cumque modo sumptum vtile. Vtilius verò &
futurum, si Rhabarbari nonnihil ei addatur: ita
enim non modò vermes interficiuntur, sed & per
aluum mortui expelluntur; quod fieri omnino
expedit.

De Agrimonia sine Eupatorio.
CAP. VII.

FOLIA Agrimonia profert oblonga, in plures
vtrinq; partes diuisa, quarum singularia Can-
nabis particularibus quadamtenus similia, sed latiora, molliora, minùque saturato colore vi-
rentia, hirsuta, & secundum margines crenata. Caulis tenuis, rectus, cubito altior, duriuscu-
lus, subnigricans, & ipse pilosus; à cuius medio sursum versus flosculi exeunt parui, lutei;
deinde semina fastigio latiora, quæ deorsum inclinantur, & propè inambulantium laneo ac
pelliceo vestitui inhaerent. Radix oblonga, mediocris crassitudinis, subnigricat.

Locis parù cultis secus vias, sepimenta pratorum ac aruorum, ac quandoq; in siluis exit.
Iunio mense, ac seriùs flores: semen deinde in multam Æstatem facit.

Græcis est *Εὐπατόριον*; Latinis quoq; Eupatorium; Plinio Eupatoria. Inter nothas appella-
tiones *Ἡπατόριον*, ac *Ἡπατίης* etiam appellata reperitur. Est tamè & aliud Eupatorium Apu-
leio;

Agrimonia siue Eupatorium.

leio; ipsum nempe Marrubium. Aliud item Hepatorium Officinis, vulgaris videlicet vsus, quod & Hepatorium adulterinum appellatur. Officina Eupatorium Agrimoniam nominant: à nonnullis Ferraria minor dicitur: ab aliis Concordia aut Marmorella. In vetere versione Oribasij de simplicibus lib. 1111. Agrimonia Lappa inuersa nominatur, & Lappa quidem inuersa, quod femina lapparum instar aspera deorsum dependant: Italis quoque *Agrimonia*: Hispanis *Agramonia*: Germanis *Ydamenge*, *Bruckwurtz*: belgis, Gallis, & Anglis, *Agrimonia*. Bohemis *Stai* ut. Differt autem Agrimonia ab Argemone.

Eupatorium autem ab Eupatore inuentore nomen, & Regiam, inquit Plinius, auctoritatē habet.

Citra autem manifestā caliditatem adstringendi mediocrem vim Agrimonia obtinet, & vna temperiem siccam. Galenus Eupatorium tenuium esse partium refert, & incidendi expurgandiq; facultate præditū; quocirca & iocineris obstructions expurgare, & simul visceri robur adstringendi sua facultate addere. Decoctum foliorū hepaticis, & nephriticis sanguinem mingētibus conuert.

Semen, Plinio auctore, dysentericis in vino potum auxiliatur: addit Dioscorides, iocinerosis, & à serpentibus commorisis.

Contrita folia ac cum vetere suillo adipe imposita, vlcerebus difficilem cicatricem contrahentibus, medentur; Dioscoride quoq; auctore.

De vulgari siue Adulterino Hepatorio.

CAP. VIII.

Vulgare Hepatorium.

VULGARE Hepatorium teretibus ac subrubentibus caulibus ad duos cubitos, vel altius interdum assurgit: foliis hi conueltiuntur oblongis, virentibus, per marginem serratis, quinis septenisve ab vno dependentibus pediculo, instar cannabinorum, sed tamen mollioribus: flosculi exigui, muscosi, dilute rubentes, in mollibus rotundis umbellis, & quidem in alarum fastigiis apparēt; qui tandem in pappos euanescent: radix subest fibrosa, mediocris magnitudinis.

Circa scrobium, riulorum, ac stagnantium aquarum margines, fluuiorum ripas, alijsq; vliginosis locis, subinde & in veteribus ac humentibus muris nascitur: amat aquosa & vicina aquis loca, non tamen rigari omnino postulat.

Proxima huic videtur, quæ Hepatorij aquatilis nomine, inter eas quæ aquosis gaudent, describitur Pempt. 1111. libro v.

Iulio & Augusto floret ac viget: radix restibilis est, sed caules foliaque hieme intercidunt.

Vulgò Hepatorium, nonnulli etiam Eupatorium: Leonhartus Fuchsius Eupatorium adulterinum nominat: plerique Cannabinam, à similitudine foliorum cum Cannabis. Existimatur & ea quam Baptista Sardus Terzolam vocat: Germanis est *S. Künigünde* rraut. i. Sanctæ Kunigundis herba, & *Wasserdoß*: Belgis *Woeltiens* irrupt.

Hepa-

Hepatorium autem ab ea, qua hepato siue iocinori prodest, facultate nomen inuenit: ad Eupatorem inuentorem referri non potest.

Amara autem sunt herbae & folia & radix, calida & sicca ordine secundo. Vim obtinent expurgatricem & aperitiuam, crassos humores attenuant, & per urinas expellunt, sanguinem puriorem reddunt. Datur utiliter decoctum huius scabie aut alia quavis cutis foeditate laborantibus, tum & iis, quibus vel lien vel iecur obstructum aut tumidum: vtriusque enim visceris infarctus expedit; tum & fellis. Proinde & ictericis, praesertim post principia, utilis: diuturniores ac productas tertianas febres citò curat ac tollit; aduersus quartanas etiam prodest.

Succus herbae ac foliorum eadem potest, qui & ventris lumbricos assumptus potenter necat. Fugantur venenatae ferae ac animalia aridae herbae fuisse. Ceruos telis vulneratos, pastu huius herbae proculdubio sanari, quidam affirmant.

De *Alfine.*

CAP. IX.

Alfine maior.

Alfine minor.

INTER Alfines vna maior ac procerior est, aliae minores & humiles: sunt & quas Spurias non abs re nominare licet.

Maior Alfine cubitalibus, subinde etiam altioribus assurgit coliculis, à radice compluribus, teretibus, tenuibus, geniculatis: foliis è singulis articulis binis, digito latioribus, longioribus quàm Parietariae: quibus satis forma respondent, sed laeuia, pilis, lanuginève carentia, dilutiusque virentia. Cauliculi aliquo modo transparentes apparent, ac circa genicula dilutè admodum quandoque subrubent, veluti Parietariae. flosculi in alarum summo candiduli, veluti graminis Leucanthemi, sed tamen minores; oblongis succedentibus haud magnis capitulis, in quibus semen. radix ex tenuibus capillamentis confibrata.

Altera Alfine humi vt plurimum procumbit, cauliculi eius tenues, teretes, ac geniculati, à quibus ramuli: folia veluti prioris, sed minora multò, veluti & tota est herba, quae ad prioris magnitudinem nullatenus accedit, omnibus partibus minor: flosculi similiter albidii, capitula veluti prioris: radix perinde fibrosa.

C 3

Tertia

Alfina minima.

Alfina marina.

3. Tertia similis Secundæ, sed longè minor; coliculi tenerrimi sunt; foliola admodum minuta, flosculi exigui, radicula tenuissima.
4. Quarta verò & quædam est, sed maritima; hæc Secundam referret, nisi caules crassiores, breuiores, crebrius geniculati: folia similiter crassiora: capitula non in rotunditate oblonga, sed latiuscula; in quibus semina terna, quaternave.
1. Prima Alfina inter vepres, in dumetis, sub rubis, locis opacis & alsiolis, prope fontes vel defluentes aquas exit.
2. 3. Secunda & Tertia lucos & humentia etiam amant, sed tamen in hortis inter olera, ac in vitibus enascuntur.
4. Quartam frustra fuerit alibi, quàm in maritimis requirere.
Virent Alfine etiam hieme; Vere florent, ac semen perficiunt.
Alfinem Græci Ἀλφίνη quoque appellant: dicitur verò & μῦρις ὠτίτι .i. muris auricula; est tamen & alia Muris auricula, à Dios. alio descripta loco. Discrimen harum notum, & Galeno quidem qui de vtraque seorsum scripsit. Distinguit & Plinius inter Alfinem & Myosotidem. Paulus autem Ægineta Alfinem à Myosotide non putauit differentem, vt in littera M. vbi de Myosotide, apparet. Nominatur verò & Alfina spuris quibusdam vocibus, Myorthocos, & Myortosplenon.
1. Priorem plerique Hippiam maiorem appellant; incognita tamen multis est, ac etiam (quod admiramur) diligentibus de stirpium materia scriptoribus.
2. 3. Secundam & Tertiam Morsum gallinæ vulgò vocitant; plerique Hippiam minorem: Ruellius ab Italis *Passerinam* dici refert; Gallicè verò *du Mouron*; vnde Belgis *fièur*, Germanis *Hänerbiss*: Anglis *Chickeweede*.
4. Quartam Alfinem Marinam appellandam natales requirunt.
Est autem Alfina frigida quidem & humida, ac aqueæ essentia; quare & citra adstrictionem refrigerans; vt Galenus. Oculorum inflammationibus cum polenta, auctore Dioscoride, imponitur: Succus aurium doloribus, (ex causa videlicet calida) infunditur.
Minore, auiculæ caueis inclusa, cum escam fastidiunt, recreantur.

De Spu-

De Spuriis Alsinis. CAP. X.

Alſine ſpuria prior, ſiſæ Morſus gallinæ.

Alſine ſpuria altera.

DIFFERUNT à superioribus Spuriæ Alſines, quòd pilofæ ac hirsutæ appareant: foliorum etiam forma, ac floſcolorum color quarumdam non reſponder.

Prima harum tenuibus cauliculis humi, veluti minores Alſines, procumbit; foliola latiuscula incifuras ferè duas habent: floſculi è cæruleo purpurei: radix tenuis, longa, adnatis fibris capillatur. 1.

Alterius folia oblongioris formæ, ambitu ferrata ſunt: floſculi fimiliter cærulei: valuulæ planæ, quales Veronicæ; radix fimiliter fibroſa. 2.

Tertia ex minoribus Alſinis priorem omnino referret, niſi tota hirsuta, ac è virore ampliùs nigricaret: caules & folia ſunt minoris Alſines: floſculi quoque albid; capitula cum ſeminibus reſpondent; nec radices fibroſæ deficiunt. 3.

Huic caule, foliis, floſculis candidis, capitulisque fimilis eſt Quarta, ſed aſurgens, haud procumbens, candidior & lento quodam ac glutinoſo veluti fucce aut rore occupata, tangentium manus inficiente. 4.

Reperiuntur paſſim, etiam in agris demeſſa ſegete; Quarta tamen non vſque ad eò frequens occurrit.

Vigent ac virent quo tempore aliæ Alſines.

Priorem & alteram, plerique Morſum gallinæ quoque appellant: Germanicè *Hünerbis*; Gallicè *Morſgelin*.

Tertia nonnullis *μυδς αἴτα*, & Auricula muris appellatur: non eſt tamen legitima Dioſ. *μυδς αἴτα*. Defunt flores cærulei, & radix digitalis craſſitudinis (ſi legitima lectio.) Poſſeſt idcirco non modò pro Spuria Alſine, ſed & pro nothâ Auricula muris haberi; veluti & Quarta, à Tertia exiguum, vti diximus, differens.

Videntur autem hæ frigidæ quoque ac humidæ, ac aliis Alſinis potentia ac viribus aſſimiles.

Anagallis mas.

Anagallis femina.

ANAGALLIS Alfine similitudinem refert, eius præsertim, quæ inter minores prior est. Cauliculi eius quadrangulares non attolluntur, sed per terram sparsi iacent; pauca paruulaque folia, non toto ambitu rotunda, superna parte virent, auersa verò exiguis nigricantibus punctulis notantur: flores in tenuibus pediculis iuxta folia, aut phœniceo colore rubentes, aut cærulei: fructus rotundus instar feminis Coriandri, in quo semen minutum: radix tenuibus fibris constat.

In aruis, iuxta femitas, & in hortis ac vineis non rarò vtraque prodit. Frequenter tamen flore rubens. Lutei verò floris & quædam in siluis & opacis reperitur locis, prioribus alioqui haud dissimilis. In Auitria quidè, vt C. Clusius; in Britannia autè, vt M. Lobelius annotauit. Tota Æstate, potissimum tamen Augusto mense, florem facit.

Anagallis Græcis similiter *Ἀναγάλλις*; à nonnullis, Plinio auctore, Corchorus. Marcellus vetus scriptor Maciam appellat, quæ vox & inter spurias apud Dioscoridum extat: Germanis *Gauchhert*; Belgis *Supthelherl*; Anglis *Pimpernell*.

Quæ phœnicei est floris, mas habetur; eadem Phœnicion & Corallion dicitur. Ex hac paratur cõpositio Diacorallion aduersus articulares morbos, de qua Paulus Ægineta li. vii. Appellatur verò & hæc ipsa, vt inter nothas appellationes scribitur, Aëritis, Ægitis, Sauritis.

Altera, cærulei floris, femina vocatur, quæ & Zeliaurus, & Nycteritis, nominibus spurii dicta reperitur.

Habet autem vtraque Anagallis desiccandi vim citra mordacitatem; nonnihil quoque caloris, & quamdam trahendi facultatem, aded, vt & infixæ corpori extrahat: auctor Galenus.

Dioscoridum vtramque mitigandi vim habere, inflammationes arcere, adactos corpori aculeos extrahere, & nomas cohibere tradit: succum item caput gargarisatum purgare, naribus infusum dolorem dentium lenire, si in aduersam narem iniiciatur; retusæ oculorum aciei auxiliari, & argema cum melle expurgare: contra viperarum morsus, iocinoris, ac renum vitia, si ex vino bibatur, prodesse. addit dici eam, quæ cæruleum florem profert, prociduum sedem reprimere, quæ verò phœniceum, impositione euocare.

ARTEMISIÆ genera posteriores complura statuunt, Matricariam & Tanacetum eò quoque referentes. Fuchsius florem Africanum huc quoque adducere conatus fuit, de quo Pemptadis alterius lib. iiii. Nobis de propriè Artemisia dicta primùm; deinde de aliis congeneribus agendum.

Huius

Artemisia latioris folij.

Artemisia tenuifolia.

Huius autem Artemisiae genera duo: vnum latioris folij; alterum tenuioris.

Prioris Artemisiae folia lata sunt, laciniosa, ac varie dissecta, per margines incisa, Absinthij Latifolij minora, nec perinde albida; superius enim herbido colore virent, inferius tantummodo inalbescant: caules recti, sesquicubitales, rotundi, striati, ac in paruulos multos distributi, subinde rubent, folia circa quos sensim attenuantur: flosculi perexigui, Absinthij æmuli, sursum versus digeruntur: radix multis firmatur fibris.

Alterius minutissime dissecta folia Abrotoni maris æmulantur; paulò tamen minora, & longiora: cauliculi tenues, in tenuiores alas diuiduntur, quibus præter exigua inferius foliola, & parui corymbi copiosi superius adherent, minores quam prioris: radix crassa alte descendit.

Prior Artemisia secus vias, agrorum & aruorum margines, multis locis frequens est, & non modò in locis mari vicinis, sed & longissime ab eo distans exit; & nonnullis locis altior amplius luxuriat: alibi humilior, pro soli videlicet ac regionis conditione, quæ ad stirpium mutationem plurimum facit.

Alterà longius à maritimis recedit; in Germania, Bohemia, Austria, aliis regionibus secus scrobes, aquarum riuulos, quandoque etiam in apricis occurrit.

Florent ambæ, & semen perficiunt æstiuis mensibus, inarescunt inde; sed restant hieme radices.

Quæ Græcis Ἀρτεμισία, apud Latinos nomen retinet, quod ab Artemisia Mausoli Cariae Regis uxore, hanc sibi adoptante, accepit; antea παρθένης dicta, vti Plinius refert. Apuleius παρθένοι etiam dici affirmat, apud quem & complures appellationes huius occurrunt: quarum multæ inter nothas apud Dioscoridem. Harum pleræque legitimæ Artemisiae, nonnullæ aliis conueniunt, quos subinde Artemisiis annumerari contingit. Potest hæc πολύκλωνος, & fortassis non abs re ἐφesia, χαριστολογία, λουκώπης, & Valentina dici.

Priorem Artemisiam nonnulli Matrem herbarum nominant: Germani Beyfus; & Sant Johannes gürteit: Hispani Artemisa: Itali Artemisia: Galli Armoisa: Belgæ Wjuoet / Sant Jans krupt: Angli sūgwoite: Bohemi Ežernoby.

Alterà Artemisia λεπτόφυλλος cognominatur, siue Tenuifolia. Huius & in legitimo de Artemisia apud Diosc. cap. tum & altero inter notha reiecto, nomen, & qualiscumque descriptio

1.

2.

1.

Soli ac regionis conditio, ad stirpium mutationem plurimum facit.

2.

1.

2.

scriptio occurrit. Videtur autem hanc Matthiolus pro Ambrosia altera depinxisse.

Est autem Artemisia vtraque, auctore Galeno, exalfaciens, ac modicè desiccans; calida autem secundo excessu, sicca primo aut secundo remisso, & vnà modicè tenuium partium. Plinius priuatim feminarum malis mederi ait: Diof. ad ducendos menses, secundas, & foetus: item ad præclusiones, & inflammationem vteri, ad infessus muliebres adiici, atque ipsis incoqui refert: item cum myrrha subditam, eadem, quæ infessu posse: bibi & comam decoctam eorundem gratia; iam & pubi instar cataplasmatum impositam menses ducere.

Cit verò & eadem remorata urinam, ac calculos comminuit, eodem auctore.

Plinius, viatorem, ait, qui alligatam herbam habeat, lassitudinem non sentire: & secum habentem, negari nocere mala medicamenta, bestiamve vllam; & ne Solem quidem: bibi verò & ex vino aduersus opium.

De Botry.

CAP. XIII.

Botrys.

EXIGVA herba Botrys est, dodrante vix altior, fruticis modo rectè, & vnico caule assurgens, in nonnullos tamen ramulos effuso, ac distributo; quos folia vtrisque laciniata, atq; profundius incisa, instar foliorum Erigeri, exornant: semen in racemulos collectum, circa totos exit ramulos, radix in fibras abit. Tota herba per maturitatem in viridi luteo languescit colore, odorata est, & tota quoque gummoso lentore prædita, quo colligentium manus inficit. ante verò quàm adoleuerit, ac quum primum prodit, folia inferiore parte rubent.

Nascitur in Italia & Gallia circa profluentes aquas, & fontes: reperitur verò & in sabulosis, ac aridis, in oliuetis quibusdam; facillime in hortis adolefcit. annua est.

Augusto ac Septembri mense ad perfectionem venit.

Græci Βότρυν appellant: Latini eadem appellatione vtuntur: Itali Botry: Germani Kraubentraut, & Krottenfrau: Galli Pymen: Belgæ Piment, Dupuentruyt: Angli Olive of Hierusalem: Hispani Bien granada.

Dicitur verò & Artemisia, vt non modò Dioscorides, sed & Plinius testatur: apparet autem Artemisiam illa species, quæ Μονόκλων appellatur.

Præter enim duas illas Artemisias, de quibus cap. præcedente, & tertiam superesse Diof. & Plinius testatur.

Quam Dioscor. Μονόκλων, siue vnicaulem: Plinius lib. 25. cap. 7. etiã Botrym ac Ambrosiam vocari refert. Tenuis autem hæc describitur herba, simplici caule, & minutis floribus scatente, flauo colore, quæ iucundiorẽ quàm præcedentes Artemisiam odorem fundat: qualis vtiq; Botrys. est. Facit huc quòd Botrys Diof. auctore, etiam Artemisia ac Ambrosia dicatur.

Ceterum Botrys calida ac sicca est secundo excessu; vim habet attenuandi, aperiendi, ac incidendi. In vino pota, vt quidem Dioscor. & Paulus, ὀρθοπνοϊκοῖς. i. non nisi recta ceruice spirantibus auxiliatur. Prodest verò & eadem asthmaticis ac purulenta expuentibus: menses item mouet, & secundas excludit.

Fit ex foliis cum saccharo, quam Conseruam vulgò vocant, ad eadem utilis. Addita carnibus, quæ cum iure coctæ eduntur, ad gratum ipsarum saporem conducit.

Interponitur arida vestimentis non modò vt suauitatem odoris inde contrahant; verum vt & à tineis ac blattis conseruentur, quod ipsa quoque præstat.

De Ambrosia. CAP. XIII.

AMBROSIA vnico similiter caule, eoq; nonnihil striato, fruticis exigui modo assurgit, duos aut tres palmos alto, qui in ramulos, ac alas complures quoque diffunditur: folia haud magna, variè fissa, teneriora, tenuioraq; quàm Artemisiam prioris, quorum minor segmenta tenuia, graueolentis Rutæ foliola quodammodò exprimunt: flores secundum ramulos

Ambrosia.

Matricaria

Recentior ætas, Dioscoridis Parthenium Matricariam appellat; plerique Amarellam: Itali

ramulos sublutei, rotundi, muscosi, absque fructu pereunt: subsunt inferius angulosa, terrestres tribuli instar echinata capitula exigua, numquam florentia, in quibus semen nigricans: radix gracilis, palmaris. Inalbicat è virore tota herba, & gratum odorem spirat.

In Cappadocia spontè nascitur, alibi sata in hortis feliciter adolescit, vbi fecunditate læti soli quandoque luxurians altius attollitur.

Sub finem Æstatis, & flores, & semen Ambrosiæ in Germaniis perficiuntur.

Græcis est *Ἀμβροσία*; Latinis quoque Ambrosia, nec aliud eius nomen cognitum. Plinius Ambrosiam vagi nominasse, & circa alias herbas fluctuari ait. Nam & Botrys, vt scripsimus, à nonnullis Ambrosia dicitur.

Matthiolus & alteram quamdã describit Ambrosiam, à nobis pro secunda ac tenuifolia Artemisia descriptam. Recentior ætas & Ambrosiam quoque siue Ambrosianam aliam nominat, quam sub agrestis Saluæ nomine expressimus.

Vfus autem Ambrosiæ ad ea, quæ repellere & reprimi sit opus. Nam, vt Galenus, imposita vim habet adstringentem ac reprimentem.

De Matricaria siue Parthenio.

CAP. XV.

MATRICARIA plures subinde cauliculos promit rotundos, in alas ac ramulos quosdam subinde diuisos: folia tenera, varie fissa, ambituque crenata, Coriandri prima ac terræ proxima æmulantur, sed tamen maiora; flores in fastigiis ramulorum eminent medio orbiculo siue disco lutei, è quo candida foliola per marginem erumpunt, Chamemeli floribus similes: radix durior adnatis multis capillamentis confibratur. Tota herba diluto colore viret, grauius olet, ac gustu perquam amara est.

Nascitur in sepibus, in hortis, secus veteres muros: locis gaudet ruderatis: subest sæpenumero radicum fibris aliquis, licet exiguus, carbo, quem inter rudera facile contingit reperiri: de quo Cardanus nugas nonnullas in libris De subtilitate adfert.

Huius verò & species quædam est, flore multiplici ac polyphylo, quæ ex Britannia in Belgij hortos peruenit.

Æstiuus mensibus in vigore ac flore est.

Dioscoridi *Παρθένιον* est, Galeno verò ac eius sectatori Paulo, *Ἀμαράνος ἢ Ἀμάρανος*. Testatur ipse Dioscorides, Parthenium à nonnullis Amaraum dici & *Ἀσπράδαμον*.

Parthenium Galeno Perdicium siue Parietaria est; & similiter Plinio lib. 22. cap. 17.

Est & tertium Parthenium, Linozostis videlicet siue Mercurialis, quam Diosc. refert aliquos Parthenion nominare; cui accedit & Plinius libro 25. cap. 5. & similiter Appuleius.

Itali *Marellam* : Hispani *Matricaria* : Germani *Mütterkraut* / *Weidblumen* : Belgæ *Water*, & *Moederkruid* : Galli *Marone* : Bohemi *Žimaba* : ac Angli *Feuerfew* & *Fedderfew* .

Extant & huius inter spurias voces nonnullæ appellationes, vti *Ανθεμίδες*, *Χαμαίμηλον*, *Χρυσόκαλις*, *Μελιβάθρον*, *Αΐδος πεδόνον*, *Solis sæculum*, *Millefolium* . Putatur hæc esse ea, quæ ab Apuleio *Artemisia Traganti* vocatur : verum cum ipse hanc nullis notis exprimat, difficile est affirmare.

Excalfacit autem *Matricaria* insigniter, tertio ordine calida; sicca verò secundo, abstergit, expurgat, aperit, & quæcumque amara possunt, feliciter præstat, ad vterinos affectus non parum confert, menses remorantes cit; secundas, & mortuos educit fœtus, siue eius decocto epoto, vel in balneo incocta, aut etiam cataplasmatis modo pubi imposita. Facit & ad suffocationes ex vtero hunc in modum, & ad eiusdem durities.

Dioscorides etiam *Erysipelatis* & inflammationibus, cum flore imponi vtiliter, tradit. Idem *Parthenium aridum* cum *Oxymelite*, aut vino, aut sale, non secus ac *Epithimum*, pituitam ac bilem atram ducere, & asthmaticis ac melancholicis eodem prodesse modo ait. Vtile quoque in potu calculosis, eodem auctore.

De *Tanaceto*.

CAP. XVI.

Tanacetum.*Tanacetum crispum*.

1. **T**ANACETVM vno aut altero, subinde etiã pluribus caulibus confurgit striatis, in quorum fastigiis aliquot umbellæ, quorũ flores mediis *Anthemidis* aut *Parthenij* orbiculis persimiles, nullis circumpositis aut ambientibus foliolis, auri luteo resplendent colore: folia oblonga sunt, veluti ex pluribus ad vnum congestis pediculum composita, *Agrimoniæ*, aut *Potentillæ* potiùs similia, *filicis maris* satis æmula; sed tamen molliora ac minora, quorum particularia vti *filicis*, vtroque margine ferrata. radix lignosa in plures hinc inde distribuitur fibras, quibus subinde latè serpit. Tota amara herba est, & cù iucunditate quadã graueolens.
2. Huius & alia quædam reperitur species, cuius folia frequentissimis incisuris dissecta, ac crispata, densam aliquam plumam referre videntur, priori & odore, & sapore, necnon flore planè assimilis.

Exit *Tanacetum* passim secus agrorum margines, aggeres, hortorum sepimenta. *Crispi* Anglia ferax est.

Tertium

Tanacetum inodorum.

Tanacetum minus.

Tertium etiam reperiri in Prouincia ac Delphinatu haud procul Valentia Gallia; Lobelius tradit; quod foliis primum Tanacetum; flore verò Matricariam referat, omni autem odore destitutum sit. Tale verò & in Pannoniae montibus à se reperitum C. Clusius memoriae prodidit: tum & aliud huic simile, sed flore maiore, & Bellidis maioris fere aequali.

Flores siue potius aurei corymbi Tanacetum, Iunio ac Iulio vigent mense; deperdita inde lutei coloris gratia, succedit semen in ipsis orbiculis, quod Augusto ad perfectionem venit.

Tanacetum nostra aetas appellat: nonnulli Athanasiam, quasi immortalem, quod non citò flos inarescat: Germani *Aemfarn* appellat: Belgae *siemvaer*, & *Wozmeruyt*: Italis *Tanaceto*: Anglis *Tansy*: Bohemis *Brasyt*. Non est Artemisia *μονόβλαστος*, siue unicaulis, ut à nonnullis creditur.

Facultate autem calidum & siccum est Tanacetum, utpote omnibus suis partibus amarum; non tamen secundum vtriusque ordinem longè egrediens.

Semina in vñ sunt vulgi aduersus ventris lúbricos, ac tincas, quas expellunt. Ex tenellis herbae erumpentis foliis, cum ouis placenta Vere conficiuntur, ori nec ingratae nec iniucunda; ventriculo verò etiam vtilis. Nam si qui in eo hæreant vitiosi humores, eos partim ad concoctionem perducit, partim abstergendo deorsum deducit. Succus herbae cum vino potus, aut eiusdem decoctum, urinam prouocat, dolores vesicae lenit, & urinae stillicidio medetur: idem succus cum oleo rosaceo spinæ ante accessiones illitus, febrium rigores tollere fertur: cum quouis autem oleo, etiam neruorum contractionibus ac doloribus auxiliaris esse.

Dicitur & de radice, quod cum melle aut saccharo condita, aduersus podagram plurimū faciat; si ieiuno ventriculo eius aliquantula pars, cōtinuo aliquo tempore sumatur.

De Tanaceto minore siue albo.

CAP. XVII.

ODORE ac sapore proximè hæc herba Tanacetum exprimit, minus tamen odorata aut amara: caules eius humiliiores, ad pedis altitudinem aut nõ multò ampliorem attolluntur: folia cum circa caules, tum prius enata, variè dissecta atque incisa, Coriandrinis maiora; minora tamen ac tenuiora, quàm Matricariae, ex albido virentia: umbellæ in fastigiis cauliculorum, atque in his flosculi candidi, Millefolij similes. radix lignosa, oblonga, sensim attenuatur, & subinde in ramulos diuarcatur.

D

In Ger-

In Germaniæ ac Italiæ agris, plerisque reperitur locis.

Iulio & Augusto, & quandoque Septembri mense floribus ac semine turget.

Odor, saporque, qualis Tanaceto, speciem eius quamdam esse ostendunt.

Proinde non abs re Tanacetum minus, vel Tanacetum album nominari potest, præsertim cum nullum eius aliud nomen cognitum habeamus. Nam quod pro Sideritide Achillea (si non fallimur) Matthiolus eam exhibuerit, omni ex parte probare non possumus.

Achillea enim Sideritis adstrictione exuperat, & ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebria profluvia congruit; at Tanacetum istud citius expurgans ac aperiens esse apparet: maiori Tanaceto uti odore ac sapore, ita & reliquis facultatibus simile, tamen minus potes.

De Bardana, siue Lappa maiore.

CAP. XVIII.

Bardana, siue Lappa maior.

BARDANA folia initio promit amplissima & hirsuta, longè quàm Cucurbita maiora, ac latiora, crassiora item & nigriora, quæ superiore parte saturatiùs virent, inferiore nonnihil inalbescant: caulis angulosus, crassus, foliis similibus, sed minoribus longè cingitur, hic in alas & ramulos quamplurimos distributus lappas gignit grandes, globatas, pungentibus exiguis aculeis recurvatis vndique asperas, & transeuntium vestitui inhaerentes, e quibus superius flos exit stamineus, colore purpureus: semen intra globosum capitulum perficitur, quod dehiscens lappis, vna cum lanosis pappis, impellente vento, auolat: radix longa, intus candida, foris nigricat.

Nusquam non obuia Bardana secus vias: locis incultis desertisque sponte nascitur; nec lapidosa fugit.

Iunio mense caulis assurgit; altera ex quo nata est anno, lappæ succedunt vna cum floribus ac semine.

Græcis est ἀρνεῖον, item & ἀρνεῖον ἢ ἀρνεῖον; Latinis Personata, Personata, & Arcium: Officinis Bardana, & Lappa maior: Germanis Grosse Kietten; Belgis Grootc lissen: Italis Lappola maggiore: Gallis Glouteron, aut Gletteron: Hispanis Bardana: Anglis Great burr: Bohemis Křepice. Apuleius præter superiores, & alias quasdam Personatæ appellationes refert, ut Dardana, Bacchion, Elephantosis, Nephelion, Manifolium.

Differt autem Arcion & Arctio, ut ex vtriusque descriptione, quæ & apud Dioscoridem & Plinium separatis locis extat, manifestum est: tum & ex cap. xxxiii. lib. v. huius Pempt. ubi eius icon & descriptio habentur.

Proinde non parum falluntur, qui nominum vicinitate decepti, Arcium idem cum Arctio esse rentur.

Facultate autem Bardanæ folia moderatè resiccant, ac discutiunt: radix nonnullæ caliditatis particeps est.

Profunt radices sanguinem & purulenta expuentibus cum pineis nucibus, auctore Dioscoride. Apuleius easdem cum modico salis tritas morsui canis rabidi vtiliter imponi, atque sic ægrum statim liberari ait.

Idem succum foliorum cum melle potui datum, vrinam prouocare, & vesicæ dolores tollere: atque eundem cum vino vetere potum omnes serpentium morsus mirifice sanare. Columella herbam cum sale tritam, & super scarificationem cum ferro factam impositam, venena viperæ pellere; plus verò etiam eiusdem radicem contusam contra serpentes prodesse; strumis item radicem mederi refert. Caulis autem Arcij, priusquam lappæ gignantur, detracto cortice, crudus cum sale & pipere, aut in pinguium carniū iure decoctus non insuauius editur; sic sumptus semen auget, & ad Venerem inuitat: alimentum præterea haud malum

malum

malum corpori, praesertim decoctus, confert. additis pineis nucibus amplius conferre potest, & non minus quam radix rabidis ac haemoptoicis prodesse.

De Lappa minore siue Xanthio.

CAP. XIX.

Xanthium.

LAPPÆ minoris folia, quam superioris, longe minora, dilutius virēt, ad Attriplicis accedunt, ambitu incisuras habent: caulis cubitalis, angulosus, punctis exiguis nigris notatur, & in alas funditur: flosculi ante lappas verticillatim cauliculos ambiunt, sed exigui & citò collabentes: sequuntur lappæ siue fructus è foliorum sinibus, ac in alarum fastigiis oblongi, Oliuæ aut Kornii magnitudine, veluti Platani pilulæ asperi, & contactu vestitui adhærescentes, qui haudquaquam dehiscunt, sed semen conclusi intra se gignunt forma oblongum. radix plurimis fibris firmatur, & haud alte descendit.

Læto & pingui solo, in scrobibus & lacubus, vbi exaruerunt, facile gignitur.

Iulio & Augusto vigent Xanthij Lappæ.

Græcis est *Ξανθιον*, Latini nomen retinent: Officinis Lappa minor, Lappa inuersa, nonnullis Strumaria. Galenus etiam *Φασγανος* appellari ait. Reperitur verò & *Φασγανος* inter spurias *Ξανθίου* appellationes; proprie tamen *Φασγανος, Ξιφιον* est. Germanis *Beulericus*, & *Eyitzkietten*; Belgis *Elyne tissen*, *Bedelaers luyfen*: Italis *Lappola minore*: Hispanis *Lappa menor*: Gallis *Petit glauteron*: Anglis *Lowse burre*, & *Uesse burre*.

Ξανθιον autem ab effectu dictum videtur: fructus siquidem, priusquam totus inarescat, collectus, tufus, & in fictili reconditus, ac deinde vsu

exigente acetabuli mensura in aqua tepida madefactus, capillos *Ξανθίου*, i. rufos efficit iisdem illitus, capite tamen prius nitro preparato, vt Dioscorides tradit.

Xanthij semen, auctore Galeno, digerendi vim habet, proinde calidum ac ficeum.

Dioscorides fructum commodè tumoribus imponi ait.

De Betonica. CAP. XX.

BETONICA foliis exit oblongis, latis, virentibus, aliquantulum asperis, per ambitum ferre modo incisif, quercus cuiusdam similibus, sed tamen minoribus: caulis tenuis, quadrangularis, aliquantulum hirsutus, pedem (plus minus) altus: flores profert spicatos, colore vt plurimum rubentes, alicubi tamen, sed rarius, albidos: semen succedit oblongum, angulosum: radix ex multis fibris, ab vno dependentibus capite, committitur.

Amat loca opaca; reperitur tamen & in pratis Soli expositis, sed humentibus; adolescit & in hortis.

Iulio mense præcipuè floret.

Græcis *Κίσερον* & *Ψυχόβορον*: Latinis *Betonica*: à nonnullis *Vetonica*: Plinius lib. 25. cap. 8. in Italia etiam *Serratulam* dici affirmat: recentior ætas aliam ostendit *Serratulam*, de qua mox. Est verò & altera *Betonica* à Paulo Ægineta descripta. Galenus lib. v. de sanitate tuenda *Κίσερον*, id est, *Betonicam*, etiam *Sarxiphagon* vocari tradit: Diosc. tamè omnino aliam *Sarxiphagon* describit. Officinæ & Itali Latinum nomen retinent: Hispani *Bretonica*: Germani *Braun betonick*: Galli *Betoiné*, & *Betofne* appellant: Angli *Beton*: Bohemi *Buckwice*.

Calida autem & sicca *Betonica* est, & ordine quidem secundo. Incidendi, vt Galenus ait, vim habet. Comitiali morbo obnoxiiis, necnon & ceteris, capite ex frigida causa malè affectis, prodest: pulmonem & pectus cum melle expurgat: iocinoris, lienis, nec

Betonica.

Veronica mas serpens.

non fellis obstructionibus medetur: Regio morbo laborantes reficit, concoctionem ventriculi promouet, acidum eructantibus subuenit, vrinam cit, ad renum & vesicæ dolores utilis, consistentes in renibus calculos rumpit & expellit, menses prouocat, vteri strangulati medetur, rupta, conuulsaque curat, aduersus serpentum & ferarum morsus, & epota, & vulneribus imposita confert. Laudatur & aduersus Ischiadicos dolores. Aluum dractmarum quatuor pondo sumpta, vt quidem Dios. tradit, subducit. Ex floribus Conserua fit, ad multa utilis, ad capitis tamen dolores præcipuè conferens.

Radix Betonica reficcata, & cum hydromelite denarij pondo assumpta, vomitum cit, & crassos lentosque humores educit; vt quidem huius ætatis nonnulli referunt.

De Veronica sive Betonica Pauli.

CAP. XXI.

VERONICA caulibus dodrantalibus, aut longioribus serpit, & quidem vt plurimum per terram: folia eius latiuscula, Chamædryos repentis maiora, candidioraque; secundum margines, vt illius, ferrata; exigua lanugine pubescunt: flosculi, in pediculis ordine digesti, dilute carulei: semen paruum, rotundum, nigricans, in siliquis planis, exiguum loculum præ se ferentibus

Veronica assurgens.

bus

Veronica pratensis.

bus, cōpletur: radix tenuis huc illuc diuaticatur.

Locis apricis, sabulosis ac arenosis, non raro iuxta tumulos ac aggeres, agrorum sepimenta, quandoque & in saxosis reperitur.

Huius autem & alia quædam species non ac-
cumbens aut proserpens, sed assurgens atque ere-
cta, priori forma satis similis, sed viribus inferior.

Exit & in pratis quædam, ac humentibus; cu-
ius folia minora, virentia, læuia, lanugine carent,
aliâ priori foliis, ramulis serpentibus, dilute cæ-
ruleis flosculis, & theculis similis. Ignaua autem
& nullius vsus hæc habetur.

Iunio ac Iulio quidem floret ac viget, reliquis
anni mensibus etiam viret.

Recentior ætas Veronicam appellat: Germa-
ni *Chrenpzeis*; *Gundheit*; Belgæ *Erenpijs*. i. ho-
nos & laus: Bohemi *Veronyta*. *Betonica* autem
quæ à Paulo *Ægineta* lib. 7. describitur, & alia à
κέρρω est, conuenire cum hac videtur. Serpit si-
quidem veluti *Pulegium*, ramuli eius tenuiores
sunt: folia forma & magnitudine respondent;
gustabilis qualitas longè quàm *Pulegij* inferior,
ita vt huius comparatione nullam referat. De

hac *Betonica* sic *Paulus*: *Βετρονική λεπτοκλων*,
ὅση πρό τῶν ἀπλήσια τὰ κλωνία τοῖς τῶν γλήχων
ἔχουσα, καὶ λεπτοτέρα, καὶ σχεδὸν ἄποια ἡμοιοῦσι,
φύεται δὲ μάλιστα ἐν περὶ ὁδοῦ τόποις. id est, *Betoni-*

ca herba est ramulis exilibus, *Pulegio* similibus, sed tenuioribus, & propemodum, si gustes
nullam qualitatem referentibus; nascitur potissimum locis petrosis.

Est autem *Veronica*, quantum quidem gustu agnosci potest, calida & sicca; sed tamen
moderatè.

Huius autem ad cruenta vulnera, diuturnas exulcerationes, conferre decoctum, recen-
tiores affirmant: tumores item discutere, præsertim colli: iocinoris ac lienis obstructions
aperire, vrinæ mouere, calculos expellere, renes & vesicam expurgare: quorum postremum
de *Betonica* sua quoque *Paulus*: In renum, inquit, medicinis vtuntur.

Aqua sæpiùs destillata phtisicis, purulentis ac tussientibus utilis perhibetur. Aridæ puluis
drachmæ pondo cum totidem theriacis, aduersus pestilentes febres commendatur.

De Veronica femina dicta, siue Elatine.

CAP. XXII.

CUM *Veronica* legitima vix vllam hæc similitudinem habet, tota molli, tenuique lanu-
gine contegitur; viticulosus suis cauliculis compluribus humi repit. folia veluti *Veroni-*
cæ, sed magis acuminata, nec ambitu serrata. flosculi secundum folia lutei, retrò propendens
habent corniculum instar florum *Linariæ*, aut floris *Regij*. rotunda succedunt veluti *Ana-*
gallidis capitula; in quibus semen. radix fibrosa.

Riguis ac humidis gaudet locis, inter segetes etiam exit.

Æstiuis mensibus florem, ac deinde semen perficit.

Leonhartus Fuchsius, & post eum Matthiolus *Veronicam* appellant feminam, quibus
superior mas est; potius tamen ad *Elatinem* referenda videtur; quam *Dioscorides* & *Plinius*
aiunt folia habere *Helxines* minora, rotundiora, pilosa; dodrantaes ramulos qui nos senòsve
à radice foliosos, nascique in segetibus ac cultis. Cum qua descriptione hæc herba conuenit:
folia siquidem eius multò quàm *Parietariæ* (quæ proprie *Helxine*) minora ac rotundiora,
pilosa quoque, vt iam scripsimus; dodrantaes etiam ramuli, foliosi, non pauciores quinque
aut sex; nec dissident natales.

De facultatibus autem huius *Veronicæ* nihil apud recentiores extat.

Dioscorides & *Plinius* oculorum fluxionibus & inflammationibus cum polenta folia

D 3

Elati-

Veronica femina Fuchsij, siue Elatine.

Elatines altera icon.

Elatines trita & imposita auxiliari tradunt; Eadem cocta (cum lini femine Plinius) in sorbitione à dysenteria liberare.

Serratula.

De Serratula. CAP. XXIII.

QVAM recentior ætas Serratulam vocat, à Betonica differt: folia eius prima, ac à radicibus exeuntia lata, oblonga, & per margines serræ modo crenata, maiora quàm Betonica: iuxta verò caules laciniosa, profundius altiusque incisa, instar ferè foliorum Scabiosæ. Vtraque autem cum cauliculis mediocriter saturato colore videntur: caules ramosi complures assurgunt, cubito altiores, in quorum fastigiis è minutis squamosis capitulis, flosculi purpurascens. radix fibrosa, multis restat, singulis regerminans, annis.

In siluis, locis opacis ac humentibus, veluti in pratis nascitur, & non modò in Bohemia, Anglia, aut Normannia, verum & in Belgio.

Sub finem Æstatis florem; ac deinde semen perficit.

Recentior ætas Serratulam appellat; differt, vt diximus, à Betonica, quæ & Serratula. Alia eius nomina, si quæ habet, nobis incognita.

Commendatur à nonnullis ad vulnera, & enterocelas, siue intestinorum ramices.

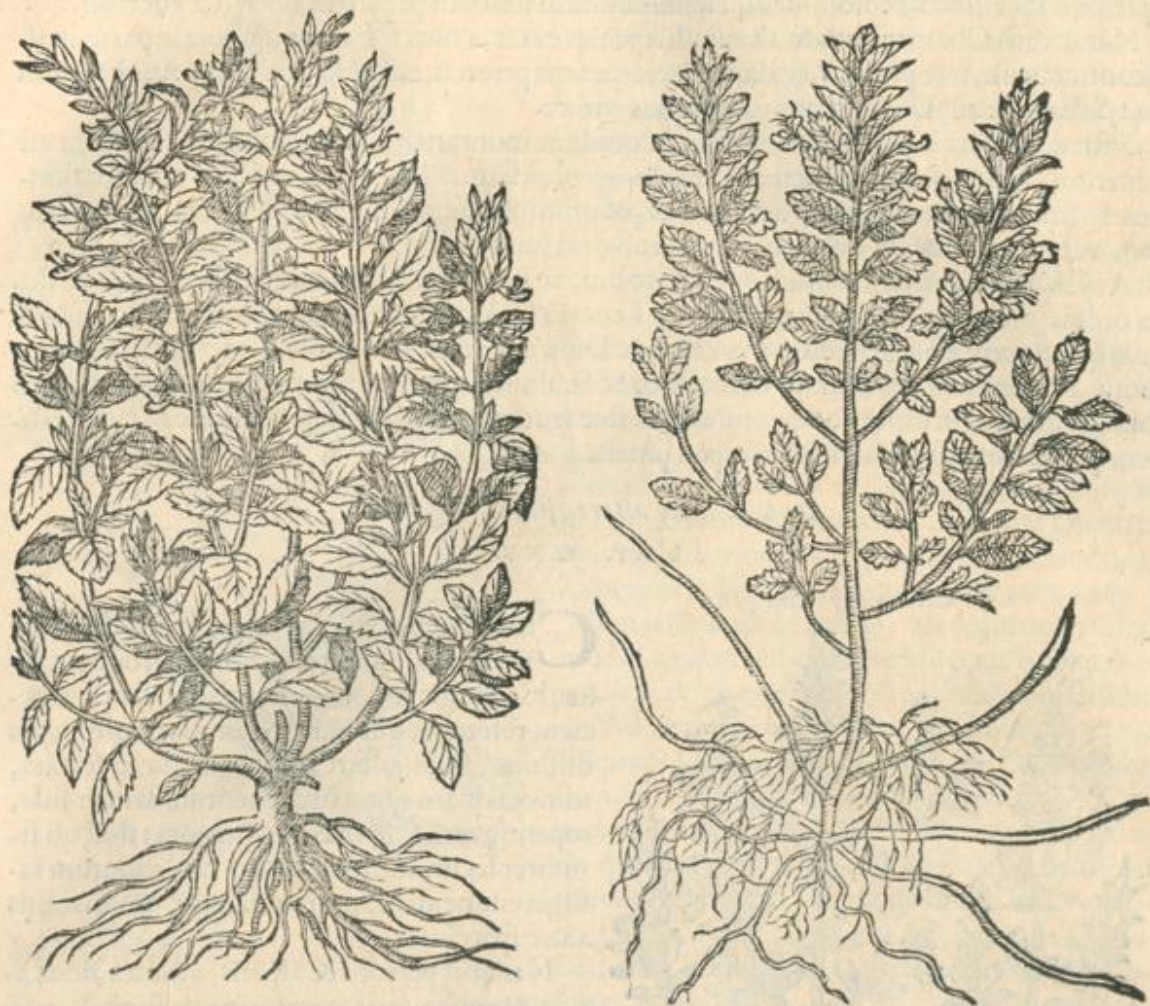
De Chamædry Repente.

CAP. XXIII.

CHAMÆDRYOS veteres nulla quidem genera statuere; nobis tamen haud abs re tria, vt minimum, visa sunt; & excepta ea quidem,

Chamædryes maior repens.

Chamædryes repens minor.

dem, quam Fuchsius Chamædryn feminam facit, Chamæpityis annumerandam. Est autem inter Chamædryes vna procumbens siue Repens: altera *Χαμίδρις*, ac exigui fruticis instar Assurgens: tertia Siluestris ac spuria.

Prior Chamædryes complurimis humi (vt plurimum) procumbentibus, tenuibus, duriusculis, ac lignosis virgulis, hinc inde sparsis repit, quas foliola conuestiunt exigua, lata, rotundis tamen aliquanto longiora, ambitu ferrata, Quercus cuiusdam similia, sed longè minora, ad Arietini Ciceris particularia proximè accedentia. Flosculi, & iuxta folia, & in coliculorum fastigijs eminent, purpurei. Semen exiguum, nigricans. radix tenuis, & fibrosa serpit, ac subinde noua germina emittit.

In petrosis & asperis nascitur: prouenit verò & quibusdam alijs locis, sed insolatis: in hortis facile comprehendit. Germaniæ vtrique, Italiæ, Galliæ, Bohemiæ, alijsque prouincijs familiaris. nascitur verò quibusdam locis amplioribus folijs, alibi minoribus.

Iulio & Augusto floret: colligitur verò, resiccatur, & ad medicinæ vsus reponitur, etiam prius quàm floreat.

Chamædryn hanc nostri sæculi Medici appellant: Italis *Querciuola*, & *Chalamandrina* dicitur: Hispanis *Chamedreos*: Gallis *Germandree* ou *Chesnette*: Germanis *Klein bathengeit*: sunt qui Triflaginem minorem, & Querculam minorem, aut Serratulam minorem vocitent.

A Dioscoride appellata *Χαμίδρις* esse existimatur: si tamen Chamædryos descriptio diligenter expendatur, ac deinde Teucrij; hæc non Dioscoridis Chamædryes, sed Teucrion esse mox apparebit. *Χαμίδρις* ἔστι χαμῆος ἀσπίδαμος; id est, Chamædryes exiguus est frutex dodrantalis. frutices autem sponte sua assurgunt, & erecti nascuntur, quod hæc Chamædryes haud facit. *Τευκρίον* verò πρὸς ἐστὶν ῥαβδόειδης, hoc est, Teucrion herba est virgulas plures ferens: à quo & Plinius haud est alienus lib. 25. cap. 5. Teucrion, scribens, spargere iuncos tenues; quales vtiq; huius Repentis Chamædryos tenues coliculi, qui iuncis exiguis haud dissimiles dici possunt, atque eam ob causam Teucrij descriptioni magis accedès quàm Chamædryos.

Sed tamen non absurdum fuerit, Chamædryn etiam hanc appellari. Teste siquidem Dioscoride, Teucrion à nonnullis Chamædryes nominatur: & vice versa Chamædryes ab alijs Teucrion, propter vnus cum alterius in folijs similitudinem.

D 4

Teu-

Teucrion autem, vt Plinius ait, Teucer inuenit: addit, à nonnullis Hemionion, ab aliis Splenion dici: sed hæc nomina ad Hemionitidem herbam pertinent, non ad Teucrion.

2. Huius verò Chamædryos & alia similis species extat, cuius folia maiora auersa parte inalbicant: coliculi, siue potius virgulæ duriores, ceteris priori similis. Hæc fertur in Allobrogum siue Sabaudia ac Delphinatum montibus virere.

Leucas. Sunt qui velint Leucadem hanc esse, & quidem montanam. *λευκὰς* duorum siquidem est generum, vna *ὄρεινῃ* siue montana; altera *ἡμερῆς* siue fatiua. Montana, vt Dios. tradit, latioribus est foliis, femine amariore acrioreque, & omnino efficacior quàm sit fatiua. in tanta autem veterum breuitate quis poterit certi aliquid statuere?

At Chamædryos repens tenuium est partium, ac incidendi facultatem habet; calida & sicca ordine propemodum tertio, veluti de Teucrion Galenus scribit; quamobrem & lienosis confert: Recens siquidem cum oxycrato, vt Dios. aut arida decoctum, potenter lienem absumit. Imponitur verò lienosis cum aceto & ficibus: serpentum verò morsibus cum aceto solo. Potest autem omnia & quæ assurgens siue fruticans Chamædryos, proinde & citra errorem pro Chamedry accipi & vsurari potest.

De Chamedry altera, siue Assurgente.

CAP. XXV.

Chamædryos assurgens.

CHAMÆDRYS altera recto, dodrantali, aut subinde altiore, lignoso, duroque cauliculo assurgit, *χαμίσκου* siue exigui fruticis speciem referens, qui inde in ramulos complures diffusus, folia adfert ambitu incisa ac ferrata, minora quàm quercus, aliàs eorumdem emula, repentis verò Chamædryos maiora: flosculi similiter secundum folia, & ad cauliculorum fastigia eminent subpurpurei. radix multis fibris variè spargitur.

Nascitur petrosis & asperis; montes, loca arida, & aprica amat, nec hortos refugit.

Eodem, quo superior, tempore & flores & semen perficit. Legendam cum semine Dioscorides refert.

Græcis est *χαμίδρις*, à nonnullis *χαμίδρις* ἢ *λίνοδρις*; Latinis *Trixago*, aut *Trisflago*, nec desunt qui *Τριπλειον* vocitèr, Dios. & Plinio auctoribus. Fuchsius & Matthiolus pro Teucrion depinxerunt: Germanis *Grosse Wathengell* / *Grosse Gamanderin*. Potest hæc *Trixago* maior, *Serratula* maior, *Quercula* maior dici.

Ex tertio autem ordine est excalfacientium ac desiccantium, Chamædryos, Galeno iudice, cum amaritudine acrimonia cuiusdam particeps est. Lienes, eodem auctore, colliquat: cum aceto, addit Plinius. Urinas ac menses euocat, crassos incidit humores, viscera ab obstructionibus expedit, incipientibus hydropicis auxiliariis, vt Plinius: aduersus serpentium morsus cum vino & pota & imposta efficac.

Trita ad supra dicta, inquit Dios. digeritur in catapotia, siue, vt Plinius, in pastillas. Purgat vetera vlcera & sordida cum melle; caliginem etià oculorū discutit cum oleo, addit Plinius.

De Chamedry siluestri.

CAP. XXVI.

SILVESTRIS Chamædryos ramulos promit tenues, angulosos, veluti geniculis distinctos, pedem aut subinde cubitum longos; circa quos per interualla folia latiuscula, margine ferrata, quàm repentis siue prioris Chamædryos paulò maiora mollioraque, quernis multò minora: flosculi elegantes ex quatuor foliolis circa fastigia coliculorum ordine digesti, caruleo arrident colore; quibus valuulæ succedunt latiores, in quibus semina parua. radix tenuis, fibris non destituitur. Huius coliculi non in altū rectè assurgunt, nec semper procumbentes

Chamædrysiluestris.

bentes serpunt, sæpè in latus inclinantur, veluti ea quæ *παραρίγυλα* Theophrastus appellat; & tenuibus pilis vnà cum foliolis leuiter hirsuti.

Nascitur pluribus locis in pratis iuxta flumina, riuulos, scrobes, ac fontes, subinde & in nemorosis: & quibusdam locis ratoribus foliis, paucioribusque ramis, alibi ramosior.

Reperitur verò & in siluis ac montibus alibi, quod vel hirsutius, vel flore pallidius: pro loci videlicet & natalium genio, nonnihil à reliquis differens.

Iunio, Iulio, ac Augusto cum floribus viget.

Ante notam Chamædryn vel etiam Teucrion, huic Chamædryos in Officinis nomè accesserat, ac pro Chamædry in medicamentorum compositionibus admittebatur; superioribus deinde in notitiam perductis, Siluestris ac Spuria Chamædry appellari cœpit, à nonnullis verò etiam Teucrion Palustre: Germani *Erdweihrauch*.

Non esse autè Teucrion, nec legitimam Chamædryn, notius est quàm refelli opus habeat. Veteribus cognitam fuisse nò perinde manifestum.

Videretur ea esse posse, vel omnino proxima ei, quam Dios. *ἱερὴ βοτάνη*, id est, Sacram herbam appellat, si modò Herba sacra, & Verbenaca, quæ Græcis *ἄεισπεπών*, differentes sunt. Facit quidem differentes Dioscorides, vnàm post alteram seorsim describens: verùm alij Auctores, Galenus videlicet, Paulus, Aëtius, & Oribasius, dum Herbae sacrae nullam faciunt mentionem, sed *ἄεισπεπών* tantummodò; atque hæc ipsa *ἱερὴ βοτάνη* etiam nuncupata reperitur, vnàm eandemque esse variis appellationibus dictam apparet. Quæ si ita se habent, Chamædrysiluestris *ἱερὴ βοτάνη* nequaquam est.

Ceterùm particeps & hæc herba caloris est ac siccitatis, aperiendi atque expurgandi vi non integrè destituitur: potest inter ea, quæ iecur ac lienem aperiunt, admitti.

De Chamæpityis.

CAP. XXVII.

CHAMÆPITYES tres, auctore sunt Dioscoride.

Prima multis per terram cauliculis quasi repit: folia è singulis geniculis promit oblonga, angusta, in tres particulas fissa: flosculi ex alis foliorum lutei. Tota herba nonnihil hirsuta, odore resinam piceam, aut larignam refert. 1.

Dioscorides hanc foliis esse ait Semperuii minoris, tenuioribus, hirsutis, ac pinguioribus: atque huius quidem foliis, non exacte intuenti, mox esse apparet: nam singula foliorum segmenta, ipsa Semperuii minoris folia satis referunt, eius videlicet, quod inter minora Semperuiua primum.

Altera species cauliculis est crassioribus, quadrangularibus, ac geniculatis: ramis recuruis, foliis latis, & multipliciter diuisis; dilute purpureis flosculis, è calycibus veluti Hyoscyami, sed longè minoribus: tenui ac longa radice, adhærentibus aliquot fibris. Et hæc hirsuta, subcandicans, & odore piceæ aut pineæ resinæ; qui Chamæpityos hanc esse speciem ostendit; à vero idcirco recesserunt, qui Chamædryn feminam nuncuparunt. 2.

Ramis hanc Dioscorides esse ait anchoræ in modum recuruatæ. Mirum videtur cur anchoræ comparauerit: sed indicare voluit, repandas sibi inuicem oppositas alas, anchoræ qualemcumque speciem exhibere.

Tertia Chamæpityis tenues omnino promit cauliculos, palmares: foliola perquam exigua: flosculos paruos, è luteo pallentes, ad fastigia cauliculorum: radículas similiter minutas, & tenuissimas: canescunt foliola cum ramulis; odor adest, qualis resinæ pityinæ aut pineæ. 3.

Loca ruderata, saxosa, sabulosa, vineta, & non rarò oliueta Chamæpityes amant: in hortis satè luxuriant.

Iulio ac Augusto cum floribus, succedente mox semine vigent.

Χαμειπύτις, Græcis; Latinis *Ibiga*, *Aiuga*, & quandoq; *Abiga* nominatur. In Officinis *Iua*,
Iua

Chamaepitys prima.

Chamaepitys altera.

Chamaepitys tertia.

Iua Artherica, Iua moschata : Italis *Iua*, *Chamaepitio* : Hispanis & Lusitanis *Pinito*. Apud Germanos *Verghis mein nicht* : in Belgio, *Verghis* : à Gallis *Iue moschate*.

Est autem Chamaepitys, ut ait Galenus, in ficcando ordinis tertij; in calfaciendo verò secundi. expurgat interna viscera : iocinoris ac renum vitii utilis : auriginosis in vino pota prodect : menses cum epota, tum cum melle apposita ducit : vrinam mouet. Ex hydromelite decocta, quadraginta diebus Ischiadicos, ut fertur, sanat. apud Heracleam Ponti, perinde ac Antidoto, aduersus Aconitum ea vtuntur.

Puluis huius cum fico in pillulis sumptus aluum emollit; mammarum duritias discutit : vulnera glutinat : vlcera putrescentia sanat cum melle apposita. Et hæc quidem præcipue prior præstat; reliquæ duæ, prioris vim obtinent, sed non adeò efficacem, Dios. auctore.

De Spuriis Chamaepityos generibus & Anthyllide altera. CAP. XXVIII.

SVPERSVNT præter legitimas Chamaepityos & aliæ duæ ipsis similes, sed spuria ac nothæ. vna Maior; altera Minor est.

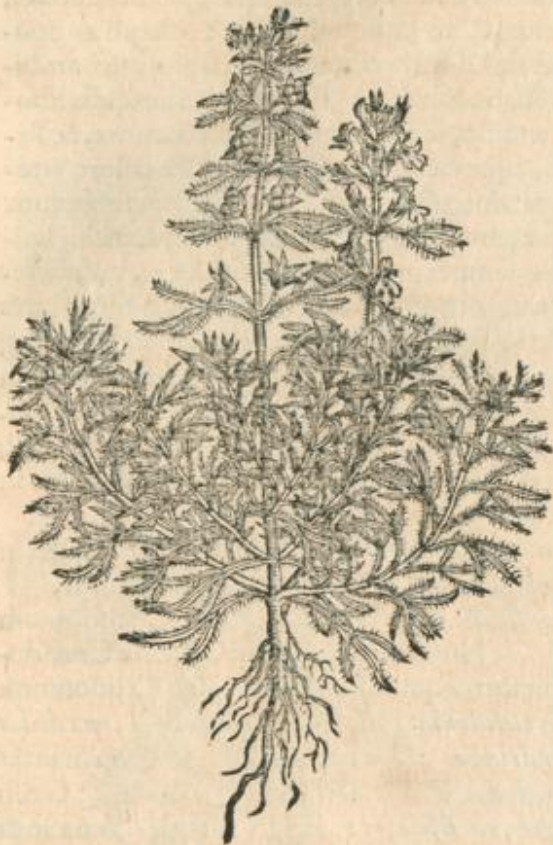
1. Maior humi serpit instar prioris Chamaepityos, quam tenuibus, sed tamen durioribus cauliculis, & foliis satis refert; nisi quòd huius subinde extremo margine nonnihil ferræ modo incisa conspiciantur: flos similis, sed colore purpureus: semina in singulis calycibus quaterna: radix

Chamæpitys spuria prior, siue Anthyllis altera.

Chamæpitys spuria altera.

Chamæpityos spuria alterius altera icon.

radix lignosa, crassa, subalbida, gustu amara, Cichorij radici haud multum dissimilis. Tota hæc herba admodum hirsuta est, & odore graui prædita, haudquaquam grato, aut ad Chamæpityos accedente.

Alter a Minor procumbentibus ac tenuibus pediculis, foliisque inter legitimas primæ quoque fati similis, sed flosculi differunt, qui candidi sunt, & inuersos Lamij referunt; ipsis tamen longiores & patentiores: quaterna inde cohærent etiam semina: radícula mediocris crassitudinis.

In nonnullis Hispaniæ regnis, tum & in Narbonensi Gallia, in oliuetis, ac subinde fecus agrorum margines Maior occurrit, Minor quoque ex Hispaniis ad Belgas peruenit, vbi locis incultis prouenire eam Carolus Clusius refert.

Æstate ac Autumno vtraque floret.

Prior

1. Prior à Lusitanis *Yerna crina* dicitur: plerique Iuam moschatam nominant. & similis quidem Iuæ moschatæ siue Aiugæ, quam diximus *Χαμαιπίτω* appellari, sed tamen haudquamquam Chamæpitys, vel odore solo (qui ingratus & grauis est) repugnante. Sed Anthyllis est altera, quam Dioscorides Aiugæ folus ramulisque similem refert, sed hirsutioribus, breuioribus ac asperioribus, flore purpureo, odore admodum graui, qualem hanc esse scripsimus. Haud perperam idcirco a nonnullis Anthyllis Chamæpitydes nominatur, ad differentiam prioris Anthyllidis.

*Anthyllis
altera.*

Dux etenim apud Dioscoridem Anthyllides. vna Lenti similia habet folia, altera, Aiugæ similis, qualis est modò a nobis descripta. Non est autem hæc, nec Kali, nec eius aliqua species: omnes enim Kali species falso humore redundant, ista verò falsugine omnino caret.

2. Altera ad Anthyllidem alteram fortassis & referri poterit: sed tamen spuriam ac Pseudochamæpityn quoque dici quid vetat? est etenim Aiugæ similis, non tamen legitima.

Anthyllidem autem alteram Chamæpityos similitudinem referentem, præter alia, Dioscorides ait, cum aceto mulso comitiales sanare. Galenus hanc subtiliorum esse partium, & magis extergere posse, quam priorem, scribit.

De Chelidonio maiore.

CAP. XXIX.

Chelidonium maius.

CHELIDONII duo ex veterum sententia genera, forma figuraque multum differentia. Vnum Maius: alterum Minus.

Maioris Chelidonij cubitales, graciles, teretes, geniculati, ac nonnihil hirsuti cauliculi in nonnullas alas distribuuntur: folia ex pluribus ambitu crenatis coherent, Ranunculi hortensis filiorum æmula, sed tamen maiora, teneriora, ac lauiora, eque casio siue dilute cæruleo colore virescentia: flosculi Leucois similes, lutei; succedunt siliquæ parua, angustæ, multò quam Leucoij breuiore: semina in his exigua, sublutea. radix breuis, intus forisque croci colore, fibras concolores dimittit. Tota herba graueolens est, & quacumque parte læsa aut vulnerata, lutei coloris succu acrem mordacemque, ac nonnihil amaricantè fundit.

Locis gignitur incultis, secus vias, in vepribus; circa veteres muros, in vmbrosis citius quam in apricis.

Toto anno viret; ab Aprili mensè in multam Æstatem floret: siliquæ interea perficiuntur,

Χελιδόνιον μέγα Græcis; Latinis Chelidonium maius, ac Hirundinaria maior: Officinis Chelidonia dicitur; à quibusdam perperam Celidonium: Italis *Celidonia*: Hispanis *Celiduenha*, *Yerna de las golundrinhas*: Germanis *Bresse Schowwurtz* / *Scheittraut* / *Schwalbenkraut* / *Goidtwurtz*: Gallis *Eselere*, ou *Eslayre*: Belgis *Gouwe* / *Stinckende Gouwe* / *Gouwe;tele*: Anglis *Celondine*: Bohemis

Celiden. Inter nothas voces & *παιονία*, *καλαϊά*, *ἀέβιος*, *γλαΐκι*, *πανθιος*, *ρίζα*, *φελομήδ* εἶον, *ὀθόνιον*, & Fabium dici reperitur. Orbasius Synop. lib. 111. Othonnam etiam dici ait. Dioscorides quosdam Othonnam Chelidonij esse succum opinatos fuisse refert. Aliam tamen Othonnam à Chelidonio differentem describit, foliis Erucae foraminosis, de qua Pemptade altera in floris Africani descriptione. Athenæus & à quibusdam Anemonem dici auctor est, multum tamen vera Anemone à Chelidonio differens.

Auicenna cap. 199. Chelidonium appellat Cauchun, & à nonnullis quoque Memiran dici testatur: addit, plerosque Minus Chelidonium, Memiran; Maius verò, Aluardachule siue Alexardahune appellare: cap. verò 486. Memiren lignu esse ait, veluti nodos ad nigredinem declinans, acutius quam sint venæ tinctoru; satis ostendens Memiren à Chelidonio differre.

Μαμίρας.

Meminit Mamiræ & Paulus Ægineta, & Mamiran ceu radiculam quamdam esse ait cuiusdam herbæ veluti nodos frequentes habentem; & quidem alio quam de Chelidonio loco: quod & Chelidonij ac Mamiræ discrimen ostendit.

Dictum

Dicitur autem χελιδόνιον istud, non quòd aduentu χελιδόνων, id est hirundinum, demum proueniat, aut abeuntibus illis pereat; nam, ut diximus, toto anno reperiri potest: sed quia excæcatis pullis hac herba matres restituere visum in opinione sit, sed tamen vana, & à veritate aliena. Læsam siquidem extrinsecus pullorum nonnullorum auium oculorum aciem, interposito tempore spontè restitui, & creberrimè hirundinis, testatur Cornel. Celsus lib. 6. cap. 6. Vnde (ut idem inquit) locus fabulæ per parentes id restitui herba, quod per se fane scit. Affirmat idem Aristoteles De historia animalium lib. 6. Pullorù hirundinis, ait, adhuc recentium oculi, si quis stimulo eos vexauerit, renascuntur, & cernendi vim postea planè recipiunt.

Chelidonium autem maius euidenter calefacit, desiccet, & ordine quidem tertio, atque vnà validè extergit.

Succus herbæ ad visum acuendum utilis est; abstergit enim & discutit crassa, quæ circa oculi pupillam hærent aciem obtundentiâ: & quidem, ut Dios. ait, in æreo vase cum melle decoctus.

Radix Regio morbo medetur, & præsertim citra febrim, ex fellis obstructione nato: aperit enim, & ab infarctu fel & iecur liberat. Manducata eadem radix dentium dolores sedare fertur: prodest & vlceribus serpentibus cum vino.

Succus è foliis, caule, radiceque, ineunte Æstate, inquit Dios. extrahendus; atque in umbra siccatus, in pastillos digeritur.

De Chelidonio minore. CAP. XXX.

Chelidonium minus.

MINVS Chelidonium foliis viret subrotundis, læuibus, glabris, ac resplendentibus; quàm hederæ minoribus. tenues, breues, humique plurima parte procumbentes cauliculi flosculos promunt luteos, quales Ranunculi, quibus & veluti huius exiguum ex seminibus congestum capitulum succedit, verùm minus. radix è tenuibus fibris constat, quibus adhærent aliquot protuberantia veluti grana, triticeis magnitudine similia.

Nascitur in pratis, secus vias, ad scrobes fossasque, locis riguis ac humentibus passim vulgare.

Circa Martij Kalendas exit, paulò post floret; Aprili deficere incipit; Maio integrè perit; post difficile fuerit vel radiculam eius reperire.

Χελιδόνιον μικρόν; Latinis Chelidoniũ minus, & Hirundinaria minor appellatur: in Officinis, ac à nonnullis Scrophularia minor, Ficaria minor: Serapioni Memiren: Italis *Fauoscello*: Germanis *Feigwurtz kraut*/ *Blaternkraut*/ *Kleyn schwalbens kraut*/ *Pfassenhödtlin*/ *Weyenkraut*: Gallis *Esclere*, *petit Bassinet*: Belgis *Speenrupt*, *Cleyn gouwe*.

Potest istud ab Hirundinibus nomen inuenisse suum, nam circa ipsarum hirundinum aduentum apparere incipit, sed tamen prius quàm ipsæ recedant, iam diu euauit.

Calidam quoque ac siccâ facultatem & istud Chelidonium obtinet, ipso etiam maiore acrius ac calidius; Ranunculis potentia proximum.

Cutem celeriter, ut Gal. ac Dios. aiunt, exulcerat: scabros vngues eiicit. Succus radicum per nares attractus, aut ipsis impositus, caput per ipsas nares expurgat.

Posterior ætas ad hæmorrhoides radicibus vnà cum adhærentibus granulis vitur, quæ huius succo, cum vino, aut laborantis vrina permixto sæpius ablutæ contrahuntur, ac dolore sopito resiccantur. Sunt etiam qui existiment, vel gestatam solummodò herbam prodesse aduersus earundem dolores posse.

De Scrophularia. CAP. XXXI.

SCROPHULARIA, quæ Maior cognominatur, quadrangularibus, ac subinde cubito altioribus assurgit caulibus, colore ex obscuriore purpura nigricantibus, interiùs vacuis. fo-

E lia

Scrophularia.

Betonica aquatilis.

lia ab vno veluti geniculo semper bina, contra se posita, lata, acuminata, per margines crenata, vrtice maioris similia, sed maiora, nigriora, & haudquaquam tactu vrentia, siue pungentia: flosculi in summo alarum paruuli, colore obscure purpurei, forma exiguas cassides lauis exprimentes; in rotundis, sed tamen acuminatis capitulis semen succedit exiguum. radix albidula, veluti nodos ac tubercula multa profert, & obliqua vt plurimum nascitur, quandoque idcirco & progerminans.

Secus agrorum margines, in scrobibus ficcis non raro prouenit, ac in siluis.

2. Huic vero & alia caule, foliis, floribus, capitulisque simillima est. caules quandoque paulo crassiores: folia etiam subinde exigua maiora: radices autem huius nequaquam nodosae, aut tubercula eminentia habentes, sed ex multis tenuibus fibris commissae, quibus à superiore potissimum differens est.

Hæc iuxta aquas profluentes emicat; ac secus scrobium riuulorumque margines, ac fluiuiorum ripas: in aridis vix reperitur.

Vtraque Iulio ac Augusto cum flore viget: semen inde maturefcit.

1. Priorem passim Scrophulariam vocant, Maioris cognomen adiiciunt ad differentiã Chelidonij minoris, quod diximus Scrophulariam minorem dici. Appellatur vero & Millemorbia, Ferraria, Caltrangua: ac Germanis Braunwurtz/ Saurwurtz/ Groß Feigwurtzenkraut; Italis Scrofolaria: Gallis Scrophulaire: Belgis Groot Spencrupt. Non est Galeopsis, siue Galeobdolon; desideratur enim præter alia odor grauis, quo Galeopsis prædita est.

2. Alteram Betonica aquatilem nonnulli nominant, parum tamen cum *βέτις*, siue Betonica conuenientem: Clymenon alij affirmant, quod à Dioscoride foliis describitur Plantaginis; cum cuius, haud huius respondent: semen quoque non hederæ, quale Clymeni Plinius esse tradit.

Belgæ hanc *Beetstichwurm*, & Sancti Antonij herbam subinde nominant. Ruellius (si non fallimur) Segeiam vulgò Gallorum appellari refert.

1. Vtraque autem facultate calida & sicca est. Prior ad duros glandularum tumores, quos Græci *χρυσιδες*, Latini strumas, vulgò scrofulas appellant, & hæmorrhoidum cum dolore tumores prodesse fertur. Nonnulli vel collo appensam, vel aliàs gestatam ad sanitatem conferre te-

re te-

re temerè prædicant: alij radicem cum butyro infulso tufam, loco haud infulato, sed humenti ad dies xv. reponunt, mox lento igne decoquunt, percolatum asseruant, quo strumas & hæmorrhoides illinunt non absque successu.

Alterius folia absterforia vi prædita, ad prava ac foetida vlcera plurimum prodesse feruntur: & cum melle succus horum decoctus.

De Conyza.

CAP. XXXII.

Conyza maior.

Conyza maior altera.

CONYZÆ duo genera Theophrastus refert: marem & feminam. Dioscorides tertium addit medium quoddam inter utraque. Posterior ætas circa harum notitiam non nihil laborat; plerisque has, nonnullis alias pro Conyzis ostendentibus.

Quæ pro prima legitima Conyza habetur, complures à radice subinde caules promittet, lignosos, sesquicubitales, interdum altiores. folia ex virore pallent frequentia, oblonga, veluti Oliuæ, sed ampliora, duploque vt plurimum maiora. Flosculi ad alarum fastigia alterni, pediculis tenuibus insident, lutei, Erigeri similes, qui in pappos vanescunt; quibus subest semen exiguum, vt Hieracij. radix crassa non absque fibris perennat.

Tota planta cum suavitate quadam graueolens est, hirsuta, pinguis, & lento glutine occupata.

Solo maritimo, & Austrino cælo gaudet, circa Adriatici sinus littora, tum & circa Romam & Florentiam reperitur. In Narbonensi quoque Gallia, haud procul Monspelio, secus vias ac vinearum margines: nec non in agro Valentino & Murciano Hispaniæ, & supra Olyssiponem, teste Carolo Clusio.

Altera Conyza maior, ab aliis pro prima specie iudicata, folia habet, quàm superioris, latiora, instar Verbasculi siue Primulæ Veris, sed tamen minora, nigriora, & lanuginosiora, siue molliora. caules rotundi, sesquicubitales quoque vel altiores, & ipsi lanugine quadam asperi, in ramulos ditiduntur; quorum fastigiis aliquot flosculi adsunt oblongi, staminei, coloris lutei, aut ex luteo nonnihil purpurascens, qui & in pappos soluuntur. radix ramulos hinc inde in obliquum spargit. Et hæc stirps graui quoque, non admodum tamen ingrato odore, prædita est, sed haudquaquam glutinosa.

E 2

Locis

Conyza media.

Conyza mediae species altera.

Conyza minima.

2.

3.

Locis apricis ac aridis frequens; petrosa & veteres etiam muros non refugit.

Medium Conyzae genus candida quoque lanugine pubescit, ac grauis odoris virosum quiddam spirat: folia eius oblonga, digitum lata, caules teretes ac recti, cubito altiores. Flores in fastigiis ramulorum Chamameli similes, sed non medio orbiculo siue disco tantummodo, verum & ambitulutei, & paulo maiores, qui & in papposam lanuginem abeunt. radix fibras dimittit coplures.

Locis gaudet humidis, secus profluentes, vel etiam residues aquas nusquam fere non obuia.

Huius vero & aliud quoddam est genus, caules quod profert crassos, leuiter striatos, sed interiorius inanes vacuosque, circa fastigia in ramulos diuisos: folia, quae caulem plurima ambiunt, margine crispa ac veluti incisa: flores lutei sunt: fibrae similiter pro radicibus nigrae. Molli tenuique lanugine & haec tota incanescit, sed minus graeolens. Flos in lanuginem etiam perit, mellis odorem quadamtenus referens.

Exit in quibusdam Hollandiae aquosis, & ut fertur, circa Atrebatum quoque alicubi fines, locis palustribus.

Minor Conyza exigua est herba, palmum aut dodrantem alta, incana quoque ac lanuginosa, odoreque ceteris referens: folia exigua sunt: flores Chamameli mediis orbiculis, ac Tanaceti similes,

les,

les, è colore luteo subnigricant, qui vti aliorum, in lanuginosos ac molles pappos pereunt: radix tenuis est.

Humidis ac riguis locis creberrima exit.

Præter hanc verò & alia ostenditur Minor, caule cubitali, vel altiore assurgens, eoque gracili, ramofo, hirsuto, atque glutinoso: foliola angusta veluti Linariæ, sed lanuginosa, ac pingua: flosculi secundum ramulos tenues, lutei, in lanuginem abeunt: radix tenuis. hæc, quàm priores, odotior est.

Apud Hispanos in agro Toletano, & in Narbonensi Gallia plerisque locis reperta scribitur. Florent Conyzæ plurima Ætatis parte; sed tamen prior Maior, & altera Parua sub Autumni tempus potissimum.

Κονύζα, Latinis Conyza; Plinio Cunilago. Gaza Policariam & Pulicariam appellat; differt tamen à Psyllio, quod & Pulicaria dicitur. Officinis incognitæ sunt Conyza.

Priorem nonnulli apud Hispanos *Teruam pulgeram* appellant; alteram Maiorem ad Bacharim Dioscoridis sunt qui referre studeant, cum qua similitudinis tam exiguum obtinet, vt pro ea haberi nequeat. Extant maioris Conyzae inter spurias voces multæ appellationes, vt *κωνοζεματίτης, δαναΐς, ταναχου, φύκος, ισχύς, δεινόςμορος, βρεφοκτόνος, ανθεΐας, ηδεμίας*; Intybum, Militaris, Deliarium, Febrifuga, Phragmosa, Musteros, Piffa; hanc autem marem Theophrastus appellat.

Mediam Conyzam Germanorum plerique *Dürnwurtz* & *Commerwurtz* vocitant: Bohemi *Staty trauf*.

Minor Theophrasto femina est: aliis Panion, vel Libanotis; vt inter nothas appellationes reperitur.

Ceterum Conyzae omnes calidæ sunt ac siccæ; Media tamen, & Minorum prior, ceteris infirmiores.

Folia earum, quæ viribus præstant, cum vino ad menses ducendos, & fœtus eiiciendos, & contra vrinæ stillicidia, regium morbum, dysenteriam bibi, Dioscorides refert, & Comitiales ex aceto pota adiuuare. Decoctum horum in infessu vuluæ medetur: succus ex oleo efficaciter horroribus oblitur; capitis dolores hoc modo illitus etiam sanat.

Suffitu ac substratu herba serpentes fugat, culices abigit, pulices necat. folia serpentium plagis & tuberculis conuenienter imponuntur; idem auctor: consentit Galenus.

De Cynoglossō. CAP. XXXIII.

CYNOGLOSSO folia sunt oblonga, lata, exigua, molli tenuique admodum lanugine pubescentia, tactu læuia: caulis cubitalis, rotundus, & ipse aliquatenus incanescens, in alias diuisus, circa quas ordine digesti flosculi punice colore purpurascens: succedunt singulis quaternæ simul cohærentia semina aspera, & lapparum modo vestitui inhærentia, mediis inter quæ stilus exiguus, non rarò durus ac pungens. radix crassa, recta, altè dimittitur.

Arenosis, incultis ac desertis locis, subinde etiam nonnihil humentibus gignitur, iuxta semitas item ac vias. Variat autem non rarò huius magnitudo pro regionum, in quibus nascitur, diuersitate, ac cæli mutatione: quibusdam siquidem in regionibus multò quàm in Germania amplior, maioribusque foliis exit; alibi verò etiam minor, humilior, & angustioris est folij, quale, quod Creticum quidam cognominant.

Viget caulis cum floribus Iunio ac Iulio, qui non primo, sed altero vel etiam tertio anno demum assurgit. Primo etenim anno folia tantummodò Cynoglossos promit, caule destituitur, atque hoc tempore à Diosc. obseruata, caule vidua trahitur: Sed non minùs in huius quàm in Dictamni descriptione lapsus est, quòd nullum florem semenque ferre contra veritatem scriptum reliquit.

Græcis *Κυνόγλωσσος* ή *Κυνόγλωσσον* dicitur; Latinis *Lingua canis*. Plinio est Cynoglossos, qui duas eius species refert: sed quæ de priore scribit, ex cap. de Buglossō apud Dioscoridem translata apparent. alteram aut lappas minutas ferre; quæ vtique est Cynoglossos modò descripta.

Extant verò & apud Apuleium, & partim inter nothas appellationes, & alia huius spuria nomina, vt *Φερίγια, έμειώνιον, σπλήνιον*, siue *Spleneion*, *καβάλλιον*, siue *καβαλλάπρον, σκόλιμ*, *πύργις, λδύκελος*, *Canina Lingua*, Macedonica: Germanis est *Hunds zungen*: Belgis *Monts tou ghe*: Hispanis *Lengua de perro*: Italis *Lingua di cane*: Gallis *Langue de chien*: Anglis *Downdeg tunghe*: Bohemis *Ψψ hazpf*.

Aëtius lib. 1. & Tetrabibli tertij lib. 2. Limonium & Cynoglossum eandem esse stirpem sentire videtur: Ad cuius sententiam stabiliendam non parum faciunt, Galenus in lib. de simp. medic. facul. Orbasius, ac Paulus, qui Limonij, siue Lemonij meminerunt, Cynoglossi

Dioscoridis
lapsus.

Plinius
notatum.

Limonij.

Cynoglossum absque flore.

Eufrasia.

Cynoglossum cum flore.

præterito aut suppresso nomine. Rondeletius Glastrum siluestre esse voluit, sed siluestre Glastrum à satiuo perquam exiguum differens est, vt lib. 3. cap. 28. dictum est.

Ceterum Cynoglossi radix & folia, cum mediâ temperaturæ proxima quadam frigiditate, emolliendi quoque vim obtinent.

Aluum, inquit Dios. decoctum herbæ cum vino emollit: alopeciis (quas videlicet acres humores excitant) cum veteri adipe suo folia permixta; & ambustis medentur. addit Dios. & canum moribus. quod fortè è totius substantiæ proprietate possunt. Radix sub cineribus cocta, & subdita, internarum siue cæcarum hæmorrhoidum dolores lenire fertur.

De Eufrasia. CAP. XXXIIII.

TENVIS ac exigua est herba Eufrasia, palmum alta; cauliculi tenues subnigricant ramosi: foliola perquam minuta, ambitu serrata; circa quæ flosculi albicantes apparent, luteis tamen ac purpureis punctis minimis notati. radix tenuis, fibrosa.

Nascitur locis herbosis non omnino aridis, sed incultis, secus agrorum margines, ac vias, non rarè in ipsis vis. Augusto ac Septembri mense passim floret, tuncq; potissimum agnoscitur, & colligi optimum est. colligitur tora, ac resiccata deinde reponitur.

Eufra-

Eufrafiam à multis annis Medici appellant: posteriores *Ἐφροσύνη*, Euphrosynien nominant: est tamen & aliud *Ἐφροσύνη*, ipsum videlicet Buglossum: à nonnullis verò Ocularis, & Ophthalmica, ab effectu vocatur: Germanis est *Augentrost*: Belgis *Ooghen troost*: Itali, Hispani, ac Galli Latinum nomen seruant: Anglis *Epebricht*: Bohemis *Ambrozfa*.

Calida autem & sicca hæc herba, sed tamen magis sicca quam calida.

Ad oculos plurimum commendata. potest & sola & quouis modo assumpta, videndi potentiam conseruare, adaugere, debilem ac deprauatam restituere. Datur autem commodissime in puluerem trita: additur non rarò Fœniculi semen pari pondere, & nonnihil maceris, qui interior est nucis Myristicæ tenuis ac odoratus cortex, quibus sachari tantum additur, quantum est omnium simul pondus. Huius mixturæ cochlear aut per se, vel cum exiguo vino exhibetur manè corpore ieiuno, & quidem per continuos non modò dies, sed & menses quandoque.

Fit & ex Eufrafia vinum vindemiæ tempore, cuius vsu senum etiam oculi reiuuenescere feruntur, auferriq̃e omne oculorum impedimentum, visusq̃e defectionem; præsertim pituita crudisq̃e humoribus redundantibus, vt auctor est Arnoldus Villanouanus.

De Eufrafia altera.

CAP. XXXV.

Eufrafia altera.

QVAM Eufrafiam alteram vocari contigit, cum legitima haudquaquam conuenit, nisi quòd similiter ac illa unicaulis, & ramosa sit. Prodit huic à radice unicus teres cauliculus dodrantalis, nonnumquam etiam pedem superans, in ramulos ac alas complures distributus; quibus folia adhærent parua, oblonga, angusta, acuminata, deorsum vt plurimum reflexa, ac veluti dependentia: flosculi secundum folia exeunt colore rubentes. radix tenues dimittit fibras.

Vlginosis, non aridis prouenit locis, in pratis subinde ac umbrosis occurrit.

Iulio ac aliquot post mensibus cum flore conspicitur.

Eufrafia alterius nomen, cur hæc sibi ascriuerit, dici nequit. Cratægonon non esse (quod plerique volunt) caulis a radice unicus, non plures, atque hic quidem nec geniculatus, nec calamo similis, ostendit.

De temperamento aut facultatibus aliis nihil, quod adferatur, occurrit.

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS PRIMÆ
LIBER TERTIVS.
PRÆFATIO.

PRÆCEDENTE libro, quæ ab elementis A.B.C.D.E. incipiunt, cum genere aut similitudine coniunctis, descriptæ sunt. Hoc verò libro succedunt ab F.G.H.I.K. L. nominis sui initium habentes, unà cum suis affinibus atque cognatis explicandæ. Quarum prima Filipendula.

DE FILIPENDVLÆ
CAPVT PRIMVM.

Filipendula.

Filipendula montana.

OBLONGA folia Filipendulæ sunt, ex segmentis compluribus, longiusculis, & ambitu serratis cõposita, veluti Potentillæ, siue Argentinæ, duriora tamen, nigriora, saturatiùs virentia, minora, tenuiusque diuisa. caules inter hæc assurgunt striati, duri subinde bipedales in ramulos fastigio diuisi, quibus insidet densa coma ex flosculis sex foliorum cãdidis, tenuiter odoratis, instar radiantis stellæ staminibus in medio concoloribus. succedit semen squamosum, veluti in rotundum capitulum coactum. radix nigricans fibras hinc inde spargit, quæ in rotunda capitula, ac nodulos extuberant instar Pæoniæ feminæ, quibus tamen minores.

In asperis, aridis, ac petrosis apud Germanos ac Britannos humilior exit; in hortis luxuriat, ac altiùs attollitur.

Iunio ac Iulio in flore est, succedente mox semine.

Vulgò Filipendula, ac Philipendula: à Nicolao Mirepsò *φιλιπένδουλα* appellatur: Germanis *Xoter steindreych* .i. Saxifraga rubra; item & *Wildgarben* .i. Millefolium siluestre: Italis ac Hispanis, nec non Gallis Filipendula.

Apparet esse à Dios. Oenanthe appellata herba, quæ differt ab Oenante siluestris vitis florente

florente fructu. Describitur autem Oenanthe herba à Dioscoride his quidem verbis: Οἰνάνθη Oenanthe. ἡ φύλλα ἔχει ὡσπερ σαφυλῆος ἀνθη δὲ λευκὰ καὶ καυλὸν παχὺν, σπιθαμιαῖον καρπῶν δὲ ὡσπερ ἀτρεφάξιος ρίζαν μεγάλην, κεφαλὰς ἔχουσαν πλείονας, σερυλλῆας: Hoc est Latinis verbis: Oenanthe folia habet Pastinacæ similia, flores candidos: caulem crassum dodrantalem; fructum verò veluti Atriplicis: radicem magnam, capitula multa rotunda habentem.

Cum qua descriptione Filipendula satis responderet. Folium siquidem eius Pastinacæ, non tenuifoliæ, quæ Pastinacæ Dauci nomine à Galeno agnoscitur: sed alterius latioris folij, satis (si forma spectetur) simile apparet, minus interim, durius, ac nigrius: flos albidus conuenit: caulis in aridis ac petrosis dodrantem sæpè non excedit: semen squamosum Atriplicis haud ab simile: radix ampla in multas extuberat glandulosas appendices.

Præter hanc verò & aliam quamdam Filipendulam in altorum montium iugis reperiri Lobelius refert, caule dodrantali, rotundo, nonnihil striato; floribus in cacumine albicantibus, cuculli aut galericuli forma, foliis Filipendulæ minoribus: cuius radices oblongæ, glandulosæ, quæ non ex fibris, sed cauli proximè adhæreant. Describitur autem & à Clariff. C. Clusio hæc eadem, sed non Filipendulæ, verùm Alectorolophi Alpinæ nomine, in præaltus Pannoniæ montibus à se reperta.

Matthiolus & alias pingit, quas appellat Oenantes; quarum vna vel Bulbocastanon, vel ei proxima; reliquæ ad Sij genus referendæ, quod Iuncum odoratum scripsimus appellari, & pro loci ratione non exiguum formam commutare.

Ceterum Filipendula, ac præcipue eius radix, manifestè calida ac sicca est, aperiens, & abstergens, cum nonnulla tamen adstrictione.

Decoctum radices urinam & calculos pellit: dysuria ac urinæ stillicidio laborantibus prodest. Simile de Oenanthe Dioscorides scriptum reliquit: Radix è vino urinæ, inquit, stillicidio conuenit.

Matthæus Syluaticus, ac Simon Ianuensis puluerem radices aduersus morbum comitialem commendant, atque cibus frequenter permixtum valde vtilem & efficacem referunt, & contra tormina, intestinorumque flatu conuenire, præsertim addito Fœniculi semine quoque affirmant.

De Regina Prati. CAP. II.

Regina prati.

Cum Filipendula similitudinem nonnullam hæc habet. Folia eius ex pluribus quoque collecta, sed Agrimonie similia, dura, per oras crenata, inferiore parte inalbicant, superiore rugosa apparent veluti Vlmi. caulis ad tres aut quatuor pedes, vel altius subinde attollitur angulosus, inanis, colore è rubicundo purpurascens; in cuius fastigio complures flosculi racematim cohærentes, candidi, suaue olentes instar Filipendulæ: semina parua, recurua, tria quatuorve simul implicantur, exiguum capitulum efformantia. radix subest odorata, in diuersa tendens, foris nigricans, interius obscure subrubens.

Secus seropes, & fossas aquas habentes, nec non fluuiorum ripas, tum & in ipsis pratis gignitur: gaudet aquosis ac humidis.

Iulio ac Augusto cum flore potissimum viget; est tamen & subinde Iunio reperiri.

Recentior ætas Reginam Prati nominat, & non rarò Capri barbam: Vlmariam quoque à similitudine foliorum cum Vlmi: Germanis Gießbart. Est autè alia ab Hirci barba Græcis ῥαδορῶων dicta. Belgæ vulgò ſœpnette appellant: Galli Barbe de cheure. Cum Rhodora Pli- Rhodora. nij similitudinis aliquid obtinet, sed tamen eandem esse affirmari nõ potest. Quam Galli, inquit lib. XXI III. cap. XIX. Rhodoram vocant, caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum:

culatum: folia Vrticæ, in medio exalbida, eodem procedente tempore tota rubentia, flores argenteum. Et est quidem caulis huius virgæ oblongæ similis, & circa exortus foliorum quasi geniculatus: folia singularia (segmenta videlicet totius) ambitu, vti Vrticæ, serrata, sed non in medio, verum subtus albicantia, quæ circa Autumni tempus, vnà cum rubentibus cauliculis, etiam ruborem citò peritura contrahunt.

Ceterum Barba Capri facultate frigida ac sicca, coniunctam adstringendi potentiam manifestam habet.

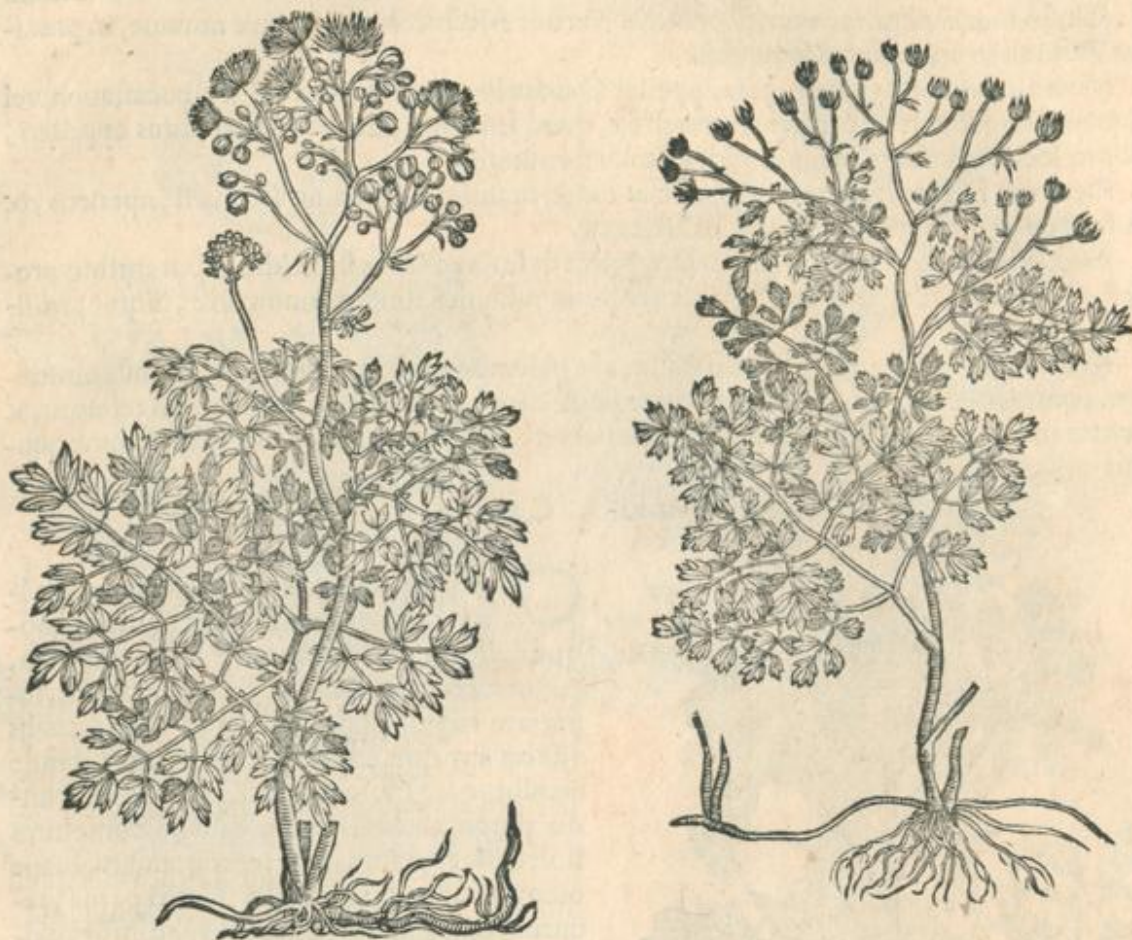
Radix decocta, aut in puluerem contrita utilis dysentericis, alui & sanguinis vnde quaque fluores supprimit.

Flores in vino cocti quartanos tollere circuitus feruntur.

De Thalietro. CAP. III.

Thalietrum magnum.

Thalietrum minus.

Eius, quod ad Dios. Thalietrum referendum putatur, duo occurrunt genera: Maius ac Minus. Maius non vnus est modi, sed aliquot nonnihil differentes species complectitur.

1. Inter Maiora primum, caulem attollit bipedalem, aut altiozem, ramosum, striatum, quasi angulosum, articulis geniculatum, intrinsecus cauum, subinde è punico colore purpurascens, non rarò herbacei coloris: folia ampla in multas particulas latas, sed tamen oblongiores, diuisa; quarum plurimæ anteriùs duabus ad minus incisuris denticulatæ. color foliorum saturatior superiùs, inferiùs dilutior. flores in fastigiis racemosi, exigui, quorum muscosa stamina è pallido candicant, incanescens veluti lanuginem ostentantes. sequuntur valuulæ triangulares exiguæ, in quibus semen teres. obliqua & lutea radix est, lateque serpens, & plerisque locis germina emittens; stirpem ita multiplicans.

2. Huic simile alterum, sed folio saturatius virente, & minore: cauliculo rotundiore, nullasque strias habente.

3. Tertium Thalietrum caules promit altiores, crassiores, punico non rarò colore purpurascens: folia maiora, latiora, cæruleo colore virentia: lutea flosculorum stamina. radix, vt aliorum, serpens. Grauioris istud odoris, quàm reliqua.

4. Quarti, flosculi dilutam Violæ nigræ purpuram reddunt, luteis tamen supereminentibus apicibus; reliquis primum satis refert.

5. Minus Thalietrum, ordine quintum, cauliculos edit tenellos, dodrãtales: foliola paruula: flosculos

hosculos raros; è luteo languescunt quorum stamina: radix tenuis nigricat, ac dura est. Odor huius grauis quoque, ut priorum.

Primum in vtraque Germania, subinde in pratis secus scrobes & riuulos occurrit, quandoque etiam ad margines agrorum locis vliginosis. 1:

Tertium ex Hispaniis in Belgium venit. 3:

Quintum in campestribus maritimis locis apud Belgas reperitur: alibi etiam in montosis, ut in Baldo Italiae monte, in quo prodire fertur. 5:

Iulio ac Augusto praecipue florent, non raro tamen vel prius, vel serius, sub hiemem herba perit, radice restibili: Vere noua prodeunt germina ac folia.

Inter recentiores nonnulli Pigamum appellant, quasi *πήγαμον*, id est, Rutam; unde & à plerisque Ruta palustris: alij Pseudo-Rhabarbarum, ac Rhabarbarum Monachorum vocitant, propter radicis luteum colorem: sed neutrorum videtur sententia admodum probanda. Verisimilior eorum apparet, qui Thaliectrum esse iudicant: quod Dioscor. folia tradit habere Coriandri pinguiora paulò, & caulem Rutæ, in quo folia. *Θαλιετρον*, inquit Dioscorides, φύλλα ὡς ῥοδιόσια κορυφῆς ἔχει λιπαρότερα δὲ καὶ καυλίον πηγαμίν πιάρος ἐφ' ἧ τὰ φύλλα. id est, Thaliectrum folia habet Coriandro similia, pinguiora tamen; caulem Rutæ crassitudine, in quo folia.

Folium autem horum à nobis descriptorum, maiorum quidem, Coriandri primis foliis non ineptè comparari potest, & iisdem paulò pinguius ac crassius: caulis crassitudine Rutæ graueolentis respondet.

Dicitur verò *θαλιετρον* etiam *θαλιετρον* facili lapsu ex *η* in *κ*. Latini nomen seruant.

Ceterum à nobis descripta Thalietra maiora, temperatè calida, ac vnà rescicantia apparent.

Folia eorum oleribus admixta aluum nonnihil commouent. Radicis decoctum idem potentius praestat. Diosc. Thalietri folia trita vetera vlcera ad cicatricem perducere refert: Galenus addit, citra morsum exsiccatiora esse.

De Fumaria.

CAP. IIII.

Fumaria.

VALDE tenera herbula est Fumaria: cauliculi eius tenues, veluti genicula habentes, ramosi, vix sursum, nisi adnuculo fulciantur, attolluntur, sed in latus ut plurimum declinant. folia circumquaque exigua sunt, per margines diuisa, veluti Coriandri, quæ simul cum cauliculo subcandido colore virent. flores spicatum digesti exigui circa fastigia ramulorum ex purpura rubent: valvulae succedunt rotundæ, minutulae, in quibus semen paruum. radix tenuis rectè dimittitur.

In agris frumentariis inter hordea, & post messem in vineis ac hortis, aliisque perinde cultis nascitur.

A Maij initio in multam sæpè Æstatem cum flore reperitur, atque tunc colligi, rescicari, ac reponi maxime conuenit.

Καπνός & *κάπνιον*, quandoque etiam *καπνήτης*: Latinis Fumaria: Plinio Capnos: In Officinis Fumus terræ. Appellatur verò & *κορυδάλιος*, *κόρειον*, *μαρμαρέτης*, *κάνδαρις*, sed vocibus inter nothas reiectis: Germanis *Erdrrauch* / *Eaubentropff* / *Katzenferbel*. Italis *Fumoterra*: Belgis *Grijsetom* & *Duyuentheruel*: Hispanis *Palomilha*: Gallis ac Anglis *Fumiterre*: Bohemis *Polnyrutka*.

Facultate autem Fumaria haud calida (ut creditum fuit) sed refrigerans est, & aliquantulum sicca; aperit tamen, & per vrinas expurgat.

Confert omnibus quibus vel scabies vel alia quæuis cutis fœditas molesta est; tum & lue venerea laborantibus: hepar & lienem ab infarctu liberat: sanguinem puriorem reddit: non raro & quartana laborantibus conducit.

Datur

Datur decoctum herbæ, vel quod ex eius succo Serapium conficitur: utilis est & aqua destillata. Decoquitur subinde cum lactis sero; hoc modo sub finem Veris ac æstiuus mensibus scabiosis prodest.

Paulus Ægineta vrinæ biliofas liberaliter promouere ait: iocinoris obstructioni languorique mederi, stomachum confirmare, & aluum emollire.

Dioscorides succum Fumariæ (eius quæ in hordeis nascitur, Ægineta addit) cum gummi *Ξίχιασιν* curare ait, pilis qui pungunt prius euulsis, alios enim renasci prohibet.

De Fumaria altera.

CAP. V.

Fumaria altera.

ET hæc admodum tenella est herbula, sed altior quàm prior Fumaria, cauliculos profert perquam tenues, & circa eos folia exigua, ambitu haud incisa, & clauiculas paruas at tenuissimas, quibus propè adsistentibus adhæret, ac sese affigit: flosculi circa fastigia albidii, nonnihil, sed dilutè admodum, rubeſcentes; succedentibus exiguis valuulis, in quibus semen. radix tenuis vti prioris altiùs descendit. Tota herba è virore quoque inalbicat veluti Fumaria prior, cuius non modò colorem, sed & saporem refert.

Circa sepes, senticera, agrorum margines, quandoque & prope veteres muros exit.

Prouenit, floret, vigetque eodem, quo prior, anni tempore.

Ex recentioribus nonnulli hanc Splith vocitant, ac Corydalem herbam esse existimant, cuius mentionem facit Galenus lib. xi. de simp. med. facul. vbi Corydalis auis facultatem refert. At Corydalis herba Fumaria apparet superior, quæ inter nothas voces, vt scripsimus, Corydalion nùcupata reperitur. Plinij prior Capnos citiùs hæc esse videtur, quam Pedes gallinaceos vocari refert; nam superior, Capnos altera huic est. Plinius siquidem duas Capnos describit lib. xxv. c. xii.

Prima, ait, quam Pedes gallinaceos vocant, nascens in parietinis ac sepibus, ramis tenuissimis sparsisq; flore purpureo, viridis. Similis & no-

mine & effectu: sed alia est Capnos, fruticosa, prætenera, foliis Coriandri, cinericij coloris, flore purpureo: nascitur in hortis, & segetibus hordeaceis.

Facultate autem priori vulgari Fumariæ similis hæc existimatur. Plinius vtrique similes tribuit vires. De prima sic scribit: Succus caliginem discutit; itaque in medicamenta oculorùm additur. De altera verò; Claritatem facit inunctis oculis. Matthiolus præstare Splith ait aduersus colicos dolores, siue virens assumatur, aut arida in puluerem trita cum vino bibatur, pluribus continuis diebus.

De Geraniis, ac primùm de Geranio tuberoso.

CAP. VI.

GERANIORVM complures reperiuntur species. Ex his duæ Dios. notæ, Tuberosæ radicis vna, altera Maluæ folio.

Primum Geranium, Tuberosum cognominatum, multis luxuriat cauliculis tenuibus, teretibus, & aliquantulum ramosis: folia, vt Ranunculi vnus, in multas fissa sunt laciniis, ad Anemones cuiusdam accedentia, maiora tamen: flores in summis ramulorum alis eleganter, sed dilutè rubentes, exiguis Rosis persimiles, oblongum, tenuem, acuminatumque, instar Gruis rostri, post se stylum relinquunt; vnde nomen. radix crassa, rotunda, tuberosa, non absque nonnullis fibris.

In Dalmatia, Illyrico, nonnullisque aliis Orientem versus Prouinciis locis incultis, nullo ferente, exit: apud Germanos, tum & alibi hortense est.

Tota

Geranium tuberosum.

Pes Columbinus.

Tota propemodum Æstate floriferum.
Γεράνιον Græcis; Latinis Gruinalis, vulgò Rostrum Gruis, aut Rostrum Ciconiæ, à similitudine rostri Gruis ac Ciconiæ: à nonnullis quoque Acus moschata, aut Acus pastoris: Italis *Geranio*, & *Rostro di grua*: Hispanis *Pico de ciguona*, *Pico del grou*: Germanis *Storchenschnabel*: Gallicis *Bec de Cigogne*: Belgis *Speuaters becl*: Anglis *Storchers bit*: Bohemis *Čzapynášek*.

Appellatur autem istud primum, vulgò Geranium Tuberosum: à nonnullis quoque Geranium Bulbosum, ab extuberantibus in rotunditatem radicibus. Dioscoridis etiam est primum, quod spuriiis vocibus *πελονντις*, *τελεμα*, *γερανογιερον*, Ouchinastrum, aut Echinastrum nuncupatum reperitur.

At temperie Geranij Tuberosi radices exigua cuiusdam caliditatis participes videntur: edules esse Dioscorides refert, & drachmæ pondere in vino potas, vteri inflationes dissoluere. Plinius præterea reficientibus se ab imbecillitate, huius radicem vtilissimam ait, bibique contra phthisim drachmam eius in vini cyathis tribus in die.

De *Pede Columbino*, altera Geranij specie.

CAP. VII.

ALTERI Geranij speciei, cui *Pedi Columbino* nomen, folia sunt rotundiuscula, mollia, exigua ac minoris Maluæ foliorum æmula, minora interim, candidiora, minus glabra, ambituque serrata: cauliculi dodrantales, subinde duorum dodrantum, tenues, nonnihil pilosi, humi repentes, similibus foliis conuestiuntur, quorum alarum fastigiis flosculi insident paruuli, subpurpurei, ac postea capitella minuta, Gruini capitis modo rostrata. radix tenuis & fibrosa.

Secus vias, locis desertis, & non raro incultis quoque reperitur, non modò in Germania, sed & alibi.

Floret cum aliis plurima Æstatis parte.

Pedem Columbinum vulgò appellant: Germani *Laubensfus* / *Scarlettraut*: Belgis *Dupe uen voet*: Gallicè *Pied de pigeon*; Geranium hinc dici potest Columbinum. Dioscoridis alterum esse Geranium satis apparet, cuius aliquot spuria extant voces, quarum tamen pleræque ad subsequendum aliquod, vel ad alias herbas magis referendæ videntur, vt sunt *ὄζύφυλλον*, *μερβύζ*, *μύρις*, *καρδάμμων*, *δελιγανον*, Pulmonia, Cicutaria, & Gruina.

Ad hoc genus videtur verò & referendum Geranium illud, quod à Calceolario sibi missum Matthiolus refert. Caules huius geniculati, molliter hirsuti, ac in plures diuisi ramulos, humi repunt vti Maluæ, cuius folia, aut citius Altheæ, huius quoque referunt, aliquanto tamen longiora. Flosculi in summis ramulorum

F fastigiis

2.

fastigiis è purpura, & quandoque quidem dilutiore rubent, exigui, oblongioris formæ, quibus succedunt Gruum rostris familia, oblonga, & acuminata. radix tenuis & oblonga est.

Iuxta Monspelium nonnullis locis sponte nascitur.

Ceterum Geranium alterum Dioscorides quidem nullius ait in Medicina esse vsus: Recentiorum tamen plerique Pedem Columbinum ad intestinorum tormina vtilem referunt, & balneis percommodum.

De Geranio Robertiano.

CAP. VIII.

Geranium Robertianum.

GERANIVM Robertianum cauliculos profert cubito sæpenumerò altius assurgentes, teretes, geniculatim articulatos, vt plurimum rubentes, nonnullisque pilis obsitos; Folia ex interuallis fissã, Cicutæ aut Myrrhidis familia, sed minora, ad Chærephylli magis accedentia, nonnihil hirsuta, colore quoque sæpenumerò rubicunda. Flosculi in cacuminibus emicant purpurei, ex quinque compositi foliolis, quorum singulos mucronatus & acuminatus sequitur Gruini rostri modo eminens apiculus. radices subsunt fibrosæ. Tota herba odore est graui fati, atque haud iucundo.

Exit Geranium istud non rarò iuxta veteres parietes, ac maceries, in ruderibus, ac arborum excisarum caudicibus, locis humentibus, ac vmbrosis, & frequenter alsiosis.

Floret ab Aprili in multam æstatis partem, hieme etiam viret herba; à frigoris iniuria nec facile offenditur.

Germani Ruprechts frant/ subinde Schartens frant aut Klein Schowurtz; Belgæ Schortz frant appellant, atque inde Ruberta, ac Roberti herba nuncupata est. Ruellius Robertianam dixit herbam: Nos Geranium Robertianum.

Conferenti autem Geranium istud cum tertia Dioscoridis Sideritide, conuenire satis apparet, atque ipsa tertia esse Sideritis. Dioscorides siquidem tres adfert Sideritides; Vnam Marrubij;

Proximam Filicis folio; Tertiam verò in parietibus ac vineis nascentem.

Respondent Geranij Robertiani natales: folia quæ scripsimus ad Chærephylli accedere, Coriandri non repugnant: in ramulis siue cauliculis ac floribus exigua remora.

Sideritis
tertia.

Describitur autem Sideritis tertia à Dioscoride his quidem verbis: Έχει φύλλα πολλά ὑπὸ μιᾶς ρίζης ὁμοία κοριάνδρ, ὅτε καυλίους ἀρισταμίλοις, λέλοις, ἑυφρεσίς, ὑπολοδοκίς, ἐνεροθύθειον. ἀνθὴ δὲ φοινικά, μικρά, γεωμετρικὰ πικρὰ γλίχρα. id est: Folia à radice habet numerosa, similia Coriandri, circa cauliculos dodrantaes, leues, teneros; subalbidos, ac subrubentes: flores phœniceos, gustu amarus & viscosos. Hanc autem & à Crateua Heracleam appellari ait, ac in parietinis & vinetis nasci.

Facultate autem Robertianum Geranium aliquantulum quidem refrigerans; sed tamen & abstergens cum adstrictione quadam. ad mamillarum pudendorumque vulnera ac vlcera conducit; sanguinem etiam profluentem suppressere posse putatur. Quod & de Tertia Sideritide Dioscorides: Huius, inquit, imposita vis est, vt cruenta & recentia vulnera glutinet.

De Geranio supino, siue Quarto.

CAP. IX.

QUARTI Geranij oblonga sunt folia, tenuibus multiplicibusque sectionibus diuisa, velati ex pluribus minoribus, Coriandri similibus, ad vnum pediculum composita: cauliculi viticulosi, oblongi, modicè hirsuti, non rarò dilute rubentes, in quorum fastigiis veluti laxæ parvæ vmbellæ, e quibus flosculi, in reflexis, recuruis aliquantulum pediculis seni aut septeni apparent, exigui, quinquefolij, rubentes, ac deinde parua capitula acuminatis ac mucronatis apicibus rostrata: ad basim quorum conceptacula quædam, in quibus semina mi-
nuta

Geranium supinum.

nuta & oblonga. radix gracilis & candida, altè dimittitur. Sternuntur humi non modò folia, sed & cauliculi latè subinde proserpentes.

Iuxta vias, ac semitas, marginesque agrorum; ac non rarò, in ipsis aruis, locis aridis ac arenosis spontè natum frequenter reperitur: rigua ac herbosa non amat.

Tota æstate floriferum est: hiemis tempore herba ipsa viret.

Germani hoc Geranij genus propriè *Storkenschnabel* appellant: Belgæ *Opheuers bech*, id est, Rostrum Ciconiæ: dicitur etiam à nonnullis *Acus pastoris*: à Valerio Cordo *Geranium supinū*. est tamen non modò istud supinum ac repens, sed & alterum genus, quod *Pedè Columbinū* diximus vocitari. Habetur verò istud & à quibusdam pro Plinij *Geranio*, quod ab ipso primo describitur loco lib. xxvi. cap. xi. his verbis: *Geranion* aliqui *Myrrhin*, alij *Merthryda* appellat. Simile est *Cicutæ*, foliis minutionibus, & caule breuiore, rotundo, saporis & odoris iucundi. Sed quod pro *Geranio* hoc loco à Plinio refertur, Græcorum *Pliniss notatur.* est *Myrrhis*, quam cum *Geranio* confundit.

Facultatem autem istud *Geranium* cognitam aut exploratam nullam habet; videtur autem refrigerans, & aliquantulum esse resiccans, cum nonnulla adstrictione: ac recentibus cruentisque vulneribus commodum: & aduersus inflammationes incipientes vtile.

De Geranio Batrachioide.

CAP. X.

Geranium Batrachioides.

Geranium Batrachioides alterum.

F 2

GERA-

GERANIVM istud Ranunculum hortensum, ac præcipuè Siluestrium alterum, foliis suis refert, quæ profundis incisuris dissecta, ambituque sunt ferrata. cauliculi assurgunt complures, teretes, aliquatulum lanuginosi, mox à radice rubentes; in quorum fastigiis flores quales ferè Ranunculi, at colore cærulei: succedunt seminum exigua conceptacula, e medio quorum tenuis prodit stylus Gruini rostri æmulus. radix crassior multis cirris confibratur.

2. Huius verò & alia quædam species est priori similis, foliis paulò minoribus, cuius flosculi eleganti colore rubent, & quandoque odorati quodammodo moschum referunt. radix huius proserpens, pluribus etiam fibris capillatur.

Sunt hæc Gerania natura sua quoque siluestria, ac locis exeunt parum cultis; at planis potiùs quàm montanis: vtrumque ad hortos non raro transfertur.

Flores æstatis plurima parte vigent.

Geranium Butrachioides, *γεράνιον βουτραχιοειδές* à Ranunculi similitudine nomé inuenit. Primum genus vulgò Ranunculum Cæruleum appellant: Fuchsius Gottes gnade, id est, Gratiam Dei vocitat. Quod rubentis est floris, Acus moschata à non paucis dicitur, quo nomine & Geranium Tuberosum appellatur, cuius flores cù huius satis & colore & forma còueniunt.

Ad Medicinæ vsum neutrum recipitur: Fuchsius tamen quod cærulei est floris, insigni ait in sanandis vulneribus effectu præditum.

De reliquis duobus Geraniis.

CAP. XI.

Geranium septimum, sine Geranium graium.

Geranium montanum.

1. **P**RÆTER hætenus memorata ac tradita Gerania, & alia duo L. Fuchsis describuntur. Vnum foliis admodum laciniatis: cauliculis lanuginosis, & vti aliorum à radice statim rubentibus; flosculis purpureis, ex quibus capitella Gruini capitis instar rostrata nascuntur. radix. intus candida, foris sublutea est.

2. Alterum priori simile quodammodo, sed foliis, floribus, radicibusque maius ac amplius: ramuli eius tenues lanuginem quamdam quoque habent: folia tenuia in lacinias diuisa: flores in fastigiis purpurei, quibus similia capitella, Gruini quoque capitis formam referentia, subnascuntur. radix interius exteriusque rufo colore rubet.

In agrorum limitibus, ac iuxta sepimenta ac scrobes, quod prius est: alterum verò & in montanis ac saxosis in Germania gignitur.

Æsta-

Æstate flores vtriusque apparent.

Nomen Fuchsius priori *Kranichsalz*; id est, collum Gruis dedit; secundum *Blutwurtz*; hoc est, Sanguinariam radicem appellat, à mirifica in sistendo sanguinis profluvio facultate. Montunum Geranium verò & istud dicitur.

Nullum autem, vt idem refert, ad sanguinem vnde quaque emanantem compescendum præstantius hoc Geranio est, quod vnicum de eius potentia ac viribus referendum occurrit.

De Gnaphalio.

CAP. XII.

Gnaphalium maritimum.

CAULICVLI ac ramuli Gnaphalio te-
laues, palmum alti, circa quos foliola par-
ua, oblonga, vnà cum cauliculis ac ramulis
densa, candida, molliq̃ue lanugine pubescen-
tia; quorum pro tomento vsus esse potest: ca-
pitula in fastigijs emicant Abrotoni corym-
borum æmula: flosculi lutei ex his prodeunt,
aut aurei fulgoris. radix in diuersa tendit, du-
ra ac lignosa.

Haud procul à mari inculta amat: in Nar-
bonensi Gallia plerisque locis copiosum.

Flores vigent mense Iulio, semen inde per-
ficitur.

Græci *γναφάλιον* appellant. Dicitur autem
Gnaphalion, quòd tollis ipsius teneris loco
γναφάλου, id est, tomenti vtantur, vt Paulus
Ægineta scribit. Plinius etiam Chamæzelon
dici auctor est lib. 27. cap. 10. rectius fortassis
Chamæxylon, quasi humile Gossipion: to-
mentosa siquidem sua lanugine molli candi-
daque Gossipij lanuginem refert: vnde & à
nonnullis Tomentitia & Cotonaia nomi-
natur: ab aliis Centunculus, & Centuncula-
ris dicitur, quæ vox inter spurias ac nothas oc-
currit. Plinius autem Centunculú lib. XXI. cap. xv. ait Græcos Clematidem vocare.

Extant verò huius & hæc inter nothas ap-
pellationes vocabula, *ἰρέε, ἀμπέτοκος, ἀναφάλις,*
ἀνάχητοι, γελασό, Centuncularis, & Albinum;

quæ posterior appellatio propter albicantem colorem huic haud perperam conuenit.

Porrò Gnaphalion cum modica quadam adstrictione resiccat.

Bibuntur, inquit Dioscorides, efficaciter folia cum vino austero ad dysenteriam.

De Gossipio siue Xylo.

CAP. XIII.

GOSSIPIVM cubiti altitudine fruticat: ramulis brachiatur: latiuscula, & quasi trian-
gula Viris aut Aleæe instar fere incisa sunt folia, sed minora, molliora, incana, ad tomen-
ta etiam vtilia: flores lutei in medio nonnullo purpureo, qui post se nuculas veluti parua ma-
la relinquunt, Aristolochie rotundæ vnus fructui haud abimiles, qui & maturescentes spon-
te finduntur: in his autem vnà cum semine, mollissima, candidissima lanugo ex ipsis hianti-
bus fructus rimis non raro dependens, quæ ad veltes ex ea conficiendas, netur. semen oblon-
gum est, gustu haud insuaue. radix exigua, fibrosa.

Non modo in Asia, Africa, aut in Tylo Arabici sinus insula, de qua Theophrastus, verùm
& in non paucis ad Europam pertinentibus locis diligenter ac studiosè colitur, veluti in Me-
lita & Candia insulis maris Mediterranei, tū & alibi in talidis Austrū versus sitis regionibus.

Græcis est *ξύλον καὶ γοασίπιο*: Latini voces seruant: Officinis Lanugo, Bompax, & Cotum:
Italibus *Bombagia* & *Cotone*: Hispanis *Algodon*: Germanis *Waimwoll*: Gallis, Belgis & An-
glis Cotton.

Meminit huius Theophrastus lib. 4. cap. 9. sed absque nomine, & arborem ait esse Lani-
geram Tyli insule. Nec mirum videri debet, si stirpem incognitam, & in remotis regionibus
nascentem arborem esse putauerit, cum & hac ætate, qua plurima in cognitionem venerunt,
lanugo huius *Waimwoll*, id est, arborea lana à Germanis, vt diximus, appelletur.

Gossipium siue Xylon.

Theophrasti locus emendatus.

De hoc autem Theophrastus ita scribit: Proferre verò eandem insulam, Tylon scilicet, & arbores lanigeras multas, proditum est; has autem folium habere simile Viti, sed minus; fructum verò in quo lana magnitudine mali, quem cum tempelivæ maturitatis sit aperiri, ac lanam excipi, ex qua telas contexunt.

In Græco exemplari, vbi legitur Καπρον δὲ ἄδων, &c. superflua dictio ἄδων: si enim fructum fert magnitudine mali, in quo lana, quo tandem modo nullum ferre affirmari poterit?

Plinius de eodem lib. xix. cap. i. Superior (ait) pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta Xylina. Paruus est, similemque barbatae nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla sunt eis candore mollitiave præferenda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ.

Lana huius fruticis quàm multis vsibus feruiat, non est huius instituti referre.

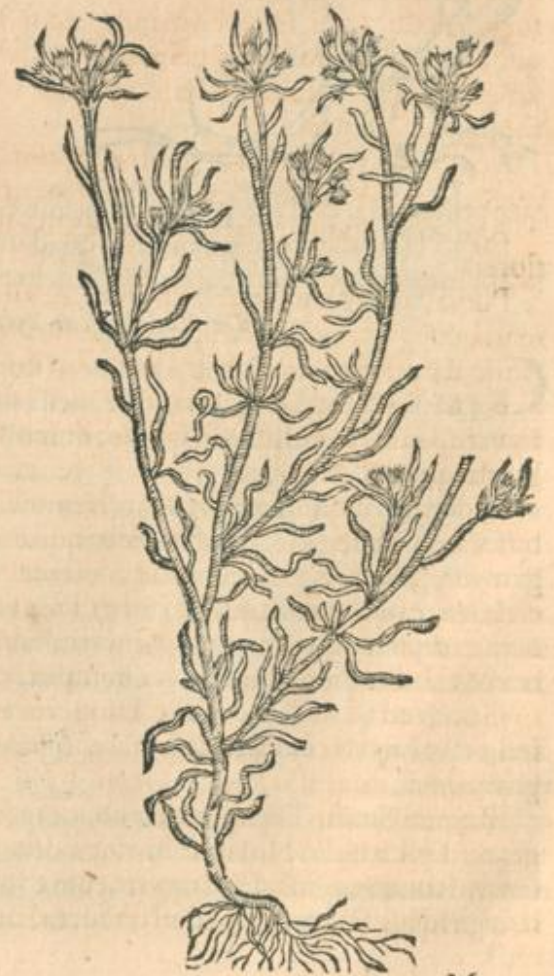
Combustæ cinis, non minus quàm papyri, sanguinem profluentem e vulneribus sistit.

Seminis medulla tussientibus difficulterque respirantibus auxiliatur, & ad aucto genitali semine, ad Venerem inuitat.

Oleum ex femine expressum lentigines tollit, aliasque cutis infectiones delet.

De Filagine siue Impia.
Filago siue Impia.

CAP. XIII.
Filago minor.

MOL.

MOLLIS quoque ac tomentosa herba Filago est, cauliculos promit tres aut quatuor dodrantes, quandoque altiores, circa quos foliola oblonga, angusta, vtraque autem molli ac araneosa lanugine pubescencia: flosculi in fastigiis cauliculorum eminent è luteo pallentes, in pappos tandem euanescentes, quorum posterius nati, longioribus insidentes pediculis, priores superant. radix tenuibus cirris confibrata.

Huius & alia species, cauliculis foliisque incanis, mollibus ac lanuginosis, priori similis, verum flores non in cacuminibus, sed secundum coliculos, ordine dispositi, pone folia exeunt priori similes, qui & in pappos soluuntur.

Tertia etiam est quaedam Filago, lanuginosis coliculis, foliis floribusque in cacumine priori similis, sed humilior ac multò minor.

Reperiuntur Filagines locis sterilibus, arenosis, subinde circa aridas scrobes, in siluis, & in neglectis agris.

A Maio in Augustum vsq; cum flore vigent, atque his mensibus opportunè eas colligere.

Recentior ætas Filaginem appellat: nonnulli quoque Pilosellam; sunt tamen & alia: Pilosellæ. Gnaphalij autem species existimatur, quam ob causam & à nonnullis Gnaphalion dicitur: Germani Nürfraut vocant. Plinij Impia esse apparet, de quo lib. XXIII. cap. XIX. his verbis: Herba Impia vocatur incana Rorisamarini aspectu, thyrri modo vestita, atque capitata: inde alij ramuli exurgunt sua capitella gerentes: ob id Impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant.

Resiccantem ac nonnihil astringentem facultatem hæc herba habet.

Aqua ab hac destillata ad Cancrum, præcipuè mammillarum, magni est vsus: continet enim occultos caneros ne exulcerentur, cum linteolis semel in die imposita. Sunt verò & qui Afari foliis, huius aqua madefactis, non infeliciter ad Cancros reprimendos vtantur.

De Pilosella, ac primùm de Maiore. CAP. XV.

Pilosella maior.

DVÆ reperiuntur appellatæ Pilosellæ, forma differentes, quarum vna Maior, altera Minor.

Maior Pilosella tenuibus ac viticulosis coliculis, asperis & hirsutis humi serpit, subinde & radículas dimittens: folia forma oblonga, lata, non tamen magna, & ipsa hirsuta, superne virentiora, inferius inalbescant: flores in tenuibus pediculis singuli facti, lutei, Hieracij æmuli, sed minores, qui & in papposam lanuginem resoluuntur, cui subest semen. radix digitalis longitudinis fibris multis capillatur.

In colliculis terrenis, & aggeribus, circum agros frequens per Germaniam vtramque reperitur.

A primo quoque tempore in multam ætatem floret.

Pilosellam recentior ætas appellat, & ad differentiam sequentis, Pilosellam maiorem. Nonnulli Auriculam muris nominant, differens tamen est à vera Muris Auricula. Germanis Nürfraut: Italis verò, Gallis & Hispanis *Piloselle*: Belgis etiam *Waghel-cruyt* & *Wuplooz*.

Facultate autem hæc aliquantulum calida, & resiccans, abstergens quoque, & vnà simul adstringens. Alui fluores reprimat, dysentericis & cœliacis ea propter utilis. ad vulnerum curationem eadem plurimum potest, cum foris admota, tum & potionibus admixta, ad horum curationem instituta. Laudatur & decoctum eius ad enterocelas, quas recenter natas curare posse, aliquot diebus epotum, speratur. Succus dolentibus auribus immixtus, dolores lenit.

Baptista Sardus hepaticis admodum vtilem scribit, omnes siquidem Iocinoris obstructions aquam ab hac destillatam aperire, eandem quoque ad vlcera tiliarum commendat, præsertim Rhodomelitis, Lithargyri & Myrrhæ singulorum vnc. ij. ad libram vnã aquæ additis, cum quibus vbi triduo insolata fuerit, colanda, & ad vsum reseruanda est.

F 4

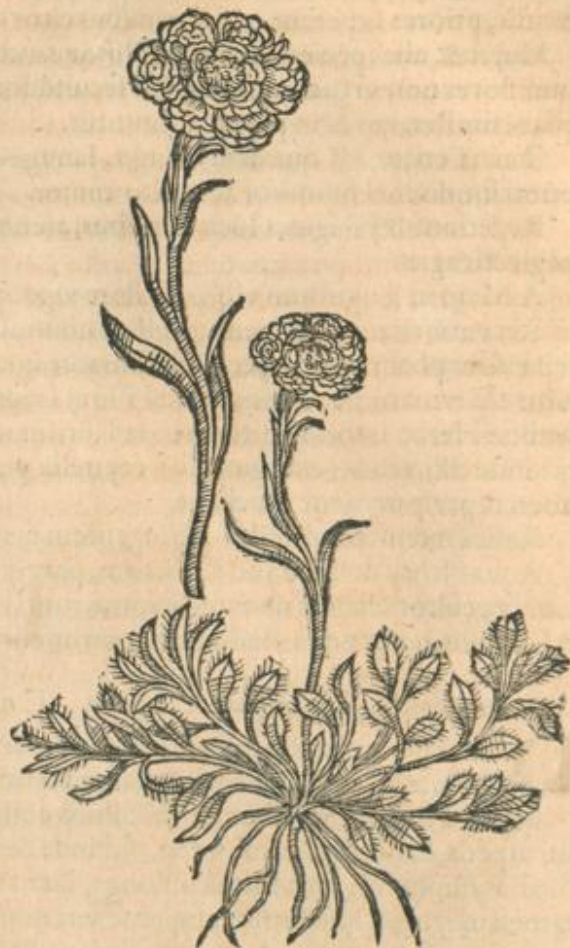
De

1.

Leontopodium Matthioli.

2.

1.

2.

MINOR hæc quàm superior, mollior, & candidior: foliola eius tenui lanugine incandescant, inter quæ cauliculus exit, cuius fastigio flosculi insident paruuli quatuor, quinque, pluresve simul coniuncti, staminei, non raro albidii, quandoque è rubro purpurei, subinde è purpura nigricantes, aliàs variè colorati. radix tenuis adnatis fibris descendit.

Aliam huic similem Matthiolus refert, foliis oblongis, angustis, hirsutis, ac incanis, duorum pollicum longitudine, in cuius caulis hispidi, tres quatuorve digitos alti, cacumine, capitula emineant lata, vna cum floribus Violæ purpureæ, colore saturato nigricantes, in quibus quædam foraminula impressa apparent. radix vti alterius.

Prior Germaniæ vtrique satis familiaris, aridis locis, in collibus, ac montium iugis.

Alteram in Alpibus, ac Baldo Veronensi monte, similibusque locis reperiri contingit.

Floret apud Germanos prior Maio ac Iunio mensibus.

Vtraque ad Leontopodium refertur, quod à Dioscoride his describitur verbis: Λεοντοπόδιον διδακτυλιῶν ἔστι βοτάνιον, ἔχει φυλλάκια στενά, ὡς πικράσσην διδακτύλων ἢ καὶ τειῶν τὸ μήκος διασία. ἐπιλωδίστρα τὰ πρὸς τὴν ῥίζαν καὶ ὑπολόκη. ἐπὶ ἕκαστον δὲ τῶν καυλῶν κεφάλια ὡσπερ τετραμήρα, ἐν οἷς ἀνθῆ

ἀνθη μέλαινα. ὁ δὲ καρπὸς αὐτῆς, συσπέρματος δὲ τὸν ὠκυπεγμύρον ἀπὸ γῆς. ῥίζα δ' ὕπεται μικρά.
Quæ Latinè sonant: Leontopodium herbula duorum digitorum, folia fert angusta, longi-
tudine quaternorum triumve digitorum, hirsuta, circa radicem lanuginosiora, & subcandi-
da; capitula in summis cauliculis veluti perforata: flores nigros: semen adeò spissa lanugine
inuolutum, ut sæpè fallat. radix subest exigua.

Cui descriptioni posterior, quàm prior, similitior. Appellatur autem Leontopodium spurium
quidem vocibus ζώνηρον, ἀετῶνρον, κημὸς, σαμαμύνη, ἰδιόφυτον, φυτεβάσιλα, κροσσιον, κροσ-
σόφρον: Romanis Mineruium, aliis Palladium.

Diuersum autem istud à Leontopodio, quod Plinius lib. 16. cap. 8. describit: nec conuenit
cum eo quod ab Apuleio cap. 7. refertur, quod haud aliud quàm Leontopetalon est.

Leontopodij autem Galenus & Paulus Ægineta non meminerunt; Orbanus Leontope-
talon dici Leontopodium refert: Aëtius Leontopodij radicibus omnes eas ascribit faculta-
tes, quas alij Leontopetali, ita ostendens à se appellatum Leontopodium, Dioscoridis, Gale-
ni, & Pauli Leontopetalon esse.

Priorem nostra ætas dicit Pilosellam minorem: sunt qui ad Gnaphalij genus referant, &
Gnaphalium montanum appellent, à quo non admodum differens, veluti neque Filago: &
à nonnullis appellata Stœchas Citrina, quæ tenui & tomentosa lanugine totæ canescunt.

Pilosella autem minor, tametsi vsùm in Medicina nullum habeat, est tamen natura resic-
cans & adstringens.

De Leontopetalo. CAP. XVII.

Leontopetalon.

LEONTOPETALO folia sunt lata, veluti
brassicæ, sed sectionibus diuisa: caulis dodran-
talis, subinde maior, in ramulos siue alas non
paucas distribuitur, in quarum fastigijs flosculi
rubentes: deinde siliquæ, in quibus femina, Cice-
res referentia. radix magna, trumosa, instar Ra-
porum, foris nigra.

Nascitur in aruis, in campis, inter segetes. Re-
peritur in nonnullis Italiæ locis, veluti in Hetruria
& Apulia: item & in Creta, aliisque prouincijs ac
insulis, Meridiem ac Orientem versus.

Flores hieme, teste Petro Bellonio, profert.

Λεοντοπέταλον Græci nominant, id est, Leonis
folium, Plinio Leontopetalon quoque: Apuleio
Leontopodium, ut superiore capite ostendimus:
Italis *Leontopetalo*; Patam Leonis Officinis &
Herbarijs dici auctor est Ruellius; vulgò tamen
alia pro Pata leonis ostenditur, Alchymilla vide-
licet dicta.

Sunt verò & huius complurima spuria nomi-
na: ut, Λοκκίρορον, λέοντιον, δωρὸς, δωρὸς κτελες, λυχνὸς
ἀρηία, παρδάλη, θορὸς κτελες, ὀρὸς κτελες, μήκων νεο-
τίης, ἀνεμῶνη, Rapcium, Papauerculum, Semen
leoninum, Pes leoninus, Brumaria.

Ceterum Leontopetalon, auctore Galeno, di-
gerendi, exsiccandi, & excalfaciendi facultatem
in tertio ordine possidet. Radix, inquit Dioscori-
des, in vino sumpta, à serpentibus demortis auxi-
liatur, citissime dolorem sopiens. Miscetur ene-
matis ischiadicorum.

De Heliotropio Maiore. CAP. XVIII.

HELIOTROPIA duo sunt: Maius vnum, alterum Minus.

Heliotropium Maius, siue Magnum dictum, cauliculo assurgit rotundo, ramofo,
nonnihil hirsuto, & subalbido: folia latiuscula sunt, rotunda tamen longiora, veluti Ocymi,
sed albidiora asperioraque, utpote aliquantulum quoque pilosa: flosculi candidi, ordinata
serie digesti, sensim prodeunt: ramulorum, cauliculorumque fastigijs, Scorpionum caudæ
instar reflexis. radix tenuis, dura, ac lignosa.

Multis

Heliotropium.

Multis Italiae & Narbonensis Galliae locis in aruis, & secus agrorum margines laeto solo exit.

Huius generis & alterum est, foliis minoribus, quod non attollitur, sed ramis suis humi sparsis supinum procumbit.

Tale iuxta Monspelium in Narbonensi Gallia reperitur.

Circa aestium Solstitium potissimum floret.

Graeci *ἡλιοτρόπιον μέγα, καὶ σκορπιῶν* vocant: Latini voces seruant: ab Herbariis quibusdam, teste Ruellio, Herba Cancri. Heliotropium autem ex eo nomen habet, non quod ad Solis diurnum motum conuertatur, sed quod aestiuo Solstitio floreat, quo tempore Sol longissime ab aequinoctiali circulo digressus, ad ipsum rursus *τεροπῶ* (vnde & circulo nomen) siue conuersionem facit. Scorpiuron verò, à ramulorum fastigijs instar Scorpionis caudae recuruatis dicitur.

Heliotropium autem calidam, siccam, & abstergentem vim praese fert, vt Paulus Aegineta tradit. Huius, quantum manu comprehendi potest, decoctum, potu bilem, pituitamque per aluum extrahit. Contra verò Scorpiorum ictus, ex vino Heliotropium epotum, & impositum prodest. Seminis grana quatuor ante accessionem vnà cum vino sumpta, quar-

Heliotropium supinum.

tanis finire; tria verò tertianas aiunt. Pensiles verrucas, thymos, epinyctidasque applicatum resiccat: auctor Dioscorides.

De Heliotropio minore. CAP. XIX.

MINVS Heliotropium foliis maiori apparet proximum, sed tamen iisdem è virore nigrioribus: flosculi lutei sunt; quibus succedunt è tenuibus pediculis dependentes tricocchi fructus, instar Tithymallorum. radix aliquot fibras habet.

In vinetis plerisque Italiae locis, alibi in oliuetis quoque reperitur: Dioscorides in palustribus, & iuxta lacus nasci refert. Germaniae peregrinum est.

Aestiuis quoque mensibus floriferum. semen Septembri mense perficitur.

Ἡλιό-

Heliotropium minus.

Ἡλιοτρόπιον μικρόν Græci appellant, id est Heliotropium paruum. Aëtius Tetrab. 4. lib. 3. cap. 14. Heliotropium tricoccum nominat Plinius similiter lib. 22. cap. 21. à se Tricocum appellatum refert, & alio nomine Scorpiuron quoque vocati. Hac ætate à nonnullis Verrucaria dicitur: Gallis est *Tornesol*, apud quos huius succo lineæ telæ imbuuntur, quæ purpurei coloris sunt resiccate, quibus deinde sapes, intinctus, & secundæ mensæ bellaria, non modò apud Gallos, sed apud Belgas inferiores Germanos, rubente purpureo inficiuntur colore. Quod tamen ab aliis veteribus non fuerit observatum, Plinio tamen haudquaquam fuit incognitum, qui libro XXI. cap. VIII. vnum ex purpureis coloribus in Heliotropio intelligi scribit.

Ceterum Heliotropium minus cum femine suo ex aqua potum, adiecto nitro, hyssopo, & nasturtio, vermes tam latos quam rotundos pellit. acrochordones cum sale appositum tollit, ut auctor Dioscorides.

De Scorpioide. CAP. XX.

TAMETS I vnius Scorpioidis Diosc. tantummodò meminerit, nostra tamen ætate plura ostenduntur.

Prius parva ac humilis herba est, aliquot teneros ramulos proferens, semipedem aut

Scorpioides prius.

Scorpioides Matchioli.

dodran.

Scorpioïdes tertium.

2.

medium, reliqua duo magnitudine superat, & rotundo longius est, ad Portulacæ accedens: lutei flosculi in summis virgulis eminent: subnascuntur articulatae ac tenues filiquæ fastigio acuminatae, ac instar scorpionis caudæ recuruae, in quibus semen Galegæ simile. tenuis & paruula radix.

Galliæ nonnullis locis in vinetis comparet.

Floret eodem, quo superior, anni tempore.

Minus hoc Dios. descriptioni, quam superius respondet, utpote non pauca habens folia. Existimatur à nonnullis Telephium, quod nec nobis nec aliis doctis probatur.

3. Tertium Scorpioïdis nostræ ætatis genus, cauliculos promit angulosos: hinc inde foliis, sed raris, conuestitos, quæ virentia sunt, oblonga, & semidigitum fere lata, ac veluti ipsi coliculi exiguis pilis hirsuta apparent: ramulorum ac cauliculorum fastigia vnà cum florum rudimentis instar scorpionis cauda recuruantur, sensim autem his sese explicantibus particulatim flosculi panduntur, qui cærulei sunt ex quinque foliolis, medio luteo, Chamædryos filuestris ferè similes, minores tamen ac dilutiore. radix exiguis fibris constat.

In vineis, in aruis, inter segetes, in locis herbosis, in pratis, iuxta profluentes aquas exit, & quo humidior loco, eò amplius ac maius gignitur; quo verò aridior, hoc minus, tenerius, ac quoque hirsutius reperitur.

Ab Aprili in multam Æstatem floret.

Scorpioïdem nominari contingit, à recuruatis & reflexis ramulorum cacuminibus, quæ veluti Heliotropij maioris contracta apparent.

Non esse Auriculam muris (quod plerisque videtur) ostendunt non modò folia haudquaquam geminata, sed & radix nequaquam digitalis crassitudinis.

Ceterum Scorpioïdes, ut Dioscorides refert, appositum scorpionum ictibus præsentaneo est auxilio.

De Hippuri sine Equifeto. CAP. XXI.

HIPPURIS ad palustres quidem pertinet, sed tamen extra earum ordinem describenda fuit, propter alias, quas similitudine sua secum trahit.

Duo autem eius passim cognita sunt genera: vna Maior Hippuris, altera Minor.

Maior caule tereti, ac culmi modo inani assurgit, cubito altiore, subinde subrubente, aspero, & geniculus pyxidatim coherentibus articulato, iunceis ac tenuibus ad genicula foliolis, Hippu-

Hippu-

Hippuris major, sive Equisetum maius.

Hippuris minor cum flore.

Hippuris minor absque flore.

G

aut

aut potius geniculatis cirris, sed tamen scabris: reperitur verò & absque his, culmis tantummodò geniculatis, striatis, & asperis: pro floribus veluti Iuli aut Asparagi eius, qui Myacantha dicitur, cacumina, in similibus eminent cauliculis. radix subest geniculata & serpens.

Minor & cauliculis in se farctis, cirrisque iunceis ac tenuibus priorem fati refert, sed humilior, ac non rarò comosior, minusque scabra: Iuli minus compacti flosculos promunt candidos. radix nigricans late serpit, geniculis quoque articulata.

In scrobibus ac locis aquas habentibus maior reperitur, subinde in pratis humentibus ac riguis.

Minor in fabulosis ac arenosis exit, sed tamen haud irriguis; in vliginosis non rarò.

Aprili & Maio prodeunt.

Græcis *ἰσσυέτις*; Latinis Equisetum, Equinalis: à Plinio lib. xviii. cap. xxviii. Equisetis à similitudine equinae setae: à nonnullis quoque Salix equina: in Officinis Cauda equina: Germanis *Schafftau* *Dorschwanz*; *Dierdschwanz*: Gallis *Queue de cheval*: Hispanis *Coda de mula*, & *Rabo de mula*: Italis *Coda di cavallo*: Belgis *Peertteert*: Anglis *Worse tale*: Bohemis *Prstucka*. Quæ maior est, Asprella non temere nominatur à scabritie ac asperitate sua, quæ tanta, ut materianj fabri multorum minorum ligneorum operum, veluti pectinum, & manubriorum, scabritiem huius caulibus in nitorem expoliant: nota est & mulierculis, quæ stanneam suam supellectilem hac elegantissime extergunt; vnde & Germanis *Kannent* aut. Dicitur verò *ἰσσυέτις*, quòd videlicet in aquosis proueniat. Differt tamen ab ea, quæ Ephedra & Anabasis etiam Hippuris dicta; vt cap. de Ephedra subsequente ostendetur.

Minus Equisetum *ἰσσυέτις*, veluti Equition, à nonnullis nominatur. Describitur istud à Diosc. ac Plinio breuioribus ac mollioribus comis: & quidem breuius ac mollius est, quam non Ephedra modò, verum etiam quam Equisetum, à nobis Maius appellatum.

Possidet autem Equisetum, Galeno auctore, facultatem adstringentem cum amaritudine, ac proinde valenter, simulque citra mordacitatem exsiccantem.

Cruenta, inquit Dioscorides, vulnera tritis ac impositis glutinari; etiam si nertos præcisos esse contigerit, addit Galenus. Tanta autem in his solidandis generosa facultas, vt & vesicæ ac intestinorum vulnera & ramices hac coalescere posse credantur ac ferantur.

Ad sanguinem è naribus erumpentem, ac alias eius profusiones: ad muliebria profluvia, & dysenterias, reliquasque ventris fluxiones, strenuum est remedium herba, aut ex aqua, aut ex vino pota. Eadem potest, & efficacius, ipsius herbae succus, eodem modo assumptus.

De Ephedra siue Anabasi. CAP. XXII.

AD Equiseti similitudinem accedit & alia quædam stirps, verum maior ac altior; caudice subinde assurgit brachij crassitudine, in alas distributo, à quibus tenues, deinde oblongæ, plurimis geniculis articulatae virgulæ proueniunt, Equiseti cirris similes. Flosculi circa genicula musconi, minuti, pallentes, veluti Corni, quos fructus excipiunt rubentes, acidi succi pleni, exiguis moris haud absimiles, in quibus semen. radix dura est & lignosa. Assurgit hæc in magnam subinde altitudinem, quandoque breuior ac humilior consistit: rarissime solitaria pone arborem vel fruticem fere semper nascitur, quarum etiam altitudinem assequitur.

Vitam hanc Bellonius in Singularibus suis refert, Platani altitudinem attigisse. Humilior iuxta breuioribus ac minores arbores aut frutices adolescit. Nullis autem clauiculis sese arboribus, aut eorum ramis innectit, multò minus se iis circumuoluit: iuxta ac pone consistere gaudet.

In conuallibus nonnullis Olympi montis, & haud procul Rhagusio in Illyrico repertam sibi, scribit Bellonius.

Maiò mense floret, Augusto fructus maturi apparent.

À Plinio *ἰσσυέτις* siue *ἰσσυέτις* & Caucon appellatur: ab aliis *ἀναβασίς*, quòd scilicet in altum conscendat. Describitur à Plinio lib. xxvi. cap. vii. his verbis: Caucon, quæ & Ephedra, ab aliis Anabasis vocata, nascitur ventoso fere tractu, scandens arbores, & ex ramis eius propendens: folio nullo, cirris numerosis, qui sunt iunci geniculati: radice pallida.

Meminit huius & eiusdem lib. cap. xii. vbi de Hippuri, circa quam varias ait Græcorum esse opiniones. Alij Hippurin (inquit) alij Ephedron, alij Anabasin vocant, traduntque iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere comis iunceis multis, nigris, vt est equorum cauda, geniculatis ramulis: folia habere pauca, tenuia, exigua: semen rotundum, simile Coriandro: radice lignosa. nasci in arbutis maximè.

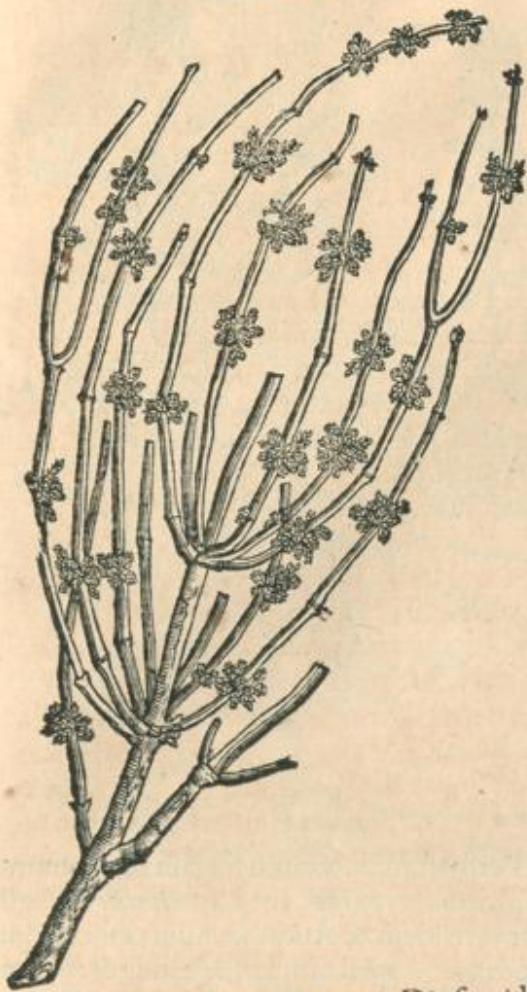
Duas autem has stirpes, Equisetum maius videlicet & Ephedram, quarum vtraque Hippuris, vna descriptione Diosc. complexus. Hippurim ait in riguis ac scrobibus nasci, quod proprium primo Equiseti: deinde addit, in sublimi attolli, & vicinos arborum ramos conscendere, quod Ephedrae conuenit, quæ non in riguis, sed in arbutiuis, Plinio teste, nascitur.

Ceterum

Ceterum quod ad Ephedrae temperiem attinet, & hanc frigidam quoque & amplius siccam, facultates eius ostendunt omnino similes Equiseti viribus, cui ipsa tota planta, ut non admodum dissimilis, ita quoque facultate proxima.

De Marina Vua. CAP. XXIII.

Vua Marina.

HAVD ab similibus Ephedrae Vua appellatur Marina, verum minor ac humilior; multos graciles, tenues ac teretes, iuncorum fere instar, cauliculos promit, geniculis compluribus discretos, veluti Equiseti, ac in multas alas ramosque diuisos, quorum omnium apices, acuminati, duriusculi, ac spinosi: foliis caret: flores e geniculis in tenuibus pediculis racemosi, exigui, ex herbaeo colore inalbicant: fructus e pluribus minutis acinis congestus, Idei rubi paruulum, nondum q; completum morum refert, per maturitatem cocci colore rubet, sapore dulcis, ori gratus: semē siue vinaceum, durum, triangulare, vtrinq; acuminatum, sapore adstringens. radix geniculata, oblonga, per obliquum proserpit. Ipsa quoque stirps magis humi accumbit, quam assurgat, cauliculis ac ramulis ampliter late luxuriat.

Amat aggeres, locaque arenosa in maritimis oris. Reperitur in Narbonensi Gallia haud procul Monspelio, & alibi iuxta mare. In hortis Germaniae ac Belgij sata subinde prouenit, duratque, sed sterilis, quae alioqui natura foecunda admodum est, fructuque turgens.

Autumno, vbi suae spontis est, fructus maturatur, herba ipsa hiemis patiens diutine viret.

Vuam marinam recentiores appellant: Galli *Raisin de mer*; a fructu acinaceo, ac ipsius mori in Rubo nati æmulo, qui veluti vua aliqua ex pluribus acinis constat. Graecis est *Τράγος*, aut *ῥάγανον*,

siue *ῥάγανος*: à nonnullis, inquit Dioscorides, *σκορπίον*. Tragus autem & Traganos, non ab hirco, aut ab eius viroso odore, dicitur, sed quia fructum ferat esui aptum, & cibo idoneum, à verbo *ῥάγω*, id est, comedo, vnde & *ῥάγανος* secundae mensae bellaria nomen accepere. *Τεργήμα* Scorpion ex eo dici potest, quod eius virgule in acutum ac pungens fastigium delinant, veluti scorpionum cauda.

Facultate autem acini, & praesertim quae eis insunt semina, adstringendi vim, ut diximus, possident: resiccant verò ordine secundo satis intenso. Diol. Tragi acinos coeliacis, & mulieribus fluxui nimio obnoxii auxiliari refert.

De Hyperico. CAP. XXIII.

HYPERICON pedalis vel amplioris altitudinis furculosa & ramosa stirps est: foliis lateriusculis, quam rotunda longioribus, quae soli aut lumini opposita foraminosa apparēt, multisque minimis veluti poris pertusa: lutei ex quinque foliolis in fastigiis cauliculorum flosculi apparent; staminibus in medio concoloribus. siliquae sequuntur oblongae, magnitudine & forma grani hordeacij, in quibus semen minutissimum, quod odore resinam confriatum redolet. radix dura, lignosa, hinc inde fibrosis ac tenuibus veluti ramulis spargitur. Huius coma, flores, ac folia attrita, atro sanguini haud ab similem succum fundunt.

Nascitur passim iuxta sepimenta hortorum, & margines agrorum; ac non raro in locis herbosis, subinde etiam humentionibus, in quibus, quod alibi rotundis, hic quadrangulibus cauliculis assurgit.

Iunio ac Iulio Augustoque mensibus potissimum floret.

Similis huic, sed omnino minor quaedam ac humilis occurrit herba, quae ad palmi altitudinem, vel amplius paulò attollitur, cauliculis praetenuibus, foliis minutis: flores & siliquae quales Hyperici.

In agris frumentariis nonnullis, praesertim quo tempore à ferendis frugibus conquiescunt, vel sponte nascitur.

Viget aestate: sub Autumnum subinde subrubentem colorem folia contrahunt.

G 2

Hype-

Hypericon Græci *ὀπίσμο* nominant: Officinæ Perforatam: nonnulli Fugam dæmonum: Germani Sant Johans kraut: Itali *Hyperico*: Hispani *Caraconzillo*, aut *Carajoncillo*: Angli *S. Johans wort*: Bohemi *S. Jana zvonect*. Dicitur verò idem & *Androsæmum*, à succo qui pressis coma, foliis, & floribus sanguini atro similis profluit. Appellantur ea de caussa & *Ascyrú* & *Ruta siluestris Androsæma*. Est verò & *Androsæmum* sui generis herba. Vocatur verò præterea *Hypericon*, à nonnullis *Corion*, item & *Chamepitys*, à resinaceo nempe feminis odore.

Coris. Minutula herba *Hyperico* similis creditur esse à *Dios.* *Coris* dicta; quæ & *Hypericon* à similitudine vocata est: *Coris* est, inquit *Dios.*, folio *Ericæ rubro*, pinguiore, ac minore, non altior dodrante. *Ericarum* autem multæ sunt species, & vna quidem cum hac herba folio non admodum dissidet. Appellatur verò & vulgò *Hypericum minus*.

At *Hypericum*, vt *Galenus* tradit, calfacit ac desiccatur essentia tenui, adeò vt & menses & vrinas prouocet: ad hæc verò totus sumendus est fructus, non tantum semen. Cû foliis verò virens appositum, ad cicatricem ducit, cum alia, tum etiam ambusta. Siccum verò cõtusum, ac inspersum, mollia nimis, humidaque, & putredinosa vlcera sanat. *Dios.* à tertianis ac quartanis cum vino potù liberare ait, & semen quadraginta diebus haustum *Ischiadicis* mederi.

De Ruta siluestri Hypericoide. CAP. XXV.

1. **S**ILVESTRIS hæc *Ruta* cauliculis & foliis *Hyperico* similis, sed virore saturato nigricans, mollior, ac tenui lanugine pubescens: flores lutei; nec differunt siliquæ, in quibus minutum est semen, nisi quòd minutissimis nigris punctulis notatæ appareant. respondet & radix.

Non vsque adeò frequens hæc est: reperitur quandoque locis aliquantulum opacis, aut vliginosis. vna cum *Hyperico* floris huius exitus apparet.

2. Huc verò & referendum illud *Hyperici* genus, quod à doctissimo *Carolo Clusio* *Supinum* cognominatur; rami eius hirsuti humi sternuntur: folia qualia *Hyperici*, sed lanugine quadam molli incanescunt. Flosculi secundum ramulos lutei: siliquæ tenues: vtraque *Hyperici* similia: radix dura.

In nonnullis Hispaniæ conuallibus, veluti haud procul *Salmantica*, reperitur: tum & in maritimis Regni *Valentiæ*, *C. Clusio* teste. Non deest verò & tale in nonnullis *Batauorum* palustribus.

Prius ac citius quàm præcedens floret: subinde *Martio*.

Ruta

Ruta siluestris Hypericoides.

Ruta siluestris & *πηγανον ἄγριον* à Dioscoride prior appellatur: differt tamen & à Graueolente Ruta, tum etiam ab Harmala.

Hyperici species potius haberi debet, & eam ob causam Hypericoides cognominari non abs re potest. Extat verò huius Rutæ descriptio in prius editis Diosc. exemplaribus post cap. de Ruta, lib. tertio: in posterioribus verò inter spuria ac notha relata est, his verbis: *Φύλλα ἔχει πηγάνω (alias ὑπερικῶ) ἀδάπληστα. θαμνίσιοι φρυγανοειδές, ὑπερυφρον. ἄνθος ἔχον μήλων. ὁ δὲ περὶ ἐν τοῖς δακτύλοις, αἱματώδη τὸ χυλὸν ἐκκρίνει. ὁ δὲν καὶ ἀνδροσαμὸν ἐκλήθη. κλωνία δὲ ἰσσοδάσσα. φεομήκη ἐν τῷ φεοφερῆ ὁμοιον κελθῆ, ἐν ᾧ σπέρμα μέλαν. ρητίνης ὄζον. φυτὰ ἐν ἐργασίμοις καὶ τεραχισί χερσίοις.* id est, Folia habet Rutæ (alias Hyperico) imilia, fruticulus furculofus, rubescens: florem habet melinum, qui digitis tritus sanguineum succum reddit; vnde & Androsæmon vocatur: ramuli subhirsuti: filiquæ teretes hordeo similes, in quibus semen nigrum, resinam redolens. nascitur in cultis & asperis.

Non videtur autem de hac Ruta caput, veluti spurium, reiiciendum. cum etenim herbarum quarundam folia ad huius à Diosc. cõparentur, omnino retinendum venit; præsertim cum & ipsa stirps descriptioni respondens ostendi queat.

Describuntur autem huius Rutæ folia Hypericum, Anonis, Polemonium; Androsæmum

Hypericum supinum.

eiusdem triplo aut quadruplo maioribus, longioribus verò, Centaurium minus.

Appellatur verò non modò siluestris Ruta, sed & à similitudine, etiam Hyperici appellationes admisit. Nam, vt in cap. de hac siluestri Ruta, etiam Hypericon, Androsæmum, Corion, aut Coris, & Chamæpitys dicitur. Vnde factum, vt hanc ab Hyperico haud differentem plerique existimarint, atque eo magis, quòd facultates vtrouique similes ascribantur. Sed vel vno hoc differunt, quòd huius ramuli subhirsuti vnà cum foliis sunt; Hypericum verò hirsutie careat.

Quod verò ad facultates attinet, satis ostendit Diosc. aut quisquis auctor est, idem quod Hypericum hanc posse; calidam videlicet ac siccam esse, & tenuium partium: vrinam ac menses ciere. Pota cum vino à quartana liberat: folia cum semine imposita ambustis medentur: & diebus quadraginta pota ischiadicos sanant.

De *Ascyro*.

CAP. XXVI.

Ascyron.

Androsæmum.

Dioscoridis
locus casti-
gatus.

ASCYRVM Hyperico altius affurgit: folia eius maiora, albidiora, foraminosa haud apparent: flos sicut Hyperici; siliquæ forma similes, exiguis punctulis respurguntur. radix durior. Manant & huius folia floresque sanguineo succo si terantur, aut digitis confricentur.

Umbrosis quibusdam locis, veluti in siluis, quandoque reperitur.

Flores & semina huius vnâ cum Hyperici ad perfectionem veniunt.

Græcis est *ἀσκυρον*: Latinis non aliud nomen. Androsæmon ex eadem, qua Hypericon, occasione quoque appellatur: Galenus Androsæmi etiam ac Hyperici speciem esse ait, & Ascyron ac Ascyroides dici. Germanis *Hartsheu* / & *Walds heuff*: Officinis non notum.

Facultate hæc herba calida quoque ac sicca; eadē ferè, quæ Hypericon, potest. Semē, inquit Diosc. potū in hydromelitis sextario, biliosa recrementa amplissimè detrahit. Vfus eius ad Ischiadicos, sed assiduè dandum, donec sanitati restituantur. Galenus semen purgatorium esse etiam refert.

De *Androsæmo*. CAP. XXVII.

ANDROSÆMO cauliculi sunt recti, rotundi, striati, duri, ac lignosi circa radicem, præsertim cubitales: folia triplo quadruplove maiora quàm Hyperico, vel etiam Ascyro, quæ initio virent, postea ac sub finem ætatis obscure rubent; è quibus non atriori sanguini, sed rubenti ac vermiculo vino similis succus attritu exprimitur, ac, vt Diosc. scribit, *οινώδης*: flores lutei, maiores quàm superiorum, quibus orbiculatum ac rotundum succedit capitulum, initio virens, inde rubens, postremò nigricans, in quo semen rufum. dura lignosa ac restibilis est radix.

Dioscorides capitulum huius simile facit calyci Papaueris nigri, cui haud dissimile operculo, quo tegitur, sublato, sed tamen minus. *Καρπὸς ἐν κάλυκι*, ait, *οὐσίω τῶ τῆς μελαίνης μήκωνος*. Exemplaria pleraque perperam *ἄμοιοι* habent, & frustra hæc vox ad fructum applicatur, cum sit ad calycem referenda.

Quod sequitur, *οἰνοὶ κατὰ γαστρον*, non pertinet ad Androsæmi, sed ad Rutæ huius siluestris, & Ascyri descriptiones, quorum siliquæ exiguis nigris punctulis notantur.

Apud Italos, Siculos, ac etiam Britannos in siluis, aut locis nemorosis nascitur.

Iulio ac Augusto mensibus floret; semen interea in capitulis maturefcit: Autumno folia ruborem contrahunt, atque tunc quidem *οινώδης* succus dilutè rubens ex ipsis facile nulloque negotio exprimitur: quam ob causam non parum falluntur, qui huiuscemodi succum ex foliis exprimi temerè pernegant.

Græcis est *Ἀνδρόσαιμον*: Latinis eadem vox manet. Dicitur & *Dionysias*, vt Galenus testatur, & inter

inter

inter nothas appellationes extat: Officinis incognita stirps. A vero tam apertè recedunt, qui Clymenum esse existimant, vt reprehensione horum error opus non habeat.

Calidam quoque ac siccam hanc esse facultates fatis, quales Afcyri, ostendunt. Semen huius tritum, & denariorum duorum pondo potum, biliosa pellere Dios. scribit, & Ischiadicis maximè mederi, sed à purgatione aquam exorberi oportere; herbam ambustis mederi, & vulneribus impositam sanguinem cohibere.

De Isatide. CAP. XXVIII.

Isatis sativa.

Isatis siluestris.

ISATIDI folia oblonga lataque sunt, colore saturato virentia, plantaginis angustifoliae foliis maiora: caulis bicubitalis, aut altior, qui in latam effusus vmbellam, flosculos exiguos promit luteos, ac deinde dependentes veluti folliculos, per maturitatem nigricantes. radix candida, oblonga sensim attenuatur, & in altum descendit.

Seritur Isatis compluribus Narbonensis Galliae, ac nonnullis Belgij locis; subinde & in Germania, Italia, ac Hispania: quandoque & citra culturam sponte nata reperitur, quam siluestrem appellant, ac veluti differentem Dios. seorsim describit, folliculorum & florum formam & colorem addens, de quibus in Satiuae descriptione nihil, cum tamen vtrique non modò hæc, sed reliqua omnia sint similia: proinde nec vllù inter hæc discrimen aliud, quàm quòd vna seratur, altera sua sponte gignatur.

Pingue ac lætum desiderat aruum.

Maiò ac Iunio floret: semen seriùs perficitur. Ante florem herba tusa tritaque succo expresso in magnas pilas siue globos ad tincturae vsum digeritur: imbuuntur verò his læci panini, ipsaque lanae, telaeque lineae, aliaque caeruleo colore.

Isatis Græcis; Isatis Latinis, ac etiam Glastum. Cæsar lib. v. de bello Gallico, Omnes se Britanni, ait, Glasto inficiunt, quod caeruleum efficit colorem. Quod & Plinius lib. xxi. cap. i. testatur: Simile, ait, Plantagini Glastum in Gallia vocant, quo Britannorum coniuges, nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris & nudæ incedunt.

Sunt tamen qui in vtroque Auctore non Glastum, sed Vitrum (quod Germanicè Glas; dicitur) legendum existiment: nec desunt qui Vitrum in Nitrum commutent; Nitro autem Britannia destituitur: in Gallia verò non modò nostra, verùm & antiquissima Plinij ætate omnino rarissimum. Nihil deinde ad corporum infectionem Nitrum facit, multo minùs

cæruleo inficit. Qui Vitrum legunt, nituntur ferè fide exemplaris Oribasij, ex vetere versione corrupti videlicet ac multis modis deprauati. Rafarij siquidem cõuerfio ad Eunapium lib. 2. nihil tale habet. Habet verò & Marcellus vetus empiricus c. XIX. Ifatidem Vitru aut Vtrum (vt in exemplari legitur) dici. Sed cur Marcello plus deferendum quàm Cæsari aut Plinio?

Verifimilius est Marcellum pro Glasto voce Gallica vitrum perperam scripsisse, quàm Cæsarem aut Plinium pro vitro Germanorù *Glast*, aut ab hoc formatum Glastu supposuisse.

Dicitur verò & Ifatis à nonnullis Guadam: ab Italis *Guado*, voce, vt videtur, à Glasto detorta Hispanis ac Gallis *Pastel*.

Extat Pastelli siue Pistelli nomen & qualiscumque descriptio apud Plinium Valerianum lib. 2. cap. 3. Potest autem Ifatis Pastillus dici, quòd in pastillos, siue, vt diximus, magnas pilas digeratur. Nostra ætate Germani & Bohemi Ifatidem *W*: vt appellant: Belgæ *Wet*: Angli *Wode* & *Wade*. Ab Auicenna cap. 512. Nil. Est tamen & aliud Arabibus Nil, quod Granum Nil, & Hab alnil, de quo Auicenna cap. 306. & Serapio cap. 283. quod Conuoluuli, vt alibi diximus, species est.

Supernatantem autem spumam, quam Ifatidis dilutum cum panni lanæve tinguntur eructat, sunt qui Indicum, & quidem alterum Dios. esse existiment, quod tamen non omnino manifestum: nam ex Ifatide effervescente Indicum efferrì Dioscorides non asserit, sed ex æreis vasis attolli tantummodò habet.

De utroque autem Indico ita Dios. lib. v. Vnum sua sponte gignitur, & veluti *in h. o. g. s. m. g.*, siue reiectaneum est arundinum Indicarum: alterum Tinctorium. flosculus est purpureus, qui de æreis attollitur vasis, quem detractum artifices siccant.

Ceterum Ifatis, Galeno auctore, valenter exiccantis est facultatis, amara simul & adstringens. Proinde & magna vulnera durorum corporum glutinat: sanguinis profluuium laborantibus partibus vtiliter imponitur: tumores œdematosos mirificè digerit simul ac reprimunt omnibus vlcerebus malignis, & cacoëthis mirabiliter resistit, etiam si putrescant aut exedantur, erodanturve. Eadem verò & Dioscorides. Quòd si quando (addit Galenus) valentior quàm pro laborantis natura appareat, foliis eius tritis miscere oportebit, aut panem, aut hordeaceam farinam, triticeamve, aut polentam, pro vincente nimirum in vnoquoque affectu.

De Luto herba. CAP. XXIX.

Lutum herba.

Luteus color.

FOLIA Lutum herba similiter profert oblonga, angusta, læuiaque; inter quæ caulis assurgit solidus, nullis geniculis interseptus, duos cubitos altus, aut procerior, minoribus foliis conuestitus; superius flosculos proferens paruulos, dilute luteos, quos sequuntur capitula exigua, tribus exiguis foraminibus patentia, in quibus semen minutum, nigricans. radix longa candidaque. Tota herba, vbi inaruit, flauo siue luteo pallefcit colore.

Seritur pingui ac restibili gleba: pluribus in Belgio locis nascitur, & sponte non modò in Belgio, verum & in Pannonia, Bohemia, tum & alibi.

Maiò mense floret: semen deinde adfert: postea collecta herba siccatur in vsum tinctorium.

Plinius lib. xxxiiii. cap. v. huius obiter meminit, & Luteam appellat: Vitruuius lib. vii. Luteum: sed Virgilius in Bucolicis Ecloga iiii. Lutum nominat;

Ipse sed in pratis aries iam suauè rubenti

Murice, iam croceo mutabit vellera luto.

A Luto autem luteus color & lutea dicuntur, veluti à croco crocea, & à purpura purpurea. Belgæ hanc vulgò *Woutur* nuncupant. Non esse Struthion, multo minùs Parmicen, manifestius quàm vt refelli debeat: folia siquidem huius magnitudine Oleæ folia superant At Parmice à Dioscoride, & Struthion à Theophrasto Oleæ similia habere folia traduntur.

Vfus

Vfus huius in Medicina quidem nullus est, sed in tinctoria frequentissimus. Inficiuntur hac herba panni lanei, aliaque ex lana opera, & lineae telae colore luteo & virenti: Luteo quidem candida, & nullo alio prius imbuta: virenti vero caeruleo ante tineta: nam Luti herbae color caeruleo superinductus viridem efficit: id quod & Vitruvius cognitum habuit lib. 7. de Architectura, cap. 14. Qui non possunt, ait, Chrysocolle propter caritatem vti, herba quae Luteum (aut potius Lutum) appellatur, caeruleum inficiunt, & vtuntur viridissimo colore.

Marcellus Vergilius Dioscoridis interpres in Commentariis suis hunc locum omnino mutilum adducit, existimans eandem cum Isatide Lutum siue Luteum herbam esse, atque ea caeruleum tingi; in quo à vero recessit. Differt siquidem Lutum herba ab Isatide, & nequaquam caeruleo, sed luteo, aut viridi colore, vti diximus, inficit. Marcellus notavit.

De Kali herba. CAP. XXX.

Kali.

Kali album.

KALI herbae species complures sunt, vt non modò recentiorum obseruationibus, verum & Auicennae ac Serapionis scriptis euident.

Prior species Kali cubitum plus minus assurgit: cauliculos edit numerosos, mediocris crassitudinis: folia angusta, crassa, acuminata; non raro acumine pungentia; inter quae capitula Ochri fere magnitudine; quibus dehiscentibus oblongum ac tenue erumpit semen, exiguum terre lumbricum aliquatenus referens, spirae aut cochleae instar conuolutum. radix e fibris committitur. Tota herba succo turget falso ac mordaci: cauliculi purpureo in natiuo solo colore rubent.

Mari vicinis locis in Belgio gignitur: maritimis etiam Aquitaniae ac Galliae Narbonensis, tum & alibi frequens.

Autumno herba collecta, lignisque decussatim digestis imposita, vritur: in subiectas scrobes defluens liquor ac cinis ad vsum seruantur.

Proxima species complures quoque cauliculos promit, sed tenuiores, dilutoque colore virentes: foliis pluribus, sed tenuioribus angustioribusque quam superioris conuolutis: semen exiguum splendensque. radix non absque fibris. Referre videtur haec Kali species angustioris folij Aeizoon, aut Chamæpityn primam. Tota etiam falso ac mordaci succo redundat.

Reperitur & eiusdem, quibus superior, locis, tum & ad Oceani littora Septentrionem versus, circa Scaldis & Mosae ostia in Belgij Zelandia.

Colligitur apud Narbonenses & Aquitanos, eodem quo superior, & tempore & modo.

Tertia species cauliculis assurgit teretibus, cubito altioribus, ramosis, crebris geniculis articulatis absque foliis: qui & vti prioris Kali, suo tempore rubent. radix fibrosa est. succus huius, vti superioris, falsus quoque ac mordax.

Est

1.

2.

3.

Salicornia.

Est verò hanc non tantùm in Mediterranei aut Aquitanici Oceani maris littoribus reperire, verùm & in Belgij maritima ora, præsertim in Zelandiæ insulis.

Has autem herbas Arabum interpretes vno nomine Kali & Alkali appellant. Ab Auicenna cap. 724. describuntur sub nomine Vñen, quod ab Vñee differens: Vñee siquidem Græcorum est βύον, ac Latinorum Muscus, de quo Auicenna cap. 722. Apud Serapionem etiam cap. 247. Vñen dicitur.

Cinerem harum herbarum Matthæus Syluaticus Sodam appellat: plerique Salem Alkali nuncupant: nonnulli Alumen Catinum: alij inter Salem Kali & Alumen Catinum huiusmodi differentiam statuunt, vt Alumen Catinum sit ipse cinis; ex ipso verò cinere confectum Sal, sit sal Alkali.

Dissoluuntur cinere contriti lapides, qui colliquefacti materiem præbent conflandis vitreis vasis, quæ dum in furno liquida ac tractabilis ca-

let, innatantem veluti pinguedinem præbet, quæ refrigerata lapidis instar durefcit, facillè tamen friabilis: Axungiam vitri hanc vulgò appellant: Galli *Suin de voirre*: Germani *Glâsin schmaltz*: Belgæ *Belafen smaut*: Itali *Fior de Cristallo*, id est, florem Crystalli.

1. Primam huius speciem qui Græcorum Tragum existimant, non parum falluntur: Tragus siquidem alia omnino stirps est, de qua alibi. Baptista Montanus Kali Empetron esse quodam loco iudicat: *ἐμπετρον*; autem, Dioscoride auctore, nascitur in montosis locis, & maritimis, falso gustu; plures autè in maritimis nascuntur, plures etiam falsuginem gustu referunt.

Aliqui *ἐμπετρον*, inquit Dioscorides, *φαλοειδης* appellant: Galenus *αεραειδης* legit; neutra vox Kali conuenit; neque enim Lentem, vel etiam Porrum forma refert. Solent autem huiusmodi voces non temerè, sed à similitudine aliqua stirpibus indi.

2. Altera species ad Anthyllidem alteram Diosc. accedere videretur, si quàm Chamæpitys hirsutior ac odoris admodum grauis esset: cum verò his destituatur, non aliò, quàm ad Kali species referenda venit. Appellatur à Gallis *Blanchette*, quasi Kali album, quòd cauliculi eius minimè, vt diximus, rubeant, & herba ipsa tota dilutius vireat.

3. Tertiam Salicorniam recentior ætas appellat: est hæc & inter Kali species annumeranda, tametsi minis ad vsum expetatur: Kali articulatum à nonnullis nominatur.

Calidum autem & siccum ipsum Kali est: ficcior verò etiam ac calidior ipse cinis, qui ad quartum qualitatis vtriusq; gradum accedit. Vrendi hic & causticam vim habet colliquefcunt hoc contriti, vt diximus, lapides, & in materiam aptam vitreis vasis conflandis dissoluuntur.

Fit & ex hoc cinere lixiuum acerrimum ac mordacissimum, ex quo deinde addito oleo ex oliuis aut alio, sapo decoquitur, cuius ad abluendas & purgandas telas lineas, & ex iis vestes, vsus.

Intra corpus exigua herbae quantitas assumpta, non modò vrinas, sed & menses potenter euocat: fœtum tam viuum, quàm mortuum euicit: aquosos per aluum humores ducit, & hydropicos purgat. Maior quantitas perniciofa est & exitialis. Fugantur huius herbae dum vritur & odore & fumo serpentes.

Interpretis
Serapionis
error.

Miscetur cinis verò & iis, quæ ad scabiem & cutis fœditates faciunt, medicamentis: superfluam ac excrescentem in malignis vlceribus carnem facillè adimit, vt Auicenna & Serapio referunt. Legitur autem in huius exemplaribus, Kali arborem esse adeò magnam, vt tub vmbra eius itari queat: sed hunc magis Interpretis esse; quàm ipsius Serapionis, errorem sit verisimile.

Flos Crystalli, siue, vt vulgò, Axungia vitri, insigniter resiccat, scabiem cutisque fœditates facile tollit, si aqua, in qua decoctus est, partes infectæ crebrius foueantur & lauentur.

De Lithospermo. CAP. XXXI.

LITHOSPERMI duo sunt genera: vnum rarius, quod Maius; alterum vulgaris vsus, Minus.

1. Maiori Lithospermo multi à radice exiliunt graciles, tenues, longi, asperi, & hirsuti furculi, humi plurima parte procumbentes: folia oblonga, acuminata, & ipsa asperiuscula ac hi spi-

Lithospermum maius.

Lithospermum minus.

hispida, è virore nigricant: iuxta quæ in breuibus pediculis flores apparent cærulei: semen deinde duritia lapidea, Erui magnitudine, candidum. radix fibrosa restat hieme.

Nascitur in Italia, inquit Plinius, sed laudatissimum in Creta: reperitur verò & spontè natum in Narbonensi Gallia: in Germania vtraque, hortense est.

Minus Lithospermum caule in multas alas ac ramulos diuiso rectè assurgit, rotundus hic est ac subdurus: folia latiora sunt, sed breuiora quàm superioris, verùm & aspera ac nigricantia. Flosculi secundùm cauliculos è foliorum sinu albidì; succedente semine per maturitatem candido, læui, splendente, duro, Milij grano paulò maiore, exiguis vnionibus affimili. radix altè descendit, crassiuscula, adnatis multis fibris; quæ & hieme permanet, foliis cauliculisque pereuntibus.

Passim pluribus Italiae, Galliae, Germaniae, ac etiam Britanniae locis incultis exit.

A Solstitio æstiuo ad Autumnum vsque floret, interea & semen perficit.

A feminis duritia vtrumque *λίθωσπερμον* dicitur: à nonnullis *γοργόνιον*, Gorgonium: ab aliis *Ægonychon*, *Leontion*, aut *Diosporon*, aut *Diospyron*, vt Plinius legit, item & *Hera-cleos*. Ab Arabibus *Milium Soler*: in Officinis ac apud Italos *Milium Solis*: Hispanis *Mijo del Sol*: Gallis *Gremil*, & *Herbe aux perles*. Quod maius est, Germaniae ac Belgij Officinis incognitum.

Minus Germanis *Meerhirschen*: Belgis *Steenfaet* & *Peerlenkrup*; huius in Officinis vtriusque nationis vsus: Hispanis *Millbart*: Anglis *Gromell*.

Præter ista duo & tertium quoddam reperitur, quod caule, foliis, & floribus minori respondet; verùm semen eius minus candidum, asperius ac rugosum, haudquaquam læue ac splendens.

Ac tale quidem in Germania, Belgio, ac Bohemia in aruis, tum & incultis ac ruderatis plerisque occurrit locis.

Hieronymus Tragus & exigui cuiusdam Lithospermi meminit, cuius coliculi palmum alti: folia angusta veluti Lini; iuxta quæ semina parua, glabra, colore nigricantia, ac dura instar alterius Lithospermi.

Cete.

Ceterum Lithospermi vtriusque; maioris videlicet ac minoris, semen calidum ac ficcum secundo ordine, vrinas mouet, calculos expellit: ipsos verò & frangere Diosc. refert cum vino albo potum.

De Lysimachiis, & primùm de legitimo.

CAP. XXXI.

Lysimachium legitimum.

LYSIMACHIVM Dioscoridi aliisque veterum vnum tantum, quod videlicet lutei floris: posterioritas tria adiecit, sed spuria. Duo ex his purpureo sunt, tertium verò cæruleo flore. his accedit & quartum inter aquatiles herbas, Pempt. 1111. lib. v. requirendum.

Legitimum Lysimachium fruticosum est, & multis cauliculis assurgit rectis, plurima parte rotundis, nonnihil angulosis, geniculatis, duos aut tres pedes altis: foliis è singulis nodulis ternis quaternisve, oblongis, angustis, Salicis similibus, ambitu tamen haudquaquam incisus: flosculi in summis alis exeunt lutei; succedunt rotunda, parua, Coriandri æmula semina. radix tenuis per obliquum serpit, & pluribus locis progerminat.

Palustribus & aquosis locis iuxta riuulos, scrobes, aggeres, ac margines agrorum gignitur.

Iunio Iulioque cum flore reperitur.

Λυσιμάχιον, & à nonnullis *λυτῆρον* Græcis appellatur: Latinis Lysimachium: à Plinio Lysimachia: à quibusdam recentiorum Salicaria: Italis *Lysimachia*: Hispanis *Lismacho*: vulgo Germanorum *Widertich*: à Lysimacho Agathoclis filio inuentore nomen accepit. Inuenit Lysimachus herbam Lysimachiam, inquit Plinius, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato libro xxv. cap. vii. Ruellius hanc in Galliis vulgò *Cornelle*, *Corneille*, & *Coroneolam* dici refert; temerè aduersatur Matthiolum existimans pro Lysimachio à Ruellio exprimi. Cerettam Italis

dictam, quæ Genistæ est species: Non caret tamen Ruellius errore, cum Lysimachium iudicat Luteam aut Lutum herbam esse; nam à Lutea, Lysimachium multum differens est. Hallucinatur verò & multò magis, dum appellatam Pellibossam, quasi Pestifugam, à rusticis apud Cenomanos sibi demonstratam pro Lysimachio etiam recipit.

Ruellij error.

Pellibossa.

Pellibossa siquidem non Lysimachium, sed species est Ranunculi, Flammulæ nomine, folio oblongo, angusto, & Salicis figura, floreque luteo; quæ in pratis frequens reperitur, & vlcerandi vi prædita, vesicas corpori admota breui procurat, virus pestilentium bubonum aliorum trahens; vt suo diximus loco.

Superantem autem Lysimachium habet qualitatem adstrictoriam, vt & Galenus ait. Succus auctore Dioscoride utilis est ad sanguinis reiectiones & dysenterias, tum in potu, tum per clysterem infusus. Fluxum muliebrem sistit in pesslo appositus. Herba ipsa vulneraria sanguinem cohibet, sanguinisque è naribus eruptiones sistit naribus indita. Suffita fumo serpentes fugat, & muscas occidit. Quod & Plinius lib. xxv. cap. viii. refert: Angues, inquit, fugiunt odorem Lysimachia. Idem Lysimachium flauum tacere capillum scribit lib. xxvi. cap. vltimo, quod verisimile flores luteos præstare posse.

De Pseudolysimachio Purpureo primo.

CAP. XXXIII.

1. **P**URPUREO huic Pseudolysimachio cauliculi bicubitales, sæpenumerò complures, ramosi, ac teretes: folia angusta, per margines crenata, veluti Salicis: flosculi in summis virgulis, siliquis exiguis antea enatis, insident, rarò albicantes; frequentissime rubente colore eleganter purpurei, ex quatuor foliolis, quandoque angustioribus, interdum latioribus:

in si-

Pseudolysimachium purpureum I.

Pseudolysimachium purpureum minus.

in siliquis exigua femina molli, tenui, candidaque lanugine implicantur. pro radicibus tenues fibræ huc illuc repentæ.

Huius & alia minor est species, à priore magnitudine sola differens: flosculi verò & minores, & dilutiùs rubent. 2.

Iuxta serobium, fossarum, fluuiorum, riuulorumque margines, aliisque locis humidis reperitur: quandoque tamen & in siccoribus exit, præsertim quod latioris folij florem gignit.

Tota ferè ætate floret.

Lysimachij species habetur & à Fuchsio ante nos pro Lysimachio purpureo descripta: non est tamen legitimum Lysimachium, sed spurium ac Pseudolysimachium. Qua de causa & aliis maluit ipsum nominibus Gesnerus compellare, & Epilobion, aut Chamænerion vocitare. *Ἐπιλοβίων* quidem, quòd flos sit Leucoio similis super siliquam natus: *χαμαίνηριον* verò à similitudine aliqua cum Nerio siue Rhododendro, præsertim altiùs assurgens, cuiusque flos è latioribus foliis compositus exiguam Rosam æmulatur. Idem verò & Antonianam dici à nonnullis refert; sed tamen & aliam ait Antonianam esse, quæ dentium dolori medeatur. Nominatur verò & passim Filius ante patrem, propterea quòd siliquæ appareant priùs quàm flos. Censetur etiam à quibusdam Onagra veterum, quæ & Oenothera siue *Onagra* Onuris. Dioscorides verò hanc ait esse fruticem prægrandem, arboris instar. Lysimachium verò istud purpureum non nisi herba est, hieme etiam marcescens, tantum abest, vt frutex sit, aut arborem æmulari queat.

Ceterum usum in Medicina cum nullum habeat, vires quoque eius ac temperamentum cognoscere non contigit: Gesnerus tamen calidum & siccum secundo gradu iudicauit esse, atque ex diuersis conitare partibus; nonnullis euidenter adstringentibus, aliis verò modicè abstergentibus.

De Pseudolysimachio purpureo altero.

CAP. XXXIV.

PSEVDOLYSIMACHIVM purpureum alterum caules promit rectos, ferè bicubitales, quadrangulares, articulatos: folia è singulis geniculis bina, ex aduerso locata, oblonga & acuminata, ad veri Lysimachij fatis accedentia. flosculi superiùs verticillatim ambientes

H

bientes

Pseudolysimachium purpureum alterum.

Pseudolysimachium cæruleum.

bientes caulem conuestiunt, colore eleganti rubentes. semen haudquaquam in siliquis, sed in loculis, è quibus flores exciderunt, sequitur exiguum. radix crassa, dura, foris nigricans, durabilis naturæ.

Locis istud exit aquosis; iuxta ripas fluminum, ac aliis perinde humidis.

Æstate cum aliis floret.

Recentiores & huic *Lysimachio* purpureo nomen dedere: pingitur & pro altero *Lysimachio* à *Matthiolo*: est vero non minus, quàm prius purpureum, spurium quoque ac falsum *Lysimachium*, siue *Pseudolysimachium*. Apud Belgas plerique *Partysie* appellant. Falluntur qui pro *Hepatorio* colligunt; sed multò magis qui ipsum *Centauri* speciem esse rentur.

De facultatibus huius nihil adferendum, quando neque exploratas, neque comperatas habeat.

De Pseudolysimachio cæruleo.

CAP. XXXV.

CÆRVLEI *Pseudolysimachij* rotundi sunt caules, sesquicubitales: folia oblonga veluti *Lysimachia*, sed ambitu serrata, & profundius quidem quàm primi *Pseudolysimachij* purpurei, superna parte virentia, inferiore verò albidiora, quibus caules ramulique conuestiuntur: flores in summis virgulis spicati, cærulei, *Lauandula* quodammodo æmuli, sed inodorati, & alterius figuræ: quos exigua sequuntur capitula, in quibus semen minutissimum. radix multis fibris capillata propagines emittit, quibus latè serpens seipsam stirps multiplicat.

Nascitur apud Germanos in fossis aquam recipientibus, vt *Gesnerus* ait. In hortis apud Belgas facilè luxuriat, Soli expositis locis, non omnino aridis: umbrosis non proficit aut ægrè.

Tota æstate flores gignit.

Lysimachium cæruleum appellant, sed tamen veluti *Purpurea*, & *Pseudolysimachium* quoddam, quod à florum colore *Cærulei* cognomen accepit. Nonnulli *Lauandulam* siluestrem, sed parum rectè, vocant: *Veronicam* erectam alij: *Gesnerus* *Anagallidis* aquaticæ speciem potiùs dicendam existimavit; nulla tamen *Anagallidi* aquaticæ similitudine affinem.

Facultates verò huius explorare, nondum cuiquam curæ fuit.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ

PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER QVARTVS.

PRÆFATIO.

NVNC ad eas veniendum stirpes, quæ M. N. O. P. aut Q. initiales habent: inter quas plurimæ occurrunt in frequenti medicantium vsu receptæ, & utilitatem haud exiguam ad sanandos curandosq; morbos, non modò vulgares, sed & difficiles, conferentes.

DE MARRV BIO.

CAPVT PRIMVM.

Marrubium.

Marrubium candidum.

MARRV BII genera Dioscoridi duo: Vnum propriè hoc nomine dicitur; quod & candidum: Alterum Ballote & Marrubium nigrum vocatur. Sunt tamen & alia quæ ad Marrubij genus referri possunt, vt Alysson, & Marrubium taquatile, de quo Pemptadis 4. libro 5.

Marrubium propriè dictum, complures edit quadrangulares cauliculos, pedem altos, tenuique lanugine albicantes: folia per interualla bina, subrotunda, rugosa, ambitu incisa, & ipsa candicante lanugine pubescentia. Flosculi in nonnihil pungentibus conceptaculis subcandidi caulem vericillatim per interualla ambiunt. semen subrotundum, asperiusculum. radix fibrosa nigricat. Tota herba suauius & grati est odoris, & nonnihil Moschum redolet, præsertim hibernis mensibus.

H 2

Iuxta

Iuxta parietes, vias, semitas, agrorum margines, locis neglectis, pingui ac læto solo gignitur: omnibus regionibus familiare, pro quarum tamen situ ac natura mutationem etiam subinde accipit: Creticum siquidem, ac quod apud Marcomannos, & in Pannonia superiore haud infrequens occurrit, multò est eo, quod apud Belgas, & aliis Germaniæ locis prouenit, candidius ac odoratius, foliisque quandoque angustioribus ac minoribus.

Iulio ac Augusto floret, & quidem altero, à quo enatum, anno hieme restat.

Græci *μαρούριον*: Latini Marrubium: Officinæ Prasilium, & quandoque Marrubium: Plerique Marrubium candidum ad differentiam Ballotes appellant. Inter nothas voces & apud Apuleium eius & hæc nomina extant, *Απιτώριον, Φυλλόφαρις, χαμηλοπόδιον, κυροσπείριον*, Melittena, Labconia, & Viceraria: Italis est *Marrobio*: Hispanis *Marruuiio, Malrubi*, ac *Marrullo*: Germanis *Weisse andom, Marobel*: Belgis *Malroue, Matrueute, Witte andozen*: Gallis *Marrubin & Marochemin*: Anglis *Wozehunde*: Bohemis *Jabteenif*.

Marrubium autem, auctore Galeno, calidum est ordine secundo, tertio verò siccum, & sicuti gustu amarum est, ita iecur & lienem obstructione liberans, & thoracem pulmonemque expurgans, ac menses promouens.

Dioscorides viridium foliorum succum, aut aridorum cum semine decoctum dari cum melle scribit suspiriosis, tussientibus, ac tabescentibus, crassamque è pectore pituitam eiicere. Non modò autem crassam viscidamque pituitam, sed & purulenta efficaciter expurgat. Vtilissimum idcirco omnibus tabidis, ac purulenta expuentibus, si modò absit, præsertim cum tenui destillatione, febris. Apud Paulum Æginetam ex Marrubio Compositio traditur, tabescentibus, ac purulenta expuentibus vnice, singulariter, ac mirificè vtilis.

Iam datur & Marrubium mulieribus à partu non purgatis, vt menses & secundas euocet. Vtile & his qui venena hauserunt, aut à serpentibus demorsì sunt: folia cum melle fordibus vlcibus repurgandis admouentur: Pterygia & nomas sistunt.

Succus è foliis expressus, & in sole densatus, ad eadem pollet: cum vino verò & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat: per nares auriginem purgat, & ad aurium inueteratos dolores instillatur, aut cum rosaceo, Dioscorides.

De Alyffo Galeni.

CAP. II.

Alyffon Galeni.

POSSET istud inter Marrubia numerari, nisi à Galeno non pro Marrubij specie, sed pro Alyffo haberetur: est etenim tota facie Marrubio simile, multicaule quoque, sed folia eius minora, crispiora, amplius incanescunt, & albidiora, odore destituuntur. verticilli cauliculos ambientes pungentibus aculeis horrent, è quibus flosculi quales Marrubij, at colore ex cæruleo purpurascens. semen veluti Marrubij, radix dura, lignosa, multifida.

In hortis subinde, apud Belgas præsertim, feritur, semine ex Hispania allato; vbi nonnusquam spontè gignitur, ac à diligentissimo Carolo Clusio repertum est, & quidem Maio mense flore ac semine prægnans.

Græcis est *Ἄλυσος ἢ ἄλυσον*: Latinis Alyffum: nomen autem ex eo habet, quòd mirificè iuuat demorsos à cane rabido, vt Galenus ait, à quo lib. 2. de Antidotis in Compositione Antonini Coi his describitur verbis: *Ἄλυσος ἔστι βοτάνη τῆς περὶ τὴν παρεμβόρην, τραχύτερα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης πρὸς τὰ σφαίρια, ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον.* id est, Alyffos herba est Marrubio persimilis, sed asperior & magis spinosa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem.

Hæc

Hæc rabienti, vt idem vi. de simpl. medic. facult. quoque data, sæpè in totum sanauit. Atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dicitur enim est, talem facultatem ex sola percipi experientia, & plane nulla constare methodo. Quòd si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cum hoc vt absterforium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelin expurgat: Galenus.

De Alyffo Dioscoridis. CAP. IIII.

Alyffon Dioscoridis.

ALIVD à superiore Dioscorides Alyffum describit. Fruticosa, inquit, herba est, vnicaulis, subaspera, rotundis foliis, fructu duplicium scutulorum effigie, in quo semen quadamtenus latum. Atque cum hac descriptione dudum nobis visa est quædam stirps conuenire vnicaulis, pedem (plus minus) alta, cuius folia prima & ante enatum caulem rotunda, circum verò caulem posterius enata; lata quidem, sed rotundis longiora, aspera, & vnà cum caule candicantia: flosculi sursum secundum cauliculos exeunt è luteo pallefcentes; post hos filiquæ planæ, latæ, subrotundæ, albicantes, & non leues; in quibus semen planum ac latum, veluti Leucosij. radix tenuis ac fibrosa.

In montibus & asperis locis emicat, Dioscorides inquit.

Cum flore, & quidem in hortis Belgij, visum est quod descripsimus, Julio ac Augusto mensibus: siliquis mox succedentibus.

Dioscorides ἀλυσσον nominat, non ex eo quòd rabiei à cane medeatur, sed quòd singultus sedet ac tollat. λυσσῶ siquidem non modò rabies, sed & singultus; à verbo λυσσῶ, id est, singultio. Appellatur verò idem & spuris nominibus, ἀσπίδιον, quasi breue ac paruum scutum, à siliquis nempe scuti exigui formam referentibus; item & ἀπλοφυλλον, ἀκκυσσηθον, ἀδίσσετον, μονόκαυλον.

Reperiuntur verò præter hæc & alia apud Veteres Alyssa: Aëtius lib. 1. Sideritidem Heracleam Alyffon esse censet. Plinius Alyffon Rubiæ congenerem herbam facit. Sed de his suis locis, ad Dioscoridis Alyffon reuertimur.

Huius decoctum, eodem auctore, singultus sine febris potu discutit: idem efficit, si quis eam aut teneat aut odoretur: cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigenes emendat: confusa in edulio, & exhibita rabiei canis mederi putatur: domibus appensa salutaris esse creditur, & hominibus atque animalibus fascini amuletum: purpureo luteo circumligata, pecorum morbos abigit.

De Ballote siue Marrubio nigro.

CAP. IIIII.

ALTERVM Marrubij genus Ballote est: hæc Marrubio candido similis appareret, nisi nigricans, non albida; & grauis ac ingrati, haudquaquam verò iucundi odoris esset. caules illi assurgunt complures hirsuti, angulosi, foliis circumdati, latis, rugosis, ambitu serratis, paulò maioribus & longioribus, quam candidi Marrubij: flosculi in verticillis subinde rubent. radix ex fibris constat.

Similibus quibus candidum Marrubium locis reperitur, & non rarò aridioribus ac minus læto solo.

Viget ac floret eodem quoque, quo prius Marrubium, tempore.

Græcis βαλλωτή, & μέλαν περάσιον, vt testatur Plinius lib. xxvii. cap. viii. à nonnullis Marrubialtrum, aut Marrubium spurium: In Officinis Prassium fœtidum: Ab Italis *Marrubiastro*, *Marrobio bastardo*: Ab Hispanis *Marrunio negro*: A Germanis *Schwartz andorn*: Belgis

Ballote siue Marruuium nigrum.

1.

2.

Stachys.

gis Swarte maltrucie / Stinckende andozen: Gallis Marrubin noir, Marrubin puant: Anglis Stynking hozehound.

Calida ac sicca Ballote: ac, vt Paulus Aegineta tradit, acris & absterforia facultatis. Imposita cum sale, canis morsui medetur, ad quem eius vim efficacem esse Dioscorides scribit: folia sub cineribus cocta, condylomata reprimunt: purgant & vlcera fordida, eodem auctore.

De Stachy. CAP. V.

MARRUBIO similis & Stachys est. caules huic à radice exeunt complures, altiores, geniculati, atque e singulis articulis folia bina sibi mutuò opposita, duriuscula, longiora paulò quàm Marrubij, atque vnà cum caulibus candidiora, molliter hirsuta, ac suauiter odorata. flores eodem quo Marrubij caules cingunt modo, sed colore lutei sunt, & verticilli angustiores. radix lignosa perennat.

Germania ac Belgio peregrina hæc Stachys est; in calidis regionibus inuenitur. Nascitur, inquit Dioscorides, in montibus & asperis.

Præter hanc & alia à Fuchsio descripta est. caules huius crassi, quadrangulares, duos tréve pedes subinde longi: folia lata, oblonga, incana, ambitu ferrata, vtraque hirsuta, & multò quàm Marrubij ampliora: flores in verticil-

Stachys Fuchsij.

lis cau-

lis caulem ambientibus purpurei: semen rotundum & nigricans: radix dura, & sublutei coloris.

Istud Germania haud peregrinum est: locis nonnullis asperis ac incultis prouenit.

Aestiuus mensibus floret; caules sub hiemem intercidunt, sed radix aliquamdiu viua permanet.

Prior pro legitima Stachy habetur, quae Graecis similiter *σταχύς*: Officinis, ac passim incognita.

Altera cum nomen nullum habeat, Pseudostachys, ac spuria Stachys venit appellanda; vera siquidem non est: nec Sphacelus (quod plerique suspicati) quoque est, cuius Theophrastus meminit.

Ceterum genuina Stachys acris & amari gustus, tertij est ordinis excalescentium Galeno. foliorum decoctum menstrua pellit potum, & secundas: auctor Dioscorides.

De Melissa, sine Melissophyllo.

CAP. VI.

Melissa.

MELISSA quadrangularibus caulibus, foliis latis, subnigricantibus, rugosis, aliquantulum asperis, Ballotes similitudinem referret, nisi minus hirsuta esset; altior subinde, & suauiter odorata. folia siquidem minus aspera sunt, pauloque longiora, & Citrium malum redolent: coronae aut verticilli instar, cauliculos quoque circumdant calyces, e quibus flosculi albidi. semen minutum nigricat, radix fibris multis committitur.

In hortis saepe Melissa colitur. in siluis, ac montibus, vel aliis neglectis sponte nata quandoque occurrit. Et vno quidem loco odoratior; nam plerisque frigidis graueolentior est. Seritur autem vtiliter, vt Plinius libro XXI. cap. XII. circa apum aluearia, quae hac herba delectantur, & aberrantes ad sua reuocantur, vt Virgilius Georgicon quarto ostendit:

— huc in iussos asperge sapes,

Trita Meliphyllo, & Cerinthe ignobile gramen.

Floret Melissa Iunio, Iulio, ac Augusto: sub hiemem tota marcescit radice restibili, quae primo Vere noua folia, atque inde cauliculos promit.

Graecis *μελισσόφυλλον*, καὶ *μελιφύλλον*, item *μελίτεια*: Plinio etiam *Melittis*: Latinis *Melissophyllum*, *Apiastrum* & *Citrago*. Ab apibus autem, quibus haec grata, nomen ha-

bet, quae Graecis *μελίτεια* ac *μελισσά* dicuntur: vnde & *Apiastrum* vox Latinis: Officinae *Melissam* appellant.

Plinius inter *Melissophyllum* & *Apiastrum* differentiam esse existimauit, cum veluti di-
uerfa *Melissophyllum*, ac deinde *Apiastrum* iuxta apum aluearia ferenda esse scribat li-
bro XXI. cap. XII. Quod & manifestius lib. XX. cap. XI. vbi ait, *Apiastrum* Hyginum quem-
dam *Melissophyllum* appellare, sed in confessa damnatione esse venenatum in Sardinia.
Sed fefellit Plinium non tam vocis ambiguitas, quam cum altera similitudo. *Melissophyl-
lon* *Apiastrum* est. *Ranunculi* verò species in Sardinia venenata, *Apiastrum* ab Apu-
leio vocatur, quod ab *Apiastro* multum differens est. Appellatur autem *Melissa* ab Italis
Melissa & *Cedronella*: à Germanis *Melissen* traut: à Belgis *Confilie de grein* / *de uisse*: ab His-
panis *Torongil*, *yerua cidreira*: à Gallis *Melisse*: ab Anglis *Wauue*.

Melissophyllum autem facultate quidem excalescit siccaturque, vt Auicenna ait, ordine secundo. Galenus ait, *Marrubio* simile esse facultate, sed ab eo plurimum vinci. Recen-

tior aetas vnà cum Arabibus ac Mauritanis Medicis, singulariter cordi prodesse, & eius affectibus auxiliari affirmat.

Auicenna siquidem, libro De viribus cordis inscripto, Melissam cor ait exhilarare, vitalesque spiritus roborare. Serapio præter hæc & humenti frigidoque ventriculo prodesse, concoctionem promouere, cerebrique obstructions aperire, anxietudinesque animi & sollicitudines fugare.

Dioscorides Melissophylli folia cum vino pota aut apposita prodesse refert contra ictus phalangiorum, scorpionum, & aduersus canis morsum: item ad ciendos menses muliebres in defensionibus conuenire: dentes dolentes decocto vtiliter collui, atque hoc ipsum dysentericis infundi: aduersus vero fungorum strangulationes folia addito nitro in potu auxiliari: orthopnoicis verò in delinctu: apposita hæc eadem cum sale strumas discutere, vlcera purgare, articulariosque dolores sedare.

De Moluccis, siue peregrinis Melissophyllis.

CAP. VII.

Molucca læuis.

Molucca spinosa.

- M**OLVCCÆ duæ sunt; Læuis vna; Spinosa altera.
1. Læuis Molucca caules facit complures cubitales, circa quos folia multa, ambitu profundis incisuris crenata, Melissophylli familia: supra quæ flores orbiculatum ex amplis, & latè patentibus, veluti acetabulis, exeunt, colore candidulo, Lamij floribus similes, attamen paulò minores.
 2. Spinosa Molucca caules similiter multos & cubitales promit, eosque striatos & quadrangulares: folia vti prioris: flores similes, ex acetabulis quoque, sed angustioribus, oblongioribusque, & eminentes duras, & acriter pungentes spinas ambitu habentibus.
- A Moluccis, Orientis non ita dudum repertis insulis, vtraque nomen habet, in quibus primum repertæ creduntur: Matthiolus (nisi nos pictura fallat) Læuem Moluccam Constantinopolitanum Melissophyllon appellat.
- De facultatibus harum nihil contingit adferre: sunt tamen qui affirmant aduersus venena vtilis.

De

Herba Iudaica.

Iudaicae herbæ altera species.

IUDAICA appellata herba haud omnino rectè assurgit nec tota decumbit, sed in latus
 aliquantulum cauliculi eius deflectunt, angulosi, ac geniculati, circa quos inferiore
 parte folia multa, è singulis articulis bina contra se posita, ambitu (quandoque tamen
 perquam exiguum) crenata, nonnihil crispa, longiora angustioraque quam Marrubij:
 superiore vero parte pauciora quidem folia, sed crebriores verticilli, asperi, & aliquantu-
 lum pungentes; à quibus flosculi exeunt veluti dilute cærulei, aut rubentes, vel etiam
 candidi, rarò sublutei: radix fibrosa. Tota è virore inalbicat herba, & suauiter odorata ad
 Melissæ odorem accedit.

In maritimis Insubriæ, iuxta Apenninos montes: in Narbonensi Gallia: haud procul Da-
 nubio in pratis prope Ratisponam; tum & aliis multis locis occurrit. Arida ac sabulosa ama-
 re sunt qui tradant: Discorides in petrosis prouenire refert.

Ab æstatis medio vsque in Autumnum flores facit.

Huic autem non admodum dissimilis & alia quædam est, cuius cauliculi similiter angu-
 losi & articulati, & non rarò ramosi, quandoque verò & absque alis: folia lata, oblonga,
 acuminata: flosculi è singulis geniculis bina non contra se positi, sed secundum eandem
 partem prodeuntes, cærulei, Lamij florum forma æmuli, sed minores. Iudaicam hæc odore
 satis refert, & frequenter è virore candicat; rubent tamen quandoque cauliculi; & auersa
 parte foliola.

Apud Batauos, tum & alibi iuxta fossas ac riuiolos nascitur, quæ albidior est: locis paulò
 aridioribus rubentior.

Iunio ac Iulio floret.

Recentior ætas priorem herbam appellat Iudaicam, & Tetrahil, aut Tetrahit voce Galli-
 ca: Germanis Ghadrant: Belgis Ghidrupt. Sunt in hac opinione complures docti, quòd Diof-
 coridis sit Sideritis prima, quæ Heraclæa, id est, Herculana cognominatur, cum cuius descri-
 ptione satis respondet: folia siquidem ei longiora sunt quam Marrubio, ad vnius generis
 Quercus accedere non minùs, quam Chamædryos repentis possunt: Asperitate vero, tum
 & oblongiore forma Saluix similia, præsertim ambitu minùs serrata.

Descri-

*Sideritis
prima.*

Describitur autem Sideritis ex tribus prima à Dioscoride his verbis : Σιδηριτις, οἱ δὲ ἡγε-
κλειαν, πρὸς βῆσι φύλλα ἔχουσα ὁμοία περυσίῳ, ὀπμυκίστρα δὲ πρὸς τὰ πῆ ἐλελισφάνη ἢ δρυός. μικρὸν
τεταμέντοι, καὶ τετραγία. καυλὸς δὲ ἀνίστα τετραγώνου, σπιτυμαίαι, ἢ καὶ μείζονας, &c. Sideritis, ali-
qui Heracleam vocant, folia habet Marrubio similia, longiora tamen, ad Saluiae aut Quer-
cus accedentia, minora tamen & aspera. caules profert quadrangulares, dodrantem altos
ac maiores, gustu non iniucundo, cum quadam adstrictione; in quibus per interualla ver-
ticilli orbiculares, veluti Marrubij; & in his semen nigrum.

Alteram Iudaicæ herbæ ac Sideritidis primæ speciem quoque esse, odor similis ostendit,
non repugnantē cauliculorum foliorumque figura. Inter Lyfimachia (quod nonnullis vi-
sum, qui Lyfimachiam galericulatam hanc dixerunt) referri commode non potest. Nulli
enim Lyimachio similis est, & ne spurio quidem alicui, multò minus legitimo.

Appellatur autem Sideritis, quasi Ferraria, à ferro quod Græcis σιδηρες; quia glutinandis
recentibus ferro factis vulneribus conducit.

Ceterum herba Iudaica valenter resiccantem facultatem, ac nonnihil cum extersione
adstringentem obtinet: ad cruenta & recentia ferro facta vulnera efficacissima est. Intesti-
norum ramices hac etiam citò posse curari feruntur. fluorem album mulierum reprimit.
Nec dissimilia his Diosc. & Plinius de Sideritide hac prodidere: Apposita, inquit ille, folia,
vulnera absque inflammationis periculo iungunt. Plinius, Sideritis, ait, tantam vim habet,
vt quamuis recenti gladiatoris vulnere illigata, sanguinem claudat.

De Cardiaca. CAP. IX.

Cardiaca.

CARDIACA quadrangulares promit caules,
crassos, duos, tresve pedes altos, ob-
scure ac ex nigro rubetes: folia nigricantia vel-
uti Vrticæ, maiora latioraq; multò quàm Mar-
rubij, laciniola, ac profundis incisuris dissecta.
calyces duri ac pungentes orbiculatim caules
amplectuntur, à quibus flores exeunt ex albido
purpurei, veluti Lamij, sed minores. semen par-
uum ac nigricans. plurimæ pro radicibus fibræ
ab vno veluti capite descendunt. Tota herba
gravi fatis odore prædita, gustu amaricat.

Ruderibus, lapidosis, ac aliis incultis & aspe-
ris gaudet: iuxta sepes & veteres muros subin-
de inuenitur. In hortis nimis facile coalescit.

A Iunio in multum vsque Autumnum vi-
get, floret, ac semen perficit. caules hieme in-
tercidunt. radix viuax est.

Nostri ætas Cardiacam nominat: Germani
Hertzgespür / Hertzgespan: Belgæ Hertege-span:
Galli *Agripaulme*: Angli *Motherwort*: Bohemi
Erdecnyš. Sunt qui Melissæ speciem faciant.
Videtur verò & ad Sideritidem Herculanam
referri posse. Folia siquidem eius maiora quàm
Marrubij, & ad eius Quercus accedunt, cuius
folia laciniostora, quam multarum aliarum
sunt; sed cum Saluiae foliis nihil obtinent simi-
litudinis: habet verò & orbiculatas vertebrae,
semenque nigrum. Non rarò ad veterum de-
scriptiones plures accedunt.

Ceterum Cardiaca calida ac sicca ordine secundo est, cum expurgandi, adstringendi quo-
que facultatem habet. Ad cordis affectus à nonnullis commendatur; & tantum valere
existimatur, vt ab effectu nomen inuenisse putetur. Fertur & conuulsis ac quoque resolutis
mederi: obstructions viscerum aperire: ventris tineas ac lumbricos interimere: & pulue-
rem herbæ cum vino exhibitum non modò vrinam aut menses euocare, sed & difficulter
parientibus prodesse.

Ad cruenta eadem quoque laudatur. Medetur & quibusdam boum morbis: à nonnullis
rusticis ea de causa subinde expetitur.

De

Mentha prima.

Mentha altera.

Mentha tertia.

Mentha quarta.

COMPLV.

Menthastrum.

1.

2.

3.

4.

5.

COMPLURES Menthae passim obuia; quarum pleraque sunt Hortenses; alia pro Siluestribus habentur.

Prior inter hortenses Mentha cauliculos edit quadrangulares, obscure rubentes, aliquantum pilosos, quos conuestiunt folia rotunda, margine serrata, saturato colore virentia. Flocculi rubentes orbiculatim circum cauliculos nascuntur veluti Pulegio. radix oblique in terra serpit fibris haud destituta, subinde novos hinc inde turiones promens. Tota herba suauiter odorata est, & magis procumbit quam assurgat.

Alter nonnihil hirsutis cauliculis subrotundis, & nigricantibus foliis, radicibus proserpentibus, tum & odore priorem refert: at flores haudquaquam caulem circumdant, sed in fastigiis ramulorum eminent, in exiguas veluti spicas, aut citius paniculas digesti.

Tertiae folia oblonga ad Salicis formam accedunt, sed candidiora, molliora, ac hirsutiora: flores in fastigiis cauliculorum & in spicas digesti, sicuti Secundae. serpit & huius radix, haud aliter quam Primae, cui similis.

Quarta longifolia quoque est, cauliculis, foliis, minoribus tamen, radicibusque Tertiae similis, sed flores huius non in ramulorum fastigiis, sed per orbiculos instar primae cauliculos ambiunt, qui diluto colore purpurascunt.

Ex siluestribus Menthis vna, quae Menthastrum etiam appellatur, longis, quadrangularibus,

pilosis, ac incanis caulibus luxuriat; folia huius candida, densaque lanugine vtriusque pubescunt. in ramulorum summo florum eminent paniculae. radix longa, late in omnem partem serpit, stirpem facile multiplicans.

Huius verò & species quaedam reperitur non modò foliis, sed & reliquis partibus minor, cuius folia subinde partim virent, partim niuis fere in modum albicant.

Seruntur Menthae, & praesertim Prima à plerisque in hortis: reperiuntur tamen nonnullae harum in siluis, & alibi locis humentibus, prope aquas decurrentes, vel etiam stagnantes.

Florent ac vigent Menthae aestate, hieme solae radices restant: semel factae diutine durant, ac pertinaciter haerent.

Mentha à Graecis ἡδύσμος appellatur, & μινθῆ: Nomen suauitas odoris (inquit Plinius lib. XIX. cap. VII. I.) apud Graecos mutauit, cum alioqui Mintha vocaretur; vnde veteres nostri nomen declinauerunt: ἡδύς siquidem, suavis; & ὄσμος, odor. Officinae, Itali ac Galli Latinam Menthae appellationem retinent: Hispanis *Yerua buena*, & *Ortelana*: Germanis *Müntz*; Belgis *Munte*: Anglis *Mente*: Bohemis *Mata*.

1. Prima à Germanis *Dicment* vocatur: à Belgis *Buyen heplighe*; Latine qui interpretari voluerit, dixerit *Sacram nigricantem*.

2. Alteram Germani *Kraus dicment* / *Krause müntz*; & *Krauser balsam*, id est, Mentham cruciatam: Galli *Beaume cressu* appellant: Bohemi *Balsam*.

3. Tertia à nonnullis Mentha Sarracenicæ, Mentha Romana, Salvia Romana, aut herba Sanctae Mariae dicitur: Germanis *Balsam Müntz* / *Unser Frauen müntz* / *Spitzige müntz* / *Spitziger balsam*, Angustifolia cognominari potest.

4. Quartam Germani *Hertzkrant*, quasi Cardiacam aut Cardiacam Mentham appellant.

5. Quinta à Dioscoride ἡδύσμος ἀγροῦ, id est Mentha siluestris: Latine Menthastrum, Plinio auctore, appellatur: Officinae Albam Mentham vocitant: Apud Germanos *Wilde Müntz*; Italis *Mètha saluatica*: Hispanis *Mètastro*: Anglis *Worse mente*: Bohemis *Plana Mata*.

Mentha autem ex tertio ordine est excalfacientium ac resciccantium. Habet, inquit Galenus, aliquid, amari atque acerbi, & infirmior est quam Calamintha. Menthae odor, Plinius ait, mentem excitat, & sapor auiditatem in cibis.

Vtilis autem in primis ventriculo Mentha est; singultus, vomitiones, choleras cum acidi mali

mali punici succo fistit; reprimat & sanguinis reiectiones, ex oxycrato, ut Galenus, data: Plinius verò, in forbitione. Purgationes feminarum inhibet, & aduersus album fluorem earumdem vtilissima, quæ scilicet primo loco descripta est, compertum enim est multis huiuscemodi fluorem huius vnus Menthæ frequenti vsu suppressum. Eadem fronti aut temporibus, ut Plinius, admota, capitis mulcet dolores. Epiphoris imponitur, & omnibus capitis eruptionibus, & sedis vitijs: vlcera in capite infantium mirè sanare fertur: auribus cum mulso instillatur. Sumitur contra scolopendras, scorpiones marinos, & serpentes: cum sale canum moribus applicatur. Lac coire, & in caseum densari (acescere, addit Plinius) non patitur; quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu bibentes strangulentur. Eadem vi & generationi resistere creditur, cohibendo genituram densari. Resistere conceptioni, mulierum genitali ante congressum admotam, etiam Dioscoridis est.

De Sisymbrio. CAP. XI.

Sisymbrium.

SILVESTRIS Menthæ species Sisymbrium est; primæ inter hortenses Menthas simile apparet: folia eius sunt rotunda, caules angulosi, utraque obscure rubentia: radices late proserpunt, sed singula maiora: grauius etiam odorata est ipsa herba: flores in summo ramulorum, veluti in capitulum ex parte globosum collecti, purpurascunt.

In humentibus ac riguis, veluti in pratis, secus fossas aquas habentes, ac flumina nascitur.

Cum alijs Menthis floret, ac Vere reuiescit.

Σισύμβριον Græcis dicitur: Latinis Sisymbrium: Germanis Rosmuntz, Wasseruntz: Gallis Menthe sauuaige.

Est verò & aliud Sisymbrium à Theophrasto memoriae proditum, ex coronariorum furculosorum tenuifoliorum numero, cui odor acrior quàm Serylli, quod, nisi cultu retineatur, in Mentham transit. Huiusmodi autem Sisymbrium à Dioscoridis, & nobis descripto Sisymbrio, haud parùm differt: neque enim cultu retineri debet istud, ne in Mentham degeneret; sed cum tota natura siluestre sit, etiam multa cura, ut hortensis fiat Mentha, non datur assequi.

Sisymbrium quoque est, Cardamine cognomento, quod inter palustres & aquatiles Pempt. quarta descriptum.

Ceterum Sisymbrium Menthæ siluestris species, calidum ac siccum facultate est non minus quàm Mentha: odore verò etiam vehementius.

Commendatur ad eadem, ad quæ Mentha, tum & ad apum & ad vesparum ictus. Vtus autem eius in medicina nullus est, non deficiente Mentha, quæ suauior, ac naturæ humanæ gratior apparet.

De Calamintha montana. CAP. XII.

CALAMINTHÆ Dioscoride auctore tres sunt: vna montana, altera Pulegio similis, tertia Menthastro cognata.

Montana humilis est herba, rarò pedis altitudinem excedens, in multas alas diffusa: furculi quadrangulares sunt, & veluti genicula habentes; è quorum singulis bina folia subrotunda, Ocimi ac Melissophylli minora, tenuissima lanugine vnà cum coliculis hirsuta, ac modicè incanescentia, & suauiter odorata: flores summas exornant virgulas nonnihil purpurascens: semen succedit nigricans: radix valdè fibrosa & restibilis.

Montes amat, atque in ipsis vmbrosos & saxosos cliuos: Italiae, Galliae, & Hispaniae compluribus locis, cum & alibi reperitur: transfertur quoque ad hortos, in quibus feliciter adolescit, ac seipsam facillimè ferit.

Viget Æstate, ac ferè toto anni tempore: à Iunio in Autumnum flores semenque perficit.

Καλαμίνθη à Græcis dicitur, quasi elegans aut vtilis Mentha. Latini nomen seruant. Apuleius

Apuleius
notatur.

Calamintha montana.

Pulegium siluestre, siue Calamintha altera.

Diacala-
minthes.

leius etiam Métastrum perperam vocat, & nomina singulorum inter se confundit. Montanam Calamintham Officinæ Calamentum, & subinde Calamentum montanum appellant: Galli *Calament*.

Est autem Calamintha hæc in montibus proueniens gustu feruens, & acris, calida, ac tenui essentia, siccaq; ordine quodammodo, vt Galenus ait, tertio. Tenuis humores digerit; crassos verò extenuat, ac incidit: proinde intra corpus assumpta, cum ipsa per se, tum cum melicrato perspicuo excalfacit, sudorem cit, omneq; corpus & digerit & exsiccat: febrium rigores per circuitum repetentes tollit: quod & præstat oleû in quo incocta, toto corpore cû hoc inuncto, adhibita frictione haud segni.

Decoctum eius potum vrinas cit, menses pellit, & cõceptum eijcit; quod & admota potest. Ruptis, cõuulsis, orthopnoæ (Galenus asthmaticis) torminibus, ac cholerae, Dioscoride auctore, auxiliatur.

Ictericis prodest; vtpote iocinoris ac fellis obstructions aperiens & expurgans.

Præsumpta in vino venenis resistit: pota aut imposita demorsis à serpente opitulatur: accensa aut substrata serpentes fugat.

Suggillata tollit, & atris cicatricibus candorem restituit: sed ad talia recentem magis quàm resiccatam (inquit Galenus) adhibere præstat.

Lumbricos & ascaridas cum sale & melle pota enecat: eadem ratione & aurium vermes succus infusus. Plinius succum naribus supinis instillatum sanguinis profluuium sistere ait: & radicem (quæ Dioscoridi inutilis) cum Myrti semine in passo tepido gargarizatam anginis mederi. Ischiadicis imponitur; humorem siquidem ex alto euocat, & articulum totum excalfacit. Paulus Ægineta etiam ad coxarum dolores ab inferioribus iniecti refert: Bonum etiam elephantiorum esitata remedium est, si (quod Dios. ait) postea serum lactis bibant. Apuleius, Folia, inquit, frequenter commanducata, elephantiacos sanare certum est.

Componitur autem ex hac Antidotus, ab ipsa nomen habens, à Galeno lib. 4. De sanitate tuenda descripta, quæ non modò maximè digerit, sed & virginibus, quibus muliebria non succedunt, vtiliter exhibetur, vacationibus præmissis: temporis siquidem successu citra omnem violentiam aut vllam molestiam menses promouet.

De Pulegio siluestri, siue altera Calamintha.

CAP. XIII.

SILVESTRI Pulegio oblongi, ac sæpenumero cubitales surculosi, angulosi, geniculis distincti, haudquaquam assurgentes, sed plurima parte procumbentes exeunt cauliculi: folia circa hos ad singulos nodulos bina, sibi mutuo opposita, rotundiuscula, maiora, candidioraque quàm Pulegij, ac molli lanugine incanescencia: flores Lamij similes, supra folia, coronæ instar, vti Pulegio, prodeunt, candiduli quidem, sed qui intercurfantibus plurimis notulis purpurei apparent: radix fibrosa est.

Nusquam

Nusquam frequentius quàm in agris; præsertim quando vel demessa seges est, vel cum requiescunt: reperiri tamen & alibi contingit locis apricis, ac Soli expositis, quibus gaudet.

Æstivis mensibus viget ac floret hæc Calaminthæ species; sub Autumnum colligi potest:

Calaminthes speciem esse haud dubium: Dioscorides Pulegium ait silvestre, ac γλήζωνα ἀγρῆων dici: Latinis verò Nepetam: (Officinæ aliam Nepetam appellant) Apuleius cap. 94. Minthen agrian, Italis Nepetâ dici tradit: Germanis Wilder Poley: Belgis Wilde munte, wilde paterje: Gallis Poulliot sauvage: Italis Nepotella: Hispanis Nevada: Bohemis Marulka Polny.

Facultate autem & calida quoque, ac sicca, & hæc Calaminthes species est.

Eadem quæ superior præstat. Est tamen hæc minùs potens quàm Montana. Galenus veluti efficaciorē reliquis, Montanam etiam prætulit.

De Cattaria Herba, siue Calaminthe Tertia.

CAP. XIII.

Cattaria Herba.

Cattaria folio longiore.

CATTARIA herba in altum assurgit: caules promit cubito altiōres, angulosos, striatos, ramosos: folia lata, marginibus crenata, Melissophylli æmula, aut Marrubij similia, sed longiora. Flosculi è dilute luteo inallescunt, partim superiores virgulas ambiunt, partim ipso fastigio in spicam aut paniculam digeruntur: radix multifida confibratur & perennat. Tota herba vnà cum folijs ac furculis mollis, ac incana lanugine pubescit, minùs quàm Menthastrum, odore autem acris & caput feriens: sapor feruidus cum amaritudine nonnulla.

Nascitur circa margines hortorum ac agrorum, secus aggeres, serobes ac vias: humidum ac vliginosum solum amat: transfertur ad hortos.

Huius & alia reperitur species folio longiore angustioreque, colore verò minùs albicàte; furculi quoq; huius quadràguli, flores verò copiosiores, ac colore è rubro diluto purpureo ad ceruleum inclinantes, exiguis notulis purpureis respersi, odor huius vehemētior, at sapor acrior.

In Hispanijs hæc reperiri ac sponte nasci fertur.

Virent Cattariæ mox ab ipso Vere: Iulio ac Augusto flores proferunt.

Recentior ætas Herbam appellat Cattariâ, & Herbam catti, ex eo quòd feles (cattos nominant) hac vnice delectentur; odoris enim voluptate captæ, huic sæpius sese affricant, ac in ipsa volutantur, iam & magna aviditate ramulos & folia depascuntur: Officinæ Nepetam appellant; sed Nepeta propriè (vt scripsimus) Pulegium est silvestre. Cato in libro De re rustica Felicula herbae meminit; sit ne Cattaria hæc, vel ab ea differens, perquirendum. Germanis hæc Katzenminne; Belgis Catteruut; Flandris Nept; Italis Cattaria, siue Herba gatta: Hispanis

Hispanis *Yerna Gatera*: Gallis *Herbe de chat*: Anglis *Cattis mynte*: Bohemis *Kocurniff*.
 Temperamentum hæc calidum quoque ac siccum obtinet, & quæ aliæ Calaminthes eadem potest.

Commendatur ad capitis diuturniores, ventriculi, & vteri dolores, ac morbos ex pituitosis crudisque humoribus, & ex flatibus natos. Ruptis quoque, ex alto delapsis, ac præcipitatis, cæsis succus cum vino aut hydromelite datus subinde confert. Additur & ad balnea, & infusus muliebres, in quibus ad menses euocandos facit, & ad fecunditatem conducit.

De Millefolio, siue Achillea.

C A P. X V.

Millefolium siue Achillea.

Millefolium purpurei floris.

MILLEFOLIO scapi subinde complures supra cubiti altitudinem assurgunt, teretes, duriusculi: circa quos folia quidem oblonga, à lateribus variè dissecta, ac veluti è pluribus commissa, quorum singula ad tenuia Coriandri folia accedere posse apparent: eminent in summo umbellæ orbiculatæ, latæ, quarum flosculi candidi aut purpurei: radices fibras demittunt multas: odore herba est non molesto, sed medicato.

Nascitur iuxta aruorum, pratorum ac hortorum margines Achillea, atque non rarò in ipsis agris fecundo ac restibili solo: & frequentius quidem quæ albidus est floris.

Flores ac umbellas profert à Maio in multam Æstatem; semina interea perficiuntur.

A recentioribus Millefolium appellatur. Dioscoridis est ἀχιλλεῖος & ἀχιλλεῖος σιδηρῆς: Latinis Achillea & Achillea Sideritis; quod conferenti hanc cum Dioscoridis descriptione, vel luce clarius est. Inuenit hanc (inquit Plinius lib. 25. c. 5.) Achilles discipulus Chironis, quæ ob id Achilleios vocatur, alij Sideritim, apud nos Millefolium vocant. Sunt tamen & aliæ Sideritides, aliud item Panaces Heracleion, de quibus alibi. Apuleius varias huius appellationes adfert, quarum quædam inter nomenclaturas nothas apud Dioscoridem quoque extant: vt, μιλφόλλον, (αὐτὸ μιλφόμορφον) χιλίφυλλον, σεσηπωπλή, χευστή: Latinis Militaris, Supercilium Veneris, Acrum (aut Acorum) siluaticum: Gallis *Bellocandium*, *Vigentiana*: hac ætate Germani *Garben* appellat, *Scharffgras*/ *Scharffgras* & *Eausent bladi*: Belgæ *Seruwe*: Itali *Millefolio*: Hispani *Milhojas Yerna*: Galli *Millefeuille*: Angli *Parrowe*/ *Rose bledi*: Bohemi *Nezbijek*.

Achilleia autem, Galeno auctore, facultate Sideritidibus haud est dissimilis, abstergens videlicet, & mediocriter frigida, ceterum adstrictione exuperat. Trita coma cruenta vulnera glutinat, & ab inflammatione tuetur: sanguinem vndequaue profluentem supprimit. Vteri profluvia

Millefolium minus siue Stratiotes Chiliophyllos.

profluuia in vellere opposita sistit, tum & infessibus muliebribus addita: aluum fluentem cohibet: & ad dysenterias utilis in potu assumpta.

Commanducata folia, plerique aiunt, & praesertim recentia, dentium dolores mulcere.

De Millefolio minore, siue Stratiote Chiliophyllo. CAP. XVI.

MINUS Millefolium exigua stirps est, vix dodrantem alta, cuius scapos conuestiunt oblonga quidem, sed exigua foliola, à lateribus tenuissimè dissecta instar pennarum ex alis paruarum auicularum: umbellæ in fastigijs rotundæ flosculos colore (vt quidem apud Belgas videre contigit) luteos proferunt: tenues fibrae radices sunt.

Rarius huiusmodi Millefolium reperitur: gignitur autem pingui ac leto solo, & subinde in pratis.

Augulto mense flores eius praecipue conspicui.

Stratioten esse Millefolium, qui Graece στρατιώτης

χλιοφυλλος, ipsa apud Dioscoridem descriptio satis ostendit, quæ sic habet: στρατιώτης ὁ χλιοφυλλος, ἔστι θάμνισκος μικρὸς, ἀπιταμίσιος καὶ μείζων ἔχων τὰ φύλλα ὅμοια νεοττοῦ πτερά. ἴσσι δὲ αἱ ἐκφύσεις τῶν φύλλων σφοδρὰ βραχύται, ἐχισμέναι, ἔοικε δὲ μάλις τὰ φύλλα τῆ βραχύτητι, καὶ τῆ τραχύτητι κυμίνῳ ἀγρίῳ, καὶ ἐπὶ βραχύτερον. τὸ σκιαδίον δὲ πυκνότερον τούτου καὶ ἀδρότερον ἔχει καὶ ἐπὶ ἀκροῦ καρφία μικρὰ, ἐφ' ὧν τὰ σκιαδία ἐστὶν ἀνήθου τρόπων. ἀνθή μικρὰ, λευκὰ. Hoc est, Stratiotes millefolius, fruticulus est exiguus, palmum altus vel maior: folia habet similia pullorum plumis, sunt etenim exortu parua admodum & dissecta, breuitate & asperitate Cumini siluestris valde similia; nisi breuiora essent. Umbella huius densior est & plenior: gerit etenim in fastigio exiguos furculos, in quibus umbellæ veluti Anethi, flores parui & albi. Respondet & altitudo stirpis; conuenit foliorum forma. In floris colore ambiguitas quædam occurrit, quem Diosc. album describit: ἀνθή, αἷτ, μικρὰ, λευκὰ, vt vulgaria habent exemplaria. Andreas autem Lacuna ex veteri codice addit, ὠχρὰ, id est, lutei coloris. Recentior ætas Millefolium minus, ac Millefolium luteum appellat: Officinis ac vulgo incognitum.

Est verò & alius Stratiotes, cognomento ποτάμιος, de quo inter aquatiles stirpes Pemptade quarta.

Facultate autem Stratiotes Millefolius præter mediocrem frigiditatem, non nihil quoque adstrictionis habet.

Ad omnia sanguinis profluvia sistenda valde utilis est; & ad recentia veteraque; vlcera solidanda: vulnera quoque glutinat. Sunt verò & qui ad fistulas, ait Galenus, vtantur.

De Oxyride. CAP. XVII. Kochia scoparia

PROCERA & multum ac valde ramosa herba Oxyris est: altitudo eius bicubitalis, vel altior: color dilute virescens; scapi siue potius virgæ tenues sunt & rotundæ: foliola oblonga,

angusta, tenuia veluti Lini: flores exigui, racematim secus folia hærent, herbacei coloris:

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

Oxyris.

angusta, tenuia veluti Lini: flores exigui, racematim secus folia hærent, herbacei coloris:

inde tenui lanugine conditum semen, paruum, ac nigricans: fibrosa radix.

Plerisq; Græciæ locis spontè gignitur: apud Italos, tum & alibi in hortis ac viridarijs feritur. Æstate viret ac viget, sub Autumnum semen maturatur.

Apud Italos *Belvedere*: in Græcia modò *ἰσχυρὴ* dicitur, voce corrupta, teste Anguillara: olim *ὄσπρις*: Latinis quoque Osyris. *Κορηματὰ*, id est, scopæ ex hac olim fieri solitæ, & nunc plerisque locis fiunt. Osyridi autem, Galenus inquit, amara inest qualitas, & obstructions expediens facultas, quare & in iocinore consistentes obstructions adimit. Decoctum eius epotum arquatos adiuuare Dioscorides scribit.

De Parietaria. CAP. XVIII.

Parietaria.

FRVTICOSA ac cubitalis herba Parietaria est: cauliculi eius teretes, leuiter è vitore rubent: folia Mercurialis, aut potius Ocymi maiora, acuminata, hirsuta: flosculi minutissimi: semen in capitulis lappaceis cauliculos ambiens asperum, prætereuntium vestitui adhærescit: radix subrubens fibris nonnullis capillatur.

Nascitur iuxta muros, parietes, sepes, in rudibus, ac subinde in vinetis, ac in ipsis muris.

Maior mense exit: Iulio ac Augusto semen profert: radix hieme sola restat.

Parietaria, aut corrupta voce Paritaria vulgò appellatur, quòd in parietinis exeat, atq; eadem ex causa Muralis à nonnullis: Muralium verò Plinio ac Celso dicitur: Græcis est *ἐλξίνη*, *περδίκιον*: est verò & alia Helxine cognomento Cissampelos. Perdicij nomen à perdicibus accepit, qui hac subinde vescuntur. Dioscorides, Plinius, & Apuleius *παρθένιον* quoque appellant; differens tamen ab alijs, de quibus lib. 2. huius Pemptadis. Repertur verò & Vrceolaris, Vrceolaria, ac Vitraria dicta, quòd detergendis vrceolis vitreis polleat: extant verò & eius alia nomina, cum apud Dioscoridem, ac Plinium, tum apud Apuleium, vt, *σδηρῆτις ἠερκλεῖα*. i. herculana, *ὑγιεὴ ἀγρία*, *κλιβάδιον*, *πολυώνυμος*, *ἐλεῖτης* aut Alitis, *ἀμαλξίνη*, *δύσθη*, *ἀμορρήνη*, *σουκόλαρος*, *ψυχουακος*, *μελάμπηλον*, *κίττα μπελον*, *ἀνατεταμένον*: Germanis *Eag vnd nacht* / Sant Peters kraut / Maurkraut: Belgis

Parietarie / Glascrupt: Gallis *Parietaire*: Hispanis *Terna del muro*: Italis *Parietaria*: Anglis *Pellitory of the wal*.

Ceterum vis, vt Gal. ait, Parietariæ inest abstergendi, & leuiter constringendi cum humiditate subfrigida. Dioscorides impositam sanare ait erysipelata, condylomata, adusta, incipientia phygethla, omnes inflammationes ac œdemata: Succum verò ipsius cum cerussa permixtum erysipelatis & herpetibus vtiliter illini: cum cerato verò Cyprino aut hirci seuo podagris. Idem affirmat Plinius lib. 22. cap. 17. Imponitur, ait, podagris cum caprino seuo ceraque Cypria; vbi pro cera Cypria, reponendum cerato Cyprino.

Locus Plinij restitutus.

Addit Dioscorides diuturnas tusses huius succo adiuuari; contra inflammatas tonsillas gargarizari, & illitum quoque prodesse: aurium item dolores cum rosaceo infusum lenire.

Recentiores trium vnciarum pondere succum epotum remorantem vrinam citò prouocare aiunt: herbæ folia instar cataplasmatum cum oleo ex amygdalis dulcibus permixta, pubi & dolentibus locis imposita, calculosis & vrinæ difficultate laborantibus præidio sunt. Sunt qui folia cum vino, & quidem Cretico permisceant; sed cum oleo amygd. dul. citius dolores sedant. Eadem nonnihil contusa & confricata recenti vulnere imposita, & sanguinem supprimunt, & vulnus ipsum glutinant, si triduo non permutata finantur.

De Pastoria bursa. CAP. XIX.

PASTORIÆ bursæ folia initio exeunt oblonga, marginibus profundius incisa, Erucæ similia, humi sparsa: ab his coliculi tenues subinde plures asturgunt in alas quandoque diuisi,

Pastoria bursa.

Pastoria bursa minor.

ditiis; folijs similibus sed minoribus adnatis, circa quorum fastigia ordine digesti exigui flosculi candidi; post hos filiquæ parvæ, planæ, angulosæ, iuxta pediculum contractiores, burfæ cuiusdam exiguæ speciem referentes; in quibus semina: radix oblonga, candida, non caret fibris.

Secus vias, locis desertis, & incultis, ac in ruderibus vt plurimum spontè provenit: & quandoque maior: subinde verò minor & omnino exigua.

Floret, viget, ac semen perficit tota ætate.

Vulgò Pastoria bursa, vel Pera pastoris: Germanis *Seckel* vel *Feschelkraut*: Belgis *Worfe* liens crapt: Gallis *Bourse de pasteur*, ou *berger*.

Refrigerans autem temperamento ac reficcans est, & facultate valdè adstrictoria.

Sanguinem vndequaque ruentem supprimit, siue succo aut decocto eius potò, siue in cataplasmate, balneo, aut alio quocumque modo adhibita. Medetur & dysenterix in enemate. Cruenta vulnera ad sanitatem perducit: incipientibus inflammationibus, ac omnibus quæ reprimi ac refrigerari desiderant, vtiliter adhibetur.

De Perfoliata. CAP. XX.

CAVLICVLVS Perfoliatæ gracilis, teres, & glaber, pede altior, in ramulos distribuitur: quos folia sic ambiunt, vt medios amplectantur ac circumdent, lata, lævia, glabra, venosa, dilutè virentia: umbellæ in fastigijs, è quibus vnà cum foliolis exiguis, flosculi tenues, sublutei; succedente semine subnigricante, maiore quàm Pulegij: radix vnica, candida, paucis fibris capillata.

Nonnullis locis in aruis, inter segetes spontè exit; nascitur & in pratis ac iuxta agrorum margines in Italia, Germania & Bohemia non infrequens, alibi in hortis seritur.

Iulio & Augusto præcipuè floret: stirps est annua, quæ semine perfecto intercidit.

Perfoliatam aut Perfoliatum ex eo recentiores appellant, quòd coliculi per ipsa transeant folia, ipsaque penetrent: Germanis *Durchwachs* & *Durchwurtz*: *Deurwas* Belgis: Gallis *Perfoliate*: Anglis *Thorow ware*.

Ad hanc veluti congenerem à nonnullis referri contingit, quæ *Vaccaria* dicitur: assurgit *Vaccaria*, hæc supra dodrantem teretibus, geniculatis, glabris ac rotundis virgulis, in alas diuisis; è quorum articulis bina folia oblonga, lævia, acuminata, sibi opposita, basi ita coniuncta, vt vnita appareant:

Perfoliata.

Vaccaria.

appareant : eminent in singulis virgulis capitula membranis contacta, haud dissimilia Lychnidis siluestris, sed minora ; in quibus semen perficitur nigrum, ferè vti Melanthij, flosculo antecedente tenui ac rubente : radix in fibras aliquot diuisa. Tota herba adeò dilutè virescit, vt subalbida videatur.

Et hæc plerisque locis in aruis reperitur, præsertim læto ac restibili solo.

A Solstitio æstiuo in Autumnum vsque flores, ac interea semen perficit.

Vaccariam appellant: Perfoliatam rubram nominare Gesnerus maluit: Tamec nemum Valerius Cordus. Hallucinantur qui Glastum siue Isatidem esse, aut eius aliquam speciem iudicant, ad tincturam siquidem inutilis, multo minus caruleo inficit, quod Isatis præstat.

Sed ad Perfoliatam redeundum: Modicè calida, paulò verò ampliùs sicca hæc est; vt pote nonnihil amaricans & adstringens. Inter eas numeratur, quibus solidandi & ferruminandi vis est. Datur decoctum aut herbæ puluis ruptis, & ex alto delapsis: ad ramices intestinorum, præsertim puerorum commendatur; horum etiam prominentem umbilicum, recens cum farina & vino tusa, ac cataplasmatibus modo imposita, reprimat. Strumas etiam hoc modo adhibita resoluit.

De Pimpinella sanguisorba. CAP. XXI.

DIFFERT non parùm hæc ab ea Pimpinella, quæ & Saxifraga, de qua inter umbelliferas: sunt autem huius duo genera; vna Minor, vt plurimum hortensis; altera Maior, tota natura siluestris.

1. Folia Hortensi oblonga, ex pluribus ad vnum pediculum congesta, quorum singularia subrotunda, ambitu crenata, nonnihil hirsuta: inter hæc caulis non omnino foliorum viduus, aliquantulum striatus; in cuius fastigijs capitula rotunda, quæ exiguos flosculos purpureos, deinde angulosa proferunt semina simul confarcta: radix subest longa. Odore hæc Pimpinella Peponem aut Cucumerem aliquo refert modo.
2. Siluestris omnibus partibus maior, folia ampliora maioraque quàm superioris: caulis longior, subinde bicubitalis; capitula maiora, obscurè purpurea: semen quoque angulosum, & maius: radix longior. Hæc autem Pimpinella odoris gratia destituitur.
1. Exit prior Pimpinella quibusdam locis asperis, petrosis & montosis, veluti plerisque Bohemiarum

Pimpinella sanguisorba.

Pimpinella siluestris sanguisorba maior.

Bohemiae, Germaniae ac Belgij locis: in hortis quoque frequens feritur.

Siluestris prata ac palustria magis amat; & non modò in Belgio, sed & in Germania, Bohemia, Pannonia vtraque, & in alijs locis frequens. 2.

Pimpinellam hanc recentiores appellant, & ad differentiam alterius Sanguisorbam cognominant; quamuis & seorsim Sanguisorba & Sanguinaria nuncupata reperitur. Gesnerus Peponellam dici maluit, à Peponum, quem refert, vt diximus, odore: alij Pampinulam, aut Bipennulam, plerique Solbaltrellam nominant: Germani Kolblestraut / Herr Gotts bärtiln / Müsttraut / Wegettraut: Belgis Pimpinelle: Gallis Sanguisorbe: Anglis Burnet.

Cum altera Sideritide Dioscoridis conuenit: folium (& praesertim minoris) quod scripsimus ex multis ambitu serratis conflatum, simile est Trichomanis, quod ex Filicum est genere, & *Thelypodium* quoque appellatur: semen angulosum rotundius est & durius quam Betæ: respondent & reliqua, ac simul facultates, vt ex ipsa Sideritidis alterius descriptione satis manifestum. Ait etenim Diosc. hanc habere ramulos bicubitales, tenues; folia Filicis vtrisque per margines diuisa; in summo virgularum tenues & longas apophyses, in quorum fastigijs globosa capitula, in his semen veluti Betæ, sed rotundius ac durius.

Potest verò & eadem hæc esse, quæ à Plinio lib. xxiiii. cap. xvii. Siffitieteris in Perside nominari traditur, quoniam hilarentur eâ. Eandem & Protomediam appellat, ac Casignetem, tum & Dionysionymphadem, quoniam vino mirè conuenit; cui quoque hæc Pimpinella, vt dicemus, suauem gratiam confert: nec repugnat quod de Sideritidibus alio loco Plinius. Non rarò siquidem euenit, vt de eadem stirpe sub differentibus nominibus diuersis locis agatur; quod tunc citius accidit, quando ipsis Scriptoribus stirpes non satis notæ sunt: veluti Sideritidem Plinio non satis cognitam fuisse, vel ex eo apparet, quòd non nisi aliorum de hac sententias adferat.

Ceterùm Sanguisorba Pimpinella, aut Peponella, præter eximiam rescicandi ac adstringendi facultatem, refrigerat quoq; mediocriter: habet verò & Minor superficietenus quamdam leuiter odoratam & temperatam qualitatem, quam in vinum iniecta deponit: hæc nec aridæ herbæ adest, nec succo aut decocto communicatur.

Ad vulnera autem Sanguisorbæ vis singularis est (quod & de Sideritide altera Diosc.) & à quam-

Sideritis altera.

Siffitieteris

De eadem stirpe sub differentibus nominibus, separatis locis subinde agitur.

quamplurimis laudata: sanguinem supprimit (Sanguisorbæ inde nomen accepit) æquè intrò ac foris adhibita.

Datur autem vel succus, vel decoctum, vel ipsius herbæ foliorum aridorum puluis; forinsecus contusa imponitur, vel alijs externis remedijs admiscetur. Ventris fluores, etiam dysenterias sistit: ad muliebria profluvia plurimum quoque efficax.

Editur non insuauiter in acetarijs minor, in quibus ad hilaritatem facere creditur, veluti & in vinum coniecta, cui gratiam quamdam inter bibendum conciliat.

De Phalangio. CAP. XXII.

Phalangium ramosum.

Phalangium non ramosum.

1. **P**HALANGII graminis instar angusta exeunt folia, è medio horum teres assurgit scapulus, in ramulos distributus: flores in quibus candidi sex foliorum, staminibus aliquot concoloribus medijs: capitula succedunt rotunda, Ochris minora, Lini valuulis similia, per maturitatem in tres partes hæc dehiscunt: semen verò in his nigrum, veluti Melanthij, non perinde tamen angulosum: radices tenues & oblongæ non destituuntur tenuibus fibris.

2. Altera huius species superiori folijs, floribus, semine & radicibus similis, sed cauliculis eius in ramulos nullos distributus, flores ordine digestos profert; Antherici ferè modo, quem fatis refert.

3. Inter Phalangij species à nonnullis quoque refertur Asphodelus minor, quem inter Asphodelos retinere maluimus, quàm Phalangijs annumerare.

In collibus nonnullis accliuibus apud Gallos & alibi Phalangium gignitur, haud procul à fluminibus, ac ripis aquarum decurrentium.

Iulio ac subinde Iunio vigent flores; Augusto semina perficiuntur.

Φαλάγγιον Græcis, Latinis Phalangium; à nonnullis Phalangites ab effectu: appellatione verò haud propria Leucacantha; nam ex Acanthôn, siue spinarum genere haberi non potest: Italis dicitur *Phalangio*.

Est autem Phalangium, Galeno teste, tenuium partium, & desiccantis facultatis: huius folia, semen, ac florem cum vino epota auxilio esse contra Scorpionum & Phalangiorum ictus: & tormina patientibus succurrere Dios. tradit.

De Plan-

Plantago maior.

Plantaginis maioris spica multiplex.

Plantago minor.

Plantago media.

PLAN-

Plantago angustifolia.

PLANTAGINIS genera Dioscoridi duo; Maior, ac Minor: posterior ætas Mediam obseruauit. Angustifolia deinde est & quædam: nec à Plantaginis generibus aliena est herba, Stella dicta. Omnes hæ radicibus foliatæ. Quæ autem in riuulis & scrobibus aquas habentibus nascitur, Plantaginis aquaticæ nomine, inter sui generis alias aquatiles venit requirenda.

Maiori Plantagini ampla, lata, læuiaque sunt folia, Betaceis ferè similia, sed tamen minora, neruis distincta, ac quidem septem: inter folia assurgunt coliculi pedem alti, rotundi, lenti, nec frangi faciles, subinde non nihil rubentes, qui à medio ad fastigium vsque densis minimis herbaceis flosculis spicato ordine, ac deinde exiguis conuestiuntur loculis; in quibus semina parua, colore sordentia: radix breuis, subinde digitalis crassitudinis, vel tenuior, candida, multis tenuibus fibris capillatur.

Huius species quædam spicas profert, ex multis ac ferè innumeris alijs paruis multiplices.

Item & alia, cuius breues spicæ multis aded folijs cõuestiuntur, vt herbaceum florem, multiplicis rosæ instar, densitate frequentiaq; foliorum referant.

Minoris Plantaginis angusta sunt folia, digitum aut sesquidigitum lata, paucioribus neruis lirata, nonnihil pilosa; pediculi tenues, angulosi; spicæ breuioræ, molles: candidi ac lanuginosi flores: radix albicat nõ absq; frequentibus tenuissimis fibris.

Media Latifolia quoq; est, sed tamè quàm Maioris

3. minora huius sunt folia, latiora verò, sed nõ rarò breuiora quàm Minoris, subinde quoq; albida & molliter hirsuta: coliculi verò floresq; spicati, molles ac candidi: radices similiter fibrosæ.

4. Angustifolia Plantago folijs est & oblongis & angustis, crassis interim: pediculi verò vnà cum suis spicis ac loculis, Maioris Plátaginis spicas emulatur: radix mediocriter crassa & lóga.

Passim obuia Maior ac Minor Plantago: Media in Germania abundè frequens: Angustifolia reperta in maritimis, ac iuxta fluuiorum ripas, quas quandoque falsa ac maris alluit vnda; quæ multiplici aut foliosa spica Plantagines raræ sunt.

Æstatis tempore omnes conspicuæ, atque vnà cum spicis reperiuntur; hieme solæ restant radices, haud facillè pereuntes.

Plantago Græcis Ἀρνόγλωσσοσ, id est, agni lingua: item & ἀρειος, ἀεθάτιος, πολύνδυος, & ἐπτάπυδος, hoc est, septineruia nominatur: Officinæ Latinum seruant nomen: Italis *Piantagine*, *Plantagine*: Hispanis *Lhantem*, *Tamehagem*: Germanis *Wegrich* / *Schaffzunge*: Belgis *Weghryze* / *Weghheblat*: Gallis *Plantain*: Anglis *plantayne*: Bohemis *Gitrocel*.

1. Neq; aliæ Maioris Plátaginis extat appellationes, nisi quòd quandoq; Rubra cognominetur.

2. Minor Plantago πντάνδυος, siue Quinque-neruia, & Lanceola, siue Lanceolata: Germanis *Spritziger Wegrich*: Gallis *Lanceole*: Belgis *Monts ribbe* / id est, costa canina: Anglis *ribbe worte* appellatur.

3. Media Plantaginis species Mediæ nomen habet.

4. Angustifolia Plantago & suum retinet: nec videtur hæc dissimilis Serpentinis, de quibus inferius.

Plantago autè, vt Gal. ait, miste est téperature; habet enim quoddá aqueum frigidú, & austerú etiam quoddá, terreum ficcú ac frigidú: itaq; refrigerat simul ac desiccatur secúdo excessu.

Ad vlcera rebellia omnia, ad fluxiones ac putredines conuenit, & ad dysenterias: sanguinis profluuia sistit: sinus glutinat, & alia vlcera, recentia simul ac vetera. In summa siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatem quæ non obtupefaciat.

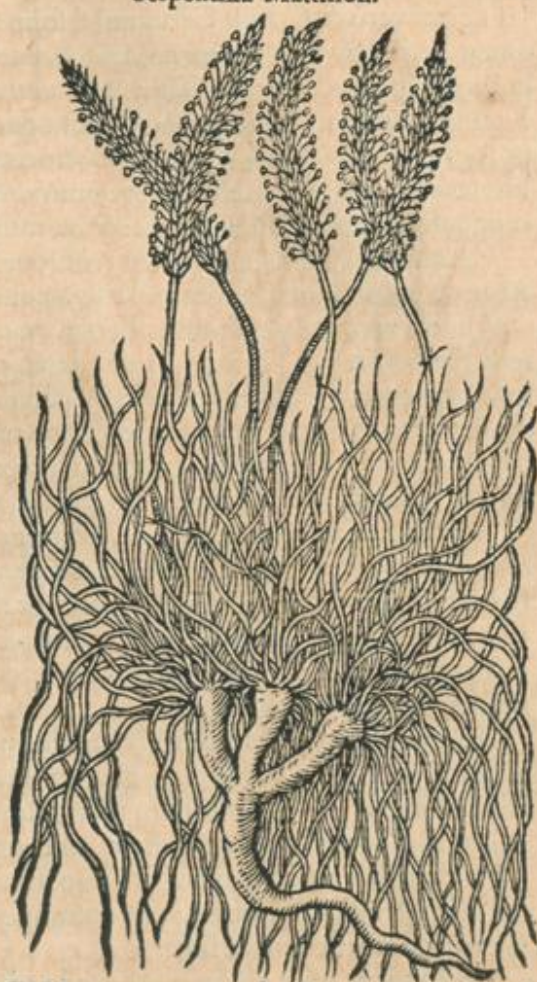
Semè & radix similis sunt facultatis, nisi quòd ficcioris & minus frigidæ. Semè verò etiam & subtilium est partium: radices autem crassiorum. Ipsa autem herbæ folia exsiccata tenuioris & minus frigidæ sunt facultatis. Ad dentium dolores radices manducantur: ad locinoris & renum dolores etiam adhibetur, tum & folia: sed multò magis semè, auctore Galeno.

Præstat inter Plantagines Maior, facultate ac viribus ceteris potentior.

De her-

Coronopus ex Cod. Czf.

AD Plantagines accedit Herba Stella appellata: folia huius oblonga, angusta, adnatis vtrisque appendicibus ramosa, instar ceruini cornu, exiguis pilis tenuissimis asperiuscula; quæ radiantis stellæ in modum orbiculatim strata humi decumbunt: exit inter hæc coliculus à medio fastigium vsque flosculis, deinde seminibus grauidus, instar spicæ maioris Plantaginis, quam proximè, tametsi minor ac breuior, refert: radix oblonga, tenuis, albida.

Nascitur locis incultis, aridis, arenosis, secus vias: in Italia, Germania vtraque, Gallia, tum & alibi frequens reperitur. Seritur quandoque in hortis, vbi ampliter luxuriat.

Spicæ eius eodem, quo Plantaginis, tempore conspicuæ.

Matthiolum aliam huius refert speciem, dilutis, extenuatis, angustissimisque folijs, humi quoque procumbentibus, sapore adstringente: spica Plantaginis ac Stellæ herbæ: radice tenui, oblonga, lignosaque.

Hanc in collibus & sabulosis ait nasci locis, & quidem in agro Goritensi, haud procul à Sotitij fluminis ripis. Lobelius & quamdã minimam adiungit præcedenti similem, sed coliculis adeò breuibus, vt sesquiunciam non superent: quam ait in altis montium iugis in Narbonensi Gallia à se obseruatam.

Priorem Herbam Stellam non pauci nominant: r.

K

nant:

nant : sunt & qui Stellariam nuncupent; Stellaria tamen & Alchymilla à recentioribus dicitur: est & Aster Atticus Stellaria.

Dicitur verò & Cornu Cerui, quòd folijs ramosis ipsius cornu ceruini præ se ferat similitudinem : à Belgis vulgò Hertshoozen / & alicubi Graunne & Graunne truyt / id est, Comitissæ herba: Hispanis *Guiabelha*: Gallis *Dent au chien*: Germanis *Crayensfus* / quod illi à Leonharto Fuchsio putatur inditum, quòd Coronopum Dioscoridis esse iudicauerit, veluti & nonnulli post eum alij. *κορωνόπους* siquidem Cornicis pedem, id est, *Crayensfus* sonat : non tamen hæc Dioscoridis *κορωνόπους* est. Neque enim oblonga herbula, nec vllò modo repit, viticulosis cauliculis destituta quibus serpat: folia tantummodò per terram sternuntur.

Coronopus autem herba exigua, oblonga, & serpens, vti Dioscorides & Plinius testantur. Atque hanc ob causam Herba Stella nequaquam pro Coronopo à nobis haberi potuit.

*Coronopus
ex Codice
Cæsareo.*

Quòd si verò & fides iconi habenda, quæ in codice Cæsareo reperitur, longissimè differens Herba Stella à Coronopo est; depingitur enim in hoc Coronopus tenuibus ac viticulosis cauliculis, & recuruis coruorum pedum digitos referentibus siliquis, vt ipsa figura ostendit. Cæsareani autem veteris manuscripti codicis fidem nobis asseruit doctissimus ac diligentissimus Bernardus Paludanus, qui huiuscemodi Coronopum, qualem icon exprimit, à se visum ac repertum haud longè à Tripoli, & ad radices montis Libani nobis coram narrauit.

Sunt tamen inter reiectaneas Coronopi appellationes, quæ non perperam Herbae Stellæ conueniunt, vt sunt *ἀμμορος*, siue Harenaria, *ἀσχιον*, Sanguinaria, arenosa etenim loca amat, stellæ siue altri modo per terram spargitur: & aduersus sanguinis quasdam profusiones perutilis. Sed nomina quædam pluribus stirpibus communia haud rarum est reperiri; subinde etiam diuersarum stirpium voces inter se confunduntur, præsertim quæ inter nothas ascribuntur; vt alibi ostensum est.

2. Alteram herbam Matthiolus Serpentinam vulgò à Goritiensibus appellari refert, ac superioris speciem esse existimat; quantum verò conueniat cum Angustifolia Plantagine, aut ab hac differat, considerandum relinquimus.

Ceterum Herba Stella manifestè adstringens, frigida & sicca, Plantagini facultate accedit. Prodest nephriticis in olera aut cibo sumpta, non tamen calculum atterens aut expellens, sed renes debiliores roborans, caloremque eorum contemperans: sanguinis verò ex his eruptiones cohibet etiam ac filit.

Recipitur & inter acetaria, & cruda editur.

De Cornu Cerui altero, siue repente. CAP. XXV.

Cornu Cerui alterum repens.

CORNU Cerui repens à superiore herba differt; mox etenim à radice tenues ramulos clauicularum instar promit complures, oblongos, in diuersa tendentes, ac humi repentes, neque vniquam à terra sese attollentes; circa quos foliola oblonga, laciniosa, & adnata habentia, Herbae Stellæ satis similia, sed minora ac læuia: flosculi candidi exigui è foliorum sinu: seminum conceptacula subsequuntur paruula, aspera; in duos sinus extuberantia: radix tenuis, candida, in altum descendit.

Reperitur incultis & arenosis locis, non rarò secus vias ac semitas, in nonnullis aggeribus iuxta Scaldim apud Brabantos frequens, in Gallijs quoque non infrequens.

Tota

Tota Æstate, & in multam hiemem viret.

Ruellius, qui hanc ante nos lib. 2. cap. 64. & cap. 134. descripsit, Cornu cerui quoque appellari ait, & Pedem Miluinum Columellæ esse suspicatur.

Per Miluinum Columellæ.

Ad Coronopi descriptionem accedere aliquo modo posse videretur, nisi quem codex Cæsareus exhibet, differens multum ab hoc Cornu ceruino esset, ac manifestè ostenderet legitimum Coronopum hactenus fuisse incognitum. Quam ob causam Coronopus dici non debet, sed Cornu cerui alterum ac repens nominandum: posset verò & Pseudocoronopus dici, si modò hæc appellatio retinenda.

Facultate autem hæc herba aliquantulum calida ac sicca est, ad Nasturtij hortensis, vt saporem, sic & ad qualitatem accedens; est tamen mitior, & minus calida.

Cruda, inquit Ruellius, estur in acetarijs, & cocta, & cum aceto manditur. Portulacæ etiam modo sale condita apud nonnullos feruatur.

De Plantagine Angustifolia albida, siue Holoftio.

C A P. X X V I.

Plantago angustifolia albida.

AD Plantaginis genera referenda quoque videtur, quam doctiss. Clusius pro Holoftio depingendam curauit: folijs est hæc angustifoliae Plantaginis minoribus, angustioribus, lanugine albida incanescens, humi procumbentibus: inter quæ quini fenive pediculi attolluntur, à medio sursum versus flosculis exiguis grauidi, ijsque spicatum digestis, & ex herbaceo colore candicantibus: succedit in minutis valvulis semen quale Plantaginis: radix tenuis, longa, & lignosa.

In aridis collibus plerisque Hispaniæ regnis exit: nusquam autem maiorem aut candidiorem se obseruasse C. Clusius refert, quam haud procul Valentia secus vias.

Martio & Aprili illic floret: in agro Salmanticensi Maio demum: in Belgio ac Germania etiam serius.

Plantaginem Angustifoliam albidam, aut Hispaniensem fortè non abs re quis appellauerit.

Cum Holoftio conueniret, si κλήμαλα siue viticulas haberet; nam alioqui Herbae Stellæ & Serpentinis satis similis, ac descriptioni respondens; sed veluti Herbam Stellam legitimum Coronopum haud esse existimauimus, quòd non serpat; ita nec hanc verum Holoftium esse facile admittere possumus, quia viticulis careat.

Ὀλίσιον, vt Dioscorides, aut Ὀλόσιον, πῶς ὄσι Holoftium.

λα δὲ ἔχει κὶ κλήμαλα κορονόποδι ὡσαυτὴ ἢ ἀγρῶσει. id est, Holoftium herba est exigua, humi incumbens, trium aut quatuor digitorum: folia & viticulas habet Coronopo similia aut Gramini.

Plinius Holoftium sine duritia herbam esse ait, & ex aduerso appellatam à Græcis: & non solum absque duritia Plantaginis hæc species est, verum etiam lanugine sua mollis.

Holoftium autem, Galeno auctore, desiccandi vim habet cum adstrictione: quamobrem ad vulnera potui adhibetur, ad quæ solidanda tam efficax est, vt vnà cum carnibus coctum, eas simul cogat, vt Diosc. & Plinius referunt. Ab huiusmodi facultate haud aliena est hæc albida Angustifolia Plantago, gustu siquidem & adstringens, & reliquis Plantaginibus, vt forma, ita & potentia haud dissimilis.

De Cauda Murina. C A P. X X V I I.

HV MILIS & exigua hæc herba est, spicata, Plantaginis ferè modo, sed omnibus partibus minor ac tenuior: foliola parua, perquam angusta; inter quæ cauliculi assurgunt teretes,

Cauda Murina.

Paronychia vulgaris.

retes, tenues; quorum fastigio flosculi herbacei insident; inde oblongæ angustæque spicæ, læues, caudis paruorum murium satis similes, sed breuiores tamen; in quibus minutissimum semen: radix fibris tenuissimis capillatur.

Læta & culta loca amat: inter segetes non raro, quandoque etiam in pratis ac fœcus vias reperitur.

Aprili & Maio viget herba cum flosculis ac spicis, post Iunium vix reperiri potest.

Belgis *Mupsen steert*, id est, Cauda murina, Cauda muris, & *μύσσηρος ἢ μύδος οὐρά*: Gallis *Queue de souris*: Anglis *Blod strange*: Germanis *Eausentform* appellatur. Holostium quidam existimant: nobis pro veteribus incognita habenda apparet: nec est etiam Denticula canis Ruellij.

Temperie refrigerans est, & nonnihil cum adstrictione resiccans, vt fapor eius ostendit.

De Paronychia vulgaris.

CAP. XXVIII.

PARVULA herba est hæc: foliola eius exigua, latiuscula, minutis Alfines satis similia; pediculi admodum tenues inter hæc ad duarum aut trium vnciarum altitudinem affurgunt: flosculi in

Paronychia altera.

apophyibus candiduli; mox valuulæ, rotundis longiores, planæ, ac paruulæ; in quibus semen perexiguum: pro radicibus pauca tenuissimæ, ac capillatæ fibræ.

In petrosis exit, parietinis, ac arenosis aruorum marginibus.

Ab

Ab Aprili in multam æstatem viget, viret, ac floret.

Paronychiam nonnulli hac ætate appellant: verum ac legitimum esse non constat, vt enim Diof. *Παρονήχια ἐστὶ θαμνίσκιον ὁμοίον πέπλω, τὸ δὲ μῆκει ἑλαττον, τῶς δὲ φύλλοις μείζον.* id est, *Pa- Paronychia* ronychia fruticulus est similis Peplo, longitudine minor, folijs verò maior. At vulgaris Paronychia nec fruticis in modum veluti Peplus assurgit, nec maiora ei, sed minora quàm Peplo sunt foliola.

Est verò & altera humilis herbula, quæ & pro Paronychia habetur, cuius exigua foliola ^{2.} incisuris aliquot crenata, graueolentis Rutæ emulari videntur: assurgit huic cauliculus breuis, haud absque adnatis & alis, in quarum fastigijs flosculi candidi, & calyces postea paruuli, in quibus semen: radix tenuis.

Locis vmbrosis, humidis, petrosis, & in parietibus reperiri & hanc contingit.

Vere primùm viget, ac floret: citò perficitur; æstiuus caloribus perit.

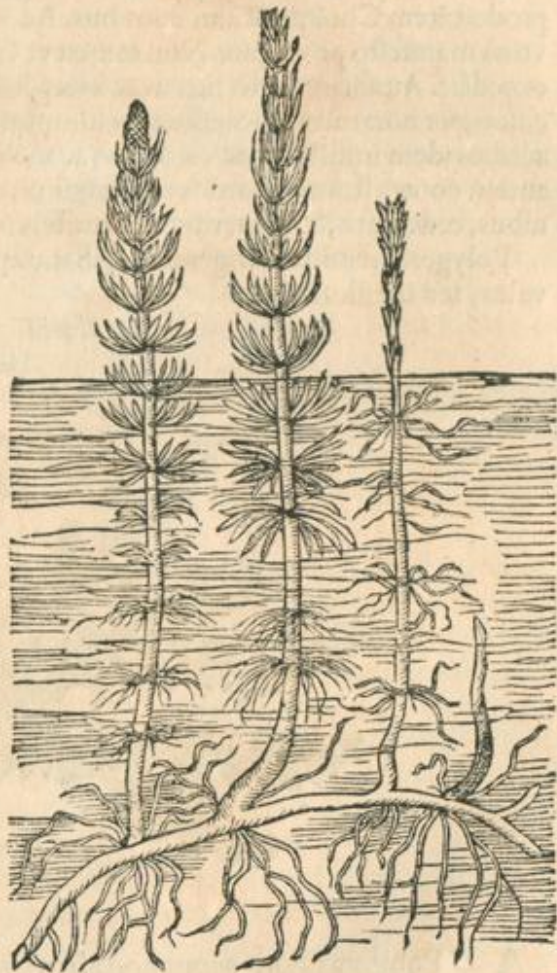
Paronychiam verò sunt qui & istam esse, vt diximus, velint: sed nec hæc descriptioni satis respondet.

De facultatibus autem vel prioris, vel posterioris nihil compertum adferri potest.

De Polygono. C A P. X X I X.

Polygonum mas.

Polygonum femina.

POLYGONI Diof. duo sunt genera: vnum Maris, alterum Feminæ nomen accepit.

Polygonum mas multis tenuibus viticulosis, oblongis, ac crebrò articulatis serpit colliculis, quos circa folia virentia, longiora, ac angustiora quàm Hyperici aut Rutæ Hypericoidis, flosculi perquam exigui à geniculis exeunt: sequuntur semina triangularia: radix tenuis, longa, non absque fibris, subinde candida, nonnullis locis subrubet.

Prouenit locis incultis, vias ac semitas latè subinde occupat; non rarò & iuxta riuulos serpit: reperitur verò & prope littora marina, veluti Adriatici maris, quod speciosius & amplioribus folijs. Est & quoddam montanum minimum.

Polygonum femina mari haudquaquam simile est, sed citiùs ad Equiseti genera accedit: rectos & inanes cauliculos promit pedem circiter altos, veluti Equiseti, sed leues, non asperos, geniculis quoque frequentibus in se factis, articulatos: folia angusta, veluti Piceæ, orbiculariter

culariter digesta, mollia ac virentia genicula ambiunt: radix articulata serpit.

Nascitur in locis riguis, iuxta riuulos, ac fluuiorum ripas.

Mas omni ferè anni tempore viret, hieme excepta, ac semina facit: sed femina non nisi aestiuis mensibus reperitur, & quidem rarò.

1. Prius *πολύγονον ἄρρον*, id est, Polygonum mas, & *καλλιγονον, ἢ πολυκαρπον*: Latinis Seminalis, Sanguinaria, à Columella Sanguinalis: in Officinis Centumnodia, & Corrigiola, & Polygonum quoque: apud Apuleiũ Proserpinaca, apud què & varia huius reperiuntur nomenclaturæ, quæ inter nothas referuntur, vt sunt *πολυγόνατος, κνιόχαλι, κεραιλεα, ἀσφαλτον, χελιδόφυλλον, κλημα, καρκίνη, ερον, πνυθαλις, μνροπίταλον, κνωπόδιον, ζαειθια, πηδάλιον*: Germani *Weggras*: & *Wegtritt* appellant: Belgæ *Vertiens gras*/Dupsent linoy/Arcupci gras: Itali *Poligono, Coreggiola*: Hispani *Corriola*: Galli *Renonce & Corrigiole*. Angli *tuotgrasse*: Bohemi *Eruffawec*.

2. Alterum Polygonum, *πολύγονον θήλυ*, Polygonum femina, & Sanguinalis femina dicitur, ac (vt inter spurias voces) Seminalis, tamen si femine destituatur: Officinis autem vulgò istud Polygonum cognitum non est, nulla idcirco eius nomina alia vsurpantur.

Sunt verò & alia nonnullæ stirpes, quæ & Polygona à nonnullis appellantur, à præfenti Polygono differentes, vt cap. de Rubia annotatum est.

Polygonum autem, auctore Galeno, adstrictoriam vim habet: vincit in eo aqueum frigidum: secundi est ordinis refrigerantium, aut etiam in initio tertij.

Succi vis epoti, Dios. ait, spissare ac refrigerare. Cruentæ excretioni, sanguinisq; reiectioni prodest: item Cholerae & alui fluoribus. Addit deinde, & stranguria laborantibus prodesse, & urinã manifestò prouocare. Non tamen vt Galenus ait, exacte discriminat in qua ipsum dari expediat. Auxiliatur verò succus & à serpētibus demorsis cum vino potus: & ad febrium circuitus, per horam ante accessionem sumptus: feminarũ profluuia impositus sistit: dolentibus auribus idem instillatur, & cum vino ac melle coctus ad genitalium vlcera eximie facit. Folia autem contra stomachi ardorem, sanguinis reiectiones, herpetis, herysipelatis, inflammationibus, œdematis, & vulneribus recentibus imponuntur.

Polygono feminæ refrigerandi spissandi que facultas quoque; ad eadem, ad quæ superius, valet, sed inefficacius.

De Herniaria. C A P. X X X.

Herniaria.

1. **A**D Polygoni prioris genus non abs re refertur, quam Herniariam vulgò appellant: parua hæc est herba, instar Chamæfycis aut Peplidis, supina humique procumbens; coliculis tenuibus vndique sparsis, qui crebris geniculati internodijs subrubent, adnatis perquam exiguis, veluti Thymi, foliolis: flosculi minimi, luteoli, aut albidi: semen perpusillum, racemosum, adeò copiosum ac frequens, vt singuli coliculi eo turgeant: radix in altum descendit.

Locis gaudet incultis, arenosis; reperitur & in vlginosis, sed patentibus, & Soli expositis.

Iunio, ac Iulio, necnon Augusto satis frequens.

Herniariam ac Herniolam recentiores ab effectu appellant: nonnulli Herbam Turcam: à copia feminis Millegrana dicitur: Gallis *Boutonet*. Plinius Polygonoidis herbæ meminit, quæ alio nomine Clematis est Ægyptia, & ab Herniola differens; posset tamen & Herniola non abs re Polygonoides appellari.

2. Præter Herniariam verò & aliud quoddam exiguum à recentioribus numeratur Polygonum: palmi plus minus altitudine istud assurgit, tenues virgulas, crebrò geniculatas, complures,

res,

Knäuel.

res, & ramosas promit, circa quas foliola angusta & exilia: flosculi è sinu foliorum herbacei coloris: fibrosa radix, tenuis & oblonga. Tota herba vnà cum cauliculis ac floribus incanescit: Germani Knäuel appellant.

Sabulosis, ac aridis, sed tamen opacis, aut riguis gaudet: per cæli humidam constitutionem felicius prouenit.

Herniaria autem insigniter resiccandi vim habet, & vt creditur, solidandi ac ferruginandi.

Ad enterocelas in potu sumpta præstantissimum fertur esse remedium, & complures huius vsu ab intestinorum ramice (Herniam vulgò) esse sanitati restitutos: item & puluerem ex vino sumptum suppressam vrinam ciere, & calculos renales comminuere, & eorum exitum ac descensum promouere.

De Psyllio. CAP. XXXI.

Psyllium.

ROTUNDIS, tenuibus, dodrantalibus, frequentibus, ac foliosis ramulis Psyllium luxuriat: folia oblonga sunt, sed angusta, hirsutaque, ad primæ Chamæpityos accedentia: ex alarum fastigijs capitula eminent squamatim coherentia, è quibus flosculi albidi, pusilli, lanuginosi, veluti angustifoliæ Plantaginis, semine succedente nigricante, relucente, pulicibus colore magnitudineque persimili: radix subalbida fibris capillata.

In campis aut incultis locis subinde spontè exit; feritur & quandoque: semel satum facile aliquot deinde annis recurrit. Pro loci natura non rarò lætius, præsertim circa maritima, gignitur; alibi minus.

Sub finem Augusti semen maturum legendum. *Ψύλλιον* Græcis; Latinis Pulicaria, (est tamen & Conyza quoque Pulicaria) & herba Pulicaris: in Officinis Psyllium appellatur: à similitudine cum pulicibus nomen accepit, quos semen referre diximus: Germanis *Psyllien kraut* & *Stöhe kraut*: Belgis *Uloptruet*: Italis *psillio*: Hispanis *Zargatona*: Gallis *L'herbe des pulces*: Anglis *Flerwoorte*.

Semen Psyllij Galenus ex secundo refrigerantium ordine, in humectando autem & resiccando symmetrum quodammodò esse ait. Auicenna in secundo humidum statuit & frigidum.

Aqua in qua semen Psyllij quassatum, siue agitatum maceratumque fuerit, donec lentorem contraxerit, omnes inflammationes sedat: ardentium febrium calores mitigat: sitim re-

stinguit: & in ore detenta asperitates linguæ lenit: Interaniorum ex acrimonia humorum dolores tollit: dysentericis, & quibus intestina aut vesica exulcerantur, utilis; vtilior verò etiam ex semine antea tosto. Aluum & hæc mollit, clementerque subducit, præsertim saccharo aut Iulebo ex violis addito; vel potius ex infusione frequenti dilute rubentium rosarum, quo modo in ardentissimis febribus vtiliter exhibetur. Verùm non nimis crebrò hæc muccagine vtendum admonet Serapio; stomachum siquidem offendit, tandemque frequenti ac nimio vsu, subinde syncope aut animi deliquium etiam succedit, vnà cum mortis periculo:

quia nimium eius venenosum, vt ait, est: quod non modò Græci, sed & Auicenna testatur.

Semen Pſyllij, aut eius muccago puerorum enterocelas curat, & vmbilicos prominentes imposita: addito verò & oleo rosaceo articulorum doloribus, (ex causa videlicet calente) parotidibus, œdematis, luxatis, prodesse Dioscorides refert.

Muccaginem feminis Soli expositam reficari ac conseruari posse Serapionis est.

De *Quinquefolio*. CAP. XXXI.

Quinquefolium maius.

Quinquefolium alterum vulgare.

HIVS tametsi nullas species Theophrastus aut Dioscorides tradiderint, posteritas tamen quasdam obseruauit.

1. Vnum, quod & maius *Quinquefolium*, cauliculis assurgit rotundis, cubitalibus, ac altioribus: folijs è singulis pediculis coherentibus quinis, oblongis, ambitu profundis incisuris crenatis: floribus in fastigijs ramulorum luteis aut candicantibus, veluti *Helianthemi* dicti aut *Potentillæ*, fugaces quoque neque diutinè consistentes: radices subsunt oblongæ, sensim attenuatæ, foris nigricantes, interius verò subrubentes, non absque tenuibus fibris adnatis. Est autem istud *Quinquefolium* & caule & folijs (ac quidem præcipuè) nonnihil lanuginosum, hirsutum ac inalbicans.

Plerisque Italiae & Galliae Narbonensis locis circa scrobium aut agrorum margines exit. In Austria verò in siluis, ac minus humentibus pratis, quod flore est candido C. Clusio teste. In Apennino & flore rubens reperiri Lobelius auctor est.

2. Alterum *Quinquefolium* humilius est: folia huius minora, quinquepartita quoque, quæ superiore parte virent, inferiore verò albida, & lanuginosa vnà cum cauliculis: flosculi plurima parte lutei: radix teres, oblonga, forinsecus nigricans, intrinsecus rubens: resiccata quadrangularis cernitur, veluti de *Quinquefolij* radice Theophrastus scriptum reliquit.

Vulgare istud & Germania, ac Belgio, tum & alibi est: nascitur non rarò secus hortorum margines, agrorum sepimenta ac aggeres, alias inter herbas.

3. Tertium genus tenuibus ac viticulosis humi serpit cauliculis: folia sunt *Quinquefolij* alterius, laeua, virentia: flosculi exigui lutei: pro radicibus tenues fibræ, quas hinc inde pluribus locis è viticulis dimittit, qua parte terram contingunt; quibus latissimè serpit seipsum multiplicans.

Istud *Quinquefolium* in hortis ac cultis potissimum reperitur.

Quar-

Quinquefolium tertium serpens.

Quinquefolium quartum.

Quartum amplitudine foliorum primum emulatur, quæ superius virent, supina verò parte albidiora: caulis dodrantalis, glaber, in cuius fastigio flores vt plurimum gemini, obscure rubentes: capitulum succedit ex seminibus aliquot confarctum, frago simile, sed obscurius rubens, ac durum: radix tenuibus fibris hinc inde sparsis serpit.

In scrobibus, & iuxta stagnantes aquas à nobis quandoque repertum.

Quinquefolia æstiuis mensibus, & non rarò Maio vigent ac florent. Incipit ac desinit (inquit Plinius) cum Vite. Legendam radicem Augusto mense Apuleius tradit.

Græcis est πεντάφυλλος: Quinquefolium Latinis: Officinæ modò Græcam, modò Latinam vocem vsurpant: dicitur & πενταπέτες, siue χαμαίηλον auctore Plinio: extant verò & aliæ inter spurias voces, & apud Apuleium huius nomenclaturæ, vt πεντάθρον, πενταδάκτυλον, ψευδοσίλων, χαλιπέταλον, ξυλόλων, ξυλοπέταλον, ασφαλων, siue ασφαλποι, πεντάκοινο, θυμιατική, Manus Martis. Germanis Junst fingerkraut / aut Junstfoladt: Belgis Dijfvingerkruijt: Italis Cinquefoglio: Gallis Quinte fucille: Hispanis Cinco en rama: Anglis Cinckifolp / & frue fingere grasse.

Quod primum, magnum Quinquefolium à nonnullis appellatur: poterit verò & illud esse, quod ab Hipp. lib. De vlcerebus commendatur, & altius, ait, quàm nigrum fore; duo ita manifestè Quinquefolia ostendens; vnum album, alterum nigrum. Et herbam Quinquefolium, ait, (est autem alba & lanuginosa, & altior à terra quàm nigrum Quinquefolium) in oleo tritum deligato, &c.

Alterum humilius cum nigro Hippocratis conuenire potest. Sunt autem istorum duorum radices Medicinæ vtilis, reliquorum minimè.

Tertium serpens aut repens siue supinum Quinquefolium esto.

Quartum an illud sit, quod non modò Plinius Secundus Natur. histor. lib. xxv. cap. ix. sed & Plin. Valer. cap. LXVI. fraga gignere referunt, diligentius relinquimus expendendum.

Ceterum priorum duorum Quinquefoliorum radices (quarum potissimum vsus) vehementer, & tertio quidem ordine, sed citra morsum desiccant; euidens enim caloris aut acrimonie minimum obtinent.

Decoctum radicum dentium dolores in ore detentum mitigat: putrescentia oris vlcera sistit: ad tonsillarum, & asperæ arteriæ inflammationes conducit: contra alui profluvia, & dysen-

4

1.

2.

3.

4.

dysenterias auxiliatur. Cocta cum aceto radix herpetas cohibet, strumas discutit, oedemata & aneurismata reprimat. Tenerae radices succus contra iocinoris pulmonisque affectiones, & aduersus venena prodest.

Foliorum succum aliquot diebus continuis epotum, morbum ait Dioscorides sanare regium: folia verò cum hydromelite, aut diluto vino ac exiguo pipere contra febrium circuitus bibi; quatuor ramulorum aduersus quartanas, trium in tertianis, vnius in quotidianis. Quae vanitate non carent, vt & pleraque alia, quae non modò apud Dioscoridem, sed & alibi reperiuntur, à quibus libenter abstinemus.

De Tormentilla.

CAP. XXXIII.

Tormentilla.

2506 63111.

AD Quinquefoliorum genus pertinet & Tormentilla dicta, ipsis videlicet similis: cauliculos promit complures, tenues, imbecilles, sese non attollentes, sed humi citius accumbentes: folia minora quàm Quinquefolij, numero autem plura; septem etenim simul cohærent, quae & ambitu ferrata: flosculi lutei sunt: radix foris nigricans, interiori rubet, crassa, tuberosa, ac breuis.

In siluis nasci gaudet, & opacis: reperitur non rarò & in locis herbosis apricis, sed minor ac tenerior.

Floret Æstate; radices quouis tempore legi possunt.

Tormentillae nomen recentior aetas dedit: sunt qui à numero foliorum *επτάφυλλον*, & Septifolium vocent: Germanis *Direfwurtz*, & *Loie heilswurtz*; reliquis nationibus *Tormentil* dicitur. Creditur à plerisque *Chrysoyonon* esse.

Extat autem apud Dioscoridem breuis admodum *Chrysoyonon* descriptio, quod ait, *θάμνον πυκνόν*, id est, fruticem densum esse, cuius flos similis Coronarij Verbasci: Tormentilla fruticis modo haudquaquam attollitur; & si Coronarium Verbascum *Lychnis* est, Tormentilla quoque non est huius Verbasci flore: *Lychnis* siquidem flore rubet, vt alibi ostensum; quae Tormentillam à *Chrysoyone* differentem esse ostendunt.

Est autem Tormentillae radix potenter resiccans, & ex eorum, quae tertij sunt ordinis, numero, & partium tenuium: caliditatis quàm minimum tenet, adstringentis facultatis particeps.

Potest autem non modò quae Quinquefolij radix, sed & eadem efficacius praestat. Aduersus pestilentes morbos magni est vsus; fortiter enim putredinibus aduersatur, & sudores mouet; additur idcirco antidotis & compositionibus eò facientibus: sanguinis vnde quaque eruptiones eadem supprimit. Decoctum radices, aut aridae puluis cum conueniente liquore propinatus, idem potest. Siftit verò & radix superfluentia muliebria profluvia, non modò intrò sumpta, sed & foris, siue in balneo, aut alio quouis adhibita modo. Ventriculum eadem humore madentem roborat, ac resiccatur: aduersus alui fluores, & dysenterias utilis est. Datur & ruptis, ex alto delapsis, & quibus suspicio est internum aliquod viscus laesum esse.

STIR-

STIRPIVM HISTORIAE

PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER QVINTVS.

PRÆFATIO.

SVCEDVNT nunc reliquæ classibus deſtitutæ herbæ, ab R. videlicet S.T. & V. incipientes, ſhaud prætermiſſis quæ affinitate quapiam ipsis coniunguntur: inter quas complures ad vulnera, rupta, caſus ab alto, & cuiusmodi alia, in frequenti ſunt uſu, quæ & idcirco Vulnerariæ vulgò dicuntur. Finem autem hæ primæ imponunt Pemptadi, & ad aliarum hiftorias, in certas claſſes digeſtarum, viam ſternunt.

DE RUTA GRAVEOLENTE.

CAPVT PRIMVM.

Ruta graeolens hortensis.

Ruta filueſtris graeolens.

GRAVEOLENTEM hanc appellamus, ad differentiã alterius Hypericoïdis Rutę. Est autẽ hæc duũ generũ, Hortensis, & Silueſtris ſiue Montana: huius verò & ſpecies nonnullę.

Hortensis ſiue ſatiua Ruta frutex eſt ramoſus, ſubinde bicubitalis, vel altior; cuius caules lignoſi albicante veſtiuntur cortice: furculoſi ramuli ampliùs virent: horum folia ex pluribus collecta, inque alas diuiſa, circa quas exigua aliquot, impari numero, latiuſcula, rotundis longiora foliola, læuia, ac ſubpinguia, colore cęſia, ſiue e cęruleo virentia: floſculi in ſummis apparent furculis pallidè lutei, ex quatuor aliquantulũm concauis foliolis commiſſi; in quarum medio quadrangulare, rarò quinquangulare capitulum eminet, totidem loculos, quot angulos, continens, ambientibus nonnullis ſtaminiſus luteis; e quibus concolores exigui dependent apices: ſemen in loculis gignitur: radix lignoſa multis fibris firmatur. Grauis autem admodum odoris, ac acris ſaporis hæc Ruta eſt.

Silueſtrium Rutarum maiores Hortenſem omnibus partibus & colore referunt, niſi quòd ſingula foliorum ſegmenta anguſtiora ſint, & longiora. Harum vna maior ac procerior: altera verò minor anguſtioribuſq; folijs: vtraque odore grauior, ac ſapore acrior quàm Hortenſis.

Que

Ruta siluestris minima.

3.

Quæ verò inter siluestris ac montanas minima est, præ nimia foliorum tenuitate speciem ac formam foliorum Rutæ hortensis non retinet; foliola siquidem tenuissime diuisa, color verò candidior, odor autem & sapor acerrimi: flos, capitulum vti aliarum, sed minora.

Ab his differt Harmala, quæ & siluestris Ruta, de qua mox subsequente capite.

Satiua in hortis pluribus colitur ac habetur: aprica amat & sicca, Solique exposita: rudera item, aspera, lateritiâque terram: cinere nutriti, vt Plinius ait, gaudet: fimum horret, vt fertur.

Siluestris in montibus reperiuntur, & in calidis regionibus; vti Galatia, Cappadocia, in nonnullis Italiæ ac Hispaniæ prouincijs, in Saluatino Goritiæ monte, & alibi.

Amicitia ei, inquit Plinius, cum Fico in tantum, vt nusquam lætior proueniat, quàm sub hac arbore. Creditur & optima Fico insita, inseritur autem intra corticem, & circumposito luto fouetur. Dios. & satiuam, quæ iuxta Ficum nascitur, in cibos magis admitti scribit. Caussam exprimit Plutarchus Symposiæcon lib. v. suauiore siquidem fieri, & sapore mitiorem, quòd quasi participet quâdam Fici dulcedinem, qua restinguatur nimia virosa Rutæ qualitas: nisi contra Ficus alimentum ad se rapiens, acrimoniam Rutæ subtrahat.

Iulio ac Augusto florent apud Germanos, alibi citius.

Πήγανον Græci nominant, & ex eo quidem, vt Plutarchus Symposiæcon 111. scribit, quòd ob siccitatem calori mixtam semen constringat genitale. Latini Rutam vocant: Apuleius Eriphion quoque appellari refert.

1. Prior siue hortensis Ruta Germanis *Rauten* / & *Weinrauten*: Belgis *Ruyte* & *Wijnruyte*: Itali Latinam seruant nomenclaturam, vnà cum Officinis: Hispanis est *Aruda*: Gallis *Rue de Jardin*: Anglis siue: Bohemis *Rauta*.

2. Altera siluestris & montana Πήγανον ὄρεον καὶ ἄγριον appellatur. Officinis hæc incognita, Huius radix *μῶλυ ὄρεον*, id est, Moly montanum appellatur, vt Dioscorides ait.

Est autem Ruta potenter calida ac sicca in tertio vtriusque qualitatis gradu: siluestris verò vehementior ad quartum accedit: tenuium est partium: flatus discutit: crassos lentosque humores incidit ac digerit.

Ob eam vim, vt Galenus ait, & vrinas mouet, & cum tenuium sit partium, flatus extinguit. Quare ad inflationes competit, ac Veneris appetitum cohibet, digeritque, atque exsiccant sine strenue: est enim ex eorum medicamentorum numero, quæ valenter exsiccant. Dioscorides, vrit, inquit, calfacit, exulcerat, vrinam mouet, menstruaque; Ruta ducit: aluum sistit pota & comesta. Lethalium venenorum antidotum est, si semen acetabuli mensura in vino bibatur. Folia & per se, & cum nucibus Iuglandibus aridisque Ficis ante cibum sumpta inefficacia venena reddunt. Quod & à Galeno lib. 11. de aliment. facult. refertur.

Plinius hoc Methridatis regis inuentum, & salis granum addendum scribit lib. xxi. cap. viii. In sanctuarijs, ait, Methridatis maximi regis deuicti Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu, compositionem antidoti, e duabus Nucibus siccis, item Ficis totidem & Rutæ folijs xx. simul tritis, addito salis grano; & qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nociturum illo die.

Contra serpentes & similiter Rutam, addit Dioscorides, sumere conuenit. Geniturâ tam in cibo quàm in potu extinguit. Cocta cum Anetho tormina sedat: facit ad lateris thoracisque (frigidus) dolores, respirandi difficultates & tussis, & ad coxendicum articulorumque cruciatus, & rigores circuitu redeuntes pota. Ad inflationem coli, vteri, & recti intestini cum oleo cocta & infusa prodest. Ab vteri stragulatâ liberat trita cum melle, si à genitali vsq; ad sedem imponatur. Plinius, valuas, inquit, aperit, corrigitque conuersas, illita in melle toto ventre & pectine (exemplaria quedam perperam pectore:) lib. xx. cap. xiii. Feruefacta cum oleo lum-

Plinij locus
restituitur.

bricos

bricos excutit. Articulorū doloribus cum melle: ad aquam intercutem, Hypofarcam dictam; cum Ficis imponitur. Eisdem pota auxiliatur in vino decocta ad dimidiū, & si ea abstergatur.

Cruda sale condita ac comesta, visus aciem intendit: subuenit & oculorum hebetudinibus cum succo Fœniculi & melle adhibita: eorundemque dolores cum polenta imposita sedat: cum rosaceo & aceto capitis doloribus succurrit. Testium inflammationes cum Lauri folijs imposita; & exanthematis cum cerato & Myrto prodest. Cum vino autem pipere & nitro affricta, albę vitiligini medetur: cum isdem thymos & myrmecias imposita tollit: cum melle & alumine lichenibus confert.

Succus Rutæ in malicorio calfactus, aurium doloribus medetur instillatus: ignes sacros, herpes, achores, cum cerussa, aceto, & rosaceo sanat.

Rutam verò & sanguinis profluuiā ē naribus sistere impositam, ait Dioscorides, cui & Plinius accedit, cum tamen sanguinem citius prouocare & sua acrimonia elicere potis sit.

Nec etiam Alliorum aut Ceparum acrimoniam manducata domat, sed eorundem odorem tantummodò reprimat.

Valet verò & Ruta pro antidoto folijs tritis, & ex vino sumptis, auctore Plinio.

Dioscorides semen acetabuli mensura si in vino bibatur, lethaliū medicamentorum antidotum esse scribit.

Probatum autem, Plinio auctore, & contra Aconitum, Ixiam, & fungos, siue in cibo, siue in potu: contra serpentum ictus: aduersus scorpionum, araneorum, apum, crabronum, & vesparum aculeos. Succo Rutæ perunctos negant feriri ab his: & serpentes, si vratur, nidorem eius effugere. Mustelæ contra serpentes pugnaturæ, Rutam prius edendo sese muniunt.

Commendatur & aduersus canis rabidi morsum succus acetabuli mensura epotus: folijs verò tritis cum sale & melle, vulnerique impositis.

Oleum verò & ex Ruta conficitur cum oleo ex semine Lini. Quod non modò ad coli dolores, inflationesque plurimum conducit, sed etiam ad lienis tumorem omnesque durities eximium est ac singulare.

Montana Ruta siue siluestris, si copiosius estur, interficit: auctor Dioscorides.

De Harmala. CAP. II.

Harmala.

HARMALA inter Rutas siluestris numeratur quidem, sed tamen ab ipsis differens est: à radice mox cōplures promit cauliculos dodrantales: folia circa hos virentia, variè dissecta, longiora, angustioraque quam siluestris graucolētis Rutæ: flos candidus est, quinquefolius: fructus triangularis, maior quam satiuæ Rutæ; in quo semē: radix crassa, oblonga nigricat. Grauem admodum hæc Ruta odorē in calidis spirat regionibus: in frigidioribus, veluti Germania, sata, minus graucolet.

In Cappadocia & Galatia, vt Diosc. nascitur, reperitur verò & non paucis Hispaniæ desertis ac incultis collibus.

Ruta siluestris, & πύρανον ἀγρίον etiam dicitur: in Galatia & Cappadocia μάλυ, Moly: nonnullis Harmala: Arabibus Harmel: Syris Befafa: Officinis incognita stirps.

Ceterum Harmala calida ac sicca vehementer, & tertio quidem ordine; tenuium item partium: crassos humores attenuat, deficcatur, digerit, & vrinam mouet, auctor Galenus.

De Scabiosa. CAP. III.

SCABIOSÆ folia oblonga, lata, hirsuta, à lateribus laciniata, instar foliorum Erucæ ferē: medijs inter hæc caules assurgunt teretes, aliquantulum striati, cubitales, & ipsi quoque hirsuti: folijs aliquot similibus adnatis, sed sensim minoribus factis: in summis tenuibus virgulis, siue apophyphis eminent flores in vno orbiculo siue disco, complures simul facti, quorum circumambientes maiores, medijs minores, vnà cum staminibus è cæruleo diluto siue cæsis colore inalbant: longa radix in altum descendit.

L

Circa

Scabiosa vulgaris maior.

Scabiosa minor.

Scabiosa media.

Scabiosa peregrina.

Circa

Stæbe ex cod. Casareo.

Circa declives agrorum margines, ac subinde pratorum, multis passim locis gignitur.

Altera huic similis reperitur omnino paruula, omnibusq; partibus minor, & vix palmum alta, alioqui tum folijs, tum floribus respondens. In humidis pratis hanc reperiri quandoq; cõtingit.

Est & mediæ magnitudinis quædam, cuius folia oblõga, lata, hirsuta, in albicat quoque, quam prioris tamen minora multo, & nequaquam laciniata, sed ambitu tantummodò crenata: flosculi in orbiculatis discis siue calycibus aliarum similes: radix longa tenuisque. In agris macro ac sterili solo potissimum hæc frequentior.

Iam & quarta quædam est Scabiosa, sed peregrina Germaniæ: huius laciniata, mollia, lanuginosa, primæ similia folia, caulesq; non dissimiles, cubitales, & foliosi: orbiculi quoque discorum inftar in fastigijs virgularum, membranacea aliquot acetabula complectentes, a quibus flosculi candicantes; quibus hirsutum medioenterq; crassum semen subest: candida crassaq; radix vti vulgaris Scabiosæ.

Huius verò & alia species, sola magnitudine differens, partibus singulis minor: flores huius ex cæruleo purpurei. Vtraq; in Hispanijs iuxta semitas, viarumque margines exit. In Salmanticensi agro obseruatas à diligētif. C. Clusio habemus.

Vulgò Scabiosæ nomen accepit: exiltimatur à nonnullis *Jæga* dici, quod scabiei nomen est, & herbæ cuiusdam apud Aëtium. Sit autem Scabiosa, quæ ab Aëtio Psora, cuius vstæ fumo arborum erucæ moriuntur, non habeo, ait Her-

molaus Barbarus, compertum.

Auctor Pandectarum Scabiosam apud Dioscoridem Stæben esse interpretatur: Stæben autem Dioscorides, sua ætate vulgaris notitiæ, nullis notis describit; Galenus verò lib. 1. de Antidotis; Herba, inquit, quædam apud nos inuenitur fruticosa, calida, aeris valdè, parumper aromata redolens, quam incolæ Colymbaden & Stæben appellant: ad præseruanda vina aptissimam. Videtur autem hæc Stæbe differens ab ea, cuius in lib. De medic. facult. meminit, (quæ eadem cum Diosc.) habere etenim hanc tradit vim adstringentem mordacitatis expertem; qualis valdè aeris esse nequit.

Theophrastus lib. 1. ex fruticum numero eam facit, & folio esse ait carnosio: lib. verò VI. inter eas refert, quæ iuxta spinam folium habent, vt sunt Anonis, Tribulus, &c. Potest hæc illa esse, cuius Diosc. meminit, à qua plurimum Scabiosa, quæ nequaquam spinosa, differens est; quæ neque etiam cum Colymbade conuenit, cum vehementi acrimonia destituta sit.

Extat autem Stæbes spinosæ imago in vetere Casareæ bibliothecæ codice, quam hoc loco adiiciendam putauimus, vt vel ex hac cognoscatur, quam multum Stæbe & Scabiosa differant. Atque huiuscemodi spinosam Stæben nostræ ætate reperiri est in Cypro atque Peloponneso, vulgò Morea, planis ac apricis locis: vnde aridam secum attulit doctissimus Bernardus Paludanus, stirpium diligentissimus obseruator.

Prior autem Scabiosa in Officinis nomen retinet, quibus notissima est: Germanis Fuchsis & Trago auctoribus *Apstentkraut*, *Postentkraut*, & *Gundkraut*: Italicorum, Hispanorum, Gallorum, Belgarum, & Anglorum nomenclaturæ ad Latinum accedunt, Bohemis *Kavias*.

Altera minor Scabiosa appellatur.

Tertia à nonnullis *Stæbe* / id est, ouilla Scabiosa nominatur.

Quartam Hispani pro Scabiosa habere ferunt.

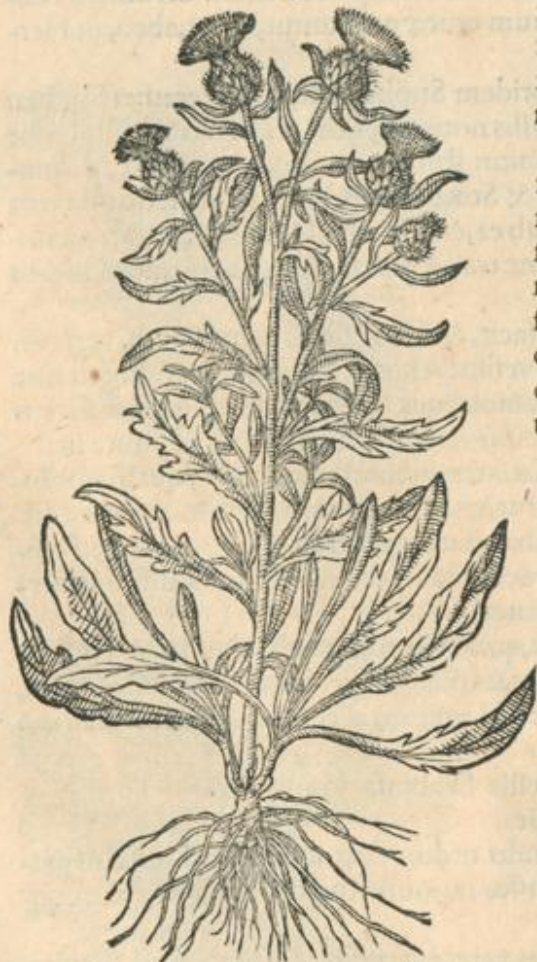
Est autem Scabiosa calida quidem ac sicca secundo ordine satis intenso, ad tertium gradum accedens, & partium tenuium. Lentos ac crassos humores incidit, attenuat, & ad concoctionem perducit.

Pectus & pulmonem expurgat: confert aduersus veterem tussim, respirationis difficultatem, laterum dolores, & alia huiusmodi pectoris vitia. Urinas eadem mouet, & per vesicam purulien-

Succisa, siue Morfus Diaboli.

Iacea nigra.

qua radix, non absque aliquot fibris.

purulenta subinde expurgat, ubi videlicet intra corpus abscessus alicubi substiterit. Mederi scabiei, decocto eius aliquot diebus bibito, & succo vnguētis permixto fertur: aduersus serpentū morsus, & virulentorū ictus contusam, superpositamque, atque assumptam conducere, recentiores etiam affirmant. Succus sumptus sudores mouet, praesertim Theriace addita: & pestilentes bubones citò discutit, si tempestiue, & statim ipso initio detur; repetendum tamen remedium: prodesse verò aduersus omnes etiam pestilentes febres creditur.

De Succisa, siue Morfu Diaboli. CAP. IIII.

AD Scabiosæ genus pertinet & Succisa: huic autem folia sunt lata, oblonga ut angustifoliæ Plantaginis, sed leuiora, & haudquaquam nervosa, ad margines nonnihil crenata: cauliculi pedem aut cubitū alti, in tres ramulos ut plurimum distribuuntur, eminentibus in singulis, capitulis globosis; à quibus flosculi vel albi, vel e caruleo purpurei: radix crassa, breuis, ac veluti præmorfa, vel succisa, fibris à lateribus adnatis, quibus firmatur.

Iuxta siluas ac agrorum limites, locis haud cultis, in pratis quandoque, aut herbois latis exiguis colliculis gignitur.

Iulio & Augusto cum flore præcipue reperitur; sed & prius legenda herba, aridæ siquidem haud infrequens est vsus.

Morsum Diaboli à præmorfa, ut apparet, radice appellatur vulgò: nugantur enim superstitiosi, cacodæmonem huius radicem, ad multa vtilem futuram, inuidere hominibus, ideoque illam morsu tollere. Fuchsius Succisam rectius appellare maluit: Germanis est *Succets abbiß*: Belgis *Duyuels beet*: Gallis *Mors du diable*: Anglis *Deweites bit*.

Amariuscula est herba, calido siccoque temperamento prædita, ad vtriusque secundum ordinem intensum referenda. Aduersus diuturniores tonsillarum fauciumque tumores, qui ad suppurationem ægre perueniunt, nulli secunda: adhaerentem faucibus pituitam abstergit: digerit eadem & discutit; tumoresque earum partium citò tollit, decocto in ore sæpius retento aut gargarizato, praesertim mellis rosacei exiguo addito.

Posse verò & quæcumque Scabiosa, fertur, & aduersus ictus virulentorum, venena, & pestilentes morbos non minus efficax: tusam & impositam, pestilentes etiam aiunt bubones discutere: tum & decoctum eius si bibatur, vteri dolores lenire, flatuque pellere.

De Iacea nigra, siue Aphyllanthe. CAP. V.

IACEÆ cognomento nigrae folia oblonga, lata, utroque margine incisa, aliquantulum hirsuta: caules foliosi, rotundi, duri, asperi, in alas fastigio diuisi, proferentibus singulis capitula conoide, squamulis multis exiguis foris apparentibus, veluti floris Cyani; è quibus pro floribus exeunt stamina tenuia complurima confarcta, coloris è purpura rubentis, raro albidis: lignosa, dura, obli-

In pratis, ac locis herbosis negligentius cultis, tum & iuxta sepimenta agrorum ac pratorum frequenter occurrit. Inter vitia pratorum cenferi potest; ab hac etenim boues & iumenta abstinent, nec foenum, cui admixta, pascuntur.

Iunio ac Iulio, non raro & Augusto cum flore videtur.

Recentior ætas Iaceam cognominat nigram; & nigram quidem ad differentiam tricoloris Violæ, quæ & Iacea. Plerique Matrefillon, voce (vt apparet) corrupta appellant: alij Stœbes speciem faciunt: ad Scabiosas referri potest. Videtur quoque ἀφυλλανθῆς non temerè dici; absque folijs siquidem flos eius est, ex folis dense confarctis staminibus constans; ex eo etenim Aphyllanthes nomen accepit, quod ἀφυλλον ἄνθος, id est, flos absque folijs existat.

Calida est hæc ac sicca, sed non adeò vt Succisa siue Morsus diaboli: commendatur etiam ad faucium, tonsillarum, vnaque tumores, veluti Succisa, sed facultate ac potentia minor est.

De reliquis Aphyllanthis speciebus. CAP. VI.

Aphyllanthes primum.

Aphyllanthes quartum.

SUNT verò & plures aliæ, quarum flores folijs carentes ex solis staminibus constant; quæ & Aphyllanthes nominari hac de causa possunt.

Prima caules à radice complures, eosque ramosos, virentes, & nonnihil angulosos promit: folia & à radicibus & circum ramulos oblonga, & utroque margine profundis ac frequentibus incisuris diuisa, virentia, leuia, ac nonnihil resplendentia: capitula veluti Iacææ nigræ è squamulis compacta, aliquantulum asperiora: flores eleganter purpureos ex multis staminibus vt Iacææ: semen glabrum superius vt Cyani barbatulum, sed maius: radix fibrosa est.

Altera huic similis; sed caules eius breuiores; capitula minora, & folia nigriora saturatiusque virentia; squamulæ capitulorum asperiores & nonnihil spinosæ: flos purpureus è staminibus confarctus.

Tertiæ folia magis incisa, subalbida: capitula non spinosa: flos vt præcedentium.

Quarta folijs tenuissimè dissectis ac laciniatis, prioribus similis, præsertim tertiæ: huius capitula ex squamis componuntur argenteo splendore relucetibus: flores etiam purpurei, ac veluti aliarum.

Gignuntur spontè in campis, secus vias, prope vites, locis haud cultis, & quidem in compluribus Europæ prouincijs, præsertim calidioribus.

Iunio ac Iulio in aruis florent: in hortis Belgij subinde feruunt.

Omnia hæc rectè Aphyllanthea quoque appellari (vt diximus) possunt; ex staminibus etenim

Sphæritis ex Cod. Cæsareo.

Sphæritis
ex Codice
Cæsareo.

Scordium.

nim flores tantummodò confarcti folijs destituuntur. Apud veteres si nomen habuerunt, id ipsum nobis incognitum ingenuè fatemur. Stœbes genera esse non possunt, ad quam plerique nostræ ætatis docti referre conati sunt, ex eo falsi, quòd Scabiosa putata fuerit Stœbe, quam ab hac differentem esse, iam superius ostendimus; veluti & ista sunt Aphyllanthea, spinis omnino carentia.

Ad has verò & referri posse videtur, nec fortassis temerè, cuius icon in Cæsareo codice extat Sphæritidis nomine, cuius capitulum istorum simile, nisi quòd absque enatis staminibus depingatur. Nulla tamen Sphæritis à veteribus descripta reperitur, præter Cupressum, quæ idcirco hoc nominis obtinuit, quòd galbuli eius subinde sphaeræ modo rotundi sint.

Ceterum Aphyllanthù facultates incompete sunt; nec etenim in Medicinæ usum admittuntur, nec ad alimentorum materiam faciunt.

De Scordio. CAP. VII.

SCORDIO cauliculi complures exeunt angulosi, articulati, non in altum assurgentes, sed humi procumbentes, ac proserpentes. Folia e singulis geniculis bina, rotundis longiora, maiora quàm Chamædryos, ambitu serrata; quæ vnà cum cauliculis mollia, hirsuta, inalbiantia Allium redolent: è sinu foliorum rubentes exeunt flosculi, minores quàm Lamij, alioqui forma haud dissimiles, ramulorum partes occupantes superiores: radix fibrosa sub terra serpit.

Nascitur locis palustribus, secus scrobes, ac fossas aquas habentes: ad hortos translatum locis umbrosis ac humentibus facillè adolefcit.

Iunio ac Iulio flores apparent: Augusto mense legere herbam expedit: hieme perit: æstate redit, radice restibili.

Σκόρδιον Græci appellant: Latini nomen retinent, nec alia Officinis nomina. Sunt qui Traxinam palustrem vocant: item & μίθριδάρον, ab inuentore Mithridate: Scordij nomen accepit ab odore Allij, quod Græcis σκόρδος dicitur, & δύσσομον ab odoris grauitate: Germanis Wasserbatteng; Gallis Scordion: Italis Chalamandrina palustre.

Calfaciendi ac resiccandi vim habet: sapore amarum, acerbum, ac acre quid obtinet, vt testatur Galenus. Viscera interna expurgat: & similiter vetusta externa vlcera addito melle. Vrinam & menses prouocat: crassa & purulenta è pectore educit: facit ad veterem tussim, laterum dolores ab obstructione & frigore natos: præterea & ad rupta & conuulsa. Aridum cum vino decoctum, contra serpentum morsus & lethalia venena bibitur. Miscetur & antidotis. Fertur & podagricos lenire dolores cum aceto aut aqua impositum. Sunt & qui affirmant crudas carnes inter huius folia incorruptas aliquamdiu seruari posse.

De

De Semperuio, siue Sedo maiore. C A P . V I I I .

Semperuium siue Sedum arborescens maius.

Semperuium maius alterum, siue Iouis barba.

S E M P E R V I V I Diof. tria sunt genera; Maius, Minus, & tertium, quod Illecebra vocatur. Maioris vnum arborescens dicitur: alterum Barbæ Iouis nomen accepit.

Primum maius Semperuium, arborescens cognominatum, caulem profert cubito altiore, subinde bicubitalem, crassum, durum, lignosum, lentum, & frangi contumacem, in ramulos nonnullos diuisum, cortice crasso & carnosio circumuestitum; foliorumq; quæ defluerunt inferius quidem, vestigia quædam retinentem; veluti Tithymali Characiæ primi caulis medius umbelliferus: folia pingua, carnosæ, succi plena, pollicis lati longitudine, linguis similia, per margines tenuissimè crenata, cauliculorum fastigia ambiunt, oculi effigiem æmulantia: flores è cauliculis enascuntur in multos tenues pediculos diuisis, tenues, lutei, stellati: succedit semen perquâ exiguum pediculis marcescentibus: radix subest in propagines diuisa.

Viret hæc stirps perpetuò, nec hiemis iniuria in natiuo solo afficitur, vnde illi $\alpha\epsilon\iota\lambda\omega\phi$ ac Semperuio nomen.

Proximum Semperuium (quod Iouis barbam vulgò appellant) folia edit terræ ac radicibus proxima, crassa, pingua, lenti succi plena, acuminata, densa, & in orbem ad effigiem oculi disposita, atque huiusmodi orbiculos complures proferens, latè ac in amplitudine sese diffundit: non rarò & tenues fibras emittit, quibus latius serpat, atq; novos orbiculos progignat: assurgit quandoque in medio horum caulis erectus, pedem (plus minus) altus, folijs sensim attenuatis communitus, in alas quasdam circa fastigium estusus; circa quas flores obscure purpurascens ordine digesti: radix subest fibrosa.

Huius generis & alterum quoddam, cuius orbiculi magnitudine quidem superioris respondent, sed folijs minoribus, frequentioribus, ac densioribus, secundum margines tenuissimis veluti pilis, instar mollium spinularum adnatis. Viret istud paulò saturatius: caulis breuior: & flores è luteo pallescunt.

Est & Tertium huc referendum, cuius folia in virore candicant, & ambitu tenuissimè serrata apparent.

Item & Quartum, cuius minores sunt orbiculi: folia verò acuminata, densissima, cacumine obscure rubentia, & marginibus hirsuta: flores in breuibus caulibus eleganter purpurei.

L 4

Primum

1. Primum maius Semperuiuum in plurimis Orientis ac Græciæ prouincijs, tum & maris Mediterranei insulis, Creta, quæ modò Candia, Rhodo, Zacyntho, & alijs spontè natum in ædium tectis, vetustis parietibus, ac similibus locis reperitur. nec destituitur eo Hispania; nam C. Clusio teste, in Lusitaniæ regno crebrò occurrit: alibi in fictilibus alitur. In frigidis ac Septemtrioni subiectis prouincijs, vt in Germania ac Belgio, nec spontè nascitur, nec studiose, ac diligentius excultum diutine durat, sed cæli inclementia, ac hiemis nimio rigore extinguitur.

2. Alterum non modò Italiæ, verùm & Galliæ, Germaniæ, Bohemiæ, ac Belgio satis est familiare. Locis in montibus petrosis, veteribus muris, ac ædificiorum vetustis præsertim tectis gaudet. Variat autem huius forma pro soli genio: quibusdam siquidem locis angustiora minoraque, sed plura, vnius orbiculi sunt folia: alijs pauciora, crassiora, latioraque: virent & saturatiùs alicubi, alibi verò dilutiùs. Nam quæ descripsimus, non vno loco, sed situ differētibus gignuntur. Hæc autem in elegantissimum hortum Clariss. Ioannis Ayckholtzj Doctoris Medici ac professoris Viennensis translata, quandoque videre contigit.

1. Primo anni tempore mox post hibernum Solstitium Semperuiuum, quod arborefcens cognominatur, in Lusitania floret.

2. Alterius caulis floriferus post Solstitium æstiuum, subinde circa Augustum mensẽ demum assurgit, sed Aprili, post vernum videlicet æquinoctium, inter folia tenues hinc exeunt fibræ orbiculorum rudimenta proferentes, quibus tandem aduactis seipsam in complures orbiculos multiplicat.

1. Primum haud dubiè Diosc. est *Ἀείζωον μέγα*, id est, Semperuiuum magnum, aut Sedum maius: Apuleius Vitalem ac Semperflorum appellat. Dicitur *ζωόφθαλλον, σερμηθρον, αἰθαλής*.

2. Alterum vulgò, ac in Officinis Iouis barba: Germanis *Hauswurtz*; Gros; Donnerbaer: Belgis *Donderbaert*: Hollandis *Duyfstoort*: Gallis *Jourbarbe*: Italis *Semperuiuo maggiore*: Hispanis *Semperuiua*, *Yerua puntera*: Anglis *Wonslettle*: Bohemis *Neteřj*. Cotyledonem alteram Diosc. esse non pauci existimant: nos maluimus inter Semperuiua retinere, nam & perpetuò viret ac viget, hiemisque iniuria non faciliè afficitur.

Aeizoa, siue Semperuiua maiora refrigerandi vim obtinent, & quidem tertio gradu: deficiant verò eadem, sed leuiter, abundante in eis essentia aquea. Profunt ad erysipelata, herpetas, & à fluxione natas, vt Gal. ait, inflammationes; & quidem oculorum, vt Dioscorides. Epiphoris, inquit Plinius, medentur folia imposita, vel succus inunctus. Conferunt verò & ad ambusta, & podagras per se, vel cum polenta imposita. Dari diarrhœa laborantibus Dioscoridis est; & teretes lumbricos cum vino pota excutere. Succus in pesslo subditus muliebres ex causa calida fluxiones sistit: folia in ardentibus febribus in ore retenta sitim sedant.

De Semperuiuo minore. C A P. I X.

MINORIS Semperuiui duo quoque sunt genera.

1. **M** Primum horum exigua est herbula, multis tenuibus pediculis humi repens, quos complurima crassa, succulenta, parua, oblonga, acuminata folia conuestiunt, è viridi ad cæruleum inclinantia: surgunt inter hæc coliculi palmum alti, fastigio veluti umbellam promentes; atque in his flosculos luteos: subest fibrosa radix.

2. Alterum minus Sempertiuum & parua quoque est stirps, plures producens cauliculos tenues, palmum rarò excedentes; in quorum fastigijs, in laxioribus exiguis umbellis, flosculi forma præcedentis; sed albidi & aliquanto minores: folia circa cauliculos pauca, parua quidem, sed oblonga, retusa, & teretia, Tritici granis maiora, nucleis è strobilis nucum pinearum repurgatis aliquanto minora, alioqui haud dissimilia, quæ subinde vnà cum cauliculis subrubent: radix in terræ superficie serpens, fibras tenues deorsum demittit.

1. Quod horum prius, Belgis hortense est: alibi in parietinis nasci fertur.

2. Alterum passim in veteribus muris; circa aggeres, sepimenta agrorum, locis apricis exit.

Vtrumque mensibus æstiuis flores promit.

1. Minus genus *ἀείζωον μικρόν* Græcis: Latinis Sedum & Semperuiuum minus appellatur: à nonnullis *βέρυλλον, θεοβέρυλλον*, Ceraunia, Vitalis: Germanis *Kleyn Donnerbaer / Kleyn Hauswurtz*: Italis *Semperuiuo minore*: Gallis *Tricque Madame*: Anglis *Whitmadam*.

2. Huius alterum genus Officinæ Crassulam nominant minorem; & minoris quidem cognomen addunt, ad differentiam alterius appellatæ Crassulæ, quæ ex genere est Telephij. Dicitur & Vermicularis: Italis *Pignola*, *Granellosa*, & *Grasella*: Belgis *Wadertloosen*.

Minora Semperuiua refrigerantem quoque facultatem & maioribus similem obtinent, & ad

Semperuium minus primum.

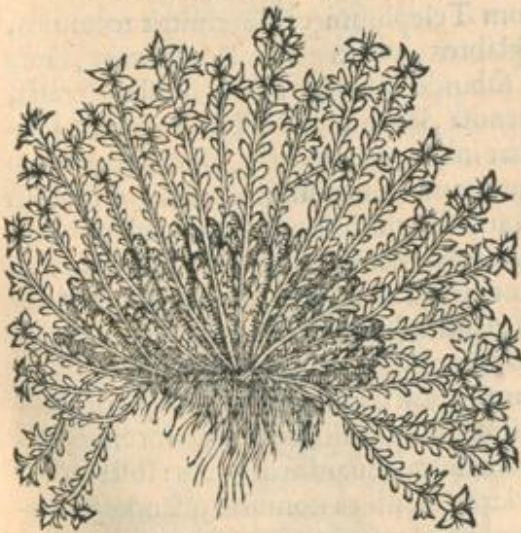
Semperuium minus alterum.

& ad eadem valent. Primum verò horum inter acetaria multis locis recipitur, in quibus & sapit, & palato gratum: æstuanti ventriculo confert.

De Illecebra, siue Semperuiuo tertio. CAP. X.

Illecebra, siue Semperuium tertium.

HUMILIS ac exigua hæc herba est: cauliculi eius tenues ac breues: foliola circa hos frequentia, perpusilla, crassa, & acuminata, succi plena: flosculi in summo eminent paruuli, lutei: fibrosæ radiculae.

In locis petrosis, aridis, & in veterum murorum rimis vbique nascitur: perpetuò viret, nec temerè idcirco inter Semperuiua refertur.

Æstiuis mensibus cum floribus reperitur.

Dioscoridis tertium istud est Semperuium, quod à Græcis ἀνδράχνη ἀγρία & πέλιον appellari: à Romanis verò Illecebram tradit. Plinius etiam Latinis Illecebram dici testatur. Est tamen & alia ἀνδράχνη ἀγρία, & aliud πέλιον: Germani hanc Mairpfeffer appellant, & Katzenträubin: Galli Pain d'oiseau: Belgæ Muerpeper: Angli Stone crop / & Stone hoze.

Suspiciantur tamen nonnulli non esse istud Diosf. tertium Semperuium, quòd illi folia desint Portulacæ: sed Diosf. hoc non Portulacæ esse folio, sed ad illius crassitiem tantum accedere folia refert: παχύπερα, αἰτ, τὰ συλλάματα πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης.

Actis autem ac vehementer excalfaciens est herbula ista. Foris admota rubificat, vesicas excitat, ac tandem exulcerat.

Strumas, inquit Diosf. cù axungia imposita discutit. Succus huius cù aceto, vel alio liquore extractus vomitum mouet, & crassos, pituitosos, ac biliosos humores educit; & subinde ita à quartanis, aut alijs diuturniorib. febrib. liberat: aduersus alsupta venena & hoc modo còfert.

De

Telephium primum.

Telephium alterum, siue Crassula.

Telephium tertium.

TELEPHII vnus Dios. tantummodò mentionem fecit: accedunt verò alia duo posterioris obseruationis.

Primum Telephium caules emittit rotundos, crassos, glabros, veluti genicula habentes, circa radicem subinde rubentes: folia similiter crassa, læuia, carnosà, lento succo plena, ambitu subinde leuiter incisa, latioris folij, Portulacæ maiora; alioqui haud multum ab similia, è singulis articulis bina sibi mutuo opposita, caulem alterno ordine conuestientia. Flores in umbellis ex luteo pallent: radix in multas extuberat veluti oblongiores glandes sensim attenuatas, candidas, fibris etiam adnatis.

Alterum, quod Crassulam vulgò vocant, caulibus similiter compluribus assurgit rotundis, læuibus, sed haudquaquam articulatis: folia carnosà, crassa, lata, & ambitu nonnihil quandoque crenata, minora quàm superioris, nullo ordine digesta: flosculi aut rubent, aut lutei sunt, aut etiam inalbicant: radix candida, carnosà, ac nodosà. Viuax admodum stirps est, vel luto solo impositi cauliculi diutine virent, & si subinde rigentur, etiam augmentum capiunt.

Tertium Telephium humilior est, ac minus quàm priora: tenues eius cauliculi plurima parte humi procumbunt: folia quoque minora, rotundiora,

diora, è cæruleo magis virentia, carnosâ, inferiùs crebriora, superiùs rariora, incerto ordine disposita: flosculi in umbellis fastigia occupantibus è purpurascete cæruleo pallent: radices huius haud nodosâ aut tuberosâ, sed fibris capillatâ.

Loca umbrosâ, petrosâ, veteres muros, ac parietes amant. Oribasius in vineis & cultis nasci ait.

Primum in Hispania, cum & superiore Pannonia subinde reperitur; nec eo Germania destituitur. Ad Rheni enim ripam iuxta vineta, locis asperis & petrosis repertum; ab eo, quod in Hispania, nullatenus differens. 11

Alterum in Germania vtraque, Gallia, Bohemia, & alibi circa vites, in veteribus muris, parietibus, etiam luteis ac cratitijs, satis frequens. 2.

Tertium rarius est: hortis apud Belgas & alibi familiare. 3.

Circa Augustum, vel prius Telephia florent.

Primum, quod Græcis *τελεφιον*, & *αειζων ἀγριον* dicitur, Latinis Telephium & Semperuium silvestre, & Illecebra; sed ab acri & excalfaciante Illecebra, de qua cap. superiore, multum differt. Sunt & qui *ἀνδραγινν*, siue Portulacam silvestrem appellant: est tamen & alia silvestris Portulaca hortensî similis, sed minor. 1.

Alterum genus Telephij quoq; species est: Crassulam, & Crassulam Fabariam hanc Officinâ vocât, ac Crassulam maiorem, ad differetiam eius, quæ cap. de Semperuiuo minore descripta est; ite & Fabariâ: Germani *Wundkraut* / *Knabenkraut* / *Forswang* & *Forswein*: Itali *Faba grassa*: Galli *Ioubarbe des vignes*, *Fene espeffe*: Belgæ *Smeerwortele* & *Hemelsteutel*: Angli *Dyppe*. 2.

Tertium genus vt paucis cognitum, ita nec nomen inuenit, nisi quod plerique Telephium semperuium vocent, aliorum enim caules hieme pereunt, radice restibili huius verò & caules & folia hiemis inclementiam superant. 3.

Frigida autem Telephia, & cum essentia tenuitate resiccantis facultatis.

Dioscorides Vitiliginem albam, Galenus vtramque cum aceto impositam sanare ait; quod abstergendo præstat; vnde calidam ei facultatem tribuit Galenus, repugnante tamen gustabili qualitate, quæ non modò primum, sed & duo reliqua frigida esse ostendit. Abstergere autem possunt & quæ frigida, si siccitas adsit temperamenti, & essentia tenuitas.

De Cotyledone. CAP. XII.

Cotyledon.

Cotyledon altera.

COTY-

Sedum ferratum.

COTYLEDONES Dioscoridi duæ describuntur.

Priori Cotyledoni folia sunt longa, carnosa, succi plena, læuia, orbiculata, ambitu nihil aut parum crenata, breui pediculo sui ferè centro insidentia, quæ acetabuli figura modicè concaua apparent, & colore virent, aliquando tamen in natali solo purpurascencia: caulis inter hæc assurgit dodranti breuior, in alas subinde diuisus, circa quas flosculi exigui albicantes, aut dilutè admodum purpurei: tuberosa exigui bulbi instar subest candida radix, ex qua fibræ aliquot dependent.

In faxis & veterum ædificiorum parietibus nasci gaudet: in Hetruria, ac alibi in Italia, in Galliæ Prouincia, sed & in Britannia quoque reperitur, quod tamen ab Italico nonnihil differens est.

Viret ac viget præcipuè hieme, initio Æstatis floret, ac semen minutissimum facit, deinde marcescit, radice perenni.

Altera huius species à superiore forma multum differt, ad Semperuiui secundi, siue Barbæ Iouis similitudinem magis accedens: folia eius crassa, pingua, succulenta, longiuscula, & veluti exiguas linguas imitantia, orbiculariter vt Barbæ Iouis

modo digesta, è quorum veluti centro tenuis pediculus assurgit, flores proferens albicantes: radices fibrosæ sunt.

Ad montium rupes & saxosa gignitur: in Pannonia ac Italia subinde occurrit.

3. Ad Cotyledonem à recentioribus refertur, quod Acizoon siue Semperuiuum ferratum Valerius Cordus appellat. Crassa & numerosa huic sunt, succi quoque plena, foliola, quæ circulari ambitu globum veluti oculi constituunt, Barbæ Iouis & Cotyledonis alterius modo, multo tamén minora, & vndique ferræ modo minutim incisa; è quorum medio caulis exit tenuis, rectus, dodrantis, flosculos cacumine proferens Crassulæ minoris æmulus, colore sæpius albidus absque notis, quandoque rubentibus punctulis distinctos: radicibus firmatur paucis & tenuissimis.

In altissimis petris, humido musco subinde obductis, nascitur.

1. Quæ Græcis κοτυληδών, Latinis Umbilicus Veneris dicitur, & Acetabulum; à nonnullis Herba coxendicum: Iacobus Manlius Scatum cæli, & Scatellum appellat: Belgis *paueitrupt*: Italis *Cupertoiule* & *Ombilico di Venere*: Gallis *Escuelles*: Hispanis *Capedella*, *Scudetes*: inter nothas appellationes & hæc extant nomina, κήπος Ἀφροδίτης, id est, hortus Veneris. γῆς ὀμφαλός, terræ umbilicus, σίχλις, σέρμηθεν.

2. Altera Cotyledon à nonnullis *κυβάλιον* appellatur.

3. Minorem illam recentiores ad Sedi referunt genera, & Sedum ferratum nuncupant.

Cotyledon prior humidè ac subfrigida est substantiæ, & cuiusdam obscure adstringentis. Refrigerat, repercutit, abstergit, ac discutit: auctore Galeno. Inflammationes erysipelatodas, & erysipelata phlegmonode curat imposita: ad æstuantem ardore stomachum utilis est: feruntur & folia cum radice manducata calculos confringere, & vrinas mouere.

Cotyledon altera ac tertia ferrata, faciunt ad eadem, ad quæ Semperuiuum.

De Cotyledone palustris. CAP. XIII.

EST verò & præter superiores alia Cotyledon, tenues hæc promit viticulas proserpentes, hæc subinde terræ adhærescentes; à quibus folia rotunda, & aliquantulum acetabuli in modum leuiter concaua, exiguoque pediculo medio sui, vt alterius, insidentia, sed planè tenuia, minora, nigrioraque quàm legitima: flosculi perpusilli, albi sub folijs visuntur: fibræ tenues pro radicibus sunt.

Palustribus locis inuenitur, & præsertim humidioribus, & quæ frequentius hibernis mensibus rigantur.

Iulio mensè apud Belgas reperiri cum flore potest.

Umbilicum Veneris Officinæ inferioris Germaniæ nominant: Cotyledon palustris dici potest.

Coryledon palustris.

potest. Errant autem non parum Pharmacopœi, ^{Error Offi-} qui hanc loco legitimæ ac veræ Coryledonis vn- ^{cinatum.} guento ex Populo nigra aut alijs admiscunt.

Calidam esse hanc Coryledonem, gustabilis eius qualitas aliquantulum acris ostendit. Proinde non solum forma, sed & facultate & viribus à vera differens est.

De Sophia. CAP. XIII.

SOPHIA caules promit cubitales, rotundos, duros: folia verò circa hos ampla, sed tenuissime in complurima exigua segmenta diuisa, Abinthij tenuifolij haud multum dissimilia, sed tamen tenuiora, & ad Coriandri tenuissima accedentia, colore albida. Flosculi ad superiores virgularum partes ordine digesti gignuntur exigui, pallide lutei; parua, tenues, oblongæ succedunt siliquæ; in quibus minuta semina subrubentia: dura, ac lignosa, candidaque demittitur in altum radix, nonnullis adhærescentibus fibris.

In veteribus macerijs, locis ruderatis, lapidosis, ac non rarò arenosis, ac alijs incultis exit, vbi semel nata singulis facile recurrit annis.

A Iunio in Autumnum vsque, & quidem particulatim, floret: semen interea perficit.

Recentior ætas Sophiam appellat: Germani **Welsamen**, **Sophiekraut**, Belgis **Fierruyt**. Falluntur insigniter qui Seriphium nominant, quod Marini Abinthij nomen; nam cum Abinthijs nihil commune, præter foliorum similitudinem quamdam, habet: sapor & facultas multum differentes sunt. Videtur aliquo modo cum Thaliæto conuenire; respondet caulis graueolentis Rutæ non dissimilis; nec folia repugnant, nisi Coriandrinis forent multò tenuiora: pro Thaliæto autem, alias superius stirpes ostendimus.

Ceterum facultate Sophia resiccans & adstringens est, & particeps alicuius frigiditatis.

Semen huius assumptum ventris fluores sistit: aduersus dysenterias commendatur: sanguinis profuua reprimat.

De Symphyto maiore. CAP. XV.

SYMPHYTI istius caulis angulosus, crassus, & **1.** vt Sonchi inanis, ad duos tere cubitos attollitur: folia tum à radice prodeuntia, tum & iuxta caules ampla, longa, lata, aspera, pungenteque lanugine, nonnihil hirsuta, tactuque pruriginem excitantia, vulgò dictæ Boraginis colore & asperitate satis similia, ceterum longiora, magna &

acuminata veluti Enulæ campanæ: ex caulium alis flores ordine dispositi apparent oblongi, intus caui, colore albidi, aut dilutè rubentes, rarò lutei; subsequente semine nigro: oblonga & crassa radix, foris nigra, interiùs albida, succo glutinosa; in qua vis consistit medica.

Huius altera reperitur species, radice quoque exteriùs nigra, intusque candida, sed tuberosa; cuius folia minora, caules breuiores, flores subinde lutei. **2.**

Riguos secessus, læta & pingua prata amat Symphytum, nec ab hortis abhorret, ac alijs humentibus locis.

Iunio ac Iulio mensibus flores in vigore sunt: radix quouis anni tempore commodè legi potest.

M

Σύμφυτον

Symphytum magnum.

Symphytum tuberosum.

Σύμφυτον Græci appellant; item & πικύρον: Latini Symphytum & Solidaginem: Officinæ Consolidam maiorem, & Symphytum maius: Scribonius Largus Inulam rusticam, & Alum Gallicam, alij Osteocollon: Germanis Walswurtz; Schmerwurtz; Schwartzwurtz; Echands wurtz; Weinwellen: Belgis Wachwortete: Italis *Consolida maggiore*: Hispanis *Suelda maiore*, & *Consuelda maior*: Gallis *Consyre* & *oreille d'asne*: Anglis *Confrey*: Bohemis *Swalnik* & *Czernohlawek*.

Superat autem in Symphyti radice frigida temperies, sed tamen exigua; adest humiditas viscosa ac glutinans: Hęc nequaquã pruritus excitat, nec gustu acris aut mordax, sed ἀποιος siue exqualis, & qualitatis gustabilis expers; tantum abest ut cum Scillæ acris visciditate huius humiditas lenta ac glutinosa conferri queat: folia pruritus excitare possunt, non caliditate aut acrimonia, sed asperitate sua, ut iam scripsimus, minus tamen quàm Urticæ.

Ad multa radix utilis est: vulnera & enterocelas recentes imposita sanat: ad sanguinis cum tussi sputationem ac profusionem, & contra pulmonis vlcera multum prodest.

Paratur in hunc usum & ex ea Serapium, quod sanguinis fluores sistit, recentia pulmonis vlcera consolidat, tussim sedat, febrium calores contemperat, humorum defluentium acrimoniam retundit; cuius descriptio hæc est.

Serapium
ex Symphy-
to.

℞. Radicum Symphyti maioris uncias duas, dulcis radice unciam unam, foliorum tussilaginis unã cum radicibus manipulos duos, nucleorum nucum pinearum sesquiunciam, Zizipha xx. seminis Maluæ drachmas duas, capitum Papaueris drachmam unam, fiat decoctio in aqua quantum satis est ad libram unam: Colato addantur sachari & mellis albißimorum singulorum unciæ sex, & fiat Serapium perfectè decoctum.

Eadem quoque radix renum vlcera etiam diuturna curat, & profluentem ex his sanguinem sistit: tum & superfluentes quoque muliebres purgationes suppressit, si vel decoctum eius bibatur, vel ipsa cum sacharo, aut melle condita, singulis continuis aliquot diebus assumatur.

Ad omnium quoque reliquorum viscerum ac internarum partium læsiones, & ad rupta vnicè commendatur. Tanta autem consolidandi huius vis est, ut unã cum carnibus crudis in partis concisis cocta, eas simul cogat ac uniat. Aduersus etiam sedis inflammationes conducit, & nimium profluentes hæmorrhoides imposita reprimat.

De

De Symphyto maculoso. CAP. XVI.

Symphytum maculosum.

Bugula.

REFERT istud Symphytum satis antecedens siue maius Symphytum, sed caules eius breviores, dodrantes tantum: folia minora, aspera, & hirsuta, in quibus ut plurimum albicantes apparent exiguae maculae; quamquam & absque maculis nonnullis videntur locis: flores forma haud dissimiles, rubri initio, hiantes verò ac patentes è caeruleo purpurei: nigricans radix dura est, per obliquum descendit, fibris adhaerentibus concoloribus.

Loca amat opaca, & riguos tractus. Reperitur & in collibus umbrosis; & in Bohemia quidem folijs haud maculatis: in hortis facile adolescit.

Primo Vere erumpit; mox florifera est: pereunt Autumno folia: radix perennat.

Pulmonariam & Pulmonalem Herbarij appellant: Cordus Symphytum silvestre; cum verò & aliud silvestre sua natura sit, rectius Symphytum maculosum aut maculatum dici poterit: Germanis Lungenkraut: Belgis Onser Wortweert meleticruct / & Longencruct. Differt non parum à Pulmonaria, de qua inter Musci genera.

Ceterum facultate hoc Symphytum priori responderet, si radix huius viscosa; verum quandoquidem dura ac lignosa, siccior huius qualitas & magis adstringens.

Foliorum in oleribus usus est. Putantur verò & ad Pulmonis vitia ac ulcera huius quoque radices conferre, & idem, quod maioris Symphyti posse.

De Bugula. CAP. XVII.

BUGULÆ folia sunt latiuscula, oblonga, maiora quam Origani, mollia, ambitu nonnihil incisa, & inferiore parte, in saxosis quidem & apricis, aliquatenus purpurascens: caules quadrangulares, modicè hirsuti, inanes, geminatis, exque aduerso positis folijs conuestiuntur; & partim humi decumbentes serpunt; partim verò assurgentes supra dodrantem attolluntur: flores hosce ponè folia ambiunt & fastigium petunt colore caerulei: radices multis fibris constant.

Saxosis, non rarò quoque humidioribus; frequentius apricis & apertis, quam opacis locis gignitur: translata ad hortos luxuriat: compluribus regionibus familiaris.

Aprili ac posterius cum flore reperiri potest.

Inter appellatas Solidagines siue Consolidas à recentioribus numeratur: Consolida media à quibusdā horum dicitur: Germanis est Guntzel & Gölde guntzel: Belgis Senegroen / Ingroen: Officinis nostratibus Bugula: Ruellius Buglum nominari à Gallis refert: Matthiolus Laurentinam, & à Senensibus Morandolam dici auctor est. Sunt qui existiment Symphyti illud genus esse, quod à Dioscorido cognominatur. Verum hi non parum falluntur: Symphytum siquidem petraeum ^{Symphytū} _{Petraeum.} ramulos tenues habet Origani similes: capitula

verò veluti Thymi, & totum lignosum ac odoratum est: at talis quidem non est Bugula, quæ nec lignosa, nec odorata, & caules promit differentes ab Origani, & capitula nequaquam habet Thymi æmula.

Calidi temperamenti admodum exigui particeps est: reficcat verò manifestè cum nonnulla adstrictione. Commendatur ad disrupta, fracta, conuulsa, cæsaque; idcirco & potionibus, quæ vulneraria dicuntur, additur, in quibus tanta eius facultas prædicatur, vt sanguinem concretum resolueret ac discutere valeat. Ruellius in Gallia vulgò dici refert, cum vulnerario Medico, aut Chirurghi opera non egere, qui Bugulam & Saniculam habuerit: nec enim sumpta tantummodò vulneribus medentur, sed & ipsis foris imposita.

Ad iocinoris verò languores eadem confert, nam præterquam quòd obstructions aperiat, viscera etiam ipsa roborat.

Vfus quoque eius ad vlcera maligna, præsertim pudendorum, quibus succus prodest crebro infusus, si deinde herba contusa superimponatur: ad intertrigines eodem etiam modo conducit.

De Brunella. CAP. XVIII.

Brunella.

Brunellæ altera icon.

CAULES Brunellæ tenues sunt, quadrangulares, hirsuti, terram versus reclinati, per se Cetenim consistere nequeunt: folia lata, oblonga, acuminata, Menthæ æmula, sed minora, hirsutie tenui asperiuscula, & haudquaquam odorata: in ramulorum fastigijs flores spicati è cæruleo obscure purpurei, rarò albid: radices tenues in fibras abeunt multis veluti capillamentis cohærentes.

Incultis & lapidosis, non rarò verò & herbosis Brunella gignitur locis; veluti secus margines pratorum: reperitur & quandoque in siluis.

A Maio mensè in Autumnum vsque cum flore colligi potest.

Recentiores Brunellam & Prunellam appellant: Germani Brunellen: Belgæ Brunelle: Matthiolus Consolidam minorem, & Solidaginem minorem: Ruellius verò Bellidem Consolidam minorem dici affirmat. Non est quoque Symphytum petraeum, vt nonnullis visum: nam nec odorata, nec lignosa est.

Calidam ac siccam esse, sapor eius modicè amarus ostendit, & nonnihil abstergentem.

Eadem quæ Bugula posse fertur: commendatur tamen & ad oris vitia, & præsertim ad linguæ

linguæ cum tumore nonnullo exasperationem, nigredinem, & siccitatem: malum id est ca-
strense, Germani *Die braun* appellant, quod citra febrim continuam & mentis nonnullam *Die*
perturbationem non superuenit. Huic Brunellæ ex aqua decoctum, post sanguinis è venis sub *braun*,
lingua detractionem, præfidio est, sæpius ore linguaque elotis, addito quandoque aceti mo-
mento, aut exiguo mellis rosacei.

Existimatur malum Veteribus incognitum, sed tamen si conferatur cum eo quod à Pau-
lo Ægineta lib. 3. Erysipelas cerebri dicitur, haud multum differens (si non idem) videbitur. *Erysipelas*
Tundi & venas sub lingua Paulus præcipit, quemadmodum in Germanis appellato *Die braun* / *cerebri*.
qui castra sequuntur, faciunt.

De Caryophyllata. C A P . X I X .

Caryophyllata.

Caryophyllata montana.

CARYOPHYLLATÆ vt plurimum tripartita, subaspera, hirsuta veluti Agrimonix, sed 1.
cnigriora, durioraque, ambitu quoque serrata folia in longis hærent pediculis, quibus &
duo minuta quandoque subsunt: caules subinde cubitales, vel altiores, tenues, in ramulos
funduntur, in quorum fastigijs flosculi lutei, Pentaphylli aut Tormentillæ similes, capitulo
succedente aspero, ex multis acinulis cumulatis stipato, per maturitatem vestitui adhære-
scentibus: radix multis capillamentis subruffis fibrata Caryophyllum odore refert.

Nascitur secus vias, agrorum & hortorum sepimenta: gaudet magis opacis ac umbrosis,
quàm patentibus aut apricis.

Huius generis & montana quædam est: folia cuius crassiora, maiora, asperiora, hirsutio- 2.
raque, non trifida, sed rotundiora, per ambitum crenata, quæ & longis insident pediculis,
circa quos exigua veluti foliola adnascuntur: caules tenues quoque, sed haud ramosi, geni-
culati, vnicum proferunt florem, quàm superioris maiorem, & ex pluribus foliolis commif-
sum, auri colore luteum; post quem pinnatus orbiculus succedit: radix subest longa, obliqua,
crassiuscula, fibris capillata paucioribus: odore & hæc Caryophyllo similis.

In altis montibus reperitur, ac densis siluis, non modò apud Bohemos, verùm & in Nor-
mandia, Britannia, ac alibi.

Vtraque Maio, Iunio, ac etiam seriùs floret.

Caryophyllata ab odore Caryophyllorum, quem radices præ se ferunt, nomen accepit. 1.

M 3

Dicitur

Dicitur & à nonnullis Sanamunda, & Herba benedicta; ac etiam à quibusdam Nardus rustica: Germanis *Benedicten wurts*; Brabantis *Caryophyllate*: Gallis *Galiot*: Anglis *Auens*. Geum esse Plinij (quod plerique suspicantur) in tanta ipsius breuitate affirmari nequit: Geum, inquit Plinius lib. xxvi. cap. vii. radículas tenues habet, nigras, beneolentes.

2. Altera species Caryophyllata montana à recentioribus appellatur. Cum Baccharis descriptione conuenire possit, si flores purpurei & subalbicantes essent, qui, modò vt diximus, lutei. Folia quidem satis respondent, maiora & asperiora quàm Viola nigrae, quae proprie *idv* & Viola: cauliculi licet cubitales non sint, geniculis tamen articulantur: pediculi foliorum adnata quaedam foliola exigua habent: fibræ radicum Caryophyllos redolent. Baccharis autem fibrosa radix Cinamomi odore.

Cinamo-
mum.

Caryophyllorum autem ac Cinamomi idem odor; siquidem sarmenta ac virgulta illa tenuia, quae cum Caryophyllis inferuntur, legitimum sunt Cinamomum. quod nec abs re, nec temerè suspicari licet, Dioscorides etenim Cinamomum graciles ramulos, & tenuia testatur esse virgulta, nigra, & geniculata; qualia omnino sunt lignosa illa virgulta, quae vnà cum Caryophyllis adferuntur, & in quibus Caryophylli ipsi nascuntur, quae Caryophyllos odore ac sapore referunt, ipsis tamen infirmiores ac minus praestantes: vnde Caryophyllis in ipsorum locum succedentibus, neglectim habita, ad legitimas Cinamomi notas non fuerunt hæc virgulta expensa.

Proinde radices, quae Caryophyllos redolent, odore Cinamomum referre rectè affirmantur: non obstat idcirco radicum odor quò minus Caryophyllata altera, Baccharis sit: horum tantummodo color, vt diximus, aduersatur. Baccharis autè descriptio Pemp. 2. lib. 4. requirèda.

Ceterum Caryophyllatae radices & folia haud obscure resiccantem habent facultatem, & nonnihil calfacientem vnà cum expurgandi potentia. Ad ventriculi cruditates, coli labores, venenatorumque morsus decoctum horum commendatur. Prodest idem & ad lateris dolores, tum ad iocinoris obstructions: crudos humores concoquit, visceribus inhærentia expurgat, & status discutit, praesertim ex vino: sanguinem quoque alicubi interius concretum, hoc modo folia aut radices sumptæ, resoluunt atque discutiunt; idcirco & potionibus admiscentur, quae caelis, ruptis, atque ex alto delapsis propinantur. Colluuntur & decocto haud inutiliter cum recentia, tum & vetera vulnera.

Radices resiccatae, ac tenui imbre aceti resperse, vestes à tineis praeseruant, & iucundo odore commendant.

De Pyrola. C A P. X X.

Pyrola.

PYROLÆ quina, sena, septena à radice in oblongioribus pediculis prodeunt folia lata, rotundis paulò longiore, colore, læuore Betæ similia, sed multò minora, Pyri foliorum magnitudinem raro assequuntur, quibus robore ac duritie fere respondent: caules inter hæc medius assurgit, dodrantem, aut pedem altus, flosculis per interualla circumdatis elegantibus, odoratis, colore albidis, multis è medio staminibus exeuntibus: radix tenuis, fibrosa, subinde serpens, haud alte demittitur.

Locis gaudet montanis ac umbrosis, in multis per Germaniam, Bohemiam, ac Morauiam siluis occurrit: reperitur verò & in conuallibus tumulorum ad Oceani littora sitorum, apud Hollandos ac Zelandos.

Cum floribus Iunio ac Iulio viget: toto anno viret: hiemis & frigoris patiens.

Pyrolam ac Pirolam recentior ætas appellat: Germanis *Wintergrün*: Belgis similiter *Wintergroen*: Bohemis *Жустиса*. L. Fuchsius Limonium esse existimans, Germanis *Holtzmangoldt* & *Waldmangoldt* nominauit: sed Limonium non in montibus ac siluis, sed in pratis palustribus nascitur, nomenque ab ipsis accepit; *λεσιμώνες* siquidem prata Græci appellant: iam & ostendimus, quantum Cynoglossos cum Limonio conueniat.

Resiccatur autem manifestè Pyrola, & euidenter adstringit, atque vnà refrigerat.

Miscetur potionibus quæ sanguinem profluentem sistunt, & vulnerum recetium inflammatione arcet, curationemque promo-

promouēt: item & vnguentis ac emplastris *ενάλμασι*, siue quę cruentis vulneribus adhibentur. Huius ex vino decoctum ad thoracis & internorum viscerum vulnera solidanda commendatur: conducit verò & ad exulceratos renes, præsertim ex aqua, & Symphyti radice addita.

Ophioglosson.

De Ophioglossō. CAP. XXI.

VNICVM Ophioglossō est folium, latum, & oblongum, inlar ferè foliorum Persicariæ, sed minus, læuius, ac pinguius, e cuius pediculo, & folij veluti sinu, tenuis reclusq; exit stylus, cacumine veluti serpentis linguam proferens: radices fibrosæ sunt.

In humidis ac palustribus pratis gignitur: in Belgio, Germania, & nonnullis Italiae locis reperitur.

Maiō mense prodit, adusq; Iunium viget, paulò post tota marcescit, nec deinceps conspicitur.

Ophioglossum vulgò Lancea Christi nominatur: dicitur verò & Lucciola & Argentina. est tamen & alia Argentina, de qua inter palustres. Italis *Herba senza costa*: Germanis *Wästerzünglein*; vnde *ὀφιογλωσσον*, & Lingua serpentina nominatur: Belgis *Speertruyt*: Gallis *Langue de serpent*: Anglis *Adders tongue*: Bohemis *Havij Jazyk*. Plinius lib. 24. cap. 19. Linguae herbae circa fontes nascentes meminit, quam postea lib. 25. cap. 11. Lingulacam vocat: Vtilis, ait, habetur radix vltà trita cum adipe nigrae suis quæ non pepererit ad alopecias. Hanc pleriq; suspicantur esse Lanceam Christi: sed cum Lingua siue Lingulaca nullis notis describatur, affirmare non fuerit facile.

Ceterum Ophioglossum frigidum quidem, sed moderatè: siccum verò temperamento amplius est, ad secundum gradum videlicet accedens.

Ad recentia vulnera conglutinanda conducit, & admirabilis esse efficaciae, Baptista Sardus scribit. Conficitur ex hoc oleum, folijs cum oleo oliuarum ad Solem maceratis; quod non modò recentia vulnera, sed & vetera vlcera citò sanat. Herbae puluerem aliquot diebus exhibitum ramices omnes curare posse idem affirmat.

De Lunaria. CAP. XXII.

LUNARIÆ non nisi vnicum quoque folium in gracili, rotundo, ac læui pediculo affurgit, quod crassum, glabrum, vtrunque sectionibus, vt plurimum sex, diuiditur, speciem exhibens complurium ad vnam *πέχην* siue costam nascentium, quorum singularia subrotunda & lunata. prodit ab hoc pediculo sub initium folij, alius tenerior, in cuius fastigio flosculi racematim coherentes, qui dehiscentes, attacku aut leui flatu impulsī, tenuissimum veluti puluerem demittunt: semina exigua, rotunda, in vne modum congeruntur: pro radicibus fibrae subsunt.

In montium aut colliculorum decliuibus, ac herbidis locis subinde gignitur, solo tamen gracili ac inculto.

Sub finem Aprilis, Maio, ac Iunio inueniri potest: ceteris anni mensibus temerè fuerit, nusquam apparentem, requirere.

M 4

Nostra

Lunaria.

Nostra ætas Lunariam appellat, & minorem cognominat ad differentiam Hemionitidis, quam Lunariam vocant maiorem. Dicitur & Lunaria Botrytis à racemoso flore ac fructu: & vt nonnullis placet ἡμιονίτις ἑτέρα & σελήνησις: Germanis Monfraut, & Wien rautten, nonnullis May traublein: Brabantis clepu s̄ Daenerupt: Gallis Taure ou Lunaire: Bohemis Wiat se zase.

Refrigerantem ac reficcantem facultatem obtinet cum adstrictione nonnulla.

Vis eius vulneribus glutinandis efficax; recentibus & cruentis adhibetur: superfluentes menses supprimit: dysentericis utilis est. Chymicos verò & hanc cõmendare, & ad suos vsus conuertere, fertur.

Sanicula.

De Sanicula. CAP. XXIII.

FOLIA Sanicula complura in oblongis tenuibus pediculis à radice promit lata, & rotunda quidem, nisi in quinque partes diuiderentur, Vitis folijs idcirco quodammodo similia, sed minora multò, & virentia, læuore nitentia, ambitu serrato, extremisq; angulis rubentibus: assurgunt inter hæc cauliculi dodrantem aut pedem alti, ad radicem rubentes; in quorum cacumine flosculi muscosi, albidii; succedente semine rotundo, aspero, prætereuntium adhærescente vestibus, Lapparum modo: radix superius crassiuscula, multis inferius capillamentis fibratur.

In siluis ac vmbrosis nascitur: gaudet pingui gleba, læto, humidoque solo: transtertur & ad hortos, in quibus subinde adolescit.

Florem Sanicula Maio ac Iunio profert: semen deinde maturatur: herbæ verò folia toto anno virent, nec hibernum horrent frigus.

Sanicula vulgò dicitur: à nonnullis Diapensia: Germanis ac Belgis Saniket: Gallis Senicle: Bohemis Zanyetl. A sanandis vulneribus nomen traxisse constat, Ruellius ait. Sunt verò & aliæ à plerisq; appellatæ Saniculæ, vt quæ Violæ dentariæ nomine Pempt. 2. lib. 1. describitur; & Vrsi auricula nuncupata, ad Primulas Veris referenda.

Ceterum hæc Sanicula, vt cum adstrictione quadam gustu amaricat, ita, præter quòd expurget, & adstringendo roboret, calida, sicca, & quidem ordine secundo est. Succus ad sananda vulnera datus prodest. Datur verò & decoctum eius, quod sanguinis sputationem & dysenterias curat. Sordida vulnera hoc etiam commodè abluuntur. Tumores frigidiores discutit, ac resoluit in aqua decocta, & cataplasmatism modo imposita. Miscetur potionibus, quas vulnerarias appellant.

De Alchimilla. CAP. XXIV.

Alchimilla.

CAULES Alchimillæ dodrantales, rotundi, ramosi, nonnihil hirsuti, frequentius humi decumbunt quàm assurgant, in diuersa tendentes: folia è radicibus maiora, secundum caules minora, lata, rotunda, angulis tamen aliquot, subinde octonis, eminentibus, per margines serrata, Maluæ folijs ferè similia, sed duriora, crispiora, & albidiora, quæ, prius quàm explicentur, plicis complicantur: in ramulis flosculi tenues, paruuli aliquot simul coherent, colore pallidi ac herbacei: semen minutum in exiguis thecis: palmum longitudine radix non rarò æquat, crassitudine ferè digitum, foris nigricans non absque fibris demittitur.

In ver-

In verticillis herbosis gignitur, & in conuallibus: locis etiam non cultis.

Maior ac Iunio mensibus cum flore viget: toto quoque anno restibili radice viret.

Alchimillam & Achimillam Neoterici appellant: plerique & Stellariam; est tamen Stellaria & Aster Atticus alijs: Germani *Sinnaw* / *Lewenfus* / *Lewentatzen* / Latine *Planta leonis*, & *Pes leonis*, *Unser Frauen mantel* / & *groß Sanikel* / id est, *Sanicula maior*: Belge *Sinnautwe* / *Unser Vrouwen mantel*: Gallis *Pied de Lion*: Anglis *Ladies mantel*.

Apud veteres nomen (quod scitur) non inuenit; nam quod nonnulli *Leontopodium* esse iudicent, nominis Germanici appellatione falsi, veritatem non habet.

Est autem Alchimilla facultate *Saniculę* similis, adstringit tamē magis & amplius resiceat.

Vulneribus eodem, quo *Sanicula*, modo adhibetur, & eadem quę illa præstat: sanguinem & profluentes menses sistit: reprimit & vbera virginum, laxiora aut nimium tumentia, duriora efficiens.

De Solidagine Saracenicæ. C A P . X X V .

Solidago Saracenicæ.

Herba Dorica.

QUÆ *Solidago Saracenicæ* cognomen accepit, caules promit bicubitales, aut altiores, re-ctos, teretes, cauos interiùs siue inanes, nigricantes aut obscure, præsertim inferiùs, ru-bentes: folia virent læuia, oblonga, lata, acuminata, Salignis aut *Lysimachij* lutei ferè similia, sed maiora, per oras crenata, quæ antè quàm caulis prodit, è radicibus exeunt, deinde verò ip-sum conuertiunt, flosculi in ramulis ipso fastigio plures, parui, lutei, staminibus concoloribus medijs, qui in pappos resoluuntur: radix fibrosa subest.

Humidis & opacis gaudet: in siluis iuxta fossas in Germania, & Septemtrionem versus regionibus non rarè obuia est.

Huic admodum similis, quam *Doriam* herbam plerique nominant, sed procerior & om-nino amplior: folia eius similiter lata, longa, acuminata, crassa, pingua, læuia, ambitu nonni-hil serrato, sed omnino maiora & crassiora: caulis quoque crassior, ad tres quatuorve cubitos altus etiam assurgit, qui in alas ramulosque diuisus cacumine flosculos gignit, & medio disco stamineo, cum & foliolis ponè positis, luteos, qui & in papposam lanuginem pereunt: à quo-dam veluti capitulo demittuntur radicum fibræ, quarum quædam proserpentes stirpem multiplicant.

Natales

Natales huius cum superioris conueniunt; iuxta aquas etenim & fluenta tardè decurrentia nascitur: in Prouincia dicta & Narbonensi Gallia notior quàm in Germania aut Belgio: vbi in hortis feliciter prouenit.

Flores vtraque Iulio ac Augusto, vel subinde priùs profert.

Priorem Belgæ ac Germani Solidaginem appellant Saracenicam, & Consolidam Saracenicam; vulgò *Heidnisch wundkraut* / & *Hepdens wonde crupt*: à nonnullis & Herba Fortis dicitur: Galli Germanicam appellationem imitantes *Consoude Sarasinne* nominant.

Alteram Galli Herbam Doriam, quasi auream herbam, vocant: Germani ac Belgæ nomen retinent. Vtramque ad Panaces Cheironium referre nonnulli laborant: Apuleius autem Helenium, Panaces Cheironium facit, vt Pempt. 3. lib. 1. scripsimus. Theophrastus quidem & Plinius Panaces Cheironium Lapathi folio, sed maiore & hirsutiore, describunt, quale omnino Helenij est folium. Dioscorides verò & Nicander Panaces Cheironium folio referunt Amaraci esse.

Vfus huius Solidaginis ad vulnera curanda: & non modò cruentis, verùm & inueteratis ac fordidis utilis est.

Foliorum puluis vulneribus inspergitur, aut oleis & vnguentis permiscetur, cum quibus & ipsa folia recentia decoqui possunt.

Medetur eadem & fistulis ac malignis sordidisque vlceribus. Miscetur verò & potionibus, quæ vulneratis, cæcis, ruptis, aut ex alto delapsis propinantur. Aperit verò & decoctum horum iocinoris, fellis, ac lienis obstructions: regium morbum curat: ac diuturnis febribus auxiliatur. Sordida ac fœtida gingiuarum ac oris vlcera hoc quoque vtiliter colluuntur, præsertim melle rosaceo addito. Herba Doria & temperamento & reliquis facultatibus Solidagini Saracenicæ similis est.

De Virga aurea. CAP. XXVI.

Virga aurea.

Virga aurea margine crenato.

VIRGA aurea Solidaginem Saracenicam aliquo modo refert; sunt etenim lata, oblonga, ambitu subinde nihil aut parùm, quandoque ampliùs crenata, sed breuiora, nigrioraque folia, quæ quidem ab ipsis radicibus exeunt; angustiora verò quæ cauliculos conuestiunt; qui rotundi

rotundi, subrubentes, & cubitales sunt, atque in alas diuisi; iuxta quos flosculi sursum versus (instar spicæ propemodum) ordine digesti, auri colore lutei, & tandem papposi: radix nigricat fibras aliquot demittens.

Reperitur non rarò in siluis, ac in montosis, vbi lætum pingueque solum.

Augusto mense potissimum floret: radix restibilis est: folia tamen magna ex parte vnà cum cauliculis pereunt.

Virgam auream appellant: nomen ex eo accepit, quòd ramuli floribus grauidi, auricolorem virgulam referant: Belgis *Gulden roede*: Gallis *Verge d'or*: Germanis *Jedderkraut*.

Calidam quoque ac siccam sortita est temperiem, ad vtriusque qualitatis secundum gradum perueniens: expurgat verò cum nonnulla adstrictione. Vrinam etiam prouocat, & renum calculos expellit ac comminuit, atque vnà lentos crudosque pituitosos humores educit, vrinarios meatus occupantes, qui subinde calculorum exitum ac descensum remorantur, & arenulas in vnus calculi (sed tamen friabilis) formam coalescere cogunt: quamobrem nec temerè, nec abs re Arnoldus Villanouanus hanc aduersus calculum, & renum dolores commendatam reliquit.

Numeratur verò & inter vulneribus ac vulneratis conuenientes stirpes: & eadem omnino præstare posse, quæ *Solidago Saracenicæ*, fertur.

De Verbasco. CAP. XXVII.

Verbascum latius.

Verbascum angustius.

VERBASCI duo sunt genera: candidum vnum, nigrum alterum. In candidi genere latioribus istud, angustioribus folijs aliud. Adijcit Dioscorides, ac post eum Galenus Siluestre Verbascum, Philomides duas, & Thryallidem.

Sunt autem latiori Verbasco ampla, lata, magnaq; folia, quasi veluti Brassicæ; sed mollia, lanuginosa, & albicantia; inter quæ medius assurgit caulis rectus, singularis, & ipse molli candida; lanugine incanescens, inferiùs quidem folijs conuestitus similibus, sed tamen sensim attenuatis; a medio verò sursum versus frequentibus vndequaue floribus stipatus, è colore luteis, nonnihil odoratis, è quinis foliolis; quos sequuntur exigua rotunda vascula, è quibus semen minutum: radix longa, digitalis ferè crassitudinis, foris nigricat.

Angustio-

2.

Verbascum nigrum.

3.

Angustiori Verbasco mollia similiter, incana, ac lanuginosa sunt folia, veluti superiori, sed angustiora & minora: caulis similis, sed tenuior subinde, breuiorque: flores minores, paruuli, non raro candidi, quandoque etiam lutei: radix respondet.

Nigro Verbasco, nigricant folia, haudquam lanuginosa aut mollia, sed aliquantulum aspera, & nonnihil graueolentia, magnitudine Primi: singulares caules respondent: flores quoque affimiles, lutei, staminibus in medio: nec radix differens est.

Prodeunt spontè Verbasca iuxta agrorum aruorumque margines, aggeres, scrobes; alijsque locis haud cultis: latioris folij & quod nigrum, frequentissima.

A Iulio mense in Autumnum vsque cum flore reperiuntur; sed altero tamen, à quo enata sunt, anno: semen interea perficitur.

Verbascum Graecis φλόμος, aut, vt quibusdam videtur, φλόγμος: Officinis Tapsus Barbatus, praesertim candidi folij: à nonnullis Candela regia, Candelaria, aut Lanaria: Italis Verbasco, Tasso barbasso: Hispanis Gordolobo: Germanis Wulfskraut / Kertzkraut / Brennkraut / Himmelkraut / Königherb: Gallis Bouillon: apud Belgas Wolleskrupt / Wollebladeren / Coetskrupt: in Anglia Millerne: Bohemis Divizna. Reperitur & apud Apuleium Pycnitis, & Lychnitis; & inter spurias

voces, Pheminalis, φημιλαλή, dici. Dioscorides, & Plinius, nec non Galenus angustioris folij Verbascum, marem, latioris verò folij, feminam appellant.

Desiccandi autem vi aut potentia Verbascum praeditum est: folia verò etiam nonnullam digerendi ac detergendi vim communem habent, vt quidem Galenus. Decocta haec eadem in aqua oedematis & oculorum inflammationibus imponuntur: vlcera verò foetida ac siderata cum vino & melle curant: cum aceto vulneribus & à scorpione percussis auxiliantur, auctor Dioscorides.

Recentiores mollium, lanuginosorum Verbasci foliorum decocto, cum dolore prominentes haemorrhoides vtiliter fouent, nam & dolorem sopiunt, & ipsas haemorrhoides resiccando resoluunt.

Radix acerbata, ait Galenus, fluxionum affectibus prodest. Dioscorides in alui profluuio tali magnitudine vtiliter cum vino dari; decoctumque ruptis, conuulsis, & tussi veteri auxiliari: dentium item dolores mitigare refert.

Sunt qui & gestatam hanc Comitibus prodesse rentur, praesertim eius, quae nondum flores fecit, quaeque collecta fuerit Sole Virginis dodecatimorion, Luna verò Arietis peragrante; quod tamen superstitione & vanitate non caret.

Flores lutei capillos tingere posse putantur: eosdem cum exiguo oleo in fimo aliquot diebus maceratos, donec videlicet resoluti fuerint, ad haemorrhoidum dolores posteriores commendant.

Aiunt, inquit Plinius, in folijs, quam feminam diximus, ficus omnino non putrescere: quod & Dioscorides refert.

De Blattaria. CAP. XXVIII.

VERBASCI nigri species quaedam Blattaria apparet, caule floribusque ipsum referens: folia eius obscure virent, laeua, haudquaquam lanuginosa, & aliquantulum resplendentia, oblonga, & per margines crenata, minora quam Verbasci: caules recti in alas diuisi, breuiiores quoque sunt; quos superius conuestiunt flores, vt plurimum lutei, staminibus aliquot in medio purpureis, & hirsutis, nonnihil odorati; subinde tamen dilute rubentes, aut obsoleto colore purpurascens, quandoque & nigrae Violae eleganti colore nitentes; quibus succedunt duriuscula & rotunda vascula, maiora quam Lini: semen verò in his nigricans, & minutum: radix dura non absque adnatis fibris tenuibus.

Passim

Blattaria.

Blattariae altera icon.

Passim pluribus Italiae, Germaniae vtriusque locis iuxta aquarum margines, in lutosi aggeribus, & haud longè à fluuiorum ripis prouenit; & quidem quæ lutei floris frequentius, purpurea rarior: Viola nigrae coloris florem ferens, iuxta Albim in Bohemia reperitur. Semel facta, facilè deinde singulis annis in hortis redit.

Floret Blattaria à Iunio in Septembrem vsque: semen intèrèa perficitur.

Posterior ætas Blattariam appellat: atque eam esse nec temerè existimat, quæ à Plinio libro xxxii. cap. ix. his describitur verbis: Est similis Verbasco herba, quæ sæpè fallit pro ea capta, foliis minùs candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoque Romæ Blattariam vocant. Et conueniunt quidem flores & cauliculi (vt scripsimus) cum nigro Verbasco: blattas autem hanc contrahere, nondum obseruatum accepimus.

Valerius Cordus Verbascum nominat Leptophyllum: Germani plerique Goldknöpflein/ alij Schabenfraut/ Mottenkraut: Brabantis Mottenkraut/ Blattarie. Nec desunt qui Chrysogonon esse suspicentur; à cuius tamen descriptione longè abest. Neque enim fruticat, multò minùs densus frutex: radix quoque non Rapi modo extuberat, nec interiùs rubet.

Chrysogonon autem, vt Dioscor. refert, ῥάμνος ἐστὶ πυκνός, siue densus frutex, foliis quernis: flores habens similes Verbasco coronario: ῥίζαν ὁμοίαν ρογγύλη, id est, radicem Rapo similem, interiùs valde rubentem, foris nigram.

De facultatibus huius nihil Plinius. Sapor autem ac amara gustabilis eius qualitas, calidam & siccam esse testantur.

De Verbasco siluestri.

CAP. XXIX.

SILVESTRE Verbascum multis fruticat cauliculis, quadrangularibus, articulatis, in Salas distributis, tomento albicante circumuestitis. folia ei ex singulis bina sunt ex aduerso posita, scabra, crassiuscula, densa lanugine incana, angustiora, longioraque quàm Saluiae, quibus aliàs similia videri possent. flores verticillatim superiores cauliculos ambiunt, patentibus Lamij floribus similes, sed maiores, & colore lutei. radix in altum demittitur fibris conuestita.

Huius & altera species, foliis quoque Saluiae, sed maioribus albidis, ac hirsutis, cuius cauliculi ipso fastigio flores promunt luteos, & prioris similes.

N

Fertur

Verbascum filuestre.

Verbascum filuestre alterum.

3. Fertur item & aliud nasci foliis laciniatis, veluti Erucae, aut Papaueris corniculati, quod ramosis cauliculis ac exiguis flosculis à Matthiolo depingitur.

Siluestre Verbascum primum & alterum in nonnullis Hispaniae prouinciis, ac etiam in Narbonensi Gallia in collibus aridis, ac petrosis locis spontè gignitur. Apud Germanos, ac Belgas, tum & alibi in excultis hortis subinde reperitur.

Floret vtrumque Maio ac Iunio in Hispania ac Lusitania, auctore C. Clusio: apud Belgas verò & Germanos serius.

Verbasca siluestria passim à nostri temporis doctis ac studiosis appellantur.

Primum pro Verbasco Lychnitide à quibusdam habetur, quòd videlicet folia eius apta ad lucernarum sint lumina, in quibus ellychnij vsus præbere queant. Dicitur verò Verbascum Lychnitis etiam, Diof. teste, Thryallis: flos autem Thryallidis rubet, vt Nicander in Theriacis refert; huius autem flos luteus. proinde neque Thryallis, neque Lychnitis, sed siluestre Verbascum. Thryallidem ostédimus esse Lychnitidem satiuam Pempt. 2. lib. 1. Plures autem esse quarú mollia & lanuginosa folia apta sunt ad funiculos & ellychnia, haud repugnans est.

Ceterum facultates horum, vt aliorum similes, ita temperamento quoque sicca. Ambultis, Diof. ait, folia cataplasmatibus modo imponuntur.

De Primula Veris. CAP. XXX.

PRIMVLARVM Veris vna Maior, & polyanthemos: altera Minor, vnius in singulis cauliculis floris.

1. Maior Primula Veris folia promit lata, rotundis tamen longiora, rugosa instar foliorum Betonicae, quibus tamen maiora sunt, & dilutiùs multò virentia, per margines nihil aut exiguum admodum ferrata. assurgit è medio stylus tenuis, nudus, dodrante non altior, cacumine flosculos aliquot promens, ambitu denticulatos, frequenter deorsum nutantes. radix fibrosa in diuersa spargitur.

In floribus huius non exigua differentia: quandoque eleganter lutei reperiuntur: sæpiùs pallidi, ac dilutiùs colorati quati albidii: nonnumquam odorati: frequentius odore destituti: multiplices verò etiam plerisque locis.

Minor

Primula Veris maior.

Primulae Veris flos multiplex.

Primula Veris minor.

Minor foliis superiorem refert, sed tamen minoribus multò, pediculi tenues in mediis foliis attolluntur breues, vix palmi altitudine, in quorum fastigiis flosculi singuli pallide lutei, prioris similes. radix similis in fibras abit.

Huius fertur species reperiri floribus herbaceis, obscureq; virentibus, qui & quandoque folia multiplicant.

Amant Primulae Veris loca humidiora, non tamè omnino rigua: in siluis sæpius occurrunt: reperiuntur verò & quandoq; in apertis ac patentibus.

Martio & Aprili florent: si verò hiems clemens fuerit, etiam prius, mox nempe vbi Ver esse inceperit.

Vulgò Primulas Veris appellant, ex eo quòd inter Vere florentes primæ, vel inter primas flores proferunt. Nominantur & Arthetica, & Herba Paralysis: ad artuum enim & neruorum dolores cõferre existimantur: ab Italis *Brache cuculi*.

Quæ maior est, à nonnullis Herba S. Petri dicitur: Germanicè *Sant Peters frau / Schlüsselblumen / Himmelsschlüssel*: Apud Belgas *Sinte Peeters cruys / Sleutel bloemen / Demels steutele* & Witte *Betonie*, id est, *Betonica alba*, ex quadam foliorum huius cum *Betonica* similitudine.

Altera *Primula Veris minor* appellari cõsuevit.

Ad *φλόμιδες*, Latinis *Verbaſcula* dicta, à ple-risque referuntur: sed cum folia eius nec hirsuta, nec rotunda, ægrè eò pertrahuntur. *Phlomidis*

N 2

liqui-

2.

1.

2.

siquidem foliis describuntur *δασύλοις*, hoc est Plinio interprete, hirsutis & rotundis: vt enim Dioscorides, *φλόμιδος διπλάσι δασύλαι, περιφουεῖς τῆ γῆς ἐρηγύλα ἔχουσαι τὰ φύλλα*. Plinius lib. xxv. cap. x. Sunt & Phlomidēs duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles.

Sunt autem Primulæ Veris facultate quidem resiccantes, calidæ verò exiguum aut nihil.

Auricula Vrsi.

Æthiopis.

Commendantur ad articulorum dolores, & neruorum resolutiones: radicem verò decoctum ad renum & vesicæ calculos: succus foliorum luxatis & ruptis vtiliter exhiberi existimatur.

De Auricula Vrsi. CAP. XXXI.

VRSI auricula ad Primulas Veris pertinet: foliola lata, è virore albicantia, responderent, nisi læuia, absque rugis, carnosæ, atque omnino crassiora essent. Pediculus tenuis, teres, qui è mediis effertur, flosculos fastigio profert complures, Primulæ Veris maioris æmulos, plerisque locis luteos, aut albidos; alibi purpureos, aut dilute rubentes. radix compluribus crassis, oblongis fibris firmatur.

In petrosis & præruptis Alpium iugis, iisque multo tempore niuosis: subinde apud Heluetios; locis Oenoponti finitimis: agro Goritienti Saluatino monte, & in Pannoniæ montibus, præsertim quæ purpurei est floris, reperitur.

Vere vnâ cum Primulis aliis floret.

Auriculam Vrsi recentiores appellant, atque in Solidaginum numerum ascribunt: Paralyticam & Saniculam Alpinam nonnulli nominant: Matthiolus quoque pro Sanicula depinxit.

Facultate autem sicca & adstringens est.

Porionibus addita, aut per se decocta, non modò externa & interna etiam thoracis vulnera conglutinare, sed & enterocelas sanare posse fertur, aliquot continuis diebus sumpta.

De Æthiopide. CAP. XXXII.

ÆTHIOPIDIS lata, mollia, albida, & lanuginosa sunt folia, Verbasci similia, sed tamen candidiora, copiosioraq; lanugine pubescentia, per margines sinuosa, serrataque, magna ex parte orbiculariter humi decumbentia: caulis quadrangularis, qua conuestitur, lanugine, asper & incanus, in ramulos siue alas distributus; circa quas flores per interualla ordine digesti, candidi, cucullum referentes, Lamij floribus similes: femina vno conceptaculo geminum, magnitudine (vt Dioscorides refert) Erui: radices longæ, quæ resiccata nigrescunt.

Præter Æthiopiam, nascitur & in Ida monte Troadis, & in Messenia, auctore Plinio libro xxvii. cap. iiii. Idem ait & Meroë nasci lib. xxi. cap. xvii. Est autem Meroë insula Nili, ciuitatem habens eiusdem nominis in Æthiopia, quæ Ægypto subest. Translata verò in Italiam & Germaniam vtramque, ac Galliam Æthiopis in hortis haud infeliciter prouenit.

Cum flore quandoque apud Belgas Maio mense visa est: radices Autumno, Plinio auctore, colliguntur.

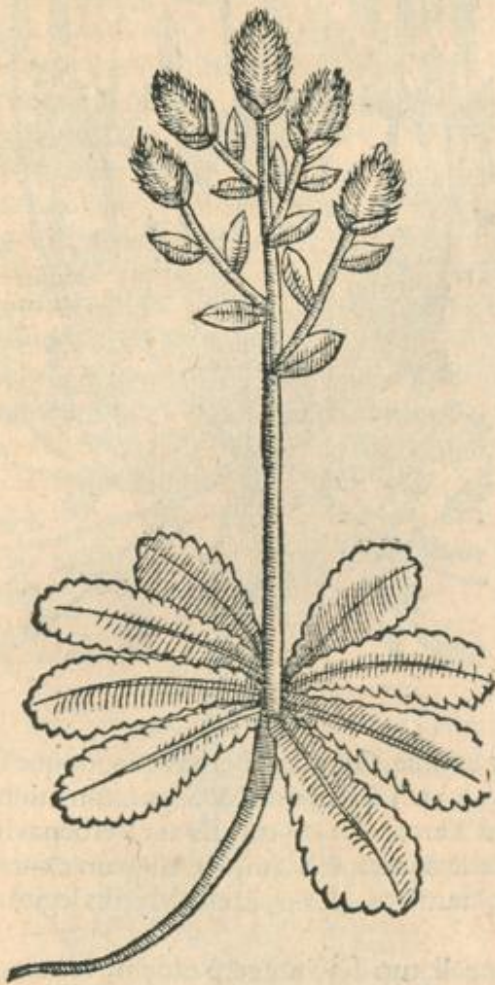
Αἰθιοπία à Græcis; Latini nomen seruant: à regione in qua nascitur, nomen habet: & ob id & Meroides à Meroë, Plinio teste.

Radice decoctum ischiadicis & pleuriticis, vt Dioscorides, auxiliatur. Paulus & sanguineis expuentibus addit. Plinius in vino decoctum vulnus mederi præterea refert, & eam, quæ ex Æthiopia adfertur, eximiam esse, & ilicò prodesse.

De Arctio ex Dios. & aliis.

CAP. XXXIII.

Arction ex Codice Cæsareo.

VERBASCO foliis simile est, quòd Arction dicitur, lanuginosis videlicet ac hirsutis, sed tamen hirsutioribus ac rotundioribus (Plinius hirsutiora tantummodò esse tradit:) caulis longus & mollis: semine vt parui Cymini: radice tenera, alba, dulciq̃ue, vt auctor Dioscorides.

Et hac quidem forma depingitur Arction in vetusto Cæsareæ bibliothecæ Codice: foliis videlicet latis, ambitu crenatis: caule tenero erecto: capitulis aliquot in fastigio mollibus ac lanuginosis, vt primi Cymini siluestris.

Nasci ait Plinius in petro sis.

Ἄρκιον Græcè: Latine similiter Arction: item & Ἀρκῦρον & Arcturon appellat: ab vrsò nomen habet, qui Græcis ἄρκτος dicitur.

Hallucinantur qui Arction idem cù Arceo siue Personata faciunt, multò verò magis, qui & cum Vngula caballina confundunt. Inter Vngulam enim caballinam, quæ Græcis Βήχρον, & Arction plurimum est discriminis.

Facultatis autem Arction est admodum tenuium partium, vt Gal. ait, & ob id exsiccantis, extergentis tamen modicè: Decoquitur in vino (inquit Plinius lib. xxv i i. cap. v.) radix ad dentium dolorem, ita vt ore contineatur decoctum. Bibitur & propter Ischiada & stranguriam è vino. Ambustis & pernionibus imponitur: fouentur eadem cum radice semine trito in vino.

De Verbenacæ.

CAP. XXXIII.

VERBENACÆ duæ sunt; & Plinio quidem Mas & Femina: siue, vt aliis placet, Recta & Supina.

Recta Verbenacæ à radice vnicus assurgit cauliculus, angulosus, dodrante, rarò cubito altior, nonnullis alis subinde ramosus: folia oblonga, minora quàm Quercus, sed diuisuris maioribus & altioribus: flosculi secundum virgulas exigui, cærulei aut albidi, ordine digesti. radix subest oblonga fibris aliquot adnatis.

Supina Verbenaca similes superioris emittit cauliculos, subinde cubitales, angulosos, sed complures, graciliores, humi plurima parte decumbentes: folia quoque veluti prioris, sed profundioribus ac frequentioribus incisuris diuisa: flosculos in summis alis ex cæruleo etiam purpureos, & paruulos veluti prioris, eodemq̃ue modo ac ordine digestos. radix demittitur tenuis, oblonga, qualis superioris.

Locis incultis, sed tamen decliuibus ac humidioribus vtraque exit: & prior quidem in vtraque Germania, Gallia, alibi que iuxta sepes, semitas, & scrobes frequenter reperitur; altera Belgis, ac reliquis Germanis hortensis est: & quidem Hispano sata semine, apud quos spontè gignitur.

Iulio ac Augusto Verbenacæ florent.

Nomen vtrique Verbenaca, quòd sæpius pro Verbenis apud Veteres acceptæ fuerint: vnde & Verbenæ dictæ.

Sunt autem Verbenæ, herbæ ex ara aut sacro loco sumptæ; quæ quia à Consule aut Præ-

N 3

tore

Verbenaca recta.

Verbenaca supina.

tore secabantur, Sagmina quoque dicta sunt, quæ ex arce, Graminis herbas quandoque fuif-
se, ex Liuiio constat. Testatur & Plinius lib. xxii. cap. ii. Verbenarum & Sagminum nomine
idem significari. Facit huc, quod in Andria apud Terentium legitur: Ex ara Verbenas hinc
fume. Quo loco Terentius non Verbenacam intellexit accipiendam, sed aliquam ex ara su-
mendam: nam apud Menandrum, ex quo hæc translata, *μυρσίνη*, id est, Myrtus legitur, vt
Donatus ait.

Prior à Græcis *περιερεών* καὶ *περιερεών ἀρδός* appellatur: Dicitur verò eadem, vt inter no-
thas voces reperitur, *ἰερά βοτάνη*, & Herba sagminalis: item & *ἑυγώνιον*, *βούιον*, *φιλιπεδόντις*, ac
apud Apuleium *Crista gallinacea*, *Columbina*, *Ferraria*, *Exupera*, *Matricalis*, *Herculania*:
Officinis *Verbena*: Germanis *Eisenfraut* / *Eisenhart* / *Eiserich*: Hispanis *Verbena*, *Vrgebaum*:
Italibus *Verminacula*, *Berbena*, & *Berbenaca*: Gallis *Veruaine*: Belgis *Ziserkrout* / *Ziserbert*: Bohe-
mis *Werbena*.

Plinius hanc marem: supinam verò feminam nominat: Genera eius duo, ait libro xxv.
cap. ix. sunt: Foliosa, quam Feminam vocant: Mas rarioribus foliis. Sunt autem Rectæ pau-
ciora, Supinæ verò plura omnino folia.

Alteram Dioscorides *ἰεράν βοτάνην* appellat, ac à priore seiungere videtur: Idem & Apu-
leius fecit, de vtraque seorsum scribens. Plinius verò quosdam non distinguere ait lib. xxv.
cap. ix. sed vnum omnino genus facere, quoniam vtraque eisdem effectus habeat. Atque in
hac sententia Galenum quoque, tum & Paulum Æginetam esse, satis apparet: in libris liqui-
dem de simp. medic. facult. folius *περιερεών* Galenus meminit: nec alterius quoque Pau-
lus lib. vii. Scribonius Largus *ἰεράν βοτάνην* Veronicam interpretatur, sed fortasse errore
transcribentium, qui pro Verbenâ Veronica scripserunt. Appellatur deinde & hæc Verbe-
naca altera à Græcis *περιερεών ὑψίς*, id est, Verbenâ supina, aut Columbina supina; &
apud Apuleium *Licina*, *Lustrago*, *Militaris*, *Vertipedium*, *Crista gallinacea*, & *Demetria*,
c spuriis quidem appellationibus, quæ ad Dioscorid. referuntur, *χαμάλυκος*, *σιδερίτις*, *καυλίτις*,
αεροσφόριον, &c.

Περιερεών autem ex eo, Dioscoride auctore, appellatur, quòd columbæ libenter circa eam
versentur: atque eadem de causa Latinis *Columbina*: Apuleius eam etiam iucundam esse
columbis escam refert.

Verbe-

Scribonij
locus susce-
pitus.

Verbenaca autem vtraque validè deficcantem facultatem habet, adest & adstringendi ac refrigerandi mediocris vis. Ad capitis dolores ex Verbenaca coronam facere, Archigenis est: conducit verò & ad hunc cum rosaceo & aceto trita, & imposita, vel in oleo decocta, si hoc caput foueatur, quando videlicet causa mali ex calore est. Nec tantum capitis dolores sedat, sed & capillos defluentes retinet. Radicum decoctum calidum in ore detentum, dentium dolores mitigat, mobiles firmat, orisque vlcibus medetur. ad colicos etiam dolores semicontusa in aqua ad dimidium concoquenda, & quinque diebus decoctum bibendum. Facit verò & hæc Verbenaca ad calculum, & incipientem elephantiasim, si cum melle bibatur. Vñus autem eius etiam ad epilepticos, & quotidiana quartana laborantes. Podagricis verò & coxendicum dolore laborantibus in vino decocta exhibetur, vt habet Aëtius.

Verbenæ autem Rectæ folia, Dios. auctore, cum rosaceo & recenti adipe suillo vteri dolores apposita sedant: erysipelata & herpes cum aceto imposita reprimunt, putrescentia vlcera cohibent, vulnera glutinant, veteraque cum melle ad cicatricem perducunt.

Supinæ autem Verbenæ radix & foliola cum vino pota & imposita, contra serpentes faciunt. Folia verò cum Thuris obolis tribus & vini veteris hemina ad morbum Regium quatuor diebus ieiuno bibuntur: vetera œdemata & inflammationes imposita mitigant: sordida vlcera expurgant. Tota autem herba in vino decocta tonsillarum crustas abrumpit, & depascentia oris vlcera gargarizatione cohibet: auctor idem. Aiunt, inquit Plinius, si in triclinio aqua spargatur in qua maduerit, latiores conuiuas futuros: quod & à Dios. refertur.

Recentiorum plerique, succum aut decoctum huius peste laborantibus exhibent. Falluntur autem hi, non modò quòd à patre mendacij veri aliquid expectent: sed & quòd pro salutari remedio, nihil ad sanitatem conferens, exhibeant. fertur enim à cacodæmone tamquam arcanum aliquod reuelatum.

De Vrtica vrente.

CAP. XXXV.

Vrtica vtens prior.

Vrtica vrens altera.

VRENTIVM Vrticarum duæ maiores sunt: Tertia verò humilior ac minor. Primæ caules subinde cubitales, rotundi, interiùs inanes: folia lata, acuminata, ambitu serræ modo incisa, vtraque verò aspera, mordaci lanugine obsita, quæ leui tantum tactu prurimum ingentem excitat, cutimque veluti tuberculis exasperat, ac subinde rubefacit.

N 4

semen

1.

Vrtica vrens minima.

femenè foliorum finu in pilulis rotundis, maioribus quàm Ochri, nascitur glabrum, splendens, instar feminis Lini, sed tamen minus ac rotundius. radix fibrosa.

Altera Vrtica foliis cauleque priorem refert, sed tamen subinde procerior ac ramosior; lanuginem quoque non minus mordacem vrentemve habet. semen huius exiguum, & haud in rotundis pilulis, sed in oblongis tenuibus, veluti racemosis vuis gignitur, Mercurialis feminæ modo, quæ secundum caules alasque supra folia plurimæ exeunt. radix admodum fibrosa, colore sublutea, late serpit.

Tertia cauliculis, foliis semineque racematim coherente Secunda similis est, sed minor & frequenter ramosior, dilutius vrens, magis vrens & mordicans. radix brevior, fibris tamen non destituta.

Exeunt Vrticæ locis incultis; & prior in densis siluis, & non raro apud Belgas reperitur.

Altera frequentior est, quæ iuxta sepes, dumos, veteresque parietes neglectim nascitur.

Nec ab huiusmodi locis Tertia abhorret, quæ tamè & ad hortos & humidiora arua descendit.

Vigent omnes æstate; minor hiemem fert: semen Iulio & Augusto maturum legi potest.

Αγκαλύφη Græcis nominatur: Latinis Vrtica ab vrente eius ac mordicante potentia: vnde, vt Macer ait:

— nec immeritò nomen sumpsisse videtur,
Tacta quòd exurat digitos Vrtica tenentis.

A nonnullis verò & κνίσθη, quòd lanugine noxia pungat: Germanis Nessel: Italis Ortica: Hispanis Hortiga: Gallis Ortie: Anglis Nettel: Bohemis Kopruva.

1. Priorem Belgæ *Stoomschietelen*. i. Romanam Vrticam, & similiter Germani *Welsche nessel* / id est, Italicam Vrticam vocant; quòd rarior sit, neque vbiq; occurrat, semine aliunde misso, subinde spectaculi causa in hortis seratur. Dicitur & à nonnullis Vrtica Mas: à Dioscorido Siluestris, quam asperitatem, latioribus nigrioribusque foliis esse ait, & semine Lini, sed minore. Plinius Siluestrem Vrticam Feminam facit, & mitiorem esse refert libro XXI. cap. xv.

2. Secunda vulgò Femina nominatur: & quandoque ad differentiam Tertiae Maior dicitur.

3. Tertiam Germani *Heyter nessel*: Brabantii *Heete netelen*: vtrique à mordaci eius contactu appellant. Sitne autem hæc quam Plinius Caniam nominat, vel potius prior, studiosi observent: Est in siluestri, inquit, quæ Cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis.

Temperamento autem Vrtica sicca quidem, calet verò exiguum, & vix primo ordine, vim tenuium partium simul obtinet. Neque enim ex eo vrit aut mordicat, quòd impense calida sit, sed huius causa est lanugo eius rigens, ac duriuscula, aculeorum instar pungens, cutimque vellicans: nam flaccida facta ac decocta Vrtica, haudquaquam vrit, lanuginis nempe remisso rigore.

In olerè sumpta, aut cum conchulis, vt Dioscorido tradit, decocta, ad ventris deiectionem, & quidem absterfione facit: promouet verò & vrinas, ac calculos è renibus expellit: cum prifana verò decocta, quæ in thorace hærent, educere posse existimatur. Sanguinis è naribus profluvia trita, & cum succo imposita sistit. Succus vuam inflammata reprimat.

Semen Vrticæ Venerem extimulat, præsertim cum passo potum: habet enim flatuosum quiddam, auctore Galeno. Quæ in thorace hærent cruda, concoquet ac educit: ad orthopnoeas, ac pleuritides, nec non peripneumonias in eclegmate vtile habetur.

Cicutæ idem contrarium esse, & fungis, ac argento viuo Nicander affirmat, & Apollodorus aduersari Hyosciamo, & serpentibus, ac scorpionibus: Plinio teste. Aduersus autem pruriginem ab Vrtica excitatam notum est, idem ait, olei remedium.

De

Vrtica iners, siue Lamium primum.

Vrtica iners altera.

Vrtica iners tertia siue Lamium luteo flore.

Vrtica iners quarta.

Ad Vr-

AD Vrticæ genera refertur: quæ quia innoxia, Iners ac Mortua dicitur. Sunt verò huius & aliquot species.

1. Prior caulibus affurgit quadrangularibus, pedem, rarò cubitum altis, subinde tribus aut quatuor foliis Vrticæ, pèr margines crenatis; nequaquam tamen mordacibus, sed mollibus, ac veluti lanuginosis. Flores verticillatim cauliculos secundùm folia ambiunt, cucullos aut cassides referentes, colore sæpenumerò candidi, quandoque lutei; subinde ex rubro purpurascens: radices fibris multis cohærent.

2. Proxima cauliculis & longitudine Priori similis, foliis quoque esset, nisi paulò minora & rotundiora forent: pallide lutei aut rubentes flosculi sunt: ipsa verò herba ingratum ac grauem odorem spirat.

3. Tertia foliis quoque quàm Prima maioribus: cauliculis interim cubitalibus, & quadrangulis, quorum coma & superiora foliola purpureo Viola nigra eleganti arrident colore, veluti Hormini satiui: flores verò secundùm caules, auri colore lutei.

4. Iam & Quarta quædam etiam reperitur Lamij species. caules huius crassiores, geniculati & ramosi, subinde sesquicubitales sunt; folia qualia priori Lamio, margine serrata; maiora tamen. verticilli caules ambiunt spinosi ac pungentes, e quibus flores quàm Lamij prioris maiores, quandoque candidi absque notulis, subinde purpureis inscripti punctulis, aliquando partim lutei, partim purpurei, vel etiam in totum lutei. Fibris multis radices cohærent.

Iuxta sepes, parietes, vias, in ruderibus, secus agrorum margines, in ipsis quoque aruis, non rarò in hortis parum excultis reperiuntur: & quidem duæ priores frequentius: apud Quados, Marcomannos, & in Pannonia superiore, Tertia notior est.

Quarta locis palustribus secus vias non rarò occurrit: & apud Batauos frequentius.

Tota æstate magna ex parte florent.

Vrticam Inertem & Mortuam vulgò nominant: Germani *Eodnessel* / *Eaube nessel*: Belgæ

Lamium. *Doouenetelen*: Hispani *Hortiga muerta*: Itali *Ortica morta*: Galli *Ortie morte*: Plinius, Quæ innoxia est, ait, morsu carens, Lamium vocatur.

Γαλιόψις. Huius altera species cum ea conuenit, quæ Græcis *γαλιόψις ἢ γαλιόβρολον*, Latinis Vrtica labeo nominatur: est autem hæc, ut Dioscoricus scribit, *ἴσμιον σὺν τῷ κεντῶ, καὶ τοῖς φύλλοις ἐμφερές κνίδη, λεϊότερον δὲ τὰ φύλλα, καὶ ἰσχυρῶς δυσώδη ἐν τῷ ἀφροδίτῃ, ἀντὶ λεπτα πορφυροῦσιν*. id est, Fruticulus siue fruticosa herba cum caule & foliis similis Vrticæ: laxiora tamen folia & valde graueolentia dum confricantur: flores tenues, purpurascens. Facultatem autem habent, eodem auctore, folia, succus, caulis & semen discutiendi durities, carcinomata, strumas, parotidas & phygethla: sed oportet biduo ex his tepidum cataplasma imponi. Decoctum verò horum & fotu prodest: faciunt etiam ad depascentia vlcera, gangrenas & putredines cum sale imposita. Habet eadem de Galiopfi Plinius lib. xxvii. cap. ix. Folia, ait, caulesque duritias & carcinomata sanant, ex aceto trita & imposita: item strumas: panos & parotidas discutiunt. Ex vsu est, & decocto succo fouere. Putrescentia quoque & gangrenas sanat cum sale. De Lamio scribit & idem lib. xxii. cap. xiiii. vbi vires eius his verbis refert: Medetur cum mica salis, contulis, incussisque, inultis & strumis, tumoribus, podagris, vulneribus.

Recentiores flores Lamij candidos fluorem muliebrem albidum sistere posse existimant: parantque nonnulli in eum vsum, ex floribus istis cum saccharo (ut vocant) Conseruam, quam singulis aliquot diebus sumendam præcipiunt.

R E M-